UNIVERSAL LIBRARY

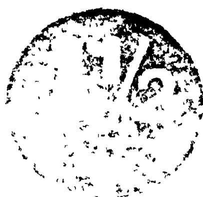
రస్వతీగ్రంథమండలి : ౪౩
ఘువరావు సంపాదితము

సంజీవి

(మొదటి భాగము)

మొసలికంటి సంజీవరావు

14/2/50

పబ్లిషర్సు : అద్దేపల్లి అండుకో
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్
రాజమహేంద్రవరము

కుండెను. సార్థకనామధేయమగు నాజలరాశికి నీటుగ నాభూభాగము గూడ నాతెఱంగున జీవరహితముగ నుండెను. తజ్జలాంతరగంధకాది విషవాయువులతో నిండి నిబిడీకృతమగుటచేఁ గావలయు, సంద్రాక విహంగము గూడఁ గానరాకుండెను.

జనశూన్యమగు నానికృష్టసీమయందలి సూర్యాతపము దుస్సహ వైభవముతో దీపించుచుండెను. సజీవప్రకృతియంతయు సడంగిన యా రంగమున మన కౌరవరియొక్కఁడే దిగజారు నిసుకపై నడుగులు లెక్కించుచు నల్లన నడుచుచుండెను. అశ్వారూఢుఁడగు నాశూరుఁడు సాయుధుఁడై తన యంగరక్షణకొఱకు దనుత్రాణము శిరస్త్రాణము మొదలగువానిని నఖశిఖపర్యంతము దట్టముగ ధరించెను. ఆ కవచభార మత్యధికము. ఆతని తేజితాశ్వము జయనము*గూడ సంచుల కీడుగనే యుండెను. అంతటి భార మెడారిప్రయాణమున కంతయు ననుకూల ముగనుండెను. ఆతని లాంఛనమగు చిటుతపులి యాతని డాలుపై నవ్యక్తముగఁ గాన్పించుచుండెను. కవచము నాచ్ఛాదించిన వస్త్రము చినిఁగిచినిఁగి యున్నను, ఉపయోగకరముగ నుండెను; అయ్యది లేని యెడల, కవచ ముగ్రాతపమునఁ గ్రాఁగి యాతని నెంతేని బాధించి యుండును.

శూరుఁడు 'కెనత' నామధేయుఁడు, క్రైస్తవుఁడు, స్కాట్లండు దేశస్థుఁడు. వివిధక్రైస్తవదేశములనుండి యోధులు పెక్కండ్రు యుద్ధ సన్నద్ధులై యరుదెంచి, రెండుసంవత్సరము లాప్రాంతమున విడిసి యుండిరి. శీతలదేశములందుండు క్రైస్తవసైనికు లచటి వేఁడిమి భరింపఁజాలక, చాలమంది మరణించిరి. కెనతునిఁబోలు దృఢగాత్రులు మాత్ర మారోగ్యవంతులై, చెక్కుచెదరక యుండిరి. కాని, అల్పమగు నాతని పరివారము తద్దేశరోగములవలనను, పోరాటములవలనను

* గుఱ్ఱపుజీను.

గ్రహముగా శిక్షించెను. తుదకాతని పరిచారకుఁడు మాత్రమె మిగిలెను. వాఁడైనను రోగగ్రస్తుఁడై పడియుండుటచేత, శూరుఁడు నిజాశ్వమాత్ర సాహాయ్యుఁడై ప్రయాణ మొనరింపవలసినవాఁడాయెను. ఐననేమి? యుద్ధదీక్షాపరుఁడగు కిణతుఁడు తన దైవమును తన దీర్ఘ కరవాలమును విశ్వసించి, యాభయంకరప్రదేశమున నిర్భయముగ దిరుగాడఁజొచ్చెను.

శూరుని శరీరము లోహనిర్మితమో యనఁ, నమితబలవంతముగ నుండెను. ఐనను మానవుఁడుగదా. మధ్యాహ్న మాయెను; అనతి దూరమున రెండుమూఁడు ఖర్జూరవృక్షములు గోచరించెను; శూరుఁ డానందపరవశుఁడాయెను. ఆతావుననొక బావియుండఁగా స్నానముచేసి, నట్టి సలిలము ద్రావి, ఆహారము గ్రహించి విశ్రమింపవలయునని యాతఁడు నిశ్చయించెను. తద్విషయస్ఫురణముచేఁగా వలయు, నాహయము నిజ నాసికాపుటంబులు విస్తరిల్ల, శిరమునిగుడ, శీఘ్రతరముగఁ బాఱఁ దొడంగెను. కాని, విధివశమున శూరునియభీష్టము సులభముగ సిద్ధింపకపోయెను.

చిత్రకలాంఛనుఁడగు నునశూరుఁడనిమిషనయనుఁడై యావంకఁ బరికింప, దజ్జలాశయప్రాంతమున నద్దియో చలించుచుండినటు లుండెను. ఇంతను జూచుచుండ, దీర్ఘశూలహస్తుఁడై, యుష్ణీషవేష్టితశిరస్కుండై, నిజమరకతోత్తరీయము వడినడి గాలికినెగుర నొక పురుషుఁ డశ్వారూఢుండై, యాతనివంకకే యమందగమనమునఁ బఱతెంచుచుండెను. ఆతఁడు విపక్షుఁడగు మహమ్మదీయుఁడగుట తథ్యము. మఱియు నెవరినుండు 'మిత్రదర్శనము దుర్లభము' మని యొక సుద్దికలదు. కాని, వైరిజనులగు మహమ్మదీయులను జెండాడుటకు దీక్షవహించిన క్రైస్తవశూరుఁడు ఖగరాజువలె నితాంతతీవ్రగమనమునఁ బాఱివచ్చి తురుష్కవీరుని సరకుసేయఁడాయెను. అట్టి శూరునకు వైరి యా

గమనమే యధికతరప్రీతికరమగును. కణతుఁడు తోడనే వీరపురుషోచి తముగఁ దనబల్లెము సారించి, దాపలకేల ఖలీనము వాల్చి, చరణాంకుశమునఁ దన తేజిని హెచ్చరించి, జయసంపాదన సమర్థమగు నాత్మవిశ్వాసము వహించి, క్షణక్షణము దగ్గరయగు శాత్రవుని దాఁకుటకు గంభీరముగ వేచియుండెను.

నేర్పరియగు తురుష్కవీరుఁడు కళ్లెము నతినిర్లక్ష్యముగఁ దన వామహస్తమునఁ బూని, శరీర సంచలనమాత్రముననే తనయశ్వమును శాసించుచు, వాయువేగమున నేతెంచుచుండెను. వెండియుచ్చులతో రాజిలుచు భుజమున వ్రేలాడు ఖడ్గమృగచర్మనిర్మితమగు తన డాలు సాహాయ్యమునఁ గ్రైస్తవ ప్రత్యర్థికరాంచిత కఠోర శూల ఘాతము బారినుండి తప్పించుకొనుచున్న, సద్దాని నాయెడమచేతితోడనే మహమ్మదీయుఁడు త్రిప్పుచుండెను. మఱియు నాతఁడు తన దక్షిణహస్తమున బల్లెము నడిమినబట్టి పైకెత్తి గిరగిరనాడింపుచుండెను. అపథమున సమీపించువైరినిగాంచియు, జితుతపులి శూరుఁడు తత్సమాన వేగమునఁ బాఱి యాతని మార్గమునకు మాఱుగ నట్టె నిలచియుండెను. కారణమేమన, మహమ్మదీయుల నైజ మాతఁడెఱిఁగియుండెను. ఆకారణమునఁ దనయశ్వమున కనవసరాయాసము గలిగింపనొల్లకను, ఒక వేళఁ దురుష్కుఁడు సాహసియై సూటిగఁ బైనఱికినను అపాయము వారణనొందున విశ్వసించియు, నగమువలె నాతఁడు నిశ్చలముగనుండెను. అరసాస్య మొఱంగియే మహమ్మదీయుఁడు పరస్పరదూరము ద్విశూలమాత్రమునంతనె, యనన్య సాధారణనైపుణ్యమున హయమును గిఱుక్కున నడుమునుమరలించి, క్రైస్తవశూరుని రెండుసారులు రయమునఁ జుట్టెను. ఉగ్రశూరుఁడు తన డాపు పడక, వైరికి సుళువియక, అప్రమత్తుఁడై యాతఁ డెటులిరిగినఁ దాను నాతని కభిముఖముగఁ దిరుగఁజొచ్చెను. అనంతర మాతురుష్కుఁడు

నూరుగజముల దూరము నుఱికి, డేగవలె మగుడ నాతనిఁ గవయఁ బోయెను. వైరి నాతఁడు తత్క్షణము దాఁకక, రయమ్మున మగుడ వెనుదిరిగి, యాతఁడును దవ్వున దాఁగఁబోయెను. స్వాభిమానున కట్టి మిథ్యాయుద్ధము దుస్సహముగ నుండెను. దానఁ దన కపాయము వొడమువచ్చును. కాన నాతఁడు కృతనిశ్చయుఁడై తోమరముం దటాలునఁ దీసి తనబలకౌశలము నుప్పడఁ దన్నగతునిపై రయమ్మున విసిరెను. మహమ్మదీయవీరుఁడు తత్క్షణము దనకేడెమెత్తి రక్షించు కొనఁగడఁగెను. కాని, పాశ్చాత్యశూరుని ప్రబలాయుధోద్వేగ మున నాతఁడు తనశిరమున కట్టిన దాలుగోడనే యశ్వమునుండి నేలఁబడెను. ఐన నాతఁడు స్థిరచిత్తుఁడై, క్రైస్తవశూరుఁ డగుదెంచు లోపునే తన తేజివాజీఁ విశ్వవేగమున నధిరోహించెను. శూరుఁడు తన యాయుధము గ్రహింపఁజాలెను. ఆతని బలకౌశలములను జవి జూచిన మహమ్మదీయవీరుఁడు వైరి నిక సమీపింపఁ దలంపక, దవ్వు ననే నిలిచి, బల్లెము నేలఁగ్రుచ్చి, వెన్నున వ్రేలాడు వింటి నను సంధించి, అదవ్వుననే రెండుమూడుసారు లాతని చుట్టును దనహయమును బరు వెత్తింపుచు, గుఱితప్పక చిత్రకలాంఛనముపై నాఱుబాణములు వద లెను, క్రైస్తవుఁడు గట్టింపు గవచము ధరించియుండనిచో నపా యము సంభవింపవలసినదే. ఐనను దనప్రాణ మొక్కయెడ నొక్కింత సడలియుండుటచేఁ గాఁబోలు, నేడవబాణఘాతమున నాశూరుఁడు గుభాలున నేలఁగూలెను. కాని, ఎంత విపరీతము! భూపతనుఁడైన క్రైస్తవశూరుని డాసి పరికింపఁ గడంగిన తురుష్కుఁడు తత్క్షణము వైరి భుజబద్ధుఁడాయెను! ఎదిరి పోరాడుట కవకాశమీయక దవ్వు దవ్వులనుండి తనుఁ గారింపఁజూచు తురుష్కు నాకర్షింపఁగోరియో, యాతఁ డట్టి మాయోపాయ మొనరించెను. అంతయైనను, మహమ్మ దీయుని చిత్తస్థైర్యమును, లాఘవకౌశలములును అక్కరకువచ్చెను.

ఆతని కరవాలము వ్రేలాడు దట్టినిఁ బాశ్చాత్యశూరుఁడు దృఢముగఁ బట్టియుండెను. పట్టుఁబడిన తురుష్కయోధుఁ డాక్షణము తనకాసిని వదలించి, శాత్రవునితీరుఁ గనుఁగొని, మానవసహజబుద్ధివైభవమునఁ నాయాపదస్థితులం బరికించుచు తన తురంగరాజముపై లంఘించి, నిమేషమాత్రమున సురక్షితముగ దూరస్థుఁడాయెను. కాని, పౌరుషవంతుఁడగు మహమ్మదీయుని పాగాయును తూణీరమును వైరి యధీనము లాయెను. ఇంక నాతఁడు తానున్న దిశ, శాంతచిత్తుఁడై, నిజాభిప్రాయసూచకముగఁ జేయి సాచి, అంతదనుక శాత్రవుఁడైన క్రైస్తవుని జూసి రెండుజాతులవారును సంభాషింప నేర్పడిన సామాన్యభాషయం దిట్లనెను.

"ఆర్యా! పరస్పరవైరులగు క్రైస్తవ మహమ్మదీయుల కిద్దరి విరామసమయముగదా. మన కీపోరాట మేల?"

"సత్యమే. కాని నిన్నెట్లు విశ్వసింతును?"

క్రైస్తవశూరుఁ డిట్లు ప్రశ్నింప, మహమ్మదీయుఁ డిట్లుబదులాడెను.

"మహమ్మదుమతస్థుఁ డాడితప్పఁడని యెఱుంగుము. ధీరుఁడా! ధైర్యము ద్రోహశంకితము కాదని నేను విశ్వసింతును. అన్యథా యగునేని. నీవే నా కట్టి విశ్వాసము గలిగింపవలయునుగా."

స్కాచిశూరుఁ డుదారహృదయుఁడని విశ్వసించి, మహమ్మదీయుఁడు ధారాళముగ నాతని సమీపించెను. అట్టివాని ననుమానించినందులకు శూరుఁడు లజ్జించి, తన ఖడ్గము దాఁచి విస్పష్టముగ నిట్లనెను. "ఆర్యా! ఈ యస్త్రముపై నున్న సిలువతోడు! — విధివశమున మన మెంతకాలము సహచరులమై యుందుమో యంతకాలమును నేను విశ్వాసబద్ధుఁడనై యుందును."

తోడనే తురుష్కుఁ డీపగిది శపథ మొనరించెను. "ప్రవక్త యగు మహమ్మదుతోడు! మహమ్మదువారి దైవమగు నల్లాతోడు! —

నీయెడ ద్రోహ మాచరింపను. అల్లదె నీరము — వేళయైనది. మన మటు బోయి విశ్రమింతము, రమ్ము. నేను సలిలము ద్రావవలయునని చూచుచుండ, నీవు నాకంటఁబడితివి; తోడనే యుద్ధసన్నద్ధుఁడనై సత్వర మరుదెంచితిని."

తొల్లిఁటి వైరులు క్రోధానుమానవిరహితహృదయులై, తోడనే తజ్జలాశయము జేరఁబోయిరి.

౨

వివిధ క్రైస్తవదేశస్థులు యుద్ధసన్నద్ధులై సిరియా దేశమున కరుదెంచ వలసిన యవసర మరయఁదగును. క్రైస్తవలోకారాధ్యుఁడగు 'ఏసు క్రీస్తు' సిరియాదేశాంతర్భాగమగు పాలస్థాన దేశమున జనించి, విహరించి, యుండె, తన దేశస్థులవలననే భయంకరముగ వధ్యుఁడాయెను. పాలస్థాన మాకారణమునఁ గ్రైస్తవులకుఁ బరమ పవిత్రవంత మాయెను. కాలవశమున మహమ్మదీయు లా దేశ మాక్రమించి, క్రైస్తవతీర్థికులను బాధింపఁ దొడఁగిరి. క్రైస్తవాన్వయము క్రోధ ఘూర్ణితమాయెను. ఆకారణమునఁ బెక్కండ్రు క్రైస్తవరాజన్యులును నాయకులును గలసి, ముష్కరుఁడగు తురుష్కుని మద మడంచి తమ పవిత్రస్థలములను స్వాధీనపఱచుకొనవలయునని దృఢముగ సంకల్పించి, యనంతసేనాసమేతులై యరుదెంచిరి. ఇట్టి మతయుద్ధములను 'క్రూసేడు' లందరు. ఇయ్యది మూఁడవ క్రూసేడు.

క్రైస్తవమహమ్మదీయులు రెండుసంవత్సరములు యుద్ధనిమగ్నులై చచ్చుచుఁ జంపుచు నుండిరి. ప్రకృత మియ్యది యుద్ధవిరామ సమయము. ఈ విషయములు గత ప్రకరణముననే వెల్లడియాయెను.

ఆకస్మికముగాఁ దారసిల్లి పోరాడిన క్రైస్తవ మహమ్మదీయ శూరులు మందగమనమున స్వారి యొనరింపుచు విశ్రమ సౌభాగ్యమును

నాజలాశయప్రాంతముఁ జేరఁబోయిరి. సారసేనయోధుఁ డడ్డుపడకుండినచో స్కాచివీరుఁ డీసరి కందు హాయిగ విడిసియుండుఁగదా. వీరు లిర్వురు స్వీయమనోభావాలోచనాధీరులై, పరస్పరప్రాణాపాయసమర్థకలహాజనితాయాస మవనయించుకొనుచు వెడలుచుండిరి. అశ్వములకుఁగూడ నట్టియూరట యనుకూలముగనే యుండెను. వెనుకటిపోరాటము గమనింతుమేని, యవనాశ్వము క్రైస్తవహయముకంటెఁ గడు బడలి యుండవలయును. అటుగాక, పాశ్చాత్త్యుని తేజియే యింకను స్వేదజలార్ద్రశరీరమై యుండెను. తురుష్కవాగువయొక్క కళ్లెము మాత్రము ఫేనముతో నిండి యుండెను. గాని, మేనంతయుఁ జక్కగ నాఱిపోయెను. నేల యిసుకమయమగుటచేతను, తానును రౌతును గూడ భారమగు కవచము మోయుచుండుటచేతను, పాశ్చాత్త్యహయము సుళువుగా నడవఁజాలకుండెను. తదాశ్వికుఁ డాకారణమున డిగ్గి తనవాహనముతోఁబాటు దానును గష్టపడుచు, నా కడుమెత్తని యిసుకపై యానమొనరింపఁ దొడఁగెను.

వీరులిర్వురు కొంతతడవు మౌనము వహించియే పోయిరి. అంత *సారసేనుఁ డిట్టులనెను.

“ఆర్య! ఇంతడస్సిన నీయశ్వమునకు విశ్రాంతి యవసరము. కాని, అడుగడుగున కీ యిసుకయందు దిగిపోవు హయమువలన నీకుఁ బ్రయోజనమేమి?”

తనయశ్వము నాతీరున మహమ్మదీయుఁడు నిరసించుట సహింపక, శూరుఁడిట్లు బదులాడెను.

“సారసేనా! నిజము. నీయనుభవము బురస్కరించుకొని యట్లంటివి. ఈయుత్తమతురంగప్రాశస్త్యము నీకు దురూహ్యము. మనయెదుట నున్న యీవిశాలమరుభూమి యెంతవిశాలముగనున్నదో, యంత

* సారసేనులు మహమ్మదీయులందొక జాతి. ఈవీరుఁడు సారసేనుఁడు.

విశాలమగు తటాకముపైఁ దనరింఖపైనున్న వెండ్రుక యొక్కటియైనను దడియకుండ, నన్నీ తేజి మోసిమోసి, యీ దేశముల కరుదెంచినది."

అట్టిమాట లాలించిన తురుష్కుఁడు విస్మయ పరవశుఁడాయెను. పాశ్చాత్యుని పలుకులు సత్యదూరములుగఁ గాన్పించెను. తదవసరోద్భూతనిరసనము ప్రదర్శింపనొల్లక భావగర్భితముగ మందహాస మొనరించి, యతఁడు తత్క్షణము నిశ్చలవదనుఁడై యల్లన నిట్టులనెను.

"బాగు, నీపలుకు లాలింతుమేని, రొక కథ యల్లెదరు."

"విశ్వాసరహితుఁడా! పవిత్రశూరబిరుదము వహించువాని పలుకులు శంకించుట యగౌరవము. ఎఱుంగక నీవటులంటివి; లేదేని, మనసఖ్య మీ ముహూర్తముననే నశించియుండెడిది. నేను పంచశతాశ్వికజనసాహాయ్యుఁడనై బయలువెడలి, విమలస్ఫటిక సన్నిభఘనాంబు పథంబున నీవగిది నా పాదమస్తకము కవచముధరించి బహుక్రోశదూర మశ్వారూఢుఁడనై సిక్కముగ నరుదెంచితి. నీవేల విశ్వసింపవు?"

నీరము పాషాణప్రాయముగ ఘనీభవించునని సారసేనుఁడెఱుంగఁడు గాఁబోలు. ఆతఁడా మాటలు విశ్వసింపక యిట్టులనెను.

"ఏమందువు? ఈమృతసాగరమున నేమియు మునుఁగదు. అట్టి యీనికృష్టజలరాశియైనను, ఈ యనంతధారుణీచక్రముఁ జుట్టు వారాసులైనను ఒక్క హిమరేఖాభారము వహింపఁ జాలుననుట యసంబద్ధము."

కిణాతుఁడిట్లు బదులాడెను. "నీయనుభవమిట్టిది. నేఁ జెప్పునది గమనింపుము. ఈదేశపు వేఁడిమివలన భూమి క్రాఁగిక్రాఁగి నీరముఁ బోలు ద్రవపదార్థమువలెఁ బరిణమించినది. మాదేశముననో! అతుల శీతలప్రభావముచే నీరము పరుషశిలాసన్నిభ మగును. కాని, ఈ ప్రసంగ మిఁక వలదు. బాలచంద్ర తేజోవిరాజితంబై మిలమిల మెఱయు నస్మద్దేశాంతరప్రశాంతనీలనిర్మలశీతలకాసారము దలంతు

నేని, ఈయొడారిబాధ మఱియు నధికతరమగును. ఏడుసారులు తెగఁ గాలినరొలిమినండి నెలువడు నగ్నిధూమముంబోలు వాయువు నీవాతా వరణమునఁ బీల్చవలయునుగదా. ఈవిషయ మింక విస్మరింపవలయు."

క్రైస్తవశూరుని సంభాషణము దుర్గ్రాహ్యముగ నుండెగాఁబోలు. తురుష్కుఁడు లోలోన వితర్కించి, తన యనుచరుని వదనము నవరి శీలనముగ వీక్షించి, నిజాభిప్రాయానుసారముగ నిట్టులనెను.

"మీ దేశస్థులు హాస్యరసప్రధానులు! ఎన్నఁడు జరుగని యుదంత ములను, అభూతవిషయములను బ్రసంగింపుచు మీలోమీరే గాక, ఇతరులతోఁ గూడ నెక్కసక్కెము లాడుదురు. అమానుషకృత్యముల గుఱించి ఫ్రెంచివీరులు కుతూహలముగ ముచ్చటింతురు. అందు నీ వొకఁడవు. అట్టి నీకు నిజ మాడుటకంటె బీరము లాడుటయే సహజ గుణ మగును. ఈసమయమున నేను నీ వాక్స్వాతంత్ర్యము నిరో ధింపఁగడఁగుట యపరాధమె."

అంతఁ గణతుఁ డిట్టులనెను. "నీవనునట్లు ఫ్రెంచివీరు లట్టివారలె. సాహసకృత్యముల తా మొనరింపఁ బూనఁజాలక పోయినను, ఒన రింపబూని కృతార్థులు కాఁజాలక పోయినను, వానిం గుఱించి వదరుట వారి నైజము కాని నే నాదేశస్థుఁడఁ గాను. ఐనను నీవు గ్రహింపనేరని నంగతులు నీముందుఁ బ్రశంసించుట యవివేక మే. నిర్వక్రమగు యథార్థముబలికి, మిథ్యాప్రగల్భుఁడనని నీచేఁ బేర్వడితిని. ఆర్యా! ఈవిషయ మింకఁ జాలును."

వా రంతలో నా ఖర్జూరవృక్షప్రాంతము జేరిరి. అచటి చల్లని నీడయందు జలము తళతళ మెఱయుచు నవిరళముగ వెలువడు చుండెను.

అయ్యది క్రైస్తవ మహమ్మదీయజాతులకు యుద్ధవిరామసమ యము గదా. తద్విరామ సమయమువలెనే యీమనోహరప్రదేశము గూడ నాకర్షణీయముగ, మోదావహముగ నుండెను. ఇయ్యది మఱి

యొక్క తావున నుండెనేని, గమనింపవలసిన యవసర ముండక పోవచ్చును. సామాన్య విషయములు, సామాన్య పదార్థములును గణనీయములు కాఁజాలవు. కాని, దిగంతపర్యంతము వ్యాపించి జీవరహితమై యున్న యెడారియం దీ జలాశయనిలయము నిక్కముగ స్వర్గప్రాయముగ నుండెను. పాలస్థానము దుర్దశాగ్రస్తము గాకపూర్వ ముదారచిత్తుఁ డెవ్వఁడో యొకఁ డా జలము నేలయం దింకిపోకుండను, గాలిదుమారము లా బావిని ముంచివేయకుండను భద్రపఱుపవలయు నని యెంచి, సముచితఘనాకృతిగ నాపై నొక గోడ నెలకొల్పెను. కాలవశమున నాకమాను శిథిలమైనను, అనలసన్నిభమగు సూర్యాతపమును మాత్రము కాఁరనీయకుండెను. అందు నెట్టులోఁ బ్రవేశించు సూర్యకిరణముల వెలుఁగున దోఁచు నాతోయములు మనోనయనముల కానంద మొదవించుచుండెను. ఆధనుస్సుక్రింద వెలువడు జలము ముందుగ నొక బలవపుఁగుండి యందుఁ జేరియుండును. ఆ కుండియు జెడిపోయెను. ఆతావున కరుదేఱు బాటసారులద్దానిని మఱియుఁ జెఱచి యుందురు. కాని ఆకట్టడ మట్లు పాడువడుట యొక్క విధముగ బాగుగనే యుండెను. తమువలె మున్నందఱో యామష్ట పథంబున బాధవడి యావిశ్రమస్థానమున విడిసి తప్పక సుక్షేత్రములు జేరియుందురని గ్రహించి పాంథులు సంతసించుట కనుకూలముగ నుండెను. తచ్చంద్రకాంత శిలావినిర్మిత జలాశయమునుండి యల్లనఁ బాఱు జలపోషణమున నాచుట్టునుండు వృక్షములు వర్ధిల్లుటయేగాక ఆ తావంతయుఁ బచ్చని పచ్చికతో నిండి మొగములువలె నయనపర్వముగ రాజిల్లుచుండెను.

ఆ మనోహరప్రదేశమున యోధు లిర్వురు నిలిచి, తమ తమ యాచారముల చొప్పునఁ దమ యశ్వముల కళ్లెములు మొదలగునవి సడలించిరి. దాహమునీఱఁ దాము నిర్మలాంబువులు గ్రోలకమున్నె

వారు తమ హయములను ముందుగ సీరము త్రావనిచ్చిరి. మచ్చిక యగు జంతువులు తమ యజమానులను వీడి పోజాలవు; మఱియు, జక్కఁగ పచ్చికమేయుచున్న నా తావు వీడి యామరుభూమియం దెటుఁ బోఁజాలవు యనుభవము. వారా కారణమునఁ దమ వారువములను యథేచ్ఛగఁ బోనిచ్చిరి.

అంతఁ గ్రైస్తవసారసేను లిర్వురు నావచ్చని బయలునందు సుఖాసీనులై, తమ తమ భోజనపదార్థములు వెలికిఁ దీసిరి. అయ్యవి మితముగ నుండెను. ఆయల్పాహార మారగింపకమున్న వారు పరస్పర విలోకనములకు గుఱియైరి. ఆచూపులు గతసందిగ్ధకలహసంభవ కౌతూహలనఁ భరితములై యుండెను. ఇరువురు నసాధారణవీరవరులు; అందెవ్వఁ డోడినను దన కెనయగు నత్తమవీరునిచే నోటువడితినని నతసింపవలయునేగాని యణుమాత్రమైనఁ గుందవలసిన యవసరము లేదు: ఆకారణమున నా ప్రాచ్యపాశ్చాత్యవీరులు పరస్పరము దమ బలము లరసికొని, పరస్పర గుణగ్రహణ మొనరింపవలయునని యు లోలోన వాంఛించియుండిరి.

వేర్వేరు జాతుల వారగు నాశూరులు స్వీయ జాతీయలక్షణాంక్షితులై పరస్పరము విరుద్ధముగ నుండిరి. దృఢగాత్రుఁడగు క్రైస్తవుని శిరోజములు లఘుగోరోచనవర్ణవిరాజితములై, యుంగరములు గట్టి దట్టముగ నుండెను. మూతిపై జక్కఁగ మీసముండెను; గడ్డము మాత్రము లేదు. వాని విశాలనయనములు పూర్ణముగఁ దెఱచికొని యుండెను. వదనము, దృశ్యాదృశ్యముగఁ గానఁబడు కంఠమును హిమ సన్నిభముగ నుండక, యుష్ణదేశప్రవాసమువలన సహజశ్వేతవర్ణము దొలంగియుండెను. నాసిక 'గ్రీకు' జనోచితముగఁ జక్కఁగ నలరారు చుండెను. వక్త్రమొకింత వెడదగ నున్నను, సుస్థిరధవళదంతసమన్వితము. చిన్నదియగు మస్తకము కంఠముపై మనోహరముగ నమరి

యుండెను. పాశ్చాత్యశూరుని ప్రాయము ముప్పదిసంవత్సరములు మీారియుండదు. నిజ శీతలావాసము వీడి, యత్యుష్ణ దేశమున నతి కష్టములు బడుటచేత నా శూరుఁడు సహజముఖవికాసము గోల్పోయి యధికతరప్రాయునివలెఁ దోఁచుచుండెను. కావున నాతని వయస్సు మూఁడు నాలుగు సంవత్సరములు తక్కువగనే యుండును. మూర్తి సమున్నతము. శరీరము బలాఢ్యము. ఆ దృఢగాత్రము ప్రకృతము సముచితలాఘవముతోఁ గూడియే యున్నను, నిరంతర వ్యాయామ క్రీడాభిరతునిదివోలె నవరార్థజీవితమున భారతిగమై స్వాధీనము తప్పునట్లు తోఁచుచుండెను. అందనుక లోహపుఁజిక్కమున డాగి యుండినహస్తములు దీర్ఘములై, సుందరములై, సముచితముగ నమరియుండెను. మణిబంధముల గలవై శాల్యము లపూర్వము. భుజములు ప్రశంసనీయముగ నేర్పడి పరిపుష్టముగ నుండెను. అశ్వీరుని భాషాగమనములు సైనికజనోచితకర్కశమయములై, నిర్లక్ష్యధారాళ గుణసమంచితములునై యుండెను. ఆజ్ఞాపించి యూడిగము లందుటయేగాని ఆతఁ డన్యజనవిధేయుఁడై యుండువాఁడు కాఁడని కంఠ స్వరము తెలుపుచుండెను: తన యభిప్రాయములు బిగ్గరగ నిబ్బరముగ వెల్లడించుటయే ఆతని యభ్యాసమునుయుఁ గూడ దెల్లమగును.

సారసేనుని రూపురేఖలు కేవలము మఱియొక తెఱఁగున నుండెను. మూర్తి సాధారణోన్నతినిమించియే యుండెను, గాని, మానవాతీత దీర్ఘకాయుఁడగు పాశ్చాత్యునికంటె నధమము మూఁడంగుళములు కుఱుచగనుండెను. దీర్ఘములగు పలుచని భుజములు హస్తములు నాతిసవదనమున కనువుగనుండి, గత యుద్ధావసరప్రదర్శితోరుబల కౌశలముల కాకరములగుననిమాత్రము చూచునతనే యెపకుండెను. కాని కొంచెము నిదానించి పరిశీలింతుమేని, యథార్థము వ్యక్తమగును. రక్తమాంసపరిపుష్టమగు కాయము గలవ తయయ్యు, నస్థిక

తరభారమువలన శీఘ్రతరముగ నలసి, తద్బలోన్నతులవలని ప్రయోజనము గోల్పోవును. ఈ యమీరు శరీరమటుగాక, దృఢశల్యకండరబంధురమై, శ్రమదమాదులు సహించియుండుటకుఁ దగియుండెను. స్వీయజాతీయలక్షణములతో నలరారు నాతని చిన్నవదనము ప్రాచ్యసూర్యాతపమున నల్లవడియుఁ జక్కఁగ నేర్పడి, కోమలముగ, మనోహరముగనుండెను. కడుభద్రముగ సంస్కరింపఁబడిన నల్లని యుంగరముల గడ్డముచితముగ వ్రేలాడుచుండెను. నాసిక తిన్నఁగ నిర్దుష్టముగనుండెను. నిమ్నములగు నయనములు నల్లనై, తీక్ష్ణములై, కాంతివంతములునై యుండెను. దంతములు తద్దేశాంతరహరిదంతసన్నిభసుందరములై యలరారుచుండెను. నెలవంకవలె సన్నముగ వంపుదిరిగి తళతళ దీపించు నాతని ఖడ్గమువలెనే ఆతని శరీర మొప్పియుండెనని చెప్పిన జాలును. క్రైస్తవుని శస్త్రమటుగాక దీర్ఘముగ మహత్తరముగ నేలపైఁబడియుండెను. ఫాలము విశాలముగ నుండక, శరీరము కడువలుచఁగ, వదన మతివాడిగనుండుటచేఁ బాశ్చాత్యాభిరుచికి నీరసముగ నున్నను, మంచి సదభిప్రాయమువాఁడగు తురుష్కవీరుఁడు కడు మనోహరాకారుఁడని చెప్పఁదగును.

సారసేను ప్రవర్తనము గంభీరముగ, సరసముగ, సగౌరవముగ నుండెను; ఐనను, అతఁడు తన సహజకుపితస్వాంతము వెలువడకుండ నిరోధించుకొనుచుండెననియు, తన గౌరవము భంగపడకుండ మెలంగఁగడంగుచుండెననియు నల్లనఁ దెలియుచుండెను.

పాశ్చాత్యుఁడు కూడఁ దన యాధిక్యత బురస్కరించుకొని యహంకారపూరితచిత్తుఁడై యుండెఁ గాఁబోలు. ఐన నయ్యది వేఱు విధమున వ్యక్తమగుచుండెను. ఒరుల యభిప్రాయము లాతఁ డావంతయు సరయక నిబ్బరముగ నిరంకుశముగ నిర్లక్ష్యముగ మెలంగుచుండెను. వీరులిర్వురు నుదారహృదయులు. ఎదుట నుండువారి

యంతరము జూచి తదనుగుణముగఁ జరించుట క్రైస్తవు నభ్యాసము. మానియగు సారసేనుఁడు తా నెటులు మెలఁగవలయునో యోచించి యటు లాచరించును.

వారి యాహార మల్పము; అందుఁ దురుష్కుని భోజన మత్యల్పము. అరేబియా దేశస్థులగు సారసేనులు సహజముగఁ గఠినజీవులు. కాని వారు సిరియాదేశ మాక్రమించిన యనంతర మతులితభోగముల నోలలాడఁజొచ్చిరి. ఐనను, మన సారసేనవీరుఁ డెడారిజీవనమున కలవాటుపడినవానివలెఁ బిడికెడు ఖర్జూరములను మోటురకపు బార్లీరొట్టెను మాత్ర మారగించి, సమీపమున నున్న నిర్మలసలిలము ద్రావి సంతసించెను. క్రైస్తవుని భోజన మట్టిది కాదు. అదియు మోటుగనే యున్నను, అంతకంటెఁ బుష్టిగ రసవంతముగ నుండెను. మహమ్మదీయునకు వరాహమాంసము దుస్సహము, పాపావహము, విషతుల్యమునుగదా. క్రైస్తవుఁ డట్టి మాంసమే తినఁదొడఁగెను. మఱియు నాతని దాహము స్వచ్ఛమగు నీరముతోఁ దీరునది కాదు. అందులకు మధురస మాయుత్తమై యుండెను. కేవలము శరీరసంబంధమగు క్షుత్తు నివారించుకొనుట కధిక తాపత్రయము ప్రదర్శించుట యసమంజసమని యమీరు భావించియుండెను. క్రైస్తవుఁడన్ననో, అట్టి శంక యెఱుంగక, ఆఁకలితీఱ భుజించి, మనసార ద్రాక్షరసము ద్రావి, సంతుష్టాంతరంగుఁ డాయెను. మతములు వేరగుటచేతనే, మనములు దురభిప్రాయమగ్నము లాయెను. క్రైస్తవుఁడు సత్యమతదూరుఁడని తురుష్కుఁడును, తురుష్కుఁడు నీతిబాహ్యుఁడని క్రైస్తవుఁడును తలంచియుండిరి. ఆ కారణమున జనించు నవ్యక్తనిరసనము ఈ యాహారాదులచేఁ బరస్పరము మఱియు నధికమాయెను. కాని, ఇటీవలి పోరాటమున నొకరిబల మొకరు చవిచూచి యుండుటచే, క్షుద్రభావములకుఁ దావీయక, ఇరువురు గంభీరముగ నుండిరి. ఐనను,

తాను భుజించిన యనంతరము చాలకాలమువఱకును పాశ్చాత్యుని భోజనము ముగియకుండెను. తురుష్కుఁ డీక సహింపఁజాలక యిట్లు లనెను. "ధీరుఁడా! పురుషోచితముగఁ బోరాడు వీరుఁడు శ్వానమువలె, సూకరమువలె మెసవుట పాడియగునా? అదృష్టవశమున స్వర్గము నుండియూడిపడిన యపూర్వపదార్థమువలె నెంత యాతురముగఁ దినుచుంటివి? విశ్వాసరహితుఁడగు యూధుఁడైనను నినుఁ గాంచి డిల్లపడును."

ఆతఁ డటు లాడునని యెఱుంగని పాశ్చాత్యుఁడు విస్మయాక్రాంత చిత్తుఁడై, మోమెత్తి యిట్లు బదులాడెను.

"శూరుఁడా! దాస్యభావకళంకితులగు యూధులమాట నాకేమి? క్రైస్తవస్వాతంత్ర్యము పురస్కరించుకొని నేను వర్తించువాఁడను. సారసేనా! మా ప్రవర్తనము సముచితము, సమంజసము నని యెఱుంగుము—పూజ్యురాలగు 'కన్యమేరీ' రక్షించుగాత!"

క్రైస్తవ జగద్రక్షకుఁడగు యేసుక్రీస్తుయొక్క కన్యజననియగు 'మేరీ' నామస్మరణము క్రైస్తవులకుఁ బుణ్యప్రదము. కాని, తన్నామోచ్చారణ మొనరింపుచు, నా యమీరుని ఛాందసాభిప్రాయముతో నెక్కసక్కములాడుటకో యన, నాతఁడు మిగిలిన పానీయము స్వచ్ఛందముగఁ ద్రావెను. తురుష్కుఁడిట్టులనెను.

"ఇదియును క్రైస్తవ స్వాతంత్ర్యప్రభావము కాఁబోలు? మృగము వలె భుజించి, మృగము సహితము నిరాకరించు ఈవిషద్రవము గూడ నాస్వాదించి, తత్సమానస్థితికిఁ బాల్పడెదవు!" పాశ్చాత్యుఁ డనుమానింపక రయమ్మున నిట్లు వాక్రుచ్చెను.

"మూర్ఖసారసేనా! ఈమధువు దైవదత్తము. దైవము ప్రసాదించు పదార్థములను దూషించుట పాపప్రదమని యెఱుంగుము. కాయకష్టముపడు మనుజుని హృదయమున కుల్లాసము గలిగించి,

రోగార్తున కుత్సాహ మొదవించి, విచారగ్రస్తున కూటగొల్పు నీ ద్రాక్షరసము వివేకవంతున కెంతయు నక్కఱయగును. అనుభవజ్ఞుఁ డనుదినము గుడుచు నాహారమునకువలెనే, ఈమధురసము ద్రాపించి నందులకుఁగూడఁ బరాత్పరునకు వందనము లర్పించును. తప్పద్రావి మైమఱచువాఁడును, మధురస మెట్టిదో యెఱుంగని నీవును గూడ నొక్కవిధముగ బుద్ధిహీనులే!"

సారసేనుని తీక్ష్ణనయనములు తత్క్షణము ప్రజ్వరిల్లెను; వాని హస్తము తోడనే బాకుపైఁ బోయెను. కాని, అది యొక క్షణికము. పాశ్చాత్యశూరుని యసాధారణబల మొక గడియక్రిందనే తురుష్కున కనుభవవేద్యమై యుండెను. అతని రక్తనాళము లింకను తదాలోచనా కంపితములై యుండెను. సారసేనుఁ డాకారణమునఁ దీవ్రాచరణమున కుద్యమింపక, సులభతరమగు వాగ్వాదమునకే తలపడెను.

"నీ యవివేక మాగ్రహము గలిగించుటకు మాఱుగ జాలిగొలుపు చున్నది. అంధుఁడా! దుర్గర్వాతిరేకమున నీవు వాకొను పాశ్చాత్య స్వాతంత్ర్యము దురాచారబద్ధమై, మానవసౌఖ్య లతాలవిత్రమై, దుస్సహమై యున్నదని యెఱుంగవా? కాంత రోగగ్రస్తయైనను, వంధ్యయైనను, గయ్యాళియైనను. మఱి యేతీరున సహింపరాకున్నను, ఇచ్ఛకువచ్చు మఱియొక వనితను జేపట్టరాదని నీధర్మశాస్త్రము ఘోషించునుగదా! క్రైస్తవుఁడా! ఇది దాస్యమని నేను ఖచితముగ నందును! సత్యమతస్థులగు మహమ్మదీయు లట్టి దురభిప్రాయబద్ధులు గారే. పితృసమానుఁడగు 'అబ్రహాము' వలె, వివేకనిధియగు 'సలోమాను' వలె బహు సుందరీవేష్టితులమై సుఖముగ నుండఁదగునని మాప్రవక్త సెలవిచ్చెను. మరణానంతరమా! మనోహర మరున్నారీ సందోహపరివృతులమై స్వర్గమున హాయిగ నుందుము."

"ఓయీ, సారసేనా! ఆ వియత్తలనివాసియగు పరమాత్ముని

తోడు—ఇహలోక నివాసియగు నాపరమపావనితోడు— నీవు నిక్కముగ నంధుఁడవు. మతిభ్రష్టుఁడవు. నీతిబాహ్యుఁడవు. ఓయీ! నీవు ధరించు ఆ వజ్రపుటుంగర మమూల్యమని విశ్వసింతువుగదా?"

"ఇట్టి యమూల్యరత్నము ప్రసిద్ధనగరరాజములగు 'బాలసోరు' 'బాగ్దాదు' లందుఁ గూడ నింకొకటి కానరాదు. కాని, ఇవు డీ ప్రశంస యేల?"

"ఎలనో గ్రహింతువుగాక. నీయుంగరము దీసి, నాకుఠారముతో నిరువది తునక లగునట్లు పగులఁగొట్టుము.— అందు నొక్కొక తునుక తొంటి విలువ గలిగియుండునా? లేక, అన్నియుఁ గలసియు నొక్క దశాంశమైన నక్కఱ సేయునా?"

"బాలకునివలెఁ బ్రశ్నించితివి. వజ్రము తునియలగునేని, సహస్రాంశమైనను వెల లేకపోవును."

"సారసేనా! గమనింపుము. గుణబంధురయు సుందరియు నగు భార్యయెడ క్రైస్తవవీరుఁడు ప్రేమానుబద్ధుఁడై యుండు,—ఆప్రేమ పూర్ణవజ్రతుల్యము. అర్థవివాహితలై, స్వాతంత్ర్యవిరహితలై పోరలాడు నీభార్యలపై నీవు పాఱవేయు నభిమానము తళతళ మెఱయు నిర్భిన్న వజ్రశకలములవలె నిరర్థకము."

అంత నమీరుఁ డిట్లు బదులాడెను.

"పూజ్యమగు 'కాబా' తోడు!—నిన్ను బంధించు ఇనుపగొలుసు సువర్ణశృంఖలమని భ్రమించి తదాలింగన మొనరించు చున్నాఁడవు? తెన్నుగఁ బరిశీలింపుము! ఈయంగుళీయ నిబద్ధ ప్రధానరత్న మల్పతర రత్నపరివృత మగుటచేతనే ఈయుంగరము ద్విగుణీకృత వైభవముతో నలరారును. ఈ కేంద్రరత్నము పురుషుఁడు, ఆచుట్టు నుండు చిన్నఱాలు కాంతలు. పురుషునివలె నియ్యది నిశ్చలము, పరిపూర్ణము, సహజముగ మూల్యవంతము, పురుషరత్న కరుణా

వినోదలబ్ధకాంతిప్రభావమున నీతుల్యస్త్రీరత్నములు తదుచితముగ రాజిల్లు. ముద్రికనుండి ఈమధ్యమణి విడదీసి చూడుము. తొంటి వైభవ మావంతయు గోల్పోక, యథావిధంబున దీపించును. ఈచిన్న మణులన్ననో! నీరసతరంబు లగును. ఇయ్యదే నీ యుపమానమున దెల్లమగును. మాకవిరాజు 'మన్నారు' నినుననో వింటివా? 'భానుమంతుని వెలుంగ గడంగునంతనే, విరాజమాన నదీనదంబులు కాంతిహీనములగు; అట్టులే, పురుషుని కరుణాకటాక్షమాత్రముననే కాంతకు శోభాసౌందర్యము లలవడును.' "

"సారసేనా! శూరజనాభిమానయోగ్యయగు లతాంగిని నీవెన్నడు గాంచినట్లు కానరాదు. శూరులము విశ్వాససేవాబద్ధులమై యుండు మా పాశ్చాత్య నారీనివహముల నెఱుంగుదేని, నికృష్టవిషయ లాలసవై నీయంతిపురమున దాస్యమునం బొరలాడు నీ వనితలను నికృష్టముగ నేవగింతువు. మా పడంతుల సౌందర్యస్ఫురణమున మా శూలాగ్రములు నిశితతరము లగును; మా ఖడ్గధార తీక్ష్ణతరమగును. వెలిఁగింపని దీప మెంత కాంతివంతముగ నుండునో, స్వీయహృద యాపహరణ మొనరింపఁజాలు మచ్చెకంటి నెఱుంగని శూరుఁడును నిజభుజవిక్రమప్రభావమున నంతటి యశోవంతుఁడే యగును."

"పాశ్చాత్యయోధు లిట్టి విపరీతాభిప్రాయపూరితహృదయులని వినియుంటిని. ఇయ్యది, శూన్యసమాధి సంపాదనార్థ మింతదవ్వు గొనితెచ్చిన యున్మాదలక్షణములలో నొక్కటి కావలయునని భావించితిని. ఐనను, పాశ్చాత్యవీరులు తమ కాంతల సౌందర్యము గొండంతగఁ గొనియాడుదురు. ధీరులగు యోధుల నావిధమునఁ దమ పాదాక్రాంతుల నొనరింపఁజాలు మేల్బంతుల లావణ్య మొక్కసారి నాకండ్లతోఁ గాంచఁగోరెదను."

అంతఁ గ్రైస్తవశూరుఁ డిట్లు బదులాడెను.

"ధీరసారసేనా! పవిత్రవంతమగు సమాధికి నేనిపుడు యాత్ర బోవుచుంటిని. ఆంగ్లేయనృపాలుఁ డగు 'రిచర్డు' శిబిరమునకు సన్నిహితమగు నగరమ్ముగ, సురక్షితముగఁ గొనిపోయియుందును. ఉదాత్తవైరుల కా రాజపుంగవుఁడు సముచితముగ, సమధికముగ స్వాగత మొసంగును. నే నిపు డేకాకినై పేదవడియున్నను, నిన్నటకు సగౌరవముగఁ గొనిపోఁజాలుదును. భవదీయ కాంతాజనవజ్రఖనికర వైభవము నీసడింపుచు, సహస్రాధికముగ దీపించు నపూర్వాంగ్లవరాను వనితారత్నముల నందుఁ గాంచగలవు."

తురుష్కుఁ డుత్సాహపరుఁడై యిట్టు లనెను.

"ఆర్యా! నీ యాహ్వానము మోదావహము. నీ సమాధియాత్ర ప్రకృత మటుంచి రాఁజాలుదేని, నేను సంసిద్ధుఁడను. మఱియు, నీవిపుడు వెనుదిరిగి నీనిలయము జేరుటయే క్షేమకరము. వైరిజన సంకీర్ణమగు నీప్రదేశమునం దాజ్ఞాపత్రము లేకుండ సంచరించుట కడు నపాయకరము."

శూరుఁడు తోడనే గౌరవపత్రము బ్రదర్శించి యిట్టు లనెను. "చూడుము మియ్యదె, తురుష్కసార్వభౌముఁడగు 'సలాఉద్దీను' ఒసఁగిన యాజ్ఞాపత్రము!"

ఈజిప్టు సిరియాదేశములను బాలించు సలాదీను ముద్రిక యందుఁ గాన్పించినంతనే సారసేనుఁడు సముచితావనతవదనుఁడై, యత్యంత గౌరవముతో నద్దానిని జుంబించి, ఫాలమున నద్దుకొని, యిట్టు లనెను. "మూర్ఖుడా! ఎంతపని యొనరించితివి! నీ ధూర్తప్రవర్తనమున నీకును నాకును గూడ ద్రోహ మొనరించినవాఁడ వైతివి. మనము తారసిలినంతనే, ఈ పత్రమేల చూపకుంటివి!"

"నీవు శూలము సారించి నన్ను మార్కొనఁ గడంగుటచేత. సారసేనులు పెక్కండ్రు గుమిగూడి నన్నుఁ దాఁకఁ జూతురేని, అపుడీపత్రము ప్రదర్శింపనగును గాని, ఒక్కఁ డరుదెంచినంతమాత్రమున

నటు లాచరించుట గౌరవహీనము గదా."

"ఐనను, నిన్నీమార్గమున నిరోధించుట కొక్కఁడు చాలఁడా!" అని సారసేనుఁడు సగర్వముగఁ బ్రశ్నింపఁ, గ్రైస్తవశూరుఁ డిట్టులనెను.

"ధీరసారసేనా! నిక్కము. కాని, నీవంటివార లరుదుగదా. మఱియు నిట్టి రాజవిహంగములు పిండుగట్టి సంచరింపవు; సంచరించి నను, ప్రోవుగా నన్ను దాఁకునవి కావు."

క్రైస్తవుని వెనుకటి నిగూఢతిరస్కారమునఁ జురుక్కుమనిన తురుష్కునిచిత్త మిట్టి యభినందనవాక్యముల కించుక సంతసించెను.

"ఆర్యా! లెస్సగఁ బల్కితివి. మాకారణమున నీ కెట్టి యపచార మైనను బొరయనేరదు కాని, నిన్ను నేఁ బోలియింపకుండుట మేలాయె. తురుష్క సార్వభౌము నాజ్ఞాపత్రము ధరించువాఁ డవధ్యుఁడు. ఎవ్వఁడేని యన్యథా చరించునేని పాశమునో ఖడ్గమునో తప్పక తెగటారును."

"ఈ పత్త్ర మింత ప్రయోజనకారియని వినుట యెంతయుఁ బ్రీతికరము. సమయమగునేని వేఱు విచార మరయక దోఁపిడిసేయు తెరువాటుజాతుల కీప్రాంత మాకరముగదా."

"నిక్కము. ఐనను, మా ప్రవక్తపాగాతోడు. నీకీ మార్గమధ్యమున నెట్టి యపాయమైనను సంభవమగునేని పంచసహస్రాశ్వసాహాయ్యుఁడనై వారిపైఁ బడి ప్రతిక్రియ యొనరింతును. పురుషుల నందఱను తత్క్షణము వధించి వారి స్త్రీలను గడు దూరదేశమున బానిస మొనరింప నియోగించి ఆ జాతిపేరైన లేకుండ చేతును. మఱియు నీ భాగమున లవణము పాఁతిఱ వేయించి, ఈ వర్తమానముననేగాక, భావియందుఁగూడ నొక్క జీవియు నిందు నిలుచుట కవకాశము లేకుండ యొనర్తింతును!"

"ఉదారమనస్కుఁడా! నాకంటె నెక్కుడు వానిపట్ల నిట్లు వర్తిం

చుట పాడి యగునని తలంతును. కాని మేల్కొడు లెటు లున్నను నేను పోవలయు: నా మొక్కుబడి చెల్లవలయు. ఈరేయి విడిసియుండ జాలు విశ్రమస్థానము జూపుదేని, మిక్కిలి సంతసింతును.

"మదీయజనకు నాగారముననే విశ్రమింతువుగాక." తురుష్కుం డట్లు లాహ్వానింప శూరుం డిట్లనెను.

"ఈరాత్రి పూజ్యుండగు 'ఎంగాడీ' స్వామిని దర్శించి యటం బ్రార్థన సలుపవలయు."

అంత సారసేనుం డిట్లు పలికెను. "అంతవఱకునైన సురక్షితముగ నిన్నుం గొనిపోదును."

"సారసేనా! నీ సాహచర్య మానందప్రదమే. కాని పరమపావనుం డగు నెంగాడీస్వామి కపాయము సంభవించునేమోయని వెఱచువాఁడను. ఆహా! జగదీశ్వరసేవాపరాయణులగు క్రైస్తవ సాధుజనులను మీ దేశస్థులు క్రూరముగ వధించుటచేత నేగదా క్రైస్తవ దేశ దేశాంతరశూరుల మందఱము గూడి శస్త్రహస్తులమై దృఢసంకల్పధురీణులమై యరుదెంచితిమి. మా పరమపావనక్షేత్రమగు 'ఎరుసలేము' మా యధీన మొనరించుకొని మా దేశయాత్రాపరులు నడుచు మార్గములు నిష్కంటక మొనరించి ఈ పుణ్యభూముల నివసించు మా సాధువులకును యోగులకును ఏయపాయము నెందకుండ చూడవలయుంగదా."

"క్రైస్తవుండా! గ్రీకులును సిరియులును మా పరోక్షమునం గల్లలల్లి దుష్ప్రవాదములు చాటుచుందురు. పూజ్యుండగు మహమ్మదు తరువాత తదాధిపత్యము వహించిన 'అబూబకారు' చేసిన హితము చొప్పున మెలంగువారము. మహమ్మదీయచమూపతులలోం బ్రథముండగు నామహానీయుండు సిరియా దేశము నాక్రమింప సంకల్పించి ఒక సేనానాయకుని జీరి యిట్లు లుపదేశించెను. 'సమరమునం బురుషోచిత

ముగఁ జరింపుఁడు. వృద్ధులను, దుర్బలులను, స్త్రీలను, శిశువులను జంప రాదు. ధాన్యము ఫలవృక్షములును దైవప్రసాదములు-వానిని జెఱుప వలదు. ఒక యొడంబడిక యొనరింతురేని అయ్యది ఒకవేళ మీకే దుస్సహముగఁ బరిణమించినను, మీరు సహింపవలయు; తదుల్లం ఘన మొనరింపఁదగదు. పుణ్యాత్ములు మరుభూములందు వసతులు గల్పించుకొని దైవచింతానిమగ్నులై కాయక్లేశములకోర్చియుందురు. అట్టివారిని హింసింపరాదు. వారి నివేశములు బడఁగొట్టవలదు. కాని వారు శిరోజశూన్యులై బోడులై యుందురేని క్షంతవ్యులు కారు. ఆకు జనులు దుష్టసైతాను సంతతివారని గ్రహించి తత్క్షణము తెగనఱకుఁడు.'

“వారొకవేళ మన సత్యమత మామోదించినను మనకు లోఁబడి యుండుట కొడఁబడినను సజీవులై యుండవలయు. ఆర్యా! మేము తదాజ్ఞానువర్తులమై యుంటిమి. మా ధర్మము దొలఁగక సైతా నాంశసంభవులగు యోగులను (మాంత్రికులను) మాత్రము జెక్కాడి తిమి. ఒక జాతిపై నింకొక జాతినిఁ బురిగొల్పక కేవలము ఏసు సేవా యత్తచిత్తులై మను సత్పురుషులను బాధింపకుండుటయేగాక వారి కేయపాయము ప్రాపింపకుండ రక్షింతుము. నీవు పేర్కొను 'ఎంగాడీ' యోగి మా పవిత్ర సత్యమతస్థుఁడు గాకున్నను యోగ్యుఁడగుటచే నా ప్రేమాభిమానగౌరవములకుఁ బాత్రుఁడు.”

“నేఁ జూడఁబోవు సన్యాసి మతాచార్యుఁడు కాఁడు. అతఁ డొక వేళ మీరు సహింపనేరని బోడియే యగుఁగాక! మ్లేచ్ఛుల నొకచీరికింగొనక శూలాయుధుఁడనై యాతనిరక్షింతును.”

అట్టు లాగ్రహపరవశుఁడగు శూరుని వారించి, సారసేనుఁ డిట్లు లనెను “సోదరా! పరస్పరదూషణ మొనరింపకుందుముగాక. మనము సాయుధులమై పోరాడఁగోరుదుమేని మహమ్మదీయులు నీకును క్రైస్తవులు నాకును దొరకక పోరు. మిత్రమా! ఈ యెంగాడీ

స్వామిని అరబ్బులు తురుష్కులును గూడ నాదరించి రక్షించుదురు. అతఁడొకప్పుడు విపరీతచిత్తుఁడై వింతగఁ జరించినను, నిజమత బద్ధుఁడై దోషరహితముగ మెలంగును. అతఁడా కారణమునఁ గ్రీస్తు పిఱుంద నవతరించిన మా ప్రవక్తకుఁగూడ నభిమానపాత్రుఁడే యగుగాని."

క్రైస్తవుఁడు రోషకషాయితాక్షుఁడై యిట్లు గర్జించెను.

"పారసేనా! విరమింపుము. ఒంటెలు దోలుకొని జీవన మొనరించిన నీమహమ్మదుతోడ జగద్రక్షకుఁడగు కన్యమేరీపుత్రుని సామాన్యముగ వాకొన సాహసింతువే—"

అమీరుకూడ సహజముగ విద్యుద్వేగకంపితగాత్రుఁడాయెను. ఐనను ఒక క్షణమాత్రకాలమునఁ దెలివొంది నిజహృదయగౌరవ మచ్చుపడ సమంజసముగ నిట్లు బదులాడెను.

"నీ వెఱుంగని వానిని దూషింపరాదు. మతాచార్యులు తమ మనోగతులవొప్పున సృష్టించు సిద్ధాంతములను నిరసింపవచ్చునుగాని మతస్థాపకుఁడుమాత్రము సర్వజనపూజ్యుఁడు. ఆర్యా! నాతోడు లేక నీవు ఎంగాడీనిలయము చేరుట కష్టతరము; కావున వాదము రమ్ము. మతవివాదములు మన 'ముల్లాలకు, మాంకు' లకును జెల్లును. మన మావితర్కము వీడి యౌవనయోధజనోచితములగు యుద్ధములు, సునిశితకరవాలములు, సుందరవనితామణులు మొదలగు సరసప్రసంగములు సల్పుచుఁ బ్రయాణ మొనరింతము లెమ్ము!"

3

క్రైస్తవమహమ్మదీయవీరులు కొంతకాల మచట విశ్రమించి, మగుడ బ్రయాణ మొనరించుటకై తమ హయముల నాయత్తపఱచుకొన జొచ్చిరి; సరళహృదయులై యొకరి కొకరు వారు సాహాయ్య మొన

రించుకొనిరి. ఇట్టి కృత్యము వారికిఁ జిరపరిచితమైనటు లుండెను. ఆ కాలము ననుసరించి శూరు లట్టిపని లెక్కింగి యుండవలయును. అశ్వము ప్రయాణములందును సమరములందునుగూడ వీడరాని నెయ్యము. వీరు లిర్వురు స్వీయహయాళిమానబద్ధులై యున్నటులుగూడఁ గాన్పింతురు. తన వారువము కోడి చనవు సారసేనున కాబాల్యప్రవర్ధితము. తూర్పు దేశములందలి సైనికజాతులు గుఱ్ఱముల నించుమించుగా దమ భార్యాపుత్రులతో సమానముగాఁ బరిగణింతురు. పాశ్చాత్య యోధుఁ డన్న నో, నాఁటి పరిస్థితుల ననుసరించి తన వారువమును సాయుధుఁడగు నొక యనుచరునివలెఁ జూచుచుండెను. ఆతురగము లాకారణమున మఱుఁడఁ గష్టతరప్రయాణ మొనరించుటకే తమ యజమానులు ముస్తాబు చేయుచుండిరని యెఱింగినను సుఖాహార విహారాస్పదమగు నాతావుపీడుట దుస్సహమైనను లెక్క సేయక, సంతోష పూర్వకముగ సకిలింపఁదొడంగెను. ఒకరి గుఱ్ఱపుఁదొడుగు ఇంకొరికి వింతగ నుండుటచేతఁ గడవపరోచిత విస్ఫారనయనులై వారు తిలకింపుచుఁ బరస్పరసాహాయ్యమువలన శీఘ్రతరముగఁ గృతకృత్యులైరి.

రాతు లిర్వురు నశ్వారూఢు లగుటకు మున్నొక్కొక్కరు డొకింత మధురస మాఁ, ఆ సజీవజలాగారమునఁ జేతులుముంచి, తన యనుచరు నుద్దేశించి యిట్టు లనెను.

"నేఁటి దుర్భర దాహబాధ యపూర్వము. ఈ శీతలామల మనోహరజలముకూడ నపూర్వము. ఇట్టి మనోహరజలాశయము నేమందురో యెఱుంగుదునేని కృతజ్ఞుఁడనై నిరంతరము సంస్మరింతును."

అంత సారసేనుఁ డిట్లు బదులాడెను.

"ఆర్యా! 'ఎడారివజ్ర'మని దీని నరబ్బీభాషయందుఁ బిలుతురు."

"ఆహా! ఈనామము సముచితము మా సీమయందు వేయి జలాశయము లుండును ఐనను. అం దొక్కటియే నింత స్మరణీయము

కాదు. స్వీయసలిలధనప్రదానమునఁ బాంథులఁ దనియించు నీ యొకారివర్జము ప్రీతికరమై అత్యావశ్యకము నై యున్నది."

"నిజ మాడితివి. అల్లదె మృతసాగర (Dead Sea) మింకను శాపగతమై సరజంతువుల కిరువురకు నిరుపయోగమై దుస్సహమై యుంటుఁగదా. ఈమృతసాగరమేగాక ఇందుఁ జొచ్చు నదీతోయములు నట్టులే వర్జనీయములు."

వీరలు గుఱ్ఱము లారోహించి ఆ వంధ్యసైకతసీమయందుఁ బోఁదొడఁగిరి. దుస్సహమగు మధ్యాహ్న సూర్యాతప మంతరించెను. మందమారుత మల్లన రేఁగి ఉల్లాసము గొల్పుచుండెను. తన్మందానిలముతోఁబాటు మెత్తని యిసుకరేణువులుకూడఁ గలిసియుంటచే గ్రీష్మవీరునకు దుస్సహముగ నుండెను. సారసేనుఁ డేమియు జీకాకు పడలేదు. పాశ్చాత్యుఁడు సహింపనేరక శిరస్త్రాణము దీసి తన తేజీజీనుకుఁ దగిలించి, స్వారిచేయుట కనువగు టోపీ దాల్చెను. స్థలజ్ఞుఁడగు సారసేనుఁడు త్రోవ సూపుచుఁ దన యనుచరునితోఁ బాటు కొంతద వ్వరిగెను. ఆ యనంత నిరాధారవాలుకయందు మార్గ మరయుట సులభసాధ్యము కాదు. దూరమున గోచరించు శిలాఖండములను సూక్ష్మముగఁ బరిశీలింపుచు దురుష్కుఁడు యాన మొనరింపుచుండెను. ఆకార్యమున నిమగ్నుఁడైన యాతఁడు కష్టతర జలమార్గమున నౌక నడపు నావికునివలెఁ దోఁచెను. ఒక మైలుదూర మట్లు తదేకధ్యానముల వెడలినపిమ్మట నదియే మార్గమని గ్రహించి సంతసించి ఆతఁడు తొంటికంటె ధారాళముగ సంభాషించెను.

"ఆర్యా! సజీవపదార్థమువలె నున్నను, జీవరహితమగు నా జలాశయమును బ్రశంసించి పేరడిగితివి. నేను నీ నామధేయము తెలుపవేడెదను. కేవల మదృష్టవశమున నిను గాంచి నీతోఁడఁబోరి నీ సహచరుఁడనైతి. ఈపాలస్థాన మరుక్షేత్రమునఁగూడ నీ నామ ధేయము విది

తమై యుండవలయు."

"నిజనామ మెఱింగించుట కిది యదనుగాదు. కాని, మీ దేశమ్ముపై దండెత్తివచ్చిన మా సైనికులు నన్ను 'కణతుఁ' డని పిలతురు. నేను * చిత్రకలాంఛనుఁడను. నా దేశమున నాకింతబిరుదములు గలవు! నీ ప్రాచ్యశ్రవణమున కట్టివి కఠోరముగ నుండును. ధీరసారసేనా! నీ యభిధాన మెద్ది మో అరయుఁదగునా? అరబ్బీజాతులలో నీ వెందు పరిభవించితివి?"

"మిత్రమా? నీపేరు సిక్కముగ సులభము. నే నరబ్బిదేశస్థుఁడను గాను, కాని, యంత ముష్కరులును అంతటి యుద్ధప్రియులును నగు 'కుర్దు' జాతివాఁడను. మా దేశము కుర్దిస్థానము. నా యభిధేయము 'షేరుకాఫు' ఈపదము పర్వతసింహార్థగర్భితము. చిత్రకలాంఛనా! మా దేశవంశములలో నెల్ల మాయదె శ్రేష్ఠతమము."

"యశోవంతుఁడగు సలాఉద్దీను గూడ నీవంశజుఁ డనియే విని యుందును!"

కణతుఁ డట్లు సాశ్చర్యముగఁ బలుక, సారసేనుఁ డిట్లు లనెను.

మహమ్మదువారి కరుణాతిశయమున నట్టి మహాపురుషుఁడు మా కొందఱయం దవతరించెను. వచోమాత్రమున విజయసంపాదనసమర్థుఁడై విశాల సిరియా యీజిప్టు దేశపరిపాలనాధురంధరుఁడై దీపించు నారాజపుంగవుని ప్రేమాల నేను కేవలము కీటకప్రాయుఁడను. వీరుఁడా! యుద్ధార్థము నీతోడ నరుదెంచినవా రెందరు?"

"రణకుశలురగు పదిమందిమాత్రమె ఆ యాత్రసఖులఁజాలితిని. విలుకాండ్రును శూలాయుధులునుగలసి ఏబదిమంది యుండవచ్చును. నాదురదృష్టవశముకొలది కొందఱు నన్నుఁ గన్బ్రామి మాయమైరి. యుద్ధమున గొందఱు నమసిరి. రోగముల కాహుతియై మఱికొందఱు

* చిత్రకము—చిఱుతపులి

మడసిరి. పశీకృతము విశ్వసనీయుఁడగు నా యనుఁగుఁబరిచారకుం డొక్కఁడు వ్యాధిగ్రస్తుఁడై నాతోడ రాఁజాలక ఇంటనుండిపోయెను."

అంత నా షేరు ఇట్టు లనెను.

"క్రైస్తవా! ఈ తూణీరమునందు విహంగరాజ పత్రప్రోజ్జితము లగు బాణము లైదు గలవు. ఇందొక యమ్ముదీసి నా గుడారమున కంపుదునేని, సహస్రయోధు లశ్వారూఢులై ఆయత్త మగుదురు. ఇంకొక శరమున కింకొక వేయిమంది సంసిద్ధులగువారు. ఈ తెఱఁగున నైదువేల రౌతులు నిరంతరము మదధీనమున నుండుటయే గాక. ఈ చాపము గాంచునంతనే దశసహస్రసంఖ్యాయుతాశ్వికదళము తత్క్షణము ప్రత్యక్షమగును. ఐనను, నేఁ గడు నల్పునిగఁ దోఁచు నీమహాదేశముపై దండెత్తుటకు సర్ధశతసైన్యసమేతుఁడవై యరుదెంచితివా!"

చిఱుతపులి శూరుఁడగు కణతుఁడు సహజముగ లోలోనఁ గసలి, నిందాగర్భితముగ నిట్టు లనెను.

"లోహావరిరక్షితమగు నొక్కచేయి పిడికెడు మధుమక్షికాల నొక్క క్షణమున నలిపివేయఁ జాలునని గ్రహింతువేని, యిట్టి బీరము లాడియుండవు."

"నిక్కమె, కాని, చేతికయ్యావి దొరకినగదా!" అని, సరసముగఁ బ్రతివచనము లాడి, మందహాస మొనరించి, దానఁ దమ నూతనస్నేహము సంకటపడునని యెంచి, సారసేనుఁడు మగుడ నిట్టు లనెను — "శూరుఁడా! అర్థరహితుఁడవై, యనుచరరహితుఁడవై యున్న నీవు నీ భ్రాతృశిబిరమునకుఁ నన్ను గొంపోయి, అందు నాకెట్టియపాయము ఘటిల్లకుండ రక్షింతునందువుగదా! మీ క్రైస్తవ రాజన్యులంతటి శూరగుణప్రియులా?"

"సారసేనా! గుణవంతుఁడగు శూరునకు రాజ్యమును రాజాధి

* [illegible] = [illegible]

కారమును లోపముగాని, గౌరవమునకు లోటులేదు. ఉత్తమోత్తమ భూపాలురు సహితము తత్సమముగ నాతని గౌరవింతురు. ఇంగ్లాండు దేశమును బాలించు నా 'రిచర్డ్' యొక శూరునిఁ బఱిభవించెదనను కొనుము: ఆఁతఁడును శూరధర్మబద్ధుఁడై, ఆ శూరునితోఁ బోరాడుటకు సంసిద్ధుఁడై యుండవలయు, నిరాకరింపఁజాలఁడు."

"శూరబిరుదచిహ్నములగు నీటోలు మొలకట్టును రెండు చరణాంకుశములును దాల్చు వీఁడు విశాలభూపాలనా సమర్థునితోడ సమానముగ విహరించు విపరీతదృశ్యము గాంచఁ గుతూహల మగుచున్నది."

"శూరుఁడు స్వచ్ఛంగవంశజుఁడును దృఢహృదయుఁడుం గూడఁ గావలయును."

"కాని, మీనామకనృపాలాదుల కాంతాజనంబులతోఁ గూడ నీఁత ధారాళముగాఁ గలసి యుండురా?"

"సందేహమేల? క్రైస్తవశూరుఁడు నిజముపేదయైనను, స్వీయభుజఖడ్గఘనకార్యయశస్సులను, నిజనిశ్చలహృదయమును భవ్యముకుటఘటిత సుందరతమరాజ్ఞికైనను సగౌరవ సేవాపూర్వకముగ నర్పించుటకుఁ దప్పక స్వతంత్రుఁడు."

"కాని, క్రైస్తవా! ప్రేమ, హృదయభవామూల్యధనంబని అచిరకాలముక్రిందట ఘనంబుగ నభివర్ణించి యుంటివి. నీప్రేమ నిశ్చయముగనొక ఘనతరనారీరత్నము నాశ్రయించియే యుండును!"

వదనము లజ్జారాగరంజితమై రాజిల్ల, పాశ్చాత్యుఁడిట్లు బదులాడెను. "ఆర్యా! మేము తీవ్రపాటునఁ దన్నామ మొఱిఁగించు వారము కాము. ఐనను, నీవనునట్లు నా ప్రేమ ఘనతరహృదయమాశ్రయించెను: కాని, ప్రేమయు, తత్కారణోద్భూతభగ్నశూలాగాథావిశేషముల గుఱించియు వినఁగోరుదేని, ధైర్యహృదయుఁడవై మా శిబిరముల కరుదేఱుము. వలయునేని, నీశ్రవణములకే గాక

భుజములకు సహితము పని తగులును."

"సారసేనశూరుఁడంత స్వారి యొనరింపుచునే దిగ్గున నిలుచుండి, నిజపరాంచితశూలము సారించి, ఇట్లు వాక్రుచ్చెను. "శూరుఁడా! శూలవిక్షేపమున నాకీడగు వీరుఁ డొక్కఁడైన మీయందుఁ గాన రాఁడు సుమా."

"ఆవిషయము నేను నిబ్బరముగఁ బలుకఁజాలను. ఈయభ్యాస మున మీ ప్రాచ్యులు ప్రవీణులు; ఐనను, తద్విద్యాకుశలురగు 'స్పెయిను' వీరులు మాయందుఁగలరు సుమా."

"ఛీ! శునకములు! కుక్కలకొడుకులు! సత్యమతస్థులగు మహమ్మదీయులు స్పెయినుదేశమునందే ప్రభువులై యధికారులై రాజిల్లు చుండఁ దమ దేశమునఁ దలయెత్తి తిరుగనేరని నీచులీదేశమున యుద్ధ మొనరింప నరుదెంతురా? అట్టివారితోడి పోరాటము నేనొల్ల."

"మిత్రమా! ఆశూరు లీపలుకు లాలింపకుందురుగాక. కాని," అంతలో నుదయకలహము స్మరణకు వచ్చుటచేఁ గణతుఁడు మందహాస మొనరించి యిట్లు లనెను. "నీవు చెప్పునట్టి పుల్లకోడి పందెమున కేమి, రణరంగవిహారయోగ్యమగు ఘనకుఠారము దాల్చి తాఁకఁ గోరు దేని, పాశ్చాత్యయోధులు పెక్కండ్రు నీముచ్చట దీర్పఁగలరు."

షేరు హసనాననుఁడై యిట్టులనెను.

"అట్టిమాట కడు మోటుగ నుండును, వినోదార్థ మాకాంక్షింపఁ దగినది కాదు. కాని, భండనమున మాత్రము వెనుదీయువాఁడను గానుసుమా"

"సారసేనా! ఆంగ్లరాజగు రిచర్డు దాల్చు మహాపరశువు నీవు గాంచవలయు; అపుడు నాయది బెండువలెఁ గాన్పించును."

"శూరుఁడా! ఆద్వీపరాజు గుఱించి చాల వినియుంటిమి. నీవు కూడ నాతని ప్రజాకోటిలోనివాఁడవా?"

ఈ యుద్ధయాత్రయందు మాత్ర మాతని యనుచరుండను. ఆ నృపాలుండు పాలించు లంకయందే నివసించువాండ నైనను, ఆతని ప్రజావర్గములోనివాండను గాను."

సారసేనుండు సాశ్చర్యముగ నిట్లు ప్రశ్నించెను "ఏమందువు? నీ నిర్భాగ్యద్వీపమున నిరువురు రాజు లుందురా?"

చిత్రకళాలాంఛనుండగు కణకుండు స్కాట్లాండు దేశస్థుండు. ఇంగ్లాండు స్కాట్లాండు దేశములు రెండును గలసి యొక దీవి యగును గాని, ఆ రెండును రెండు ప్రత్యేక దేశములు. కావున నా స్కాచివీరుం డిట్లు లనెను. "అది సట్టునే యగు. ఆ దేశములు పరస్పర పోరాటమున నిరంతరము మునిగియుండును. ఐనను ఈ ప్రాంతమునందలి మా పవిత్ర నగరములను దుష్టమతిమై యాక్రమించు సితేని శిక్షించుటకు మా పరస్పర వైషమ్యములు దలంపక ఈ తీరునం గలసి రాంజాలుదుము."

"శూరుండా! తన యల్పద్వీపమునందొక భాగము మఱియొకని రాజరికమున నుండుటయు, దశాధిక సైన్యనేతుండై యజేయుండై యొప్పు మా సమ్రాట్టును జయించి యీ శిలామయ సైకతసీమలను గడించుటకు మీ మేటినృపాలుండొక యల్ప సేనాముఖమున నరు దెంచుటయును గడు హాస్యాస్పదము. కాని, పవిత్రసంస్థల సంపాదనార్థము-తదూర మరు దేశకమున్న మీ పరస్పరకలహములను బాపుకొనియుందురు. మీ స్కాట్లాండు దేశస్థులు రిచర్డుయొక్క రాజరికము నామోదించియే యుందురు!"

క్రోధావేగస్వరమున క్రైస్తవుండు రయమ్మున నిట్లు లనెను. "లేదు! లేదు! ఆంగ్లరాజు మాదేశము జయించి ఆపై మీతోడం బోరాడం గడంగెనేని, మా పవిత్రనగరము 'ఎరూసలేము' అధం గురముగ మీ హస్తగతమై యుండదగు."

ఆతండంతలోం దెలివొంది, ఇట్లు గొణంగెను. "పాపాత్ముండ!"

పాపాత్ముఁడ! నేను మతయుద్ధ దీక్షాపరుఁడ నగు సైనికుఁడను క్రైస్తవ జాతుల పరస్పర కలహాస్మరణము నాకేడ!—"

పాశ్చాత్యుఁడు వేగిరపాటున నొకవిధమునఁ బ్రలాపించి, సవరించుకొనుట సారసేనుఁడరసియే యుండెను. తన సహచరు నభిప్రాయ మాతఁడు పూర్తిగ గ్రహింపనేరకున్నను, మహమ్మదీయజాతుల వలెఁ గ్రైస్తవజాతులుగూడఁ బరస్పర కలహనిమగ్నములై యుండె ననిమాత్ర మరయఁజాలెను. కాని, అతఁడు మంచి మర్యాదలెరింగిన విశాలహృదయుఁడగు సారసేనజాతి వాఁడగుటచేత, దన సహచరుని హృదయము నొవ్వఁజేయుట కిచ్చగింపక, తానేమియు నెఱుంగ నట్టులే మిన్నకుండెను.

వీరులిర్వురు నటులేగుచుండఁ గ్రొత్తదృశ్యము వింతగ మాఱిపోయెను. వారిపుడు ప్రాచ్యదిశాభిముఖులగుచుండిరి. నిట్టనిలువుగ లేచుకొండలవరుస సమీపమాయెను; మెత్తని యిసుకవంతు ఉన్నతశిలాశ్రేణి దృగ్గోచరమగుచుండెను గాని, అదియునట్టులే నిర్జీవముగ నిస్పృష్టముగ నుండెను. సన్నమై, కఠినశిలామయమై, కష్టతర నిమ్నోన్నత తలసంకీర్ణమై, దుర్గమమై, భీకరమై యొప్పు నాత్రోవ పాంథులకు కడుంగడు దుస్సహము. సమున్నతశిలామధ్యస్థ గిరికందరములు, లోయలును భయావహముగ నోరుదెఱచుకొని యుండెను. ఈ తావులు ప్రాయికముగ ఘాతుకమృగవిశ్రమనిలయములు; యుద్ధకారణోద్భూతదుర్భరదౌర్భాగ్యము కతముననో, లేక క్రైస్తవ మహమ్మదీయ సైనికజనపీడనము సైపఁజాలకనో దుర్మార్గానువర్తులై ఘాతుకతరంబుగ జనులను హింసించు క్రూరనరాధములకాకరము—అట్లు అమీరు తన సహచరునకుఁ దెలుపఁదొడఁగెను.

ధైర్యబలసమన్వితుఁడగు కణతుఁడా భయంకరకథనము శ్రద్ధమెయి నాలింపలేదు. కాని, అతనిచిత్తము క్రమముగా విపరీత భయాధీన

మారెను. కారణమేమి? ఆతఁడు క్రైస్తవుఁడు. మించి మతయుద్ధ దీక్షాపరుఁడు. క్రైస్తవజగద్రక్షకుఁడగు క్రీస్తు తనమతబోధ ప్రారంభించుటకుముందు దుర్గమారణ్యసీమకేగి, నలువదిదినములు నిరాహారవ్రతము బూని కఠినతపమాచరించెనట ప్రసిద్ధము. ఆ తావయ్యెదె! ఆ పరమపురుషుఁ డా స్థలమందనే సర్వజనవంచకుఁడగు 'సైతాను' ను గాంచెను. కణతూని చిత్తవిభ్రమునూన కయ్యెదె కారణము తన సహచరుఁడు, వీరుఁడు, ధీరుఁడు, ఉన్నతచిత్తుఁడు—అట్టివాని సాహచర్య మట్టి భయంకరనిర్మానుష్యస్థలమునఁ గడు వాంఛనీయముగనే యుండవలయు. ఆతని సరసప్రసంగధోరణియును దత్సమయానుకూలముగఁ బ్రీతికరముగ నుండవలయు. కాని, అమారువిరుద్ధ మతస్థుఁడు, మ్లేచ్ఛుఁడు. ఆ స్థానమున్నదో!—పాపిష్టి సైతాను జగద్రక్షకుండగు క్రీస్తును వంచింపఁ గడఁగిన భయావహారంగము: మఱియు, నరులను శోధించి బాధించి, మంత్రప్రభావముచేఁ బారిపచ్చు దయ్యాములకు నాకరము అట్టితావున స్వీయమతస్థుఁడగు సన్యాసియొకఁడు తోడుగనుండిన బాగుండునని వీరుఁడెంతయుఁ దలపోసెను.

క్రైస్తవుని చిత్తము మఱియు మఱియుఁ గలఁగఁ జొచ్చెను. అంధకారబంధురగిరికందరములనడుమ నడచుగొలఁది సారసేను మానసోల్లాస మధికతరమగుచుండెను. ఆతఁడు మరియుఁ బ్రీతికరముగ మాటాడఁ దొడఁగెను. నిజమనోభవాలోచనానిమగ్నుఁడగు క్రైస్తవుఁడు సంభాషింపఁడాయెను. తురుష్కుఁ డది యొక చీరికింగొనక నిజచిత్తానందము బురస్కరించుకొని గానము సేయుచుండెను. స్వరమనుక్షణము లేచుచుండెను. క్రైస్తవుఁడు బధిరుఁడు కాఁడు. ప్రాచ్యభాష యాతఁ డొకింత ఎఱింగియు నుండెను. షేరు ప్రాచ్యకవితాజనోచిత సౌందర్యాభివర్ణ సంభృతగీతముల నాలాపించుచుండెనని ఆతఁ డరయఁజాలెను. అట్టిరతి భక్తిగీతాశ్రవణము సముచితమని

శూరుడు భావించెను. సారసేనుఁడంతట సాంద్రమాణిక్యరాగప్రభా రంజితమగు ద్రాక్షరసము గుటించి యాలాపించెను. ఆతఁడు నిరంతర ప్రవర్ధమాన మోక్షోత్సుకతావ్యాప్తుఁడగుచుండెను. క్రొత్తగ నేర్పడిన, స్నేహము దలంచి, కృతజ్ఞుఁడు సహించి యూరకుండెను. గాని, తన మిత్రునకాతఁడు బుద్ధి సెప్పియేయుండును. పశ్చాత్తాపతప్తచిత్తుఁడై, నిశ్చలస్వాంతుఁడై యుండవలసిన ఆ మహాసమయమునఁ దన భక్తి దీక్షలను ధ్వంసమొనర్చి, తన యాత్మను దైవశ మొనరించుకొనఁ, ముందుగతులు లేకుండ చేయఁ దలపెట్టె వెన్నాడుదయ్యమువలె నా సారసేనుఁడాతనికిఁ దోఁచుచుండెను. క్రైస్తవు డేమిచేయవలయు? సారసేనుఁ డంతలో సింహళగీతమునకు దొరకొనెను. అయ్యది, ప్రసిద్ధ 'రుదీపిక' కవి, 'బొఖారా' 'సామరుకండు' నగరములందలి యగణితధనరాశికంటెఁ దనకాంత యురోజములందలి పుట్టుమచ్చయో గణనీయమని శ్లాఘించు గీతము. క్రైస్తవుఁడిఁకఁ దాళఁజాలక కఠినముగ నిట్టు లనెను.

"సారసేనా! నీవు అంధప్రాయుఁడవు! కుమతిస్థుఁడవు! ఐనను, కొన్ని తావులు పవిత్రతరములనియు, కొన్ని తావులందు మర్త్యులపై సైతాను అధికతరాధికార సమన్వితుఁడై గండుమీరి యుండుననియు నీ వేల యెఱుఁగవు? ఈ శిలలు, ఈ యంధకారబంధురగిరికందరములు, ఈ యరణ్యభాగము. స్వర్గపరిభ్రష్ట సైతానాది మిథ్యా దేవతల కాలవాలము. నీ కా విషయము విపులముగ వ్యక్తపరుప నవసరములేదు. దుష్టస్థలతత్త్వకోవిదులగు జ్ఞానులీప్రాంతముగుఱించి హెచ్చరించియుండిరి. కావున నో సారసేనా! ఈ తెలివిమాలిన అకాలపు టుత్సాహముడిగి, ఈ ప్రదేశమున కనువగు మార్గమున నీ చిత్తము మరలింపుము. కాని, నీకు భగవన్నామస్మరణ యేడ! మీ ప్రార్థన దైవదూషణము, పాపభూయిష్టముగదా!"

అమీరు విస్మయాక్రాంతుఁడయ్యు, సరసముగ నిట్లు బదులాడెను.

"మేటి శూరకణమా! నీ సహచరునెడ నిట్టు లన్యాయముగఁ ప్రవర్తింపఁ బాడియా? లేక, మీ పాశ్చాత్యసభ్యత యిట్టిదేయగునా? నేఁ గాంచుచుండ, వరాహమాంసము మెక్కి, మధుపాన మొనరించితివి; అది నీ క్రైస్తవస్వాతంత్ర్య మంటివి; అట్టి దురభ్యాసములు చూచి, నేను జాలిగొని, మిన్నకుంటిఁగదా. మానసోల్లాసప్రదమగు గీతముల బాడుకొని ఈ భయావహమార్గ మతిక్రమింపఁజూచు నన్ను నీవు నిందింపనేల? మా కవి యేమనునో వింటివా? గానము ఎడారియందలి స్వర్గసోపానసమానము: దాన, పాంథుని పథము చల్లనగును."

"మిత్రమా! నీ గానాభిరుచి నిరసింతునని తలంపవలదు. కాని, చిత్తము మహాత్త్వాలోచనాధీనమై యుండవలసిన ఈ సమయమున విపరీత సంతోషములు మనకుఁ దగవు. ఈ తావెట్టిది? సాధుజనుల సన్మంత్రితములకు వెఱచి, నరావాసభూములు వీడి, తముఁబోలు పాపిష్ఠిపిలములు వెదకికొని పాఱివచ్చు దయ్యముల కిది యాలవాలము. ఈ స్థలము పిశాచీభూతసంకీర్ణము. కావున, ప్రణయమాధురీ గీతాగానసిద్ధుఁడ వగుటకంటె, దైవచింతయు భక్తిగీతములను దగియుండును."

"క్రైస్తవా! భూతములఁ గురించి యిట్లు లాడఁదగదు. మీ రెవ్వరిని దలంచి భయాతిరేకమున దూషింతురో అట్టి యమరజాతినుండియే నావంశము ప్రభవించెను."

"ఔను, మీరు పిశాచాంశసంభూతులని ముందే అనుకొంటిని: కానిచో, సాహసవంతులగు దివ్యసైనికులను క్రైస్తవసైనికులను—ఇంతమందిని ధ్వంసీకరించి, పవిత్రవంతముగు పాలస్థానము మీరాక్రమించి యుండరు. సారసేనా! నీగుఱించి, నీ మతముగురించి నేనిటు లందుఁగాని, నిన్నొక్కని గురించియేగాదుసుమా. సైతాను వంశ

సముద్భవుఁడవై యున్నందువు, గాని, నీవా విషయస్ఫురణమున నుప్పొంగుట కడు విపరీతము!"

"మా ధీరోత్తమజాతి సంభవమని సగర్వముగఁ జెప్పుకొనమా? సైతాను ఎంతటి మానియో యెఱుంగుదువా? పరమాత్మునకు దోసిలొగ్గి స్వర్గమున దుస్సహదాస్యమునఁ బొరలాడుటకంటె ధిక్కరించి యధోముఖమున గ్రిందపడుటయే గౌరవప్రదమని సంభావించిన యగ్రగణ్యుఁడు! మానవంతులమగు మేము సగర్వముగ నా మహామానిం దలంచకుందుమా? భూతనాయకుఁడగు 'ఎబ్లిసు' మాకు ననహ్యాకరముగ నుండుగాక; అతఁడు తప్పక భయంకరుఁడు. మా కుర్దుజాతివారము తదంశసంభవులము."

ఇంద్రజాలాది మాంత్రికవిద్య లాకాలమునఁ బ్రబలముగ నుండెను. కావున తాను భూతాంశసంభవుఁడనని పేరు వాకొనినను, క్రైస్తవుఁడంతగ నక్కజపడువాఁడు కాఁడు. కాని, ఆతావు అనన్యసాధారణము, అపూర్వభయావహము నగుటచేతను తన సహచరుఁడు తాను భూతనాయకుని సంతతివాఁడనని స్పష్టముగ నొక్కి నొక్కి నొ స్థలమున జెప్పుటచేతను ఆవీరుని ధీరహృదయము లోలోన భయకంపిత మాయెను. భయనివారణార్థము తన చేతు లొక్కక్షణము సిలువవలెఁ గట్టుకొని నీ వంశవృత్తాంతము విశదపఱుపవలయునని తన మిత్రు నాతఁడు ఖచితముగఁగోర సారసేనుఁడు తత్క్షణ మిట్లు వాక్రుచ్చెను.

"అపుడు మొదటిమానవుఁడని పేరు వడసిన 'ఆదాము' ఇంకను జనింపలేదు. ఆ యనాదికాలమున 'ఇస్తాఖరు*' నందు భూతము లొకసజీవశిల దొలచి రహస్యమందిరములను నిర్మించెను. చాలా కాలమైన యనంతరము 'జోహాకు' అను రాజు పెరసియా దేశ సింహాసన మారోహించెను. అతఁ డతి క్రూరాత్ముఁడు. భూతములతో నాతఁడు

*పూర్వము పెరసియారాజధాని.

నెయ్యము నెఱపి రెండు భయంకరసర్పములను సంపాదించెను. ఆ రాజు శరీరముతో నయ్యావి కలసియుండెనని కవులు వర్ణింతురు. వాని కాహారముగనకు దినమున కిరువురి నెత్తురు కావలసియుండెను. ఆ కాగణమున నా దేశములోని జను లిర్వురు అనుదినము దారుణవధకుఁ బాల్పడుచుండెరి. జను లెంతని సహింపఁగలరు? తుద కాతఁడు నిజ క్రౌర్యప్రతిఫలముగ సింహాసనచ్యుతుఁడై కారాగారబద్ధుఁడాయెను. ఈ లోపల నృపాలసర్పకటళనార్థ మేడుగురు వనితారత్నము లెచట నుండివో తేఁబడిరి వారొక జ్ఞానిసంతానము. వారలే యాతని ధనము; వానికిఁగల రెండవధనముజ్ఞానధనము. పాప మాతఁడు జ్ఞానసంపన్నుఁడయ్యు నిట్టి యుపద్రవ ముప్పతిల్లునని అరయలేక పోయెను. పెద్దకుమారి ప్రాయ మిరువది సంవత్సరములు. కనిష్ఠపుత్రిక పదమూడు సంవత్సరముల ప్రాయముగలది. ఆ కన్నియ లగణిత సౌందర్య శోభాసమన్వితలై, అమరనారీసన్నిభలై, ఏకరూపధారిణులై పరస్పర మొక్క సంవత్సరము చిన్నపెద్ద యగుటచే స్వర్గద్వారమున కమరియుండు సోపానపరంపరవలె మనోహరముగఁ దోఁచిరి. తదీయవధ్యశాలాబద్ధ మోహనాంగుల లావణ్యము మర్త్యుల కేగాక అమరులకుసహితము దర్శనీయముగ నొప్పారెను. అంతలో నాకసము గర్జించెను. భూమి వడంకెను. తన్మందిరోపరిభాగము విచ్ఛిన్నమాయెను. ధనుర్బాణధరులై మృగయులఁబోలు సోదరు లేడుగురు రయమ్మునఁ బ్రత్యక్షమైరి. వారందఱు నున్నతగాత్రులు; ధవళవర్ణులుగాకున్నను సుందరాకారులు; నయనములుమాత్రము సజీవమానవ నయనకాంతికి దూరములై ప్రేతకళానిలయములై తోఁచెను. అందలి మొనగాఁడు జ్యేష్ఠసోదరీకరగ్రహణ మొనరించి ఆమె పేరున సంబోధించి యిట్లులనెను. 'కాంతా! నే నధోలోకపాలకుఁడనని గ్రహిం

పుము. నా నామధేయము 'కర్తాబు' జినీ * స్థానము మహాద్వీపము. దైవము తొల్లి మృత్తికాసముఁడగు మానవుని సృష్టించి వానికి ధన్యవాదము సలుపవలయునని కోర మేము సహింపనేరక నిరాకరించినవారము. మేము ప్రాథమికాగ్ని భూతసముద్భవులము. మేము అక్కటికమెఱుంగని క్రూరులమని వినియుందువు. అది కేవలము మిథ్య. మము విశ్వసించు సత్పురుషులను మేము సాఁకుచుందుము. జ్ఞానియగు నీ జనకుఁడు వెఱ్ఱియై ఆ పరమదేవత నొక్కనే యారాధింపక మమ్ముఁగూడ దలంచువాఁడు. నీవును నీ శోకమును ఇక మృత్యువున కాహుతిగావలయునుగదా. మీ రందఱు మీ బాహుసుందర కుటిలకుంతలములం దొక్కొక శిరోజము భక్తిపురస్సరముగా మా కర్పింతురేని ఈ యుపాయమునుండి రక్షించి మిమ్ముఁ దూరస్థలమునకు సురక్షితముగఁ జేర్పఁగలను." భూతరా జట్లు పలుక అనభ్రభయాతిరేకమున వేఱుపాయం బెఱుఁగని ఆ జవ్వని ఒప్పుకొనెను. కన్నెలందరు నాతఁడు కోరు కప్పము వెంటనే సమర్పించిరి. ఆ ముహూర్తమున నా మచ్చెకంటులు కుర్దిస్థాన పర్వతాంతర మాయా మందిరమునకుఁ దరలింపబడిరి. వారిక మానవులకుఁ గానరాలేరు. కాని కాలపరిణామమున నా భూతమందిర పరిసరములందు నేఁడుగూడ యువకులు కానవచ్చిరి. మృగయా రణకుశలురగు నా వీరులు ఆ ప్రాంతమునఁ దిరుగాడు జనులకంటె నల్లగ నున్నతముగ భీకరముగ నిబ్బరముగ గూడనుండిరి. క్రమముగా వారు వివాహ మాడి పుత్రవంతులై వంశనిర్మాతలై యశోమండితులైరి. జగద్విఖ్యాతశౌర్యధనులగు మా కుర్దుజాతు లేడింటికిని వారలు మూలపురుషులు."

క్రైస్తవవీరుఁడు సాశ్చర్యముగ నా భయంకర గాథ నాలించెను. నిమేషమాత్రమాతఁడు చింతాపరుఁడై యిట్టులనెను.

---

* జిని—భూతము.

"వీరుఁడా! మేలు మేలు! నీవంశచారిత్రము భయదమై అసహ్యాకరముగనున్నను నిరసింప దగినది కాదు. నీవిట్లు మూర్ఖముగఁ గుమతవిశ్వాసబద్ధుఁడవై యుంట నాకిఁక వింతగఁ గాన్పింపదు. నీ వభివర్ణించిన ఆ సమస్తస్మృగయులయంశ మీకు సంక్రమించెను. తత్పిశాచతత్త్వము మీరక్తమున జీర్ణించియుండుటచేతనే మీకు సత్యము కంటె నసత్యము ప్రియతరమగు. కావుననే పాపిష్టిభూతసంకీర్ణమగు ఈ తావున చేఁగునంతనే నీ చిత్త ముప్పొంగ నిర్భరానందప్రభావమునఁ బదములు పాడ నారంభించితివి."

క్రైస్తవుఁడట్లు చనువుగనే నిందాగర్భిత స్వరమునఁ బలికినను సారసేనుఁడావంతయుఁ గినియక నంతసించి ఇట్టులనెను. "మిత్రమా! నీ పలుకులమోఘము. కాని ఈ పిశాచములన్నియు గత్యంతరమెఱుంగక నిరంతర మిట్టులే యుండునని తలంపరాదు. ఈ కాలమొక విధమగు సంధ్య. కొంతకాలమిట్టులగుడు నిజకర్మఫలాను గుణ్యముగ సన్మానమో శిక్షయో కాంచును. కాని యిట్టి వివయ ప్రశంస మతాచార్యులకుఁ దగును; మనకేల? మా పవిత్రగ్రంథమగు 'కొరాను' ఎంత పఠించినను తత్పూర్వవిశ్వాసములు మాకింకను స్మరణీయములు!"

ఈ జగము పాపపుణ్యమయము. ఈ రెండు గుణములకు నిరంతరాయమానమగు పరస్పర సంఘర్షణము ప్రపంచధర్మము. అందు 'ఆర్మజు' మూర్తిభవించిన పుణ్యము; అట్టులే 'అహ్రిమాను' మూర్తిభవించిన పాపము. అనాదిపారసీక మట్టిది. మహమ్మదీయు లట్లుగాక యేకేశ్వరోపాసకులు. ఐనను తొంటి యాచారవిశ్వాసములు వీడకుండుటచేత దుష్టమూర్తియగు 'సహ్రిమాను' వారి కింకను బ్రశంసనీయుండు. తాదృశాభిప్రాయబద్ధుఁడగు మన సారసేనుఁ డంత గొంతు సవరించి దుష్టమూర్తియగు సహ్రిమాను ప్రభావము

గొనియాడు గీతములు పాడ నారంభించెను. ఆతని యుత్సాహము క్షణక్షణప్రవర్ధమాన మాయెను.

క్రైస్తవుఁడు భయాగ్రహఘూర్ణమాన మానసుఁడాయెను. పాపిష్ఠ సైతానుయొక్క భక్తునివలెఁ జరించు నాదుష్టమానవు నాక్షణము వేసిపోవలయునా! లేక, మతయుద్ధ దీక్షాబద్ధుఁడై యరుదెంచిన క్రైస్తవసైనికున కుచితమగు తెఱఁగున నాత్మేచ్ఛ నాక్షణమ గతాను నొనరించి వాని కళేబరము వన్యమృగములకు వీడి తనదారిం బోవలయునా! చిత్రకవీరుఁ డిట్లు దుర్భరాందోళనములకుఁ బాల్పడియుండ, నాకస్మికముగ నొక వైపరీత్యము సంభవించెను.

పాయఁతన మగుఁడు, వెంకఁ గడఁగుచుండెను. ఐనను, పలుచని పొడుగాటిమూర్తియొకటి దవ్వుదవ్వులఁ గ్రైస్తవునకు గోచరించెను. మార్గమునందలి శిలాగుల్మములు భంగభంగుల లంఘించు నామూర్తి వనదేవతయో మఱేమియో తెలియకుండెను. సారసేను పాపిష్ఠగీతాలాపము నతంబున నొక దయ్యము పొడసూపియుండునని యాతఁడు విశ్వసించెను. "కాని, నాకేమి? ఈ పిశాచమును ఈభక్తుఁడునుగూడ మద్భుజబలము జవిజూతురుగాక!—" అని కణతుఁడు నిశ్చయించుకొనెను.

తనగానముచే నన్యమెఱుంగక మేను మఱచియున్న అమీరండులకు సంభావనగా నిజమిత్రకరాంచితముసలనిర్భిన్నశిరస్కుఁడై, తారున మరణింపవలసినదే. అదృష్టవశమున నట్టి కళంక మాచిత్రలాంఛనునకుఁ జుట్టుకొనకుండ తప్పిపోయెను. ఆవ్యక్తి తమకుఁ దెలియకుండ వెంబడింపవలయునని యెంచికావలయు, తాలచాటున నక్కుచు, వన్యమృగోచితలాఘవమున బైకెగురుచు, సంతలో నదృశ్యమగుచు నగుదెంచుచుండెనని సారుఁడు గ్రహింపగల్గెను. షేరు తన గానము ముగించునంతలో, మేషాజినము ధరించిన యున్నతశరీరుఁ

డాకఁడు మార్గమున కడ్డుగ రయమ్మునఁ బోఁచి, ఆతని వారువము పగ్గము దృఢముగఁ బట్టి వెనుకకు నెట్టెను. ఆ కారణమున నాయుత్తమ హయము నోటియందలి దీర్ఘఖలీనము దుస్సహముగఁ బీడించుటచే నా జంతువు నిలువున లేచి, వెనుకకు విఱిగి పడెను. సారసేనుఁడు తన యశ్వముక్రిందఁబడి నలుఁగవలసినదే, కాని, శరవేగమున నొకప్రక్కకు దొరలి, ఆ ప్రమాదము తప్పించుకొనెను.

అంత నా విపరీతవైరి గుఱ్ఱమువీడి, భూపతనుఁడైన షేరుకంఠము బట్టి గుభాలున నాతనిపైఁ బడెను. సారసేనుఁడు యౌవనజవసత్త్వ లాఘవ సమన్వితుఁడయ్యు, నా వ్యక్తిని వారింపనేరక గిజగిజలాడి, ఒకింత నవ్వుచునే సక్రోధముగ నిట్టులనెను "హామాకూ!—మూర్ఖా!—నన్ను వీడుము—నీ చనవు మితిమీఱెను—వీడుము'—బాకుదీసి బుద్ధిసెప్పెద."

"నీ బాకు!—మ్లేచ్ఛా! అంతబలముగలదేని, తీయుము!"—ఆగంతుకుఁ డట్టు లధిక్షేపించి, పెనఁగి, పతితవీరహస్తప్రదీపితాస్త్రము దానెలాగికొని, వానిశిరముపై జళిపించెను. షేరు తన సహచరు నుద్దేశించి భయకంపితస్వరమున నిట్టు లరచెను.

"క్రైస్తవా! రక్షింపుము! ఈ 'హామాకో' నన్ను వధించును."

"వధింతునా!—అవును; ఆ దుష్టభూత స్తోత్రపాఠకుఁడవగు నీ వవశ్యము వధ్యుడవు" అని ఆ యెడారినివాసి భయంకరముగ బదులాడెను.

క్రైస్తవవీరుఁ డందనుక ప్రమాన్పడి తిలకింపుచుండెను. ఆవ్యక్తిని దూరమునఁ గాంచినపు డెట్టి భావముదయించెనో, అంతకుఁ గేవలము విరుద్ధముగ నిపుడు పరిణమించెను. ఏమైనను, దైన్యావస్థకుఁ బాల్పడియున్న తన మిత్రునకుఁ దోడ్పడుట గౌరవప్రదమని యెంచి, ఆతఁడు మేకతోలు దాల్చిన విజయి నుద్దేశించి యిట్టులనెను.

"నీ వెవ్వఁడవైనను. సదంశసంభవుఁడవైనను, దుష్టాంశభవుఁడ

ఈ హామాకోయే, నీవు సంగ్రహింప నరుదెంచినసన్యాసి!"

"ఇతఁడా!"—కృశగాత్రుఁడయ్యు జీర్ణించియున్న ఆ హామాకును సాశ్చర్యముగఁ దిలకించి, కణతుఁడిట్లులనెను "ఇతఁడా! సారసేనా, పరిహసించుచుంటివి. పూజ్యుఁడగు ఎంగాడీస్వామి కాఁజాలఁడు!"

"నన్ను విశ్వసింపవేని, ఆతఁడే యొప్పించుచు—' షేరుఖాఁపు ఇట్లు బదులాడుచుండగనే, ఆ వనచరుఁ డిట్లు పలికెను. "నేనే ఎంగాడీ నామధేయుఁడ—ఎడారియందు దిరుగాడువాఁడ సిలువదాల్చుక్రైస్తవుల హితుఁడ. మ్లేచ్ఛ, భూత పిశాచా బాధకులను భంజించువాఁడ. పొండు, పొండు!—ఆ కుమతిస్థునెందడ తెగ్గ్స్వాఁడు!" ఆ వింత సన్యాసి యిట్లు కేరుచు, నయోబద్ధముద్గర మొండు నిజాజిన వస్త్రమునుండి తీసి, శిరముపైకెత్తి, యపూర్వకౌశలమునఁ ద్రిప్పఁదొడగెను.

కణతుఁడు సహజముగ నిరవధికవిస్మయపరుఁడై, అచేతనుఁడై, అనిమేషుఁడై వీక్షింపుచుండెను. ఆ వనచరుఁడట్లు ఉన్మాదసహజాసంబద్ధాలాపుఁడై, స్వీయోద్దండముద్గరము మిత్రునకేని శత్రునకేని తగులునని తలంపనియట్లు నిరాఘాటముగ వడివడి సారించి, తుదకుఁ దన భూరిబలంబును, ఆ గుదియ దిట్టతనంబును సమానముగఁ దెల్లముగు చందమునఁ దత్సమీప ఘనశిలాఖండము నొక్క వ్రేటునఁ దుత్తునియలొనరించెను.

అంత షేరు హాసనాననుఁడై తన కైవ్రాలిన సహచరు నుద్దేశించి "చూచితిగదా నీ స్వాములవారిని" అని తదవసరోచితముగ నెక్కసక్కెము లాడెను.

"ఈతఁడున్మాదుఁ" డని యాతఁడు బదులాడ, షేరు మగుడ నిట్టులనెను. "ఐనను ప్రభావమునకు లోటులేదు" ఉన్మాదులు తత్క్షణ దివ్యజ్ఞానప్రేరితులని ప్రాచ్యులు విశ్వసింతురు. క్రైస్తవా! ఒక నయనము లుప్తమగునేని రెండవది తీక్ష్ణతరం బగుగదా! ఒక

నీ వేమైనఁ జెప్పఁగోరుదేని, నే నాగ్రహింతునని బెగడువడకుము. కాని, నీవు మగుడ ధార్ష్ట్యమొనరింప నెంతువేని, నీ చింపిరితల తెగిపోవునని గ్రహించి భద్రముగ మెలంగుము!—ఇఁక నీవు—క్రైస్తవమిత్రమా!—" సారసేనుఁ డంతలో నశ్వారూఢుఁ డాయెను. "ఎడారియందు యాన మొనరించినపుడు, మిత్రవాక్కులకంటె మిత్రకార్యములు ప్రీతికరములై యుండు; కాని, నీ ప్రవర్తనమునకో! మాటలకు మాత్రము లోటులేదు. ఈ వనచరుఁడు నిజమానసోద్రేకమున నన్నుఁ బొలియింపనుండెను! నీ వట్టి ముహూర్తమునఁ దోడ్పడవలదా!"

"ఆహా! నీకు దక్షణము సాయపడకుండుట నేరమేయగును. కాని, నీ వైరి వైపరీత్యమును, తదాకస్మికపరిణామమును గాంచి యతఁడు భవదీయ దుష్టగీతాశ్రవణోద్భూతభూత మనుకొంటినుమా! ఱిచ్చవడి, రెండు మూడు నిముసములవరకు నా ఖడ్గము దీయఁజాలకపోతిని."

"నీ స్నేహము తదావేశశూన్యము. ఈ హమాకు నున్మాదమొకింత యధికతరమాయెనేని, నీవు నిరంతరాయమాన దుర్యశోమగ్నుఁడవగునట్లు, నీవు కాంచుచుండ, సాయుధుఁడవై యుండ, అశ్వారూఢుఁడవై యుండ, నీసహచరుఁడు మ్రగ్గవలసినదేకదా!"

"ఓయీ సారసేనా! నామాట విశ్వసింపుము. ఆ వ్యక్తి భూత మనుకొంటిని; నీ వా సంతతివాఁడవే యగుటచే, ఈ యిసుకపైఁబడి పరస్పరాలింగనమున నట్టి కుటుంబరహస్యము ముచ్చటింపుచుండిరో యెఱుంగనైతి"

"ఇట్టి పరిహాసమొక సమాధానము కానేరదు. ఏమందువా, నన్నుఁ దాకువాఁడు ఆ భూతరాజే యగుగాక—ఐనను, మన స్నేహముదలంచి నీ వాతని మార్కొనవలయు. మఱియొకటి—నీ పీతనియందెట్టి దుష్టాంశ, ఎట్టిపిశాచాంశయైనఁ గాంతువేని, అయ్యది నీ జాతిదోషము కావలయునే గాని, నాయది కానేరదని గ్రహింపుము.

ఈ హామాకోయే, నీవు సంచర్శింప నరుదెంచినసన్యాసి!"

"ఇతఁడా!"—కృశగాత్రుఁడయ్యు జీర్ణించియున్న ఆ హామాకును సాశ్చర్యముగఁ దిలకించి, కణతుఁడిట్టులనెను "ఇతఁడా! సారసేనా, పరిహాసించుచుంటివి. పూజ్యుఁడగు ఎంగాడీస్వామి కాఁజాలఁడు!"

"నన్ను విశ్వసింపవేని, ఆతఁడే యెఱింగించు—' షేరుకాపు ప్రత్యు బదులాడుచుండగనే, ఆ వనచరుఁ డిట్లు పలికెను. "నేనే ఎంగాడీ నామధేయుఁడ—ఎడారియందు దిరుగాడువాఁడ సిలువదాల్చుక్రైస్తవుల హితుఁడ. మ్లేచ్ఛ, భూత పిశాచాబాధకులను భంజించువాఁడ. పొందు, పొందు!—ఆ కుమతస్థులను గడ తేర్చెదను!" ఆ వింత సన్యాసి యట్లు కేరుచు, నయోబద్ధముద్గర మొందు నిజాజిన వస్త్రమునుండి తీసి, శిరముపై కెత్తి, యపూర్వకౌశలమునఁ ద్రిప్పఁదొడగెను.

కణతుఁడు సహజముగ నిరవధికనిస్పృహుఁడై, అచేతనుఁడై, అనిమేషుఁడై వీక్షింపుచుండెను. ఆ వనచరుఁడట్లు ఉన్మాదసహజాసంబద్ధాలాపుఁడై, స్వీయోద్దండముద్గరము మిత్రునకేని శత్రునకేని తగులునని తలంపనియట్లు నిరాఘాటముగ వడివడి సారించి, తుదకుఁ దన భూరిబలంబును, ఆ గుదియ దిట్టతనంబును సమానముగఁ దెల్లము గు చందమునఁ దత్సమీప ఘనశిలాఖండము నొక్కవ్రేటునఁ దుత్తునియ లొనరించెను.

అంత షేరు హాసవానసుఁడై తన క్రైస్తవ సహచరు నుద్దేశించి "చూచితిగదా నీ స్వాములవారిని" అని తదవసరోచితముగ నెక్కసక్కము లాడెను.

"ఉన్మాదుఁ డున్నాఁడు" దని యాతఁడు బదులాడ, షేరు మగుడ నిట్టు లనెను. "ఐనను ప్రభావమునకు లోటులేదు" ఉన్మాదులు తత్క్షణ దివ్యజ్ఞానప్రేరితులని ప్రాచ్యులు విశ్వసింతురు. క్రైస్తవా! ఒక నయనము లుప్తమగునేని రెండవది తీక్ష్ణతరం బగుగదా! ఒక

చేయి ఖండితమగునేని రెండవ భుజబల మధికతరమగు! అట్టులే ఐహికపరంబగు మానవవిజ్ఞానము భంగపడునేని, నాశన మొందునేని దివ్యజ్ఞానము నిశితతరమై పరిపక్వ మొందును."

అంతలో నా సన్యాసి యెలుగెత్తి యిట్టు లాలాపించెను.

"నేనే 'ఎంగాడీటి ఋడోరు'ను — ఈ యెడారి దీపికను. మ్లేచ్ఛుల పాలిటి మా గ్రగ్రహమును! నేఁ డు సింహచిత్రకములు నన్ననుసరించి నా గుహయందు నుండురుగాక; వానికోరలు గాంచి మేషము వెఱచు నదిగాదు..." ..

అట్టి పాట యట్లు ముగించి కొంతము కూరకుండి మానేఁడు వడివడి బాటి వ్యాయామక్రీడారంగమున వాటితేఱిన వానివోలె మూఁడు గంతులు వైచెను. నిన్నంగున కట్టి వింత ప్రవర్తన మెంతమాత్ర మొప్పనిదగుటచే సాచీకూఁ డట్టె ప్రమాన్పడియుండెను ఆ సన్యాసి భావమెరింగిన సారసేనుఁడిట్టులనెను

"నేను సింహనామధేయుఁడ; నీవు చిత్రకలాంఛనుఁడవు; మేక తోలువస్త్రముదాల్చు తానే మేషము; మన మిరువురము నాతని నిలయమున నీరేయి విశ్రమింపవలయునని కోరువాఁడు. మనమట్టులే యొనరింపవలయు. ఇంకొక విశ్రమస్థానమీరేయి గాంచుట అసాధ్యము. ఈ స్వామి లొట్టియవలె నీ ప్రదేశమున నతివేగముగఁ బోఁగలఁడు. మన దృష్టి ఆతనిమీఁదనే యుంచి వెంబడింపవలయును."

"ఆతఁడు పలికినట్టులే ఆ వనచరుఁడు శరవేగమున, బాఱుచు మధ్యమధ్య వెనుదిరిగి వెనుకబడిన వీరులను రండని హెచ్చరింపుచుండెను. మలకలు తిరిగి సన్ననై భయంకరముగు చఱియలతో నిండిన ఆ పథ మతి దుస్సహముగ నుండెను. అట్టి దారుల కలవాటు పడిన షేరునకుఁగూడ గష్టముగనేయుండెను. క్రైస్తవుని దురవస్థ కేవలము వర్ణనాతీతము. మార్గ మపరిచితము, అగమ్యము, భయా

తనచేతులారా [illegible], [illegible]డెను. నాటాడక ఓర్ర మార్గగించుట [illegible] [illegible] క్రైస్తవున కట్టి మితభాషణము క్రొత్త [illegible] [illegible]చనాధీనుడాయెను.

తా నేమీ [illegible] ను వటవేది, వారి భోజనము [illegible] [illegible], మద్యతు ద్రవపూరిత [illegible] [illegible] క్రైస [illegible]నకును ఒసంగెను.

"[illegible]!" [illegible] ఆతని నోటినుండి వెలు వడిన [illegible] — "[illegible] ప్రసాదించు పదార్థము [illegible] [illegible]

స[illegible]సి [illegible] [illegible]చుటకుఁ గావలయు [illegible] అతిథు [illegible] తా [illegible]డిన తావునే యుండెను. [illegible] కగ్గమా యెను. ఎంగాడీ ప్రవ [illegible] [illegible] ముండెను. ఆతని యుదంత [illegible] [illegible], అట్టి [illegible]వసర ముండెను. ఎంగాడీస్వామి క్రైస [illegible] [illegible]; సర్వజన [illegible]; క్రైస్తవ [illegible], [illegible] దేశమును సాధికారముగ శాసించు '[illegible]', [illegible] ను కూడ నాతని గౌరవించుచు సన్యాసి [illegible] ను [illegible] నలుపుచుండును. మహమ్మ దీయులు క్రైస్త[illegible] [illegible] [illegible]ను విపులముగ నభి వర్ణించి, [illegible] క్రై[illegible] [illegible] [illegible] మతావేశము [illegible]. [illegible], మహమ్మదీయుల మన [illegible] గృత నిశ్చయులై [illegible]దెందిన క్రైస్తవ[illegible] లాతనితో నేకాన్తర రహస్యాలోచన [illegible] ఆ కార్యభారము వహిం చియే స్వామి [illegible] [illegible]. పడరాని పాటులు పడి [illegible]తెంచెను. సన్యాసి సలిపిన అతిథిసేవ ప్రశంసనీయము. కాని

ముగ వెలుఁగుచుండెను.

ఒకమూలఁ బనిముట్లు పడియుండెను. మఱియొకదెస, మేరీకన్య విగ్రహము మోటుగనే యొకగూటియందమఱియుండెను. ఒకమేజా, రెండుకుర్చీలునుగూడ నుండెను. ఆయవి తూర్పుదేశపుఁబనితనమునకు విరుద్ధముగనుండుటచే, నాతఁడే వానిని దయారుచేసియుండవలయును. బల్లమీఁద జున్నుకాడలు పప్పులునుగాక, ఎండుమాంసముగూడనుండెను. అతిథుల నోరూరునట్లు ఎంగాడీ వాని నమర్చియుంచెను. ఆతఁడు మౌనమువహించియుండెను గాని, ఈప్రకృతసన్మానము వెనుకటి మోటువిపరీతప్రవర్తనమునకుఁ గేవలము విరుద్ధముగనుండెనని కణతుఁడు ఱిచ్చనడి చూచుచుండెను. నిశ్చలచిత్తుండైన సన్యాసి ఉపవాసాది కఠినవ్రతభూయిష్టజీవనమునఁ గృశీభూతుఁడైయున్నను, సహజగంభీరోదారసమున్నతమూర్తి. తల్లక్షణములు సాధుజనసహజవినమ్రతాచ్ఛాదనమున మఱుఁగువడినటులుండెను. జనులను బాలించుటకు నుద్భవించి దైవసేవాపరాయణుఁడై మనుదలంపున నిజరాజ్యపరిత్యాగ మొనరించిన వానివోలె నాతఁడందు నడచుచుండెను. ఐనను, వాని యుపాధానశరీరౌన్నత్యముఁ దీర్ఘకేశపాశములు, గడ్డము, నిమ్నితమధూర్తనయనతీక్ష్ణమును సన్యాసికిఁ గాక శస్త్రజీవికిఁ దగియున్నట్లుండెను.

సారసేనుఁడుగూడ సన్యాసియెడ నొకింత భక్తియుతుఁడైనట్టులే యుండెను. తన మిత్రుని శ్రవణమున నాతఁడిట్టులనెను. "హామాకోచిత్తమిప్పుడు బాగున్నఁ; కాని, మనము భోజన మొనరించువఱకు మనతోఁ బ్రసంగింపఁడు. ఇదియొకనియమము."

కావున మౌనవ్రతుఁడగు ఎంగాడీ స్కాచివీరుని గాంచి, యొక చతుష్పాదిపై నాసీనుఁడవు గమ్మని సన్న యొనరించెను. షేరు తన జాతి యాచారముచొప్పున నొక చాపలదిండుపై నాసీనుఁ డాయెను. వారలకాయత్తపఱచిన ఆహారముల నాశీర్వదించువానివలె సన్యాసి

తనచేతులారా [illegible], [illegible]డెను. [illegible] ఓర్చ మార్గగించుట [illegible] క్రైస్తవుని కట్టి మితభాషణము క్రొత్త [illegible] [illegible] చనాధీనుఁ డాయెను.

తా [illegible] నుం వటవేది, వారి భోజనము [illegible] మద్యతు ద్రవపూరిత [illegible] క్రైస్త[illegible]వీరునకును బసంగెను.

"[illegible]లారా! [illegible]" అని యాతని నోటినుండి వెలు వడిన [illegible]—" [illegible] ప్రసాదించు పదార్థము [illegible] [illegible]

సన్యాసి [illegible] [illegible]చుటకుఁ గావలయు [illegible] అతఁడు [illegible] తాఁ [illegible] తావునే యుండెను. [illegible] [illegible] వెళ్లను [illegible]. ఎంగాడీ ప్రవర[illegible] [illegible] [illegible] ఆతని యుదంత [illegible], అట్టి యావసర ముండెను. ఎంగాడీస్వామి క్రైస్త[illegible] [illegible]తుఁడు; సర్వజన వంద్యుఁడు; క్రైస్త[illegible], [illegible] దేశమును సాధికారముగ శాసించు '[illegible]', [illegible] [illegible]ను గూడ నాతని గౌరవించుచు సన్యాసి [illegible] [illegible]నలుపుచుండును. మహమ్మ దీయులు క్రైస్త[illegible] [illegible] [illegible]ను విఫలముగ నభి వర్ణించి, [illegible] క్రై[illegible] [illegible] మతావేశము రగులు[illegible]. [illegible], మహమ్మదీయుల మన [illegible] [illegible] నిశ్చయులై [illegible] క్రైస్తవ[illegible] లాతనితో నొకానొక రహస్యాలోచన [illegible]డెను. ఆ కార్యభారము వహిం చియే స్వామి [illegible] [illegible]ట్టి, పడరాని పాటులు పడి [illegible]. సన్యాసి సలిపిన యతిథిసేవ ప్రశంసనీయము. కాని

మార్గమధ్యమున నాతని వర్తనము విరుద్ధముగ, విపరీతముగ, దుర్భర ముగ నుండెఁగదా: నిక్కముగ నొక యున్మాదునివలె నాతఁడు చరించెను. చూచి చూచి అట్టివానితో సహయాత్రము విషయాలో చనము తగునా?

చిత్రకలాంఛనునకేమియుఁ దోఁచకుండెను. తన దాత్యమెఱిం గింపకుండుట యసమంజసము; ఎఱింగించుటయు నసమంజసముగనే యుండెను. విచారించి చూడ, తన సహచరుఁడగు షేరుశాపున కాతఁడు పరిచితుఁడువలె నుండుటచే తన మిత్రుని కాతని సమాచార మెఱింగింపఁగలఁడని గ్రహించెను. నాఁడు సేరుశాపు సవిస్తరముగఁ దేశపర పోయినను, ఇటు లొకింత సల్లాపము చేయుచుండెను. తొల్లి ఈ సన్న్యాసి ధైర్యసాహసములు గల యోధుఁడు: ఆశ్వచాలనమందుఁ గుశలుఁడు. మార్గమధ్యమున నాతఁడు సాధువ లాఘవములతో ఆతఁ డొక శూరుఁడు కావలయునని చాటుచుండెను. ఎవ్వానికైనను గర మాతఁడు యాత్రాపరుఁడై వచ్చినటులు తోఁచరాదు. జీవిత శేష మీ పుణ్యభూమియందు వెడలింపవలె నుండెను. అచిరకాలమున నా ప్రదేశముపైకి నిర్మానుష్యస్థలములు ప్రాపుగ ముప్పులఁజిచ్చుకొనెను. ఈతఁడు నిశ్చలభక్తుండని క్రైస్తవులు నమ్ముదురు; ఉన్మాదలక్షణ ములుగాంచి ఈతఁడు దైవప్రేరితుండని యెంచుదురు తురుష్కులు, అరబ్బులు గూడ గౌరవించుచుందురు. పట్టి యితని తుర్కభాషయందు 'హామాకో' యందురు: దాని సీనాయిభాషయందు ప్రసిద్ధనామము. ఆతని ప్రవర్తనము సారసేనవారికిఁగూడ దుర్గ్రాహ్యముగ నుండెను. ఒకప్పుఁ డాతఁడు పుణ్యస్థానాదులఁ గ్రుమ్మరుచుండును గుట్టుచి గంటలు లెక్కలేక నిరుపమానముగఁ బ్రసంగించుచు మఱియొకప్పుడు ఉన్మాదునివలె మెలంగును: కాని, నేఁడుమాత్ర మీతఁడు దానుండుముగ నెవ్వఁడు రేగలేఁడు. ఆతని మత మెవ్వఁడని యుధక్షపించినచో, దత్తణము

నితాంతకళంకితస్వాంతుం డగును. అరబ్బులోకసారి మొఱకులై యాతని నిలయముజొచ్చి, పవిత్రవంతమగు వేదిక నాశనపరచిరి. తదవసరర్భాద్రోద్రేకమున హమ్మని హుంకరించి, బలిష్ఠదండము ధరించి, మూఁడి, సన్న్యాసి వారి ప్రాణములు గొనెను. ఈ మహామహ కృత్యము వియమ్మున వ్యాపించెను. ఇట్టి భయానకఖ్యాతియు, దైవ ప్రేరితుండగు వాఁడనో యనుకటయును ఈతని రక్షించును, అనాగరికజాతులుగూడ భయభక్తియుతులై ఈతని జోలికిఁ బోకుండురు. మహమ్మదీయసార్వభౌముఁడగు సలాఉద్దీను' శ్రవణపర్యంత మీతని యశము ప్రకటుచే — ఎంగాడీసన్న్యాసి గౌరవనీయుఁడు, రక్షణీయుఁడని — ఆ మహానీయుఁడు శాసించెను. అట్లు శాసించుటయేగాక, సలాఉద్దీను మతాచారాయత్తచిత్తుఁడై — కతూహాలమే గాదు — ఇట్టి హమాఁకో భాషితలరహస్యము లెఱింగియుండునని కూడ నెంచి అనేక సారులీతని చెంత కరుదెంచెను: ఉత్తమ మహమ్మదీయ ప్రభువులు కూడ సందర్శింప నరుదెంతురు: సారసేనుఁడు మఱియు నిట్లు వక్కాణించెను. "ఈ యోగి నక్షత్రపరీక్షకై — ముఖ్యముగ గ్రహచలన పరిశీలనార్థము — ఒక సమున్నతాగారము నిర్మించెను. మానవుని చర్యలు గ్రహసంచారము ననుసరించి యుండునసియు, రాఁగల విషయములు ముందుగ నెరయునగుననియు మన మందరము 'క్రైస్తవులు, మహమ్మదీయులు' గూడ విశ్వసింతుము."

అమీరు పేరు చెప్పిన సారాంశ మదియ్యది. కాని, సన్న్యాసి మతిభ్రంశము విపరీత మతావేశసంజనితమా, లేక, కేవలము తదుచిత లాభ సంగ్రహణార్థము తాల్చిన కపటప్రవర్తన మగునా, యని కణతుఁడు సంశయాకులుఁడాయెను. ఏనను, మూర్ఖచిత్తులగు మహమ్మదీయు లాతనియెడ నంత సహానముగ నుండుట ఆశ్చర్యముగ నుండెను. సారసేనుఁడును సన్న్యాసియు పరస్పరము చూపిన చనవు నిక్కముగ

నధికతరమై యుండవలయునని శ్రీ స్తవుండు గ్రహింపఁజాలెను. మహమ్మదీయుని సన్యాసి మఱియొక నామమున సంబోధించెఁ గదా. ఈ సంగతు లన్నియును గమనించిన కెనతుఁడు తాను భద్రముగ మెలంగవలయుననియు, తీరువడి తన రహస్యము సన్యాసికిఁ దెలుప రాదనియు నిశ్చయించెను. అనంతర మాతఁ డిట్లనెను – "సార సేనా! భద్రము. ఈ సన్యాసి ఇతరవిషయములతోఁ బాటు నామములు గూడ తాఱుమాఱు చేయునే. నీ నామధేయము – షేరుకాపు. మఱచి, ఇంకొక పేరున సంబోధించెఁ గదా."

సారసేనుఁ డిట్లు బదులాడెను "నా జనకుఁడు నన్ను 'ఇల్దరీము' అని పిలువాఁడు. ఈ నామధేయమె చాల ప్రసిద్ధము. నేను సమర కుశలుఁడ నగుటచే, 'షేరుకాపు' అను అధిక నామము సంక్రమించెను. ఇయ్యది సైనికశ్రేణులందుఁ బ్రసిద్ధము. మాటాడకుము – హామాకో వచ్చె. మన మింక విశ్రమింపవలయునని హెచ్చరించును. రేయి యాతఁ డొనరించు ప్రార్థనాదికముల నెవ్వరుఁ జూడరాదు."

సన్యాసి నిజోరఘటితభుజాంతరా యుకుదెంచి, హరిద్రమోల నిలిచి గంభీరస్వరమున నిట్లు లనెను "నానాకార్యసంకీర్ణమగు దినము వెంట ప్రశాంతరాత్రిని రావించిన ఆ పరమాత్ముఁడు, అలసి సొలసి యుండు శరీరమానసము లూఱట గాంచునట్లు నిశ్చల నిద్రాధీనుల నొనర్చు నా పరమాత్ముఁడు వందనీయుఁడు!"

వీరు లిర్వురు 'తథాస్తు' అనిరి. సన్యాసి తన హస్తచాలనమున నన్ను యొనరించి సగౌరవముగ వెనుదిరిగెను. వారంత శయ్యాపరము లగు ప్రయత్న మొనరింపఁ దొడఁగిరి.

తన సహచరుఁడగు సారసేనుఁడు సాహాయ్య మొనరింపఁ జిత్రక లాంఛనుఁడు భారశిరకవచమునుండి విముక్తుఁ డాయెను. వీరజన సామాన్యమగు మృదుల 'షామో' చర్మసర్మితవస్త్రములు మాత్రఁ

మాతని దేహమున నాటియుండెను. క్రైస్తవుఁడు కవచధారియై యుండినపుడే ఆశ్చర్యచకితుఁడైన సారసేనుఁ డాతని వివిధాంగసౌష్ఠవము, అమేయమగు శారీరకపటుత్వమును గాంచి మఱియు నక్కజపడెను. అట్టులే క్రైస్తవుఁడు నిజగాత్రబాహ్యవస్త్రవిసర్జనకార్యమునఁ దోడ్పడి, ఆతని యొప్పుశరీరము గాంచి, అట్టివాఁడు తనతోడి కలహమున నంతటి జవసత్త్వము లెట్లు జూపగ జాలెనో యని వెఱగందెను.

వీరు లిరువురు దైవమును సంస్మరించుకొని, అనంతరము శయ్యలఁ జేరఁబోయిరి. మహమ్మదీయుల కత్యంత పవిత్రవంతమగు 'కాబా' దిక్కు మోము ద్రిప్పి, సారసేనుఁడు నమస్కారమునఁ దన దైవప్రార్థన మొనరించెను మ్లేచ్ఛుని చేత నుండుట దోషావహమని తలంచి క్రైస్తవుఁ డొకింత దూరమునకుఁ జరిగి, సిలువవంటి పిడికల తన మేటిఖడ్గము నిలువఁబెట్టి, అదియొక ముక్తిసాధనమోయన నామ్రోల మోఁకరించి, తద్దినప్రమాదముల పరిస్మరణ ప్రవర్ధమాన భక్తిపారవశ్యమున జపమాల ద్రిప్పెను. అనంతరము, మార్గాయాసమునఁ దూలిన యోధులు రయమ్మున గాఢనిద్రాపరులైరి.

౪

తా నెంత కాలము మైమఱచి నిద్రించెనో స్కాటిశూరుఁ డెఱుంగఁడు. అంత నాకస్మికముగఁ దన యురమున గ్రుచ్చినటు లాయెను; తోడనే యాతఁడు మేల్కాంచెను. తన నొక బలాఢ్యునితోఁ బోరి రోఁజుచుండినటు లాయెను. కల కాదియు కాని హృదయపీడన మింకను నడుగకుండుటచే నది స్వప్నము కాదని యూరకుండఁజాలక యెవ్వరని ప్రశ్నింపఁబోయి యంతలోఁ గనువిచ్చి చూచునంతనే యెంగాడీ స్వామి భీషణాకృతి భయంకరముగ నాతనికిఁ గానిపించెను. స్వామిదక్షిణహస్తము శూరుని వక్షముపై నుండెను; వామహస్తమున నొక వెండిదీప

ముండెను. కణతుఁడు కొలఁగించుకొని నాతఁడిట్లు హెచ్చరించెను.

"మాటాడకుము. ఆ మ్లేచ్ఛుఁడు వినరాని విషయము నీకు జెప్పవలయును."

'క్రూసేడు' లనఁబడు మతయుద్ధము లారంభించుటకై ఐరోపా ఖండమునందలి నానా దేశస్థులు, నానాభాషలాడు జనులు మహమ్మదీయ దేశమునకరుదెంచుచుండిరి. కాని నానాదేశస్థులును మహమ్మదీయులును గూడ గుర్తింపనగు నొక సామాన్యభాష నేర్పడెను. వారందఱు తాము గూడ మాటాడు సామాన్యభాషయందే పరస్పరము భాషించుచుండిరి. కణతుఁడు నాభాషలోడనే ప్రసంగించిన సన్యాసి యిపుడు ఫ్రెంచిభాషలో మాటాడెను. ఆతఁడు మగుడ నిట్లు లనెను. "లెమ్ము. పెనవి గదల్చక ఉత్తరీయము వైచుకొని నిశ్శబ్దముగ నావెంట రమ్ము."

కణతుఁడు తోడనే లేచి ఖడ్గముదాల్చ సన్యాసి యిట్లు వారించెను. "శస్త్రము వలదనము. మనము పోవు తావున జ్ఞానశస్త్రములు గావలసి యుండు. భౌతికాయుధములు కేవలము నిరర్థకములు."

శూరుఁడు ఖడ్గమువీడి చే తని యా సన్యాసిని వెంబడించెను. తనపాయనునయదేశమున నెప్పుడు నేనవి బాహువుమాత్రమే యాతఁడు ధరించియుండెను.

అంధకారమున నిశ్శబ్దముగ స్వప్నభరిత వ్యక్తియో యన నల్ల నల్లనఁ బ్రాఁకు సన్యాసివెంటఁ గణతుఁడు నల్లనలే పోయెను. నిద్రాధీనుఁడగు మ్లేచ్ఛుఁడు లేవలేదు. ఒక వేదికయు సిలువయు నున్న మునుపటి గదియందు రక్తసిక్తమగు నొక చబుకుండెను. ఆహా! ఆ కొరడా సన్యాసి కఠిన ప్రాయశ్చిత్తమునకు నిదర్శనము! వాడియైన పరుషశిలాఖండము లొకచో నుండెను. తాను ధ్యాననిమగ్నుఁ డగునపుడు నిర్బాధకముగ నుండరాదని యెంచికాఁబోలు ఆతఁడు వాని

కణతుండు మా తాడక అట్టులే యోగరించెను. ఆ కారణమున సంధుండయ్యు జూచినట్లులే సన్యాసి పొట్టుబెక్కడవాడంగెను. అతడు కణతునకు దీపము [illegible] సోపానములు గడచు చుండెను. కొంతదూరమున [illegible] వలక నింకొక వరుస ప్రత్యక్షమాయెను. మూడవదగు నొక ద్వారము స్తంభయుతమై మోటున [illegible] దిగ్గి అయోవరరక్షితమై మేకులతో [illegible] అతిక్రమముగ నుండెను. సన్యాసి తడబడుచు [illegible] నిలిచి ఇట్లనెను. పాదరక్షలు దీసివేయుము. ఈ తావు [illegible] [illegible] వర్జించి నిశ్చలచిత్తుడవు గమ్ము."

కణతుండట్లలానర్చెను. సన్యాసి [illegible] ద్వారము [illegible], వెండియు దెలివొందిన ఆ [illegible] తత్ర్పాణము నని నియోగించెను. [illegible] చించినంతనే ఆ ద్వారము [illegible] ణము వీడిపోయెను. [illegible]; [illegible] దానే విస్మృతమైనట్టులు [illegible] సుగంధబంధుర దీపనిర్గతానలకాంతులు [illegible] దోచెను. అంతదనుక సంధకారమున బొరలాడిన నయనములు సహజముగ మిఱుమిట్లుగొనెను.

ఒకటి రెండు నిమిషములలో [illegible] కణతుండు [illegible] రాంతర్గతుండాయెను. అదియొక [illegible] గారము. వెండిపని [illegible] ములు రజతరజ్జువుల [illegible] సౌరభములు వెదజల్లుచు దేదీప్యమానముగ వెలుగుచుండెను. ఆ మందిరము [illegible] కఠిన ఘన శిలాఖండముల [illegible] కాని బాహ్యాంతర నిర్మాణములకు వ్యత్యాసము లేదు. ముందటి ప్రదేశమునందలి పని తనము మోటుగ నేదియో యొక విధముగ నుండెను. ఈ మందిరమట్టు

"ఆర్యా! నేను క్రైస్తవరాజన్య సభానియుక్తుఁడ. రిచర్డు స్వస్థత సెడియుండుటచే నా మహనీయుని యనుజ్ఞ వడయఁజాలకపోతిని."

"సాంకేతికము ?"

సన్న్యాసి యట్లు ప్రశ్నించినంతనే కణాతుని చిత్త మొక్కసారి గతానుమానఘూర్ణితమాయెను. అతఁడు తొల్లిటి యుభావచేష్టలు వీరుని మానసమున వడివడి బరువెత్తెను. ఐనను ప్రకృతివర్తన సర్వోత్కృష్టముగ నుండుటచే నాతఁడు శంకపికి తన యథార్థత తెలియునట్లు సంకేతపద మిట్లు తెలియఁజెప్పెను. "రాజులు అర్థి నర్థించిరి."

సన్న్యాసి సంతసించెను. "బాగు. కుమారా! నిన్ను నే నెఱుంగుదు; ఐనను ద్వారపాలకుఁడు మిత్రుని శత్రునిఁ గూడ బ్రశ్నింపవలయు." అట్లు పలికి రజతదీపహస్తుఁడై దారి జూపుచు దాము మగిడినగది నాతఁడు మగుడఁ బ్రవేశించెను. సారసేనుఁడు గాఢనిద్రాపరుఁడై అట్లె పడియుండెను. ఐనను సన్న్యాసి యట నిలిచి వంగి తురుష్కునిఁ బరికించి సందేహము దీర్చుకొనెను. "ఈతఁ డీ యంధకారమున నిద్రించువాఁడు. లేపరాదు."

అనంతర మాసన్న్యాసి వేదికవెనుకఁ బోయి ఒక మర నొక్కెను. అత్యద్భుత నిశ్శబ్దముగ విరియు నందొక యినుపతలుపు గోచరించెను. ఎంతయో నపరిశీలనముగ జూచినగాని ఆ లోహకవాటము కానరాదు. తెఱచునపుడు సవ్వడి యగునని వెఱచి తన దీపమునందలి తైల మాతఁడు రెండు బిందువులు గ్రంధుల బోసి త్రోసెను. వివృతద్వారమున శిలాసోపానపరంపర గోచరమాయెను. అంతఁ దన యనుచరునిఁ గాంచి విషాదస్వరమున నాతఁ డిట్టు లనెను.

"నేఁ బట్టు తెరదాల్చి నా నయనములు బంధింపుము. నీ విపుడు గాంచు భాగ్యము నేఁ జూడరాదు.

కణతుండు మా జాడక అట్టులే యోగించెను. ఆ కారణమున సంధుండయ్యు జూచినట్టులే సన్యాసి మెట్టులెక్కుచుండెను. అతడు కణతునకు దీపము [illegible] సోపానములు గడచు చుండెను. కొంతదూరమున [illegible] వంక నింకొక వరుస [illegible]ను. మూడవదొక నొక ద్వారము స్తంభయుక్తమై మోటు [illegible] నిండెను. [illegible] దిద్ది అయోవరరక్షితమై మేకులతో [illegible] అతి [illegible] నుండెను. సన్యాసి తడఁబడుచు [illegible] నిలిచి [illegible]ను. పాదరక్షలు దీసివే[illegible]. ఈ తావు [illegible]ము. [illegible] వర్జించి నిశ్చలచిత్తుడవు గమ్ము."

కణతుండట్లొనర్చెను. సన్యాసి [illegible] ధ్యాన[illegible], పెడియు దెలివొందిన ఆ [illegible] మహా[illegible]లు తన్ను [illegible] నని నియోగించెను. [illegible]చెంచినంతనే ఆ ద్వార[illegible]ణము వీడిపోయెను. [illegible] దానే విస్మృతిమైనటులు [illegible] సుగంధబంధుర దీపనిర్గతా[illegible] దోచెను. అంతదనుక సంధకారం [illegible] బొంలాడిన [illegible] సహజముగ మిఱుమిట్లు గొనెను.

ఒకటి రెండు నిమిషములలో [illegible] కణతుండు [illegible] రాంతర్గతుండాయెను. అదియొక [illegible] గారము. వెండిపని [illegible] ములు రజతరజ్జువుల [illegible] సౌరభములు వెదజల్లుచు దేదీప్యమానముగ వెలుగుచుండెను. ఆ మందిరము [illegible] కఠిన ఘన శిలాఖండము [illegible]. కాని బాహ్యాంతరనిర్మాణములకు వ్యత్యాసము [illegible] లేదు. ముఖ్య ప్రదేశ[illegible] పని తనము మోటుగ నేదియో యొక విధముగ నుండెను. ఈ మందరమటు

గాక తన్నిర్మాత శిల్పనైపుణ్యమును వ్యక్తపరచుచుండెను. అందలి పంద్రెండు స్తంభములు రెండు వరుసలుగ నేర్పడియుండెను. ధనుర్మాయువలుగు కట్టు నముదిలోని స్తంభ అపూర్వ శిల్పకళానిలయమైయుండు శోభాయమానముగ నుండెను. స్తంభములు గూడ దర్శనీయములు. ప్రతిగింబయుమునందు నొక విశాలవివర మేర్పడి అద్భుత శిల్పములు నిండి ఒకొక్కటి ప్రస్తు శిష్యాగ్రహమున కాలవాలమైయుండెను.

తదాలయమునకు గూర్పుదిక్కు నొక వేదిక కలదు. ఆ వెనుక బెంచిగూడె ప్రభువుని వట్టునే ప్రదేశ సాగ్రదతర కనకవల్లిగ విరాజిత్వమై యొప్పారుచు పెట్టబడియుండెను. ఆ దోష పరమపవిత్ర విగ్రహము ఉండవలయును. ఆదారాధనము సాధించు మూర్తి కావలయును. కణతుండ్లపైనుండే భూమిపై ప్రతిబింబము దాసి పొరక్షరించి అధిక తరావేశమున ప్రార్థన మును చేయుచు సనదే కొలంబుల ముట్టులో యొకప్రక్కకు వాలంగి నెమ్మదిగ నడుచుచుండెను. కొర ముట్లు సడలెనో ఎవ్వరైన గమనించిరో తెలియుటలేదు. గూటియందు వెండిమయము నగు నల్లని బీగము తెరుచుకొనెను. గానికి రెండు మడత తలుపులమరి అంతయు నొక సూక్ష్మదేవాలయమువలె నుండెను.

శూరుడు ఆశ్చర్యమున చూచుచుండ నా కవాటములు కూడ విడిపోయెను. అందు 'నిస్సంశయమని' యని కెక్కిన దారుఖండము దృగ్గోచరమాయెను. ఆ ముహూర్తముననే దైవగీతాలాపమగ్న వసతాజనకంఠస్వనము వినుపించెను. పాట ముగిసెను. తోడనే ఆ తలుపులు మూసికొనెను. ఇట్లు వగచియే యున్న శూరుడు తాగాంచిన పవిత్రచిహ్నము సంస్మరించి నిశ్చయముగ ప్రార్థన సాగింపవచ్చును. తానొక పవిత్ర గంభీరసత్యమును జూచితినని దృఢముగ విశ్వసించి ప్రార్థన ముగించి లేచి యాతడు సన్యాసికొలుకు

జుట్టును బరికింప సాహసించెను. సన్యాసి ద్వారము చెంతనే యట్టులే యంధప్రాయుఁడై దండితతాడితశ్వానమువలె దైన్యముగఁ బడి యుండెను. అపారభక్త్యానతాపము లానిస్సంగునియందుఁ గానిపించుచుండెను. ఎంగాడీస్వామి దుర్భరచింతాభరనమ్రమనః శృంగియయినటు లుండెను. అట్టిబలోద్ధతుఁడు, అట్టి యున్మత్తచిత్తుఁడు, అట్టిక్రూరస్వభావుఁ డత్యధిక నిర్వేదావమాన పశ్చాత్తాప సంక్షుభితుఁడైనఁగాని యిట్టి విపరీతదైన్యావస్థకుఁ బాల్పడఁడని కణకుఁడు భావించెను.

ఏమియో మాటలాడువానివలె శూరుఁ డతని డాసెను. -వసన నిబద్ధశిరస్కుఁడగు సన్యాసి తాఁడుకట్టి దుప్పటి గప్పిన ప్రేతమువోలె నూపిరి రాని మర్మరస్వరమున నవ్యక్తముగ నిట్టు లనెను. "పాపాత్మ వంతుఁడా! నిలు. నిలు. దివ్యదృశ్యమింకను గలదు. సన్యాసి తోడనే లేచి లోపున నమరిన పరచే మందిరము ప్రతిధ్వనించి బిగియునట్లు కవాటము వైచెను. తత్కవాటాకార సౌధావతరణఁ గానరాకుండుటచే నేకాకియగు కణతుఁడు కిన్నియుచవసుఁ డాయెను. ఆ తలుపంత చక్కఁగ నమరి యాయెను. కణతుని చెంత నొక బాకుతప్ప ఇతరాయుధములు లేవు. పవిత్రచింతనము, అప్రతిహత ధైర్యమును మాత్రే యాతని సహచరులు.

అట్టి విపరీత ప్రదేశమున నింక నేమి సంభవమగునో యూహించుటసాధ్యము. ఏమైనను గనిపెట్టియుండవలయునని నిశ్చయించి కోడి కూయుకాల మాసన్నమగువరకు నాతఁడప్రమత్తతతో నా నిర్మానుష్యాలయమున నట్టిట్టు తిరుగాడెను. నిశి యుషఃకాలము నొరయు నాసమయమున నెటనుండియోగాని ఆకస్మికముగ వెండి చిఱుగంట మ్రోతయొకటి వినఁబడెను. సమయమును స్థలమును నట్టి వగుటచేత నాతఁడు వెఱపెఱుంగని వీరుండయ్యు నా ముహూర్తమున నొక మూలకుఁ బోయి అనంతర మేమగునో చూడఁగోరెను.

అచిరకాలమునఁ దొల్లిటి పట్టుతెర మఱుగుపడ సడలెను. ఆ పవి త్రాక్షరపంక్తియు గోచరమాయెను. కణతుఁడు భక్తిపరుఁడై మోకరించినంతనే నాకీజనగీతారవము మఱుగుడ శ్రవణపేయముగ వెలువడెను. ఆ కంఠము లోకాతీతావృతనే నిలిచియుండక ఉచ్చతరమై క్రమముగ సమీపించుచుండెను. తాను ప్రవేశించిన ద్వారమువంటి కంటకిఁగాన రాని కవాటము మాయెదుట నివృత్తమాయెను. తోడనే ఆ గానారవము ధనుర్మయాలయము జొచ్చి పల్లిగిరిసెను.

తన్నిగూఢమోదితముగ మోకరించి చింతానిమగ్నుఁడై యా కమ్మని సవ్వడి గనిపట్టు కొనుచుండు అట్టు సంభవ మగు ననియే తలంచించి, ఊపిరితీయక తాను నిత్యరిపాలన దృష్టి నటు నిగిడించి యుండెను. సుందరాకారులగు సన్యాసులగు గాయకులు వెలువడిరి. అనాచ్ఛాదితములగు నా బాలభుజాంతరములు సహజధవళిమవిడి ప్రాచ్య దేశ ప్రభావమునకు సాక్షీభూతముగఁ గపిలవర్ణముననే రాణుచుండెను. వారు తాల్చిన హిమసన్నిభ వస్త్రములవలన నావర్ణలోపము మఱియు వ్యక్తముగ నుండెను. ఆ డింభకులు రెండు జతలుగ వచ్చిరి. మొంది రాంతరసుగంధములు మఱియు నతిశయించునట్లు ముందువరుస బాలకులు మనోహరధూపపాత్రములు త్రిప్పుచుండిరి. రెండవ జతవారలు పుష్పములు వెదజల్లిరి. ఆపైనుకఁ బంద్రెండుగురు స్త్రీలు సక్రమ గంభీరగమనమునఁ బ్రవేశించిరి. అందరుగురు కోమలాంగులు ధవళవస్త్రములు దాల్చి, ఆపై నల్లని ముసుఁగులను వహించిరి. వారు నిస్సంగసన్యాసినీ జనముగావలయు. మిగిలినవారి ముసుంగులు గూడ వస్త్రములవలె తెల్లగనే యుండుటచే గతిసన్యాసి ప్రతాలంబనార్థము వారు క్రొత్తగ నరుదెంచియుందురు: లేదేని ప్రమొక్కిన ప్రమొక్కులు చెల్లించుకొనుట కేతెంచియుండవలయు. సన్యాసినులు జపమాలికా కీలిత హస్తలు: ఇతర తరుణీకదంబము శ్వేతారుణ రోజాపుష్ప

మాలికాదీసితపాణులు [illegible] నాలయమునకుఁ బ్రదక్షిణ మొనరించిరి. తక్కిన [illegible] చెలువులు [illegible] దగు[illegible]నంత దగ్గరగఁ [illegible] డిరి. కణతుఁడు విచారా[illegible] తాను [illegible] సన్యాసిసమయమున నాఁటినే [illegible] భ[illegible]నను. [illegible] పాలస్నానముఁ బెట్టు[illegible] మ[illegible] పవిత్ర[illegible] ప[illegible] నాత్రవంచెను. ఐనను [illegible] బాలికల [illegible] ప్రశ్నల నొనరించుకొని కొన్నింటికి సమాధానము[illegible]. [illegible] కణతుని చిత్తము ప్రశమింకొక తీరునఁ బోయెను. [illegible] పూజ [illegible]సిన చంద[illegible] గీ[illegible]లాప [illegible]నరింపుచు తన్నుఁ గానక [illegible] మోళము గా నోఘనని [illegible] తన [illegible] భ్రమించెను.

ఆ స్త్రీ[illegible] నట్లు [illegible]రి. [illegible] నడవకనే యుల్లన నవు[illegible]నట్లు కణ[illegible] మౌహూర్తమునఁ బొడగట్టెను. ఆతఁడింకను [illegible] అంతలో [illegible] రెండవసారి ప్రదక్షిణ[illegible]. ఆ సమ[illegible] — [illegible] ముహూర్తమున నొక పూర్ణశ్వే[illegible]బరి [illegible] యొక్క మొగ్గ దీసి యచట [illegible]. అ[illegible]ది అప్రయత్నముగ సంభవించఁగాఁ బోలు. ఏమైనను ఆ రో[illegible] తన [illegible]ముసఁ బడ, శూరుఁడు శరహతునివోలె నదరెను. చిత్తము చింతావేశపూరితమగునపు డెంతటి యల్పవిషయమైనను అకస్మాత్తుగ [illegible] చేసి! అట్టు లధీరుఁడగుట సహజముగదా. అది యొక [illegible]. ఆ [illegible]ముననే యాతని తెలివొందని సహజ[illegible] వహించెను.

మూఁడవ ప్రదక్షిణము ప్రారంభమాయెను. [illegible]గ విడిచిన మగువ వెంటనే కణతుని దృష్టి పోవుచుండెను. దృష్టియేగాక అతని మానసము

గూడ నట్లు తే పాఱుచుండెను. ఆకాంత పదము, వదనము మూర్తియు నితరస్త్రీలతో పోల్చిచూచిన అచ్చముగ నొక్క తీరున నుండు టచే నొకవ్యక్తిత్వము గోచరించుచుండెను. ఐనను, [illegible] యప్రేక్షణ మున, ఆ రెంటను శోభయుండవి రెంటి వ్యక్తి, ఇరువురకంటె మాత్రమే గాక, స్త్రీజాతి యందరికంటెను కూడ నెక్కువ ప్రియతరమని శూరుడు గ్రహించెను. ఆ గ్రహించిన కొలది హృదయము తదధి ప్రాణము ధ్వనించు చున్నటులకై [illegible] వే[illegible]చుకొని పా జాచు పక్షివలె దగ్గరపడెను. ప్రేమయును చిరకాంక్షనకు భక్తి యును దక్షిణముగ దో[illegible]. ఆ రెండును బరస్పరవినాశ కరములు గాక, పరస్పర ప్రవర్ధనముగా నుండెను. శూరధర్మము పూర్ణముగ వెలసిన యా కాలమునది. ఆ తావున ప్రదక్షిణ మొనర ించు కాంతాగణములో నెయ్యది రోజాపుష్పము వలెనే చెనో యూహించి తనకు స్పష్టముగను [illegible] నొక నిదర్శనము జూపవలె నని శూరుడు నిశ్చయించెను. అత విశాలమైనా ధృఢతరమై మత్తావేశసన్నిభముగ నుండెను. శూరకని గుప్తమంతయు నితాంతో త్సాహ ప్రవర్తిత మాయెను. అంతలో నా [illegible] తృతీయ పరి భ్రమణము ప్రారంభమాయెను. రెండవ ప్రదక్షిణ మైనంతనే మూడవ వది ప్రారంభమైనను, కొంతసేపు నొక [illegible]వలె నుండెను. ఎట్టకేల కా వనితాకదంబము సన్నిహితమాయెను. కొంతసేపు చిత్రమును గలంచు జన్మలి యితరకాంతలవలె బూర్ణమనసాచ్ఛాదితశరీరమై యుండెను. ఐననేమి? శూరుడు దాని చెంతకే యూహామోహానాకి మనో హారకరాజ్యము గ్రీష్మ మేఘములోని [illegible] కిరణము భాతిం దెరమడి వెలువడి, [illegible] నొక గులాబిపుష్పరము [illegible].

ఈ మొగ్గయుం బ్రమ దవశమునం బడి యుండునా? అసంబద్ధము. అహో! ఒకింత తొంగిన యూశక్రముతరకరాజ్యము తొల్లి తానొకసారి

యధరస్పర్శన మొనరించి, రహస్యముగ హృదయార్పణ మొనరించిన
మోహనాంగి కోమలపాణి పల్లవమువలె నుండెను. మఱియొక నిదర్శ
నము వలయునేని, ఆతనిపాసన్న భకరాంగుళ దీపితాపూర్వపద్మరా
గోర్మిక చాలును. ఆ యున్నమిన్న కేలిమునుంగున నడంగియున్న
నల్లని నెఱికురులకుం దోడ్పడ్డ నీలంపుటుంగరము భాగ్యవశమునం
గానుపించినంజాలును, మహత్తర సువర్ణపాశముకంటె నామేల్బంతి
కేశపాశ మొక్కటి శతాధిక ప్రియతరము. ఆమె నిక్కముగ శూరుని
హృదయరాజ్ఞి! కాని, అట్టి కాంతామణి ఇట్టి నిర్జనారణ్యసీమ నుండ
నేల? జను లుండు నాలయములం బ్రార్థనలు చేయుటకు సాహసము
చాలక ఇట్టి యేకాంతసీమల కేతెంచు కన్నెలతోం బాటు చరింపనేల?
కణతున కేమియు దోంపకుండెను ఒక కలవలె నుండెను. కలయో
నిక్కమో తెలియకుండెను. శూరుండు తానాలోచనామగ్నుండై
యుండ, నా స్త్రీకదంబ మరుదెంచిన దారిననే మాయమాయెను.
శూరుని చిత్తమును గలంచిన జవ్వని యంతర్ధానయగు సమయమున
నాతనివంక నానన మొకింత త్రిప్పెను. ఆక్షణముననే ఆ మేలిమునుంగు
మఱి కానరాకుండ పోయెను; తోడనే శూరుని చిత్తమంధకార
బంధురమాయెను. అంధకారమలంకారప్రాయము మాత్రమేగాదు,
కణతుండు నిక్కముగ నంధకారపరిమగ్నుండాయెను. స్త్రీజన మంత్ర
రించినంతనే తత్కవాటము పెద్దరవ మొనరించి మూసుకొనెను,
గీతాలాప మంతరించెను. మందిరాంతర దీపకాంతియు నాక్షణము
యంతరించెను; అంధతమసమున శూరుండొక్కండే యుండెను.
కాని, ఆతండయ్యంధకారాదుల నేమియు నెఱుంగడు. నిజాభిమాన
సూచితచిహ్నములు వీడి యల్లనల్ల నంతరించిన స్వప్నసన్నిభసుదతీ
స్మరణైకచిత్తుండై యాతండు దన్మయ మెఱుంగడాయెను. ఆ కడానిబంతి
జారవిడిచిన మొగ్గలకొఱకు చీకటిముందుం దడివి, కండ్ల కద్దుకొని,

వానిని హృదయమునకు హత్తించి, మఱల మఱల నట్టు లొనరించి, ఆకోమలచరణ మెట్టిన తావుల వెదకి వెదకి శిలాపాషాణముల మఱి మఱి ముద్దాడి, వీరుఁడు స్వీయమనోభవశోకమునఁ బొరలాడఁబోడ గదా. ప్రేమోన్మత్తు లిట్టి యభావచేష్ట లొనరించుట సహజముగదా. ఏకాలమునందైన మానవస్వభావ మిట్టులే యుండు. కాని, శూర ధర్మము ప్రబలియుండిన ఆ యుగమున, శూరుఁ డెంత పరవశుఁడైనను, తత్కాన్తాన్వేషణార్థము వెన్నంటి యురుకుట పాడిగాదు; అట్టి ప్రయత్న మొనరింపఁ దలంచుట శూరధర్మవిరుద్ధము. ధ్యానపరుఁడగు తన భక్తునిపైఁ గరుణగొని యేకక్షణమాత్రదర్శన మొసఁగు దేవతను వలె, మంచి ముహూర్తమున నొక్క శుభక్షణము బర్వఁజేసి తోడనే తెలిమబ్బు తెరమఱుఁగున కరఁగు దివ్యగ్రహమునువలె నాఁటి శూరుఁడు తావలచు కన్యను విపరీతగౌరవముతోఁ జూచును. శూర హృదయ పీఠము నధిష్టించు లావణ్యవతి కాన్పించునపుడా తఁడు వంత సించును. గానరానపుడు విషాదయుక్తుఁ డగును; ప్రసన్న యగు నపుడుత్సాహవంతుఁ డగును. క్రూరచిత్తయై కారించునపుడు దుర్భర విషాదావేశబాధితుఁ డగును. కాంత యా తెఱఁగున హృదయ స్వాతంత్ర్యము పూర్తిగ ననుభవించును. శూరుఁ డట్టి నిరోధమైనను గల్పింప నేరఁడు. శూరుఁడు నిరంతరము నిజహృదయరాజ్ఞీ సేవాపరా యణుఁడై శస్త్రహస్తుఁడై, సాహసకార్యరచనాసమర్థుఁడై, తనకును, దాఁ బూజించు దేవతకుం గూడ యశోపార్జన మొనరింపవలయును.

నాఁటి శూరధర్మములట్టివి. తదంతర పరమసూత్రమగు ప్రణయ తత్వము నట్టిదే. కాని కణతుని బంధము మఱియుఁ జిత్రమైనది. తన ప్రణయకాంత కంఠస్వర మాతఁ డెన్నఁడు నాలించి యెఱుఁగడు. వలసారు లామె సౌందర్యము మాత్రము గాంచి, యుప్పొంగెను. ఆకాంత సాధారణవంశోద్భవకాదు, శూరశ్రేణికిఁ జెందువాఁడగు

తుఁడు తద్గౌరవము బురస్కరించుకొని ఆపె కుటుంబవలయముదాయ ప్తును. గాని, చన వూని కలసి మెలసి యుండరాదు. సాహస క్రమములం దాతఁ డెవ్వనికైనఁ దీసిపోవని వాఁడయ్యు నెంతటి గాధిరాజనందనునైన నాసింపఁజాలిన వాఁడయ్యు, నాతఁ డాకాంతను తనుహోత దవ్వున నుండియే ఆరాధింపవలసినవాఁ డాయెను. కాని, త ఎంతటి గర్వితమతియైనను, ఎట్టి మహోన్నతకులప్రసూతయైనను కయ మర్పించి తదావేశమున సేనాపరాయణుఁడగు ప్రణయుఁడు రకులసంజాతుఁడని నిరసింపఁజాలునా? కణతశూర చిత్తావహారణ యగు నా సుందరీమణి, అతఁడు వ్యాయామ క్రీడారంగమునఁ బ్రద చిన యద్భుత బలపరాక్రమములు గాంచి, రణరంగమున నా మేటి ఁడు జూపు శూరకృత్యము లాలించి, యలరి, తనకై సాహసము రింపుచుఁ బెనఁగులాడు రాజన్యులను శ్రీమంత శూరజనంబులనుగూడ రింపక, నిర్ధనశ్రిత్రకలాంఛనునకై ప్రసన్నురాలాయెను. తొలుకొల్త గాఁతహృదయ మయిష్టముగ, తత్క్షణావేశమున నటు పాటియుండును; మిత్త్రముగ, దా నెఱుంగక పాటియుండెను. కాని, ఆ శూరవరుని ంచిన యనంతరము, కాంచి యాతని నిర్వ్యాజ యోధకలాపము చార వలన నాలించిన యనంతరము మక్కువ సిక్కముగ నేర్పడెను. గ్రా-టివీరుని వీరకథన మాలించు సమయమున నాంగ్లసైనిక శిబిర ర నుండు సిబ్బంది కత్తెలు సహితము సిగ్గునభినయింపక ఆతని రూపు ాభివర్ణనము విని సంతసింతురు. రాజులు సామంతులును చారణులకు మ ధన మొసంగుదురు: ఐనను, వారు స్వీయహృదయ స్వాతంత్ర్యము ్పవరు. శూరుఁడు తనపై ధనవృష్టి గురిపింప జాలకపోయినను, కరసాధ్య సాహసకృత్యము లొనరింపఁ జాలునేని, వానినే మెక్కుఁడు యుంతురు.

ఆంగ్లేయనృపాలుఁడగు రిచర్డునకు 'మేరీ' కన్య సన్నిహిత బాంధవి;

ఇరువురు నేకవంశసంభవులు. రాజమందిరావాన మొనరించు
కన్నియ తన పరిచారికలు నిరంతర మొనరించు ముఖస్తుతితోఁ యము
దొప్పదోఁగి, విసిగి వేసారి, శూరకణతుని శూరకృత్యకలాపాల
శ్రవణమున సేదదేఱెను. ఆయసాధారణశూరుని చర్యలేగాక, సామ
వంశజులగు శూరుల చర్యములు గూడ నామె పాలించును. కా
కణతుండే స్మరణీయుఁ డాయెను. అతఁడును దనయెడ బద్ధానురాగుఁ
సేవాపరాయణుఁడై యుండెనని ఆమె అరయఁజాలెను.

మేరీకాంత ఉదారచిత్తయై తన హృదయము నాకర్షించిన వీ
రహస్యముగఁ బ్రేమించెను. అతఁడు మాటాడకుండనే, మేరీహృ
యము రంజిల్లు సాహసకార్యములు నిరంతర మొనరించుచుండె
ఆకాంత ఆనందించియు, విషాదాన్తప్త ఆయెను. కారణ మే
ప్రణయినీప్రణయు లన్యోన్యానురాగబద్ధులయ్యు, దేశకాలసాం
దాయమ్ము లుల్లంఘింపనేరవు. రాజకన్యయగు మేరీ నిజవంశోన్న
పరివేషపరిరక్షితయై, పేదసాధిపీఠున కందని స్థానమందై యుండె
ఇంద్రజాలకుఁడు లేపిన దయ్యము ఆతఁడు గీయు గిరిదాటి పోనే
తీరున, ఈ గణతుఁడు సంప్రదాయపరికల్పిత పరివేషము ఛేదించిపోనేరఁ
ఆ తలఁపు మేరీకాంత మానసము చెరియుఁలవఁ దొడఁగెను. విన
మార్దవ గుణభారమున వెనుకవెనుకలనే యుండు నాశూరుఁడు నిజను
రాజ్ఞీచరణ మొక్కసారి చుంబించుటకున్నననూ, ఆవల యము జోర నేరఁ
అంతటి మహద్భాగ్యమాతని కబ్బనలెవన్న, దానే సకరుణముగఁ
చరణాగ్ర మావరివేషము నొక్కింత దాటింపవలయునని తలంచి ఆ
చింతించెను. హంగరీదేశ రాజపుత్రి ఒక సాధారణశూరుని గారవిం
నను విషయము స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని, ఆమె యొక్కింత యూరా
గాంచును. ఐనను, మానినీసహజవ్రీడామయగర్వము ప్రణయముపా
శృంఖల మగుఁదగును. కేకెత్తుటచే దన మనోభావము నామె నమూ

ముగ వ్యక్తపఱుపఁజాలకపోయెను. అందులకు మఱియొక కారణము గూడఁ గలదు. కణతుఁ డామె నొక దేవతనువోలెఁ బూజించుచుండెను: ఆమె దేవతావిగ్రహము వలెనే నిశ్చలముగ నుండెను. గౌరవమర్యాద లత్యంత మతిక్రమించిన ఆ శూరుఁడు తాము పరస్పర మట్టులే మెలంగ వలయునని తలంచుచునియు, తా నన్యథా ప్రవర్తించుట యాతఁడు సహింపనేరఁడనియు నామె తలంచెను.

కాని, భక్తుఁడు నిశ్చలభక్తిపరుఁ డగునేని, దేవతావిగ్రహము నిశ్చలముగ నున్నను, అందలి చలనము గుర్తింపఁగలఁడు. అట్లే, మేరీ కాంతోద్దీపితనయన స్నిగ్ధవీక్షణములు గాంచి, కణతుఁడు గుర్తింపఁజాలెను. తన హృదయవికారము మఱుగుపఱుప నెంత ప్రయత్నించినను, ఎంత గంభీరముగ నున్నను, నిజమనోవికారాంకార మేర్పడు సూచన లెక్కకో ఆమె చేసియే యుండును. అట్లు కాదేని నిర్జనారణ్యమునందలి విపేతప్రార్థనాగారమున నాకస్మికముగ మూర్తీభవించి, మనోహరకరాంగుళములు మాత్ర మొకింత ప్రదర్శించి, రెండు పుష్పములు లాకాంత యల్లన జారవిడుచునంతనే కణతుఁ డెట్లు గుర్తింపఁజాలును? అదియుఁ గాదేని, ఎట్టి నిగూఢసంజ్ఞల, వీక్షణముల, చేష్టల నా యువతీయువకులు పరస్పర మెఱుంగఁజాలిరో, ప్రణయము పరస్పరహృదయగోచర మెటు లాయెనో సపరిశీలనముగ వర్ణింపఁజాలము. అట్టి ప్రేమసూత్రములు తరుణనయనములకుఁ జెల్లు గాని, మాకు నసాధ్యము. వారు పరస్పరానురాగబద్ధులగుటమాత్రము తథ్యము. కాని, తమ ప్రణయము నపాయకరముగఁ బరిణమించునని యెంచి, నిజమనోరాగము వర్ధిల్లు తెర నరయుక మేరీకాంత నిరోధించుకొనఁ దొడగెను. శూరుఁడన్ననో, ఏవియో యుగ్రరూపములఁ దోఁచు విలోకనాది యల్పసూచనలు పురస్కరించుకొని తాను చరించుట యసమంజసమని భావించెను. తన యనురాగము సువ్యక్తమగునేని,

తన పీడనకుఁ గష్టక్లేశములు ప్రాపించునని యు, తన శూరుఁడే తను దిరస్కరించుననియు నామె భీతిల్లి సంకుచితమానసమై, లేని యనాదరము వహించి, ఆతనిఁ గాంచనట్టులే మొగముఁ ద్రిప్పెను. అనురాగము వెల్లివిరిసినను, కణతుఁడు వరాత్రి మన్యథా చరింపఁ గలఁడా?

౫

కణతుఁ డొక గంటకాలము గాఢతమ నిశ్శబ్దాంధకారనిర్మగ్నుఁడై యుండెను. దైవమునకు వందనములును, పుష్పవరప్రదాయినియగు తన హృదయరాజ్ఞికిఁ గృతజ్ఞతయు జపియించుచు నాతఁ డట్టులే మోకరించియుండెను. అంతవఱకు నాతఁడు తన ప్రకృతావస్థ గుఱించియు, భావిపరిణామము గూర్చియు నిరంతరము దలంచువాఁడు, ఇప్పుడో! అట్టియూహ యణుమాత్రమైనను గానరాదు: తదవసరభవాలోచన ప్రవాహమునఁ బడి యాతఁడు కొట్టుకొనిపోవుచుండెను. తన హృదయరాజ్ఞిసామీప్యమున నాతఁ డుండెను: పరమపవిత్రవంతమగు ఆ వున నుండెను: ఇతరప్రపంచము మఱచిపోయెను.

అట్లు లొక గంట యగునంతనే, నొక యాల ఖంగుమని వినవచ్చెను. ఆ పవిత్రనిలయమున వినరాని కఠోరరవము వెలువడుటచేత, కణతుఁడు ధ్యానము చాలించి తక్షణ మప్రమత్తుఁడై కటారిపైఁ జేయివైచెను. అంతలో కిఱ్ఱుమని యొక మర తిరిగెను; నేలయఁడలి తలుపులోనికిఁ బోయి, యొక వివర మేర్పడెను; ఆ త్రోవున నొక దీపము లేచెను; ఆ దీపము తాల్చిన కరము కృశీభూతమై, ఎఱ్ఱని చొక్కాయి చేతితో నగ మడఁగియుండెను. ఆవ్యక్తి క్రమముగా లేచెను. అబ్బా! అది యొక ఘోరతర కుబ్జాకృతి! తదీయహ్రస్వాంగమునకుఁ దగని పెద్ద శిరము; శిరముపైఁ జిత్రమగు నొక టోపి; టోపీపై మూడు నెమలి పింఛములు; వికృతాకారమున మఱియు నెక్కుడగు నెఱ్ఱనిపట్టుదుస్తులు;

నాబృందముకొఱకును నూఱుగుఱ్ఱములు పవిత్రనగరమున వేచియుండును. ఆనిశ్శాయనగరమునఁ గూడ నట్లుతే వేచియుండును. ఎఱుంగుదుగదా! ఇఁక, ఈపెయా! నాస్వర్గము నలంకరించు సుందరయానలలో నొకతై”

ఆయువరసుందరి తన సహచరుని వారించి మఱింత కఠోరముగ నిట్టులనెను. “ఛీ ఛీ! నేను దేవకాంతను గాను; నీవు మ్లేచ్ఛుఁడవు గావు; మహమ్మదీయ గావు. వారి సమాధికి గతులు లేకుండు గాక! ఓరోరి, గార్దభరాయా! నీ వెవ్వఁడవనుకొందువు? బ్రిటనుమహాదేశము నుద్ధరించుటకై యవతారమెత్తిన ఆర్థరు, రాజశేఖరుఁడవు; నేను నీరాణి ‘గనవేరు’ ను.”

అంత నావికృతపురుషుఁ డిట్టులనెను “మహారాణీ! నిజమాలింపుము. క్రైస్తవలోకమున కెల్ల మిక్కిలి పవిత్రవంతమగు ‘ఎరూసలేము’ పట్టణరాజమును పాలించు ‘గాయి’ రాజును మ్లేచ్ఛులు వెడలగొట్టిన వఱకును, ఆతని మఱుఁగునఁ బెరిగిన రాజన్యులము. ఆదురాత్ములపైఁ బిడుగులు పడి దహించివేయుగాక!”

వాఁడట్లు పలికినంతనే, కణతుఁడు ప్రవేశించిన ద్వారమునుండి ఎవ్వరో యిట్లు మందలించిరి.

“చాలు! మూర్ఖులారా! మాయాడిగము సరి. పొండు!”

ఆజ్ఞవినినంతనే ఆవక్రాంగులు కిచకిచ గుసగుస లాడి, దీపము లార్పివైచి మాయమైరి. కణతుడు మరల దమోసాగరగర్భస్థుఁ డాయెను. కాని, అట్టి వికృతాంగుల కంటె నంధకారమే ఆతనికి వాంఛనీయముగ నుండెను. వారి వేషభాషాకారముల గాంచిన వీఁడు వారిని గుర్తింపఁజాలెను. ధనవంతులు తమ వినోదార్థము మందబుద్ధులను వక్రదేహులను జేరదీయుదురు. వారి కురూపము నసంబద్ధాలాపములును సంపన్నుల కుల్లాసము గొలుపఁజాలు. నాఁటి

తెడాఁయ మాద్వఁదొడఁగిరి. చేతులు మాత్రము గిరగిరఁ దిరుగు చుండెను. గాని భూమికి సంస్కారము జరిగినట్లు కానరాదు. ఒకచేత చేతముబట్టి, గంతులాడు వారు ఎంతపని చేయుగలరు? అట్లారే చేసి చేసి, వారు కణతుని నమూపించిరి. తోడనే, ఊరుపుమాని, ఒకరి ప్రక్క నొకరు నిలుచుండి, దీపములు గ్రిప్పి, తమ రూపురేఖలను మఱలఁ బ్రదర్శించిరి. వారు కణతుని కన్పైనటనే యుండిరి. ఇతర వఱకు దవ్వున నున్న ప్రదర్శనము కూడన కిపుడు కడు సన్నిహిత మాయెను. అతఁడు నపరిశీలనముగఁ గాంచుట కవకాశమాయెను. కాని, వారి వికృతాకృతి అణుమాత్రము భంగపడక, ఒక్కతీరున నే యున్నను, మిలమిల మెఱయు కన్నుల కాంతిమాత్రము దీపముల నీసడించుచు, కడు ప్రకాశవంతముగ నుండెను. వారంతట దీపములు కూరుని మొగముపైఁ గ్రిప్పి, సూక్ష్మముగఁ బరిశీలించి, ఒండొరులు చూచుకొని, ఆతని చెవులు గింగురుమనునట్లు ఘొల్లున నవ్విరి. త ద్ఘోరవిలాప మాలించి దద్దరిల్లి, 'పరమపవిత్రస్థానమున నట్టి యభావ చేష్ట లొనరించు వా రెవ్వ'రని యాతఁడు రయమ్మునఁ బ్రశ్నించెను. అంత నాభయుదాకారుఁడు తన రూపమునకుఁ దగిన కఠోరఘోర స్వరమున "నేను నరకమును నామధేయుఁడ" నని బలుకాడెను. మఱింత కఠోరస్వరమున నాతనిసహచరి యిట్టులనెను. "నా పేరు ఘుఃవీర, వాని హృదయరాజ్ఞిని."

వారు నిక్కముగ మానవులే యగుదురా యని, ఇంకను సంశ యింపుచు, "మీరిచటికు రానేల?" అని వీరుఁడు ప్రశ్నించెను. వాఁడంత, తీవ్రయు గాంభీర్యము నభినయించి, ఇట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

"నేను పండ్రెండవ 'ఇమాము'ను 'మహమ్మదు మొహదీ'ని. సత్య మతస్థులగు మహమ్మదీయులకు మార్గదర్శిని. నాకొఱకును,

నాబృందముకొఱకును నూరుగుఱ్ఱములు పవిత్రనగరమున వేచియుండును. అగ్నిశాలనగరమునఁ గూడ నట్లులే వేచియుండును. ఎటులుం గునుగదా! ఇఁక, ఈపేరూ! నాస్వర్గము నలంకరించు మందయాన లలో నొకతె”

ఆయువరసుందరి తన సహచరుని వారించి మఱింత కఠోరముగ నిట్టులనెను. “ఛీ ఛీ! నేను దేవకాంతను గాను; నీవు మ్లేచ్ఛుఁడవు గావు; మహమ్మదుఁడు గావు. వాని సమాధికి గతులు లేకుండు గాక! ఓరోరి, గార్దభ రాయా! నీ వెవ్వఁడవనుకొందువు? బ్రిటనుమహా దేశము నధ్ధరించుటకై యుపకారమెత్తిన ఇధ్ధరు, రాజశేఖరుఁడవు; నేను నీరాణి ‘గసవేరు’ ను.”

అంత నావికృతపురుషుఁ డిట్టులనెను “మహాపీయూ! నిజమూలింపుము. క్రైస్తవలోకమున కెల్ల మిక్కిలి పవిత్రవంతమగు ‘ఎరూనలేము’ పట్టణరాజమును బాలించు ‘గాయి’ రాజును మ్లేచ్ఛులు వెడలగొట్టిన వఱకును, అతని మఱుఁగునఁ బెరిగిన రాజ్యాలము. ఆమురాత్ముని పైఁ బిడుగులు పడి దహించివేయుగాక!”

వాడట్లు పలికినంతనే, కణతుఁడు ప్రవేశించిన ద్వారమునుండి యెవ్వరో యిట్లు మందలించిరి.

“చాలు! మూర్ఖులారా! మాయాడినది సరి. పొండు!”

ఆజ్ఞవిననంతనే ఆవక్రాంగులు కిచకిచ గుసగుస లాడి, దీపము లార్పివైచి మాయమైరి. కణతుడు మరల దమోసాగరగర్భస్థుఁ డాయెను. కాని, అట్టి వికృతాంగుల గంటె నంధకారమే ఆతనికి వాంఛ నీయముగ నుండెను. వారి వేషభాషాకారముల గాంచిన వీరుఁడు వారిని గుర్తింపఁజాలెను. ధనవంతులు తమ వినోదార్థము మంద బుద్ధులను వక్రదేహులను జేరదీయుదురు. వారి కురూపము నసం బద్ధాలాపములును సంపన్నుల కుల్లాసము గొలుపఁజాలు. నాఁటి

యాచార మట్టిని. కణతుఁడు గూడ సంతోషించువాఁడే కాని, చిత్త మాసమయమున గంభీరాలోచనాధీనమై యుండుటచే సహింపఁజాలక పోయెను.

కొన్ని నిముసములు లటుల కడచిన యనంతరము, కణతుఁడు ప్రవేశించిన కవాటము మెల్లగ విడెను; అట నొక సన్నని దీపముండెను. మినుకుమినుకులాడు నా యస్వల్పదీపపుఁ గాంతిలోఁ జూడ, నొక నల్లని మూర్తి ద్వారమున కవ్వలి భూతలమున వ్రాలియుండెను. సన్యాసియే తాను దివ్యమందిరప్రవేశ మొనర్చిన నాఁటివలెనే యువనతశరీరుఁడై యింకను దైన్యముగ నట్టులే యుండెనని కణతుఁడు గుర్తించెను. అంతకాల మట్టులే యుండెను!

సమీపించుచున్న శూరుని గాంచి సన్యాసి యిట్టులనెను. "పూర్తియైనది ఇక నిం కుఁ దడ కురాదు. ఓయి, భాగ్యవంతుఁడా! ధన్యాత్ముఁడా! నీవును ఈ పరమదారుణ్యాత్మ పాపాత్ముఁడును గూడ నిలిచిఁ బోవలయు. ఆదీపము దాల్చి, నాకుఁ బ్రోవసూపుము. ఈపవిత్రస్థలము నేఁ జూడరాదు."

అద్భుతకృత్యములు గాంచిన కణతుఁడు పరవశాత్ముఁడై, వేయు కుతూహల మెఱుంగక, గంభీరాననుఁడై, సన్యాసి చెప్పినచొప్పున నాచరించెను. మార్గ మొక్కవ్యూహమువలెఁ జిక్కుగనున్నను, అతఁడు లవమాత్రము మఱువలేదు. వారట్లు క్రమముగా, ఎంగాడీ నిలయాంతర బాహ్యఖండము ప్రవేశించిరి.

" ఆ పరమగాంభీర్య న్యాయమూర్తి సకాలమునఁ దగిన దండన విధించువఱకును, శిక్షాపాత్రుఁడగు కంటకుఁ డనుదినము నొక్కసారి వెలికివచ్చుచు, మఱలఁ దన కూపమున నడంగుచు, నికృష్టముగ దినములు వెళ్లఁబుచ్చవలయు" సన్యాసి అట్టులాడి, కండ్లకుఁ గట్టిన గంత దీసివైచి, నిరోధింపనేరని నిట్టూర్పు పుచ్చి, ఆ తెర దలకించి, మగుడ

నాగూటిలో భ్రమవఱచెను. "శ్రీపూరా! పొమ్ము! పొమ్ము! విశ్రమిం పుము! నీవిఁక నిద్రింపవలయు, నిద్రింపఁగలవు. నేనో! పరుండఁజాలను, పరుండరాను."

సన్న్యాసి దగ్ధగ్రస్తమాంసశరీరుఁడై యిట్లు పలికినంతనే, వీరుఁడు రెండవగదిలోనికి బోయెను. లోని కేగుచు వెనుదిరిగి చూడ, సన్న్యాసి ఉన్మాదవేగమునఁ దన యంగీ తీసివేయుచుండెను. శూరుఁ డా రెండు గదులనడుమ నుండు కిటికి, తలుపు మూయునంతలో, కొరడాదెబ్బలపెళ పెళరవములు, మూలుగులును గద్గదముగ వినవచ్చెను. అయ్యది సన్న్యాసి నిరంతర మాచరించు ప్రాయశ్చిత్తకలాపము! చేతులార తన శరీరమునంత దారుణముగఁ గాలించుకొను సన్న్యాసి ఎంతటి మహాపాతక మొనరించి యుండెనో, చిత్తమునందెంత పశ్చాత్తాపానలతప్త మాయెనో యని శూరుఁడు చింతించి ఖిన్నుఁడై పడుకొనెను. సారసేమను, నిశ్చలముగ నిద్రా సౌఖ్యము జూఱగొనుచుండెను. భక్తిపరుఁడైన శూరుఁడు జపమాల గ్రహించి, నాటి యహోరాత్రములు సంభవమైన విశేషములచే విశేష ముగ డస్సిన కారణమునఁ గన కన్నులు సెజ్జపై వ్రాలినంతనే, పసిబాల కుని చందమున, మేను మఱచి నిద్రించెను. ఉదయమున నాఁతఁడు మేల్కాంచిన పిదప సన్న్యాసితో గూడి ముఖ్యాంశముల గుఱించి సంప్రశించెను. ఫలిత మేమన మఱిరెండు దినము లాతఁడచటనే యుండవలసినవాఁ డాయెను. తీర్థయాత్రాపరుండగు నా క్రైస్తవుఁడు స్వీయమత ధర్మానుగుణముగ నకాలమునఁ గర్మము లొనరింపుచు నందు విడిసియుండెను. కాని, మగుడ నా దేవాలయ ప్రవేశము మాత్రము ప్రాప్తము కాలేదు.

౬

ఇఁక నీ నిర్జనవాలుకారణ్యసీమనుండి మరలి మరియొక రంగము గాంచవలయు. క్రైస్తవ ప్రజాకంటకులగు మహమ్మదీయుల పద

మడంబి పరమపవిత్రధామమగు 'యెరూసలేము' నగరరాజమాక్ర మింప సంకల్పించి యరుదెంచిన ఆంగ్లరాజేంద్రుఁడు 'ఏకరు' * నగర ప్రాంతమున శిబిరము లేర్పఱచికొని, స్వీయసైన్యపరివృతుండై విడిసి యుండెను. సింహపరాక్రముఁడని పేర్వడసిన ఆ మేటిమగండు తన్మహా త్కార్యము సాధింపవలసినదే. కాని, యూరపుఖండమునందలి ప్రసిద్ధ నృపాలురు పెక్కండ్రు తదాశయబద్ధులై యరుదెంచిరిగదా. వా రందరు సంఘీభవించి సాధింపవలసిన దగుటచేత, నా కష్టకార్యము మఱియుఁ గష్టమాయెను. ఇతర భూపాలురు పరస్పరవైషమ్యములు పాటింపక ఏకనాయకత్వమునకు దోసిలియొగ్గి మెలఁగిరేని, ఆంగ్ల నృపాలుఁడు రిచర్డు సంకల్పసిద్ధుఁడై యుండువాఁడు. ఆ రేఁడు ఎంతటి బలాఢ్యుండైనను, ఇతర రాజులు కూడ సమాన స్వతంత్ర రాజ్యాధి కారములు గలవారలె. కాని, రిచర్డున కా మాట తలంపఁడాయెను. ధైర్యసాహసాది సమర వ్యాపారము లందు వారు పేదలని యాతఁడు తృణీకరించును. అట్టి తృణీకారము మనఃస్థితియుగ వ్యక్తమగు చుండుటచే, స్వాతిశయమునకు లోఁబడలేని ఇతర ఫ్రెంచి దళపాల కులు సహజముగ సహింపజాలకపోయిరి. అందు, ముఖ్యముగ ఫ్రెంచి రాజు చాల విముఖుఁడాయెను. వారి పరస్పర పక్షపాతములు మునుపటి కొలఁది కార్యసాధనము సన్నగిల్లెను. రిచర్డు సమర్థుఁడయ్యు, కార్య శూరుఁడు. అతని యాలోచనలు శీఘ్రసాధనసమర్థములు; కాని, ఇతరులు వానిని బాటింపక, ఏవియో అడ్డంకులు గల్పించు చుండిరి. క్రమముగా సైనికుల సంఖ్య క్షీణింపఁదొడఁగెను. విజయ మట్టిపరిస్థితులం దనుమానాస్పద మగుటచేత, సైనికులు తమంత దా మంతరించుటయే గాక, తద్విభాగములను శాసించు నాయకులు గూడఁ బోఁ దొడఁగిరి.

---

* పాలస్తీనతీరమునందలి యొకనగరము.

శీతలోత్తర దేశముల నుండు క్రైస్తవులకు మహమ్మదీయ దేశ వాతావరణము దుస్సహముగ నుండెను. సైనికులాకారణమున దుర్బలులై రోగార్తులై మరణింపఁ జొచ్చిరి. దానికిఁ దోడు, మతయుద్ధ దీక్షాపరులై సగర్వముగ సిలువలు ధరించి యరుదెంచిన పాశ్చాత్య సైనికులు తమ సిలువను పవిత్రాశయమును గూడ మరచి, దుష్టదుర్వ్యవసాయములకు వశంవదులై, దుర్బలులై మరియు సులువుగా మరణమున కాహుతియగుచుండిరి. ఈ రెండునుగాక, శాత్రవఖడ్గధారయు నొక ప్రబలకారణమాయెను. మహమ్మదీయ సైన్యములను శాసించు నా ప్రసిద్ధపురుషుఁడు సలాఉద్దీను తమకును వైరికిని గల తారతమ్యము చక్కఁగ గుర్తించెను. లోహకవచ రక్షితులై, మహాత్తరఖడ్గశూలాయుధహస్తులై, భీకరాకారులై యుండు క్రైస్తవశూరులను సమీపించుట అపాయకరమని ఆతఁడు గ్రహించెను. అందు, బలసాహసయశోవిఖ్యాతుండగు రిచర్డు మరియు నసాధ్యుఁడనియు, భయకారణుండనయు గూడ నాతఁడెరంగెను. మహమ్మదీయుల రణోపకరణములు లఘుతరములు. కావున, వైరులను సమీపించి తాకుట వారికసాధ్యమాయెను. యుద్ధమున మహమ్మదీయులు వెక్కండ్రు మ్రగ్గుచుండిరి. వారి శేషులు పలాయన మొనరించి ప్రాణములు దక్కించుకొనుచుండిరి. ఐనను, వారి సేనాబల మనంతమగుటచేత, నా లోపము కానరాకుండెను.

క్రైస్తవసేనావాహిని తీసిపోవుకొలఁది, సలాదీను మరియు మరియు నుబ్బరముగ వైరిని గారింపఁ దొడఁగెను. సంకుల సమరమున కుద్యమింపక, దవ్వుదవ్వులనుండియే మహమ్మదీయులు బాధించు చుండిరి. కందుకు యుద్ధమున జయము గడింప నరుదెంచిన పాశ్చాత్యులు రిపుసేనా మేఘావృతులైరి. మహమ్మదీయాశ్వికదళములు కందురీఁగల దండులవలె నుండెను. ఈ కందురీఁగలు తమ చేతికిఁ జిక్కనేని

క్రైస్తవవీరులు నలిపివేయుంజాలుదురు. కాని, మహమ్మదీయ మక్షిక ములు తెక్కలుగలిగి, ఆకస్మికముగఁ బైఁబడి, పాశ్చాత్యవీరగాత్రములు తూంట్లుపడునట్లు కరచి కారించుటకుఁ జాలియుండెను. స్థానములకొరకును, ఆహారపదార్థములు సముపార్చుట కొరకును నిరంతర మిట్టి పోరాటములు జరుగుచుండెను. అంతఁ బాశ్చాత్య ప్రాణనష్టమునకుఁ దగిన ప్రతిఫలము కానరాదాయెను. సంభారములు గొనవచ్చువారు మార్గమధ్యమున నిహతులగుచుండిరి. ఇతరప్రపంచముతోడి సంబంధము తెగిపోవుచుండెను. కొన్నిప్రాణములు పోయిన గాని మిగిలిన ప్రాణములు మిగులుట అసాధ్యమాయెను. నీరము కఱవయ్యెను. రక్తము వెలయిచ్చి, నీరము గొనవలసివచ్చెను.

కాని, ఆంగ్లేయ నృపాలుఁడగు రిచర్డు సుస్థిర సంకల్ప ధురీణుఁడై శ్రమదమాదులు దలంపక, నిరంతర మశ్వారూఢుఁడై, తనుబోలు యోధులతో నెల్లెడలఁ దిరుగాడుచు, మహమ్మదీయ సైనికులు నిక్కముగ విజయము గాంచవలసిన యవసరముల నాకస్మికముగ వారిపైఁ బడి చెండాడి, తనవారల నుద్ధరించుచుండుటచేతఁ గొంత యనర్థము తొలఁగుచుండెను. ఆ సింహపరాక్రముని శరీర మయోమయమని చెప్పఁదగును. ఐనను, దుష్టవాతావరణప్రభావముచేతను, నిరంతర శరీరమానసికాయాసములచేతను, సింహబలు నారోగ్యము చెడిపోయెను. దుర్బలుఁడై, జ్వరపీడితుఁడై, మునుపట నశ్వారోహణము సలుపజాలక, తుదకు, క్రైస్తవనాయకు లప్పుడప్పుడు సమావేశమగు సభలకుఁ గూడ నాతఁడు పోఁజాలకపోయెను. తత్సభాసదు లొకనాఁడు, రిచర్డు పరోక్షమున కూడి, సలాదీనుయొక్క అనుమతిపై ముప్పది దినములు యుద్ధవిరామము గాంచవలయునని తీర్మానించిరి. జవసత్వము లుడిగి జడునివలె నింట నడంగి ఘూర్ణిల్లు నాంగ్లనృపాలుఁడీ తీర్మానమెఱింగినచో మఱియుఁ గటకటం బడెనో, లేక, సంత

సించెనో చెప్పఁజాలము. మహాత్కార్యసాధనాయత్తచిత్తున కాలస్యము దుస్సహము: కాని, తాను శయ్యాగతుఁడై యుండు సమయమునఁ దనసహచరులు రణరంగమున విశ్రమించి ఘనయశోమండితులు కాఁ జాలరుగదా యని అతఁ డొకింత సంతసించెను.

ఆంగ్లనృపాలుఁడు రోగార్తుఁ డైనంతనే, క్రైస్తవసైనికుల కార్యోత్సాహము సన్నగిల్లెను. యుద్ధవిరామసమయమున లోటులు పూటు చేసుకొనవలయుఁగదా: చెదరిన సైన్యములను మగుడఁ జేరదీసుకొని, ధైర్యోత్సాహములు పెంపుచేసుకొని, రణ మారంభ మగునంతనే పరాక్రమించి, రిపుసేనాకాంతారము దహించి, విజయము గాంచుటకు సంసిద్ధులై యుండవలయును. వారట్టి ప్రయత్నములు సలుపక, శత్రురాజు భూరిబలసమేతుఁడై భయంకరముగ నరుదెంచునో యన, స్వీయ రక్షణము మాత్రముదలంచి, తమఁచితసన్నాహము లొనరింపుచుండిరి. పరిచారకుల కిష్టములేకున్నను, వారా సమాచారములను దమ నృపాలుఁడగు రిచర్డునకు మెల్లమెల్లగ నివేదించిరి. ఆ మహాశూరుఁడు సహజముగ నాగ్రహపరవశుఁ డాయెను.

ఆంగ్లనృపాలు నాగ్రహము వర్ణనాతీతము. తన యాహారము నవ్వలఁ గాంచు పంజరబంధితమృగరాజువలె నాతఁడు ఘూర్ణిల్లెను. స్వాభావికముగ నాతఁడు తీవ్రఘూర్ణప్రవర్తనుఁడు. ఇపు డయ్యది స్వయంప్రవృద్ధమాయెను. అతని పరిచారకులేగాక, తత్కార్యోచితముగ రోగిని శాసింపవలసిన వైద్యులుగూడ నాతనిగాంచి భయపడు చుండిరి. విశ్వాసనీయుఁడగు నొక్క ప్రభువుమాత్రము వెనుదీయక మెల్లమెల్లగ నేని మందలింపఁజాలియుండెను. అట్టి రోగార్తు నాగ్రహమునకు గురియగుట ప్రమాదకరము, అపాయకరము. ఐనను ప్రభుభక్తిపరాయణుండును అమేయాభిమానపూరితచిత్తుండునగు నా ప్రభువు రాజకృపాకటాక్షము తొలంగునని తలంపక స్వీయప్రాణా

పాయకరమనిదైన భయమునుండక ధాత్రీకృత్యమునం దారితేరిన యోధుదానివలె నిరంతర మచటఁ గాచుకొనియుండెను.

ఈతనిని సాధారణముగ 'లోయ' ప్రభువని యందురు. క్రమముగా నాతఁడు గొప్ప భూస్వామి యైనను మొదట లోయలే తద్వంశ భూసంపదయగుటచేత నాతఁడు లోయప్రభువని పేరు గాంచెను. ఈతఁడు మహాయోధ. తన జమీందారి స్కాట్లాండు దేశమునకు దగ్గఱగ నుండెను. ఇంగ్లాండు స్కాట్లండు దేశములకు నిరంతరము జరుగు పోరాటములలో నాతఁడు నిరంతరము పాల్గొనియుండెను. తన దేశమునందలి యంతఃకలహములందుఁ గూడ నెప్పుడు జోక్యము చేసుకొనువాఁడు. లోయప్రభువు నిరుపమాన రణకోవిదుఁడనియు ధైర్య సాహసాది యోధగుణసాంద్రుఁడనియు ఖ్యాతి గాంచెను. కాని సంఘమున నాతఁడు కలసిమెలసి యుండక ప్రజాహిత పరసప్రవర్తన మెఱుఁగక సంకుచిత మనస్కుఁడై మాటిముడుచుకొనియుండును. నిజముగ నాతఁడట్టి మూర్ఖుఁడు ధూర్తుఁడు గాఁడనియు రాజాభిరుచి మెఱింగి తనను గుణముగ నలంగు తంత్రజ్ఞుఁడనియు గొందఱు విశ్వసించిరి. ఎట్టివాఁడైనను ఆతని జోలికిఁ బోవుటకు సాహసము చాలక ఎల్లరు మిన్నకుండిరి. మఱియు రిచర్డు మహాసత్వసంపన్నుఁడు, ధూర్తుఁడు; ప్రియతమ రణరంగమునకుఁ బోఁజాలక రోగతల్పుఁడై విపుల సత్యాగ్రుఁడై యున్న మహావీరుఁడు; కనుసన్న మాత్రమున సర్వజనులను శాసింపఁ జాలియు రోగకారణమున స్వాతంత్ర్యవిరహితుండై యున్న మహారాజు. అట్టివాని చెంతకు లోయప్రభువు తప్ప మఱి యెవ్వరు పోగలరు? కావున ఇతరాస్థానసభ్యులాతనిపై నీసుజెందియు నూరకుండిరి. సైనికులుమాత్ర మట్టి కుటిలాభిప్రాయ మెఱుంగరు. సమరభూమిపై శస్త్రఘాతమున నేలఁ గూలు సైనికునకు సహచరుఁ డెట్టు లుపచారము లొనరించునో తాదృశముగనే లోయప్రభువు అవ్యాజోదార మన

న్నట్లైడై తమ నృపాలునకుఁ బరిచర్య సలుపుచుండెనని ఆంగ్లసైని కులు తలంచిరి.

ఒకనాఁడు సూర్యుఁ డస్తంగతుఁ డగుసమయమున రిచర్డు తల్పమునఁ బ్రాలియుండెను. రోగశయ్య శరీరపూనసమునకు సమానముగ ననహ్యాకరముగ నుండెను. సహజముగఁ గాంతివంతమై అత్యంత శోభాయమానముగ దీపించు నీలపుఁగన్నుగవ నిర్వ్యాధోష్ణములచేత మఱింత మిలమిలలాడుచు సంస్కారవిహీనములై వదనమున వ్రేలాడు బంగారుకురుల నడుమ నడిగి యానన్న ఝంఝామారుతయ మేఘముల నుండి విస్పష్టముగ నల్లన వెలువడు సువర్ణ సూర్యకిరణ శోభనో వెల రారుచుండెను. పురుషలక్షణయుతమగు నా దీర్ఘకాయుని శరీరము రోగప్రభావమునకు సాక్షీభూతముగ క్షీణించియుండెను. ఆ కారణము వనే మీసము గడ్డము దట్టముగఁ బెరిగి వదనముం జాలవఱకుఁ గప్పివైచెను. నిరంతరవ్యాయామక్రీడానిమగ్నుఁడగు నా బలశాలి శయ్యపై బడియుండఁజాలక మేనిటునటుఁ ద్రిప్పుచు దుప్పటుల గట్టిగఁ బట్టుచు పట్టినవాని నట్టె విడిచివేయుచుఁ గడు నారాటపడుచుండెను.

లోయప్రభు వాడెంగటనే నిలుచుండెను. ఆతని యమానుష దీర్ఘకాయము, ముఖవికాసము, మూర్తిగాంభీర్యమును రోగార్త రాజపుంగవుని దైన్యావస్థను మఱియుఁ బెంపు చేయఁజాలియుండెను. వాని శిరోజములు దట్టముగ గుజ్జుగఁ బెఱిగి శిరస్త్రమున నడఁగియుండు తెలుంగునమాత్ర ము త్తరింపఁబడి యుండెను. ఆతని కపిలవర్ణ విరాజమాన విశాల నయనములు రిచర్డురాజు బాధితుండై విలవిలలాడు నపుడుమాత్రము కొంచెపడుచుండెను. వదనము మచ్చలుపడి వికృతముగానున్నను పూర్వము చక్కఁగనే యుండవచ్చును. నల్లని కపిల వర్ణముగల మీసము పెదవిపై నిండుగనుండి శిరోజముల పర్యంతము విస్తరిల్లెను. శిరోరుహములు కూడ నల్లగనే యున్నను ఒకింత పాండు

రముగూడ గాన్పించుచుండెను. పార్శ్వములు పలుచగను, వక్షము విశాలముగను బాహువులు దీర్ఘముగను, అవయవములు పుష్టిగ నుండి విదేశాహారవిహారములను సహింపఁదగియుండెను. మూడు దినముల క్రిందట ధరించిన 'తోలు కోటు' విసర్జించుటకవకాశము లేక మేను మఱచి నిద్రించుటకునైన వీలుచిక్కక ఆ ప్రభువు మూడు రాత్రులు తన రోగార్తరాజపానిని గనిపెట్టుచుండెను. పథ్యపానము లిచ్చుటకును ఔషధము లొసఁగుటకునుగూడ నితర పరిచారకులకు ధైర్యము చాలకపోయెను. తదుపచర్యలకుగూడ లోయప్రభువే సలుపవలయును. కఱకుఁగవాలము బూని రణరంగమున స్వైరవిహార మొనరింపవలసిన జోదు దాదియై సేవ యొనర్చుట కింతగ విశ్రుతముగ నున్నను, ఆప్రభువు పూర్ణాభిమానముతో నందు నిమగ్నుఁడాయెను.

రిచర్డు విడసియున్న నిలయము రాజవాసమువలె వైభవసమన్వితమైయుండక వీరులకుఁ దగినటు లుండెను. ఆకాల మట్టిదగుటయే గాక ఆనృపాలుఁడు గూడనట్టివాఁడు. కావున రాజసదనము బహువిధశస్త్ర విరాజితమైయుండెను. కంబములుగూడఁ గ్రొత్తక్రొత్త ఆయుధములతో సలరారుచుండెను. ఎక్కడ జూచినను ఆయుధములు కాన్పించుచుండెను. వేటాఁడి చంపినమృగముల చర్మములు వ్రేలాడుచుఁ గ్రిందగూడఁ బఱచియుండెను. అట్టి యొకచర్మరాశిపై మూడు జాగిలములుండెను. అంతటి పెద్దజంతువులెచ్చటను గానరావు. వేఁటయందవిపడు శ్రమమునకు నిదర్శనముగా వాని మొగములు గాయములు పడియుండెను. తన్నిలయాంతర నానామృగయాజినములు వానిసాహాయ్యముననే లభియించియుండెను. తమ ప్రభువులేచి వేటాఁడక శయ్యాగతుఁడు కానేలయని వెఱగంది ఖేదపడునటు లా శ్వానములప్పుడప్పు డాతనివంక సాభిప్రాయముగా నిక్కి చూచుచుండెను. మంచముప్రక్క నొకబల్లపై మూఁడు సింగములు లాంఛనముగాఁ

గల యుక్కడాలు మూర్కొనముగ నమరియుండెను. రక్తవర్ణరంజిత మగు మొగము ప్ర[illegible] దీపించు కనకకిరీటముగూడ నచట నేయుం డెను. అన్నియు నాంగ్లేయ రాజచిహ్నములు. వాని శత్రుసమూహము వారయుచుండెడి రణరంగమున రక్షించుటకో యన, సింహాసనమున నొక్కఁడు మాత్రము వారిపాలిట గుద్దదండమువలె నాచరించుచుండెను.

మాంగలిగదియందు నూపురము మువ్వురు రాజోద్యోగులు విషా దాయత్తచిత్తులై యుండిరి. తమ నాజేయుగునో యనుత్తర మొకవంకను, తమను [illegible] భయ మొకవంకను వారిని బాధింపఁగఁ దొడఁగెను. అంగ్లేయ[illegible] నాయుధీయులు గూడ భయవిహ్వలమానసులై, [illegible], అవసన్నవదనులై యట్టిట్టు దిరుగుచు, నొక్కొకప్పుడు విగ్రహములవలె నట్టె నిలిచి పోవుచుండిరి.

రిచర్డురాజు కొంతసేపు మౌనముగ నుండి, ఇట్లనెను. “లోయ శూరా! ఇదియా నీ సమాధానము! ఆహా! వీరులు వంచితులైరి. వని తలు [illegible] యూరపుఖండాంతర దేశదేశాగత ప్రసిద్ధశూరజన సంభృతమగు, నీమహాశిబిరమున శూరచర్యలు మచ్చునకైనను గానరాకున్నవే!”

లోయప్రభు వినయవిధేయుఁడు లిఖించిన సమాధానమే మరల నిటు చెప్పెను. “ప్రభూ! యుద్ధవిరామ దినములుగా నివి, మనము శౌర్య శూరులవలె జరింపుటకు సమయము గాదు. ఇఁక నారీమణుల గురిం చియా!—అందు నేనంత ప్రవీణుఁడను గాను. నేను ధరించు లోహకవచ ములు వీడి, కాంతాజనంబుల కింపగు సువర్ణాదిభూషణములను మనో హర వస్త్రములను దాల్చి యెఱుంగను. రాజా! నాకుఁ దెలియు విష యము నివేదింతు— శ్రీమహారాజ్ఞియు రాజపుత్రియును అపూర్వ సుందరీకదంబవేష్టితులై, భవదీయ బాధానివారణార్థము దీక్షమెయి ఎంగాడీస్వామి ఆలయమునకుఁ బ్రయాణమైరి.”

రిచర్డు సక్రోధముగ నిట్లులనెను. "ఏమీ! అంతఃపుర కాంతలీతెరం గున భయదారణ్యసీమల విహరింతురా! ఈ మహమ్మదీయులు దైవ భక్తియు, మానవవిశ్వాసముకూడ నెఱుంగరే! ఎంతప్రమాదకరము!"

"రాజా! ఈ దుష్కృత్య సార్వభౌముఁడగు సలాఉద్దీను సేవకులందు. వారు నిరపాయముగ యాత్ర సలిపి రాఁగలరు."

"నిజము, నిజము. తీవ్రపాటున సుల్తానుగూర్చి యన్యథాతలంచితి. అందుల కుచితపరిహారము సలుపవలయు. ఆహా! క్రైస్తవ మహమ్మ దీయ సేనామధ్యస్థుఁడనై మచ్ఛరీరముతో నట్టు లాచరింపఁగల బలము భగవంతుఁడు ప్రసాదించు గాక!"

అట్లుపలికిన ఆంగ్లరాజు [illegible] నజాన [illegible] భుజము నవ్వాలిఁ గ్రోసి, [illegible] తన హస్తమున నాయుధ ముండెనని భ్రమించి, సలాఉద్దీను సుల్తాను తనసము ఖమున నుండినట్లుగూడ భ్రమించి, [illegible] దనముష్టి వడివడి సారించెను. [illegible] ప్రభువున [illegible] నిస్సహాయుఁడయ్యెను. [illegible] నికిఁ గేవల మసాధ్యమె. తన భుజబలముకూడ నొంత ప్రయోగించి, తనరాజు నాతఁడు పట్టుకొనెను. [illegible] తల్లివలె నాతఁ డపారప్రేమతో రిచర్డు [illegible] చెప్పెను. [illegible] లుఁడు వారింపనేరక సహించెను, [illegible] లనెను.

"లోకనా! [illegible] భిమానమునకు [illegible], నీవు [illegible] దాదివి. కాని నీవంటి దాదివి, నాస [illegible] గాంచు బాలకులు భయభ్రాంతు లగుదురు సుమా!"

ఆంగ్లప్రభువంత సరసముగ నిట్లు బల్కెను. "రాజా! తొల్లి మనలనుగాంచి పురుషులు భయ విహ్వలులైరి గదా! మన మట్టి సటు లొనరింపఁ జాలుదుము. ఈశ్వర మెంత! సహించియుందుము మీన్ని, శీఘ్ర

తరముగఁ దోలగును."

"జ్వరమా!—ఔను. నాకుజ్వరమే యగుఁగాక! ఇతరనృపాలుర కేమి దాపురించెను? ఫ్రెంచిరాజు లేఁడా? ముందుఁడగు నాస్ట్రియా రాజున కేమివచ్చెను? ఆ 'మాంటిసరాటు' ఆమతిశూరులు, వీరందఱి కేమిమూడెను? మాంద్యమా? పక్షవాతమా! ఈ రాజాధములు ప్రసిద్ధశూరజనోచిత యుదార ధైర్యాది మహావేశములను గోల్పోయిరి! పౌరుషము, దైవచింతయు మంటఁగలసెను! ఛీ!—"

ఆతని యావేశము మఱలింపనెంచి, లోయప్రభు విటులనెను.

"మహారాజా! ఇంతటి యుద్రేకము వలదు. అవ్వారు స్వార్థపరులైన నుందురు. తోడినృపాలు రాలింతురేని, మన పరస్పరసఖ్యము భంగపడును. నీవు జ్వరపీడితుఁడ వగుటచేత, మన మహాదుద్యమము కాంటుపడెనని యెఱుఁగుము. ఆధారభూతముగు నరలేకున్నను, యంత్రము తిరుగవచ్చును. కాని, ఈ క్రైస్తవ మహాసేనా యంత్రము రిచర్డురాజు తిరుగకుండ నెట్లుతిరుగును?"

రాజు తద్భావము గ్రహించి, సంతసించి, తొల్లింటివలె వేగిరపడక శిరం బుపధానమున నుంచి "లోయా! నన్నుఁ బొగడుచు బుజ్జగింతువు." అని పలికెను. ఆప్రభువు రాజసాన్నిధ్యమున నిరంతరము చరించువాఁడయ్యు దనుచిత సరసాలాపములు నేర్చినవాఁడు గాఁడు. క్రోధవివశుఁడైన నృపాలున నుల్లాసము గల్గించిన ఆయొక్క సరసంపుఁ బలుకైనను కేవల మప్రయత్నముగ వెలువడినదె. కావున, ఱేఁడు తనకొండలపాటు పూర్తిగ మఱచునట్టు లాధోరణి సాగింపనేరక యూరకుండెను. భూపాలుఁడీలోపున నిజమనోభావాలోచనా బాధితుఁడై కనలి తీక్ష్ణముగనిట్లులనెను. "ఛీ! రోగిని బుజ్జగించుటకై యిట్టులందువు. ఏమి! ఒక్క ఆంగ్లరాజు లేనికారణమున, ప్రసిద్ధ క్రైస్తవ రాజశ్రేణి మొక్క పోవునా? శూరనికాయము లన్నియు

నిర్వీర్యము లాయెనా? రిచర్డు నొచ్చిననేమి, చచ్చిననేమి? తత్స
మానవీరులు ముప్పదివేలమంది కార్యముసాధింపఁ జాలిక, అచేతనులు
గానేల? దుష్టులగుంపునే శాసించు పెద్దపులగము దెబ్బతిని చచ్చునేని,
తోడనేమరియొకటి నాయకత్వము వహించునేగాని తెగిపాఱిపోవు;
ఖగ మొక బకమును బొలియించునేని, మఱియొక టాపిండును
గొంపోవును. అట్టులే ఈమానవాగ్రగణ్యు లొక్కరియెడగూడి మఱి
యొక నాయకు నేలఁగాంచరు?"

"దేవా! ఆరాజనాయకులట్టి యాలోచనలు చేయుచున్నారని
విందును."

"ఆఁ!" — రిచర్డు దిత్తరపాటున మత్సరము రేకెత్తఁ దనుద్రేకమున
నిట్టులనెను "నేను జీవించియున్నాను, నాయకులు నన్ను మఱచిరా?
లేక మరణించితిననో భావించిరా? కాదు, అట్టులనరాదు. వారి
వర్తనము బాగుగనే యున్నది. ఓయీ! వారెన్నికొను నాయకుఁ
డెవ్వఁడు?"

"రాజ్యాధికారము గోనవలెను గమనింప ఫ్రెంచిరాజు తగునని
తోఁచును."

"హా! బాగు. 'ఫ్రాన్సు' 'నావరీ' రాజ్యభార ధురంధరుఁడు!
ఇంకను వేనినో పాలించును. బిరుదులకు లోటులేదు. ఉచ్చరించినచో
నోరుసిండిపోవును! కాని, ఒక్క ప్రమాదము గలుగునుమా. సేనా
ముఖంబున నిలిచి, వైరి నుగ్గానూచుటకుమారు వెనుదిరిగి తన రాజ
ధానికి పరుగులను గొంపోవునేమో. మనపవిత్రసమాధికొఱకు దురుష్కు
లతోఁ బోరాడుటకంటెఁ దన సామంతులను బంధించి పీడించుటయు, తన
మిత్రులను దోపిడిచేయుటయు లాభకరమని ఆతంత్రజ్ఞుఁడు గ్రహించి
యున్నవాఁడు."

"ఆస్ట్రియా దేశపురాజు నామోదింపవచ్చును."

ఏమీ! నీవలె స్థూలశరీరుఁడవని నాయకుఁ డగునా? అతఁడు గూడ నీవంటి మందబుద్ధియే గాని, నీకుఁగల ధైర్య సాహసములు లేవు. ఛీ! వాఁడొక నాయకుఁడే! ఒక కడివెడు మధురసము ముందు బెట్టుము వేసి, వాని నాయకత్వము బయల్పడును."

ఈప్రసంగమునైనఁ దనరాజు స్త్రీయున్నస్థితి మఱచునని యెంచి లోయప్రభువు మఱియొకనామ ముదహరించెను "మతసూరసికాయ మును శాసించు నామహానాథుఁడు గలఁడుగదా! నేర్పరి, నిర్భయ ముగఁబోరాడు వీరుఁడు. ఆలోచనలందుఁగూడ దొడ్డవాఁడు. తన కొక రాజ్యము లేకుండుటచేత నధికతరదీక్షాపరుఁడై నాయకత్వము జయప్రదముగ సాగింపఁగలఁడు."

"ఈ 'అమారీ' మహానాయకుఁడు యోధుఁడనుట తథ్యము. రణరంగమున సైన్యములను త్రిప్పఁగలఁడు; తాను సేనా ముఖముననే నిలచి సమర మొనరింపఁగలఁడు. కాని, ఈతఁడు క్రైస్తవుఁడయ్యు, మహమ్మదీయునికంటె నధమాత్ముఁడు. నలాపుద్దీను జాతియగు మ్లేచ్ఛుఁడయ్యు నుదారచిత్తుఁడు. వీఁడో! అధమాధముఁడు — విగ్రహారాధకుఁడు, పిశాచారాధకుఁడు, మాంత్రికుఁడు — రహస్యస్థలములందు నిగూఢతరముగ ప్రతిష్ఠదాయన కార్యము లాచరించుచు నుండును. ఉదారస్వభావుఁడగు సుల్తానును జయించి, మన పవిత్రభూమి నిట్టి మానవాధముని హస్తగత మొనరింపవలయునా?

"రెండవసుల్తాను శూరశ్రేష్ఠనాథుఁ డనిక్కముఁ దగును. మాంత్రికుఁడు గాఁడు, పిశాచారాధకుఁడు గాఁడు."

"ఔఁగాక, కాని, వాఁడు పరమలోభి గదా! బలవంతుఁడయ్యు మ్లేచ్ఛులను దండింపఁజాలియును పవిత్రనగర సమీపముననే యుండియు వైరు లొసగు లంచముల గొనిది వారి దుండగములు పేక్షించును! వానికి సైన్యాధిపత్య మొసంగుటకంటె సైన్యమును వర్త

కలహా లొనరించుట శ్రేయస్కరము."

అట్టులైనచో 'మాన్సరాటు' దేశాధిపతియగు 'కాస్రేడు' నాయకత్వము వహింపఁజాలఁడు; — వివేకి, యోధ — సరసుఁడు."

"వివేకి! — కుటిలుఁడనుము. నీవు కాఁడేయకు — కాంతామందిర మునను నూ. ఈవేషధారి నెన్నిరేలు గనవు! ఒక క్షణము తలంచునట్టు లింకొక క్షణము తలంపని చపలచిత్తుఁడు, మోసగాఁడు — యోధ! అశ్వారోహణ మొనరించునపుడు మూర్తి దర్శనీయమే. ఖడ్గములు సునిశితధారాగ్రవిరహితము లగునేని శూలములు వాడిమి చెడి దారుణములు లగునేని, శూరజన వినోదరంగమున నొయ్యారముగ రాజిల్లఁగలఁడు. లోయా! నీ విప్పుడు నాయందనుంటివిగదా? ఆ 'కాస్రేడు' తేఁడును మనము గలసి విహరించునపు డొకసారి దవ్వున గొండొక నైరియూథము గాంచి యిట్టు లంటి "అల్లదె యేఁబదినుండి నూరసేనులు! మనము మువ్వురము క్రైస్తవశూరులము. ఒక్కని కిరువదిమంది మ్లేచ్ఛులకు సరు. ఏమందువు?"

"రాజోత్తమా! జ్ఞాపకమున్నది. అతఁ డిట్లు బదులాడెను. 'నేను రక్తమాంసములు గల మానవుఁడనుగాని లోహశరీరుఁడను గాను. మానవునకు మానవహృదయము తగునుగాని మృగహృదయము తగదు. ఆ మృగము మృగరాజే యగుఁగాక." కాని ఇఁకఁ బర్యవసానము చెప్పెద చిత్తగింపుము. రిచర్డునృపాలుఁ డారోగ్యవంతుఁడై మఱల నాయకత్వము వహింపవలయు; అంతవరకు మన యుద్యమము విరమింపవలయు."

లోయప్రభు వట్లు సరసముగఁ బల్కఁ, రిచర్డు పకపక నవ్వెను. అట్టి హృదయాహ్లాదము నాతఁడు చిరకాలమునుండియు నెఱుంగఁడాయెను. "మనస్సు ఎంత వింతయైనది! నీవంటి రసహీనుఁడు నా తప్పిదము నాకుఁ జూపజాలెను! వారు నాపై నీనువహింపనప్పుడు నేను వారిపైఁ

గినియనేల? నా సంకల్పమున కడ్డు తగిలినగదా నే నాగ్రహింపవలయు! లోయా! నీవలుకు నిక్కము, రిచర్డును మించిన నాయకు లుందురు. అందొకని నాయకునిగా నేర్పఱచుకొనవలయు. కాని" అంతలో నా యుద్ధప్రియుఁడు దిగ్గున లేచి కూర్చుండి మునుగు నిట్టట్టు గదల్పుచు, తాను రణోన్ముఖుఁడై నట్టులు తదనన్తావేశమున నయనములు దీపింప నిట్లనెను. "కాని వైరియూథములను జెండాడి కృతకృత్యుఁడగు వాఁడు తదనంతరము నాతోడ ద్వంద్వయుద్ధ మొనరింపవలయు. ఈ నికృష్టరోగముచేత బలము సెడి నే నిట్టుఁ బడియుండు సమయమున మదీయ నాయకత్వము వహించి నాకీర్తి హరించువాఁడు. చూవవలసిన పరిహార మయ్యాదే? ఆఁ! వినుడు! ఈ కాహళధ్వానమునకు గతంబేమి?"

"ఫ్రెంచిన్నృపాలుని వాద్యములం కానోపు."

"లోయా! నీవు బధిరుండవు గావలయు," రిచర్డు లేవఁబోవుచు, "ఆయుధముల కణకణ ధ్వానములు గూడ నాలింపవా? దైవమా! తురుష్కులు మన శిబిరము జొచ్చిరి, వారి 'లైలా' రణగీతికకూడ నా శ్రవణమునఁ బడుచున్నది!"

దుర్భరావేశమున నారాజకంఠీరవుఁడు మగుడ లేవఁబోయెను. లోయప్రభువు తానొక్కఁడు వారింప నేరక, బహిర్మండపమున వేచియుండు నుద్యోగులనుగూడఁ జీరి, వారిసాహాయ్యముగూడఁ గైకొనవలసిన వాఁడాయెను. రిచర్డు క్రోధవివశుఁడయ్యు ననివార్యబలంబునకు లోఁబడి రోజుచుఁ దల్పమున మేను జేర్చి, సాభిప్రాయముగా నిట్టులనెను. "నీవు రాజద్రోహివి! ఆహా! నాకీసమయమున బల ములదు నేని, మదీయ ప్రచండపరశువుబూని, నీ శిరంబీ క్షణంబ తుత్తునియలొనరింతును!"

"రాజోత్తమా! నీ కంతటిబలము కలుగవలయుననియే వాంఛిం

తును. ఈ లోయందు విగతాసుండైనను లోటు లేదు. కాని, రిపుకుం జతకంఠీరవుండగు ప్రసిద్ధ రిచర్డు నృపాలుండు శత్రుగ్రస్తుండు కాండాలు నేని, క్రైస్తవాన్వయమునకు విజయము తథ్యము."

రిచర్డు హృదయ మంతలో దయార్ద్రమాయెను: సాభిప్రాయముగ హస్తముజాపి ఇట్టులనెను.

"ఓయి, స్వామిభక్తిపరాయణా! నీ స్వామి యాగ్రహము సైరింపుము. నీపైఁగినిసి తూలనాడు నది యుగ్రజ్వరప్రభావము గాని, దయాంతరంగుఁడగు నీ తేఁడు రిచర్డుకాఁడు. కాని, నీవు రయమునఁ బోయి, ఆ నూతనాగతులెవ్వరో యరసిరమ్ము. ఆ తూష్యాదివాక్యములు క్రైస్తవులవి కావు"

రాజాజ్ఞ ననుసరించి, లోయప్రభువు వెడలెను. స్వామి హితాభిలాషియగు నా సేవకుఁడు శీఘ్రముగ నే తేరవలయునని లోలోన నిశ్చయించి, ద్విగుణీకృత శ్రద్ధాళులై కావలి యుండవలయునని పరిచారకులను, ద్వారికులను హెచ్చరించి, మెట్టికోపము గాన్పించినను వారి పని బట్టెదనని బెదరించి, యావలకుఁ బోయెను.

2

ఇంగ్లాండు స్కాట్లాండు దేశము లేకద్వీపఖండముల య్యు, బూర్వము రెండును రెండు ప్రత్యేక దేశములవలె నుండెను. స్కాట్లండు దేశమును జయింపవలయునని ఇంగ్లాండు దేశమును, తన స్వాతంత్ర్యము నిలుపుకొనవలయునని స్కాట్లాండు దేశమును జిరకాలము కొన్ని శతాబ్దములు హోరాహోరి బోరాడెను. తుదకు, మూడు శతాబ్దములక్రిందట నాంగ్లేయ రాజవంశ మంతరించుటయు, స్కాచినృపాలుఁడే సన్నిహిత జ్ఞాతియగుటయు సంభవమాయెను. అట్లు "జేమ్సు" నామధేయుండగు నా స్కాచిరాజు ఇంగ్లాండు రాజధాని కరుదెంచి,

తద్దేశ సంప్రదాయానుగుణముగ సక్రమముగ మూర్ధాభిషిక్తుఁడాయెను. నాటఁగోలె నింగ్లాండు స్కాట్లాండు దేశము లేక రాజ్యాంగబద్ధములై 'గ్రేటుబ్రిటను' అను ప్రసిద్ధనామము దాల్చెను.

కాని, ఈ క్రూసేడుల — మతయుద్ధముల కాలమున స్కాట్లండు దేశ మును 'విలియము' అను స్వతంత్ర రాజు పాలించుచుండెను. ఆ రెండు జాతులవారును నిరంతర కలహ నిమగ్నులై మనుచుండిరి. అందు నింగ్లాండు దేశోత్తరభాగము స్కాట్లండు దేశ దక్షిణభాగమున కంటి యుండుటచే, నాయా ప్రాంతస్థులు ముఖ్యముగఁ బరస్పర ద్వేషపూరి తులై, తటస్థమగు నవకాశము లూరక పోనీయక, బలపౌరుషము లతోఁ బోరాడుచుండిరి మనలోయప్రభు వుత్తరమండలాధీశుఁడగుట చేత, స్కాచిప్రజపై మఱియు ద్వేషము వహించియుండెను.

ఐనను, పోరాటములులేని సమయములందు నాయా దేశస్థు లుదార మనస్కులై, పరస్పర గౌరవసఖ్యములకుఁ బాత్రులగుచుండిరి. వారేక మతబద్ధులుగూడ నగుటచేత, నిరువురుగలసి తమ సామాన్యవైరిని దాఁకునపుడు పరస్పరవైషమ్యములు డలఁపక, ఒకరికంటె నింకొకరు లెస్సగ విక్రమింపవలయునని మాత్ర మాసించియుండిరి.

ఉదారచిత్తుండగు రిచర్డు రాజు పక్షపాతబుద్ధిలేక ధైర్యసాహస ములుజూపియే సైనికుని గౌరవించు వాఁడగుటచేత, నాతఁ డన్య దేశాధీశుఁడని గణింపక, స్కాచిసైనికులు కొందరు మతయుద్ధదీక్షా పరులై యామహాశూరునితో నరుదెంచిరి. కాని, రిచర్డు వ్యాధిగ్రస్తుఁ డైనంతనే పరిస్థితి మాఱిపోయెను. దేహ మారోగ్యముసెడి సుక్కు నపుడు, ప్రాఁతపుండ్లు బయల్పడును: అట్టులే, ఆంగ్ల నృపాలుండు రోగార్తుఁడైనంతనే తొల్లిటి స్పర్ధలు పునరుద్ధృతములాయెను.

స్కాట్లండు దేశము నిస్సారమైన దగుటచేత నా దేశస్థులు సామా న్యముగ నిర్ధనులు. ధనమున బేదలయ్యు, నా రత్యంతపౌరుషవంతులు,

సకలక్రైస్తవరాజన్యసభాభిప్రాయఫలితముగ ముప్పదిదినముల యుద్ధవిరామము ప్రాపించినంతనే ఆంగ్లేయ స్కాటిజాతులను గట్టియుంచిన బంధము తెగిపోయెను. క్రైస్తవ పవిత్రధామము నాక్రమించిన దుష్టమహమ్మదీయ సంఘాత సంఘర్షము విరళమైనంతనే వార లన్యోన్యద్వేషపూరితులైరి. తా మింకను శత్రుదేశమున నుంటిమని గుర్తింపక సైనికులును నాయకులుకూడ బరస్పర నిందారోపణ మొనరింపఁ దొడంగిరి. అట్టులే ఆంగ్లేయులు, ఫ్రాన్సు జర్మనీ దేశస్థులు, తదితరులునుగూడ నొకరినొకరు సహింపఁజాలకుండిరి.

లోయప్రభువు స్కాటులపై మతియుఁ గనలియుండునని చెప్పియుంటిమిగదా. తన దేవియెడ నాతనికిఁ గల యభిమాన భక్తి విశ్వాసము లపారములు. ఆసద్గుణము లెంతయపారములో స్కాటులపైఁ గల ద్వేషభావముగూడ నంత యపారము. స్కాటులు కుటిలక్రూర నరాధములని యాతఁడు విశ్వసించెను. ఒకస్కాటువీరునిపై నాంగ్లేయనృపాలుఁ డొక కరుణావీక్షణము బ్రసరించునేని లోయప్రభువు లోలోన మిక్కిలి తల్లడిల్లును. స్కాటుల సంపర్కముగల తమ యుద్యమము సఫల మగునాయని చింతించి యాతఁడు కుపితుఁడగును. అట్టి విపరీతవిరుద్ధాభిప్రాయబద్ధుఁడగు నాప్రభువునకు వైరులగు మహమ్మదీయులును, మిత్రులై తమ్మనుసరించి యరుదెంచిన స్కాటులును ఇంచుమించుగా నొక్కతీరుననే గాన్పించుచుండిరి. స్కాటులు సాధారణముగ నాగరకసూక్ష్మము లెఱుఁగక మోటుగ వర్తింతురు: కాని, పరదేశావాసమునను, తమమిత్రులగు ఫ్రెంచివారిని గాంచియు, దమమొఱకుఁదనము దొలఁగి వారు సరసముగనే మెలంగఁ దొడగిరి. అట్టిపరివర్తనము మంచిదయ్యు, లోయప్రభువునకుమాత్రము దుస్సహమాయెను. ఆంగ్లేయులవలె ధారాళముగ జీవింపఁజాలక వారట్టికుటిలవర్తనమునకుఁ బూనుకొనిరని, ఆయాంగ్ల

ప్రభువు విపరీతముగ భావించి, మఱియు నుగ్రుఁడాయెను.

ఐనను, మతయుద్ధదీక్షాపరులై యరుదెంచిన క్రైస్తవులంతములోఁ దాము కలహించుట తగదని యెఱింగిన లోయప్రభువు తనయాగ్రహమును వెలిపుచ్చక, వారిసహవాసము నపేక్షింపక, విధిలేక వారిసఁగలయునపుడు తిరస్కారముగఁజూచుచు నెంతయో బాధపడుచుండెను. మానవంతులగు స్కాటిశూరులకట్టి ప్రవర్తనము దుస్సహముగ నుండెను. ఆంగ్లప్రభువున కంతటి యసహనమున్నను, ఔదార్యము లేకపోలేదు. ఆతఁడు ధనవంతుఁడు. తనవారలకేగాక, పేదలగుస్కాటులకుఁగూడ నౌషధములను ఆహారపదార్థములను నిరూఢముగ నంపువాఁడు. మిత్రుని తరువాత శత్రువే ముఖ్యముగ గణనీయుఁడని ఆతని యభిమతము. మిత్రులును శత్రులును గాని సామాన్యుల నాతఁడు లెక్కచేయఁడు. లోయప్రభువు గుణదోషములిట్టివి.

లోయప్రభువు రాజాసనమువీడి నాలుగడుగులు వైచినంతనే, రిచర్డు నృపాలునను మానము సత్యమని తెల్లమాయెను. దవ్వున సారసేనులు తమ వాద్యములు వాయించుచుండిరి. దీర్ఘగ్రీవములగు నుష్ట్రములనేకములుండెను. వానినిడుపులైనముఖలు, తెల్లని పాగలు, వాద్యములును నిక్కముగ మహమ్మదీయులని వ్యక్తముచేయుచుండెను. పనిపాటులులేని వివిధదేశక్రైస్తవ సైనికులాచుట్టును మూఁగి యుండిరి. అందు శిరస్త్రాణోపేతులగు శూరులుగూడఁ గాన్పించిరి.

వైరులగు సారసేనులు క్రైస్తవశిబిరాంతరప్రదేశము చొరనేల? వారేదైనఁ గార్యార్థమరుదెంతురేని, అవ్వల వేచియుండవలయును. లోయప్రభువున కేమియుఁ దోఁపకుండెను. కావున నెవ్వానినైనఁ బ్రశ్నించి యరయవలయునని చూచుచుండ, నొకశూరుఁడు కానవచ్చెను. ఆతఁడు చిత్రకలాంఛనుఁడగు కణతుఁడే కాని, స్కాటిదేశస్థుఁడుగదా "ఈతఁడు శూరుఁడు; యుద్ధమున దనదేశీయునివలెఁ

గాక, ప్రశంసనీయముగఁ బోరాడెను; కాని స్కాచివాఁడు."

శూరుఁడైనను స్కాచిజాతివాఁడగుటచేతఁ గణతుని బ్రశ్నింప నొల్లక ఆంగ్లప్రభు విస్మరించి కొంతకు నెడలనుండెను. కాని, అతని సంక ల్పము భగ్నమాయెను. ఆస్కాచిశూరుఁడే రయమ్మున నెదుర్కొని, సముచితాభివందనము లొనరించి, యిట్టులనెను — "లోయప్రభూ! నీతోడ మాటాడవలసి యున్నది."

"హా! నాతో? — అదేదో సెలవిమ్ము. సెంపుచేయుక, సంగ్రహ ముగ జెప్పుము — నేను రాజాదేశమును వహించి పోవువాఁడను."

నాకార్యము కూడ రిచర్డు నృపాలునకు సంబంధించినదే. రాజున కారోగ్యము దెచ్చువాఁడను."

ఆంగ్లప్రభువు సందేహ విచలితనయనుఁడై స్కాచిశూరునిఁ బిల కించి యిట్టులనెను. "రాజున కారోగ్యమా? శూరుఁడా! నీవువైద్యుఁ డవుగావే. చాలు, రాజునకు ధనరాశి దెచ్చితినంటివికావు."

స్కాటుల పేదఱికము విదితము. ఆంగ్లేయుఁ డాతెఱఁగున సప హాసించుటచేతఁ గినిసియు, గణతుఁడు సహించి, సమయోచితముగ నిట్లు బదులాడెను. — "రిచర్డు నృపాలుఁ డారోగ్యవంతుఁ డగుచేని, క్రైస్తవసైన్యము సిక్కముగ భాగ్యవంతమగును. — కాలవిలంబ నము వలదు. అయ్యా! అనుగ్రహింపుము. రాజును జూడఁదగునా?"

"తగదు. ఎంతమాత్రమును దగదు. నీసందేశము ముందు నే నెఱుఁగవలయును. ఇయ్యది రాజాగారము గాని, సత్రముగాదు. ఇచ్చకు వచ్చువారందఱు నిందుఁ బ్రవేశింపరాదు."

లోయప్రభువట్లు కఠినముగఁ బలుక, శూరుఁడిట్లు బదులాడెను — "ప్రభూ! నీపలుకులు దుస్సహములు. కాని, నేనును నీవలెనే సిలువ దాల్చి, యేకాశయబద్ధుఁడనై యురుదెంచితిని. మఱియు, బ్రకృతాంశము కడు ముఖ్యము. రిచర్డు నృపాలున కారోగ్య మీయఁగల మహామ

దీయు వైద్యునిఁ గొనివచ్చితిని."

"మహమ్మదీయుఁడా! వానినెట్లు విశ్వసింపఁగలము? ఔషధ మిచ్చునో, విషమిచ్చునో?"

"అయ్యా! సంశయము వలదు. వాఁడు తల యిచ్చును."

"వానితల మన కేల? నిశ్చల చిత్తముతోడ వధ్యస్థానమున కరుదెంచు నరాధముల నెందఱినో కాంచి యుంటిని. వీఁ డొకఁడు కావచ్చును."

"ప్రభూ! మనవైరియగు సుల్తాను నౌదార్యము నిరుపమానము గదా, ఆమహనీయుఁడే యీహకీమును సముచితపరివారముతోడ నంపెను. దాన నీవైద్యుని గౌరవాతిశయము స్పష్టము. శతసహస్ర యోధజనముఖమునఁ దాను విచ్చుకత్తిం జేఁబూని యరుదెంచునపుడు రిచర్డునృపాలుఁ డుచితస్వాగత మీయఁగలందులకు శీఘ్రముగ నారోగ్యవంతుఁడు గావలయునని సుల్తాను ప్రార్థించువాఁడు. కావున, లోకప్రభూ! బహుళోపాయనభారధురంధరములగు సుల్తాను లొట్టియలను గమనింపుము. ఈమహమ్మదీయ వైద్యవిద్యా విశారదుఁ డుచితస్వాగతము గాంచగల యేర్పాటులు చేయుదువా;"

"బాగు! సలాఉద్దీనుమాటపై మనకు నమ్మక మేల? అందుల కెవ్వరు జబాబుదారు? సుల్తాను దౌష్ట్యము తలఁచెనేని, దాన రిచర్డునృపాలుఁడు మరణించు నేని, సుల్తానున కే చాల లాభము గదా."

నేను బాధ్యతవహింతును. సలాఉద్దీనుమాట విశ్వసింపవేని, మదీయ ప్రాణార్థగౌరవములు కుదువఁ బెట్టెదను."

"ఎంత విపరీతము! తురుష్కునకు స్కాచి దేశస్థుఁడు బాధ్యత వహించును! — శూరవర్యా! నీవీవ్యవహారమునఁ జొచ్చుకొనుటకుఁ గతం బెద్దియో సెలవిచ్చెదవా?"

"నేను యాత్రాపరుఁడనై పోతిని. ఆసందర్భమునఁ బూజ్యుఁడగు

ఎంగాడీ స్వామి కొకసందేశముగూడఁ గొనిపోవలసి వచ్చెను."

"ఆసందేశమెద్దియో, ఆస్వామియేమనెనో గూడ నేను వినరాదా!"

"ప్రభూ! వినరాదు."

లోయప్రభు వాగ్రహించి సగర్వముగ నిట్టులనెను. "నేను ఆంగ్లేయరహస్యసభలోని వాఁడనని యెఱుంగవా? నాయెఱుంగని రహస్యము లుండవు."

"ఔఁగాక. నేనాంగ్లేయుఁడను గాను. ఆంగ్లరాజపాలిత ప్రజాకోటిలోనివాఁడను గాను. నేను స్వతంత్రస్కాచిదేశస్థుఁడను; కేవలము మదిచ్ఛానుసారముగ నీయుద్ధమున రిచర్డునృపాలుని నాయకత్వమున కొడఁబడి యరుదెంచి యుంటిని. లోయప్రభూ! ఈమహామత యుద్ధబద్ధరాజన్యాని నాయకబృందము నన్ను నియోగించెను వారు మాత్రము నాసందేశ మాలింపవలయు."

"హా! ఏమంటివి? సకలరాజన్యకార్యభారధురంధరా! వినుము. లోయప్రభునాజ్ఞ లేకుండ, జ్వరపీడితుఁడగు రిచర్డుచెంత కే వైద్యుఁడును బోరాదు. తద్విరుద్ధముగఁ బ్రవేశింపగడంగువారు దుష్టసంకల్పులని తలంతును."

లోయప్రభు పలుకులు కటువుగఁ బలికి తనుచితగర్వాతిరేకమున వెనుదిరిగినంతనే, స్కాచిశూరుఁడు మునుముందుకుఁబోయి, ఆతని కడ్డుగ నిలిచి సగర్వముగనే యిట్టులనెను. "ప్రభూ! నేను గౌరవనీయుఁడనగు శూరుఁడనని తలంపవా?"

"స్కాటులందఱు జాతము వలననే గౌరవనీయు లగుదురు."

లోయప్రభు వట్టిలెక్కసక్కెము లాడినంతనే, కణతునివదన మాగ్రహారుణ దీపితమాయెను. అంతలో ఆంగ్లేయుఁడు తెలివొంది, మఱుడ నిట్టులనెను. "నీవు సిక్కముగ ప్రసిద్ధశూరుఁడవు. నీదు బలధైర్యములు గాంచిన వారము. నినొక్కని మాత్ర మపహసింపనేరము."

ఆంగ్లప్రభువట్లు ధారాళమనస్కుఁడై పలికినంతనే స్కాటిశూరుఁడు సంతసించి, తనవంశగౌరవము మీఁదను తనగౌరవము మీఁదను, తాను ధరించు సిలువ మీఁదను ప్రమాణము లొనరించి, తాను రిచర్డు నృపాలుని క్షేమ మరయు వాఁడనే యని నచ్చ జెప్పి, తాఁగొని వచ్చిన వాకీమును విశ్వసింప వలయునని కోరెను. ఆంగ్లేయున కాతనిపై సహజముగఁగల జుగుప్సయు నవిశ్వాసమును దొలంగెను

"శూరుఁడా! నీ కీమహమ్మదీయునిపై విశ్వాస ముండుటకుఁ గారణము నెఱుఁగ నెంచెదను. ఐనను, ఈ దేశము నీకు క్రొత్తది కాదు. విషప్రయోగ మిచ్చట సర్వసాధారణము. కావున, క్రైస్తవాన్వయమునకుఁ బట్టుకొమ్మయగు రిచర్డు నృపాలు నొక మహమ్మదీయున కప్పగించుట పాడియగునా?"

"ప్రభూ! చిత్తగింపుము. నాపరివారజన మంతయు యుద్ధముననో రోగమునలననో మరణింప, నాయనుచరుఁ డొక్కఁడు మాత్రము మిగిలెను. వాఁడైనను, రిచర్డు నృపాలుఁడు కుందు జ్వరమున కధీనుఁడై పరలోకాభిముఖుఁడై యుండ, నీయపూర్వ మహమ్మదీయ భిషక్కు దైవమువలె సమయమున కరుదెంచి చికిత్స యొనరించెను. రెండు గంటలలో నాయనుచరుఁడు బాధమఱచి, మేను మఱచి నిద్రించు చుండెను. కావున, ఈవైద్యుఁడు సమర్థుఁ డగుట నిక్కము. అమితోదారమనస్కుఁడగు సుల్తాను నవశ్యము విశ్వసనీయుఁడు. మఱియొకటి: ఈవాకీము కృతకృత్యుఁ డగునా, బహుమానము వడయఁగలఁడు. లేదేని శిక్షార్హుఁడగును. కాబట్టి అవిశ్వాస మనవసరము."

ఆపలుకులు సమంజసముగ నుండెను. ఐనను విశ్వసించుటకు లోయప్రభు మానస మిచ్చగింపదాయెను. అతఁడు డోలాయమాన మానసుఁడై యువనత వీక్షణుఁడై, తుదకిట్లు ప్రశ్నించెను.— "అయ్యా! రోగగ్రస్తుఁడగు నీయనుచరునిఁ గాంచవచ్చునా?"

కణతుఁడు తొట్రుపడి, మొగమొకింత కేవురింప, నల్లననిట్టు లనెను. "లోయాప్రభూ! అవశ్యము దయచేయుఁడు; కాని, ఒక్కవిషయము మఱువరాదు; స్కాటుల సంపదవిదితముగదా, ఆంగ్లేయ ప్రభువులవలెను, ఆశూరుల వలెను స్కాచి శూరప్రభువులు ప్రశస్త్రభోజనము లారగింపరు. మృదుతల్పముల శయనింపరు. రమ్యమందిరముల విడియరు."

స్కాచిశూరుఁడు పేదయగుటచేత, ధనవంతుఁడగు నాంగ్లప్రభువును దనవసతికిఁ గొంపోవుటకు సంశయించెను. ఐనను అప్పటి యవసరముబట్టి యాతఁడు సహించుకొని, లోయాప్రభు సమేతుఁడై తన విడిదికిఁ బోయెను.

లోయాప్రభు వెంతటిగర్వియైనను, స్కాటులనెంత నిరసించువాఁడైనను, ప్రసిద్ధశూరుఁడగు కణతుని దైన్యపాటునుగాంచి సంతసించు హీనుఁడు కాఁడు. "శూరుఁడా! రిపుహస్తగత పవిత్రనగర సంపాదన సంకల్పబద్ధులై యసుదెంపు కైకొన్న నీ సైనికులకు భోగభాగ్యములేల! సౌఖ్య మపేక్షించువారు సామాన్యులు. మన ప్రకృతావస్థ ఎంతకఠినముగనైన నుండుఁగాక శత్రుసంహారమొనరించి, మరణించితిమైనను సుస్థిరమగు యశము గాంతుము."

స్కాచిశూరుని శిబిరము సమీపమాయెను! తదావరణము కడు విశాలముగనుండెను. కణతుఁడు పేదయయ్యుఁ దనగౌరవమునకు లోటులేకుండ, సుమారు ముప్పదిసైనికులకు ముప్పది పటకుటీరములు నిర్మింపఁజాలు స్థలము వడసెను. వృక్షశాఖాతుండములు నిల్పి యాపై యాకులను బఱచియే వారు తమ యావాసములు నిర్మించుకొనిరి. వారందఱు మరణించుటచే నాజీర్ణకుటీరములు జనశూన్యములాయెను. పక్షిపుచ్ఛలాంఛనదీపితమై ఆమధ్యనున్న గుడిసెయే కణతునిది. ఆకేతనము శూలాగ్రమున నెగురుచుండెను, చండభాస్కరు నాతప

ముసళ్లొర్వ్యజాలక వాడిపోయెనో యన, నయ్యాది ముడతలువడి నిశ్చల ముగ గోలుసంటికొనుచుండెను. కాని, ఆశూరుని యంతరము దెలుపుట కొక్క స్వేచ్ఛాకాంక్షయైన, నొక్క యాసక్తియైన, నొక్క పరిచారకుండైనను అచట్ట గానరాకుండెను. నిస్సహాయ శూరపతాక మితరసహాయరహితమై కేవలము స్వీయానురాగపరికల్పితమై యుండెను.

శూరగణ్యుడు శిష్యుడై తనముందర మొకపరిగాంచి, హృదయూరాట పడుచు తన ప్రేమకుటీరము జొచ్చి, లోయప్రభువు నాహ్వానించెను. అప్పుడు మాగ్రహించినచే ఆంగ్లప్రభువుచిత్తము కరుణార్ద్రమాయెను; అందొకించుక నమనుకూడ కలిపినచో యుండును: ప్రేమవలె కరుణభావమునకొకి సమయమునకు సహిష్ణుడని చెప్పనగును. అనమున్నతమగు ప్రేమఁ దలఁతలవంచి యూసల్లంపు దీనకుటీరము ప్రవేశించెను. ఆగది యాతనికి దొడ్డగ కండిపోయినట్లుండెను!

అందు రెండు శల్పములుండెను. ఒకదానిపై నెవ్వరులేరు. మంచముపై నాణెమును, ఆపైనొక లేడిచర్మమును బఱచియుండెను. ప్రక్కను దను తాగుటనుపయోగకరములు, తలచెంగట వెండిసిలువయు నుండుటజూడ, నాశయ్య మహమ్మదీయునిదే కావలయునని స్ఫురించును. రెండవశయ్యపై రోగి పరుండియుండెను. ఆయ్యది మొదటిదానికంటె మెత్తగ సమర్చబడియుండెను. శూరుని వస్త్రము లందుఁ బఱచియుండుట, తనయనుచరునిపై నాతఁడికిఁగల దయాభిమానములు వ్యక్తపఱచుచుండెను. వాఁడు నడిప్రాయము మీఱినవాఁడు, దృఢగాత్రుఁడు, మోటుమొగము గలవాఁడు. ఆపంచయందొక బాలుఁడు మాసిన వస్త్రములఁ దాల్చి, పెనముపై బార్లీరొట్టెలు తయారు చేయుచుండెను. మృతహరిణభాగ మొండొకరాటను వ్రేలాడుచుండెను. అమృగమును వేటాడిచంపిన భూరితరమగు భయంకరశ్వాన మాచోటనేయుండి, తెప్పవాల్పక పెనమువంక గాంచుచుండెను. రిచర్డునృపా

ముని వేటకుక్కలైనను అంత పెద్దవిగావు. వార లరుదెంచినంతనే సహజగుణానుగుణముగ నాజంతువు, దూరమున వినవచ్చెడు మేఘ నాదమువలె మొఱిగెను. అంతలోఁ దన భుజములనుఁ గాంచి యటువుడిగి, తలవాల్చి, తోఁక యాడింపుచు, రోగికి భంగము గలి గింపరాదని యెంచిన దానివోలె నా శ్వాన మూరకుండెను.

శయ్యప్రక్కనే సోలుపటిచియున్న దిండుపైఁ గణతుఁడు చెప్పిన మహమ్మదీయుఁడైన వైద్యుఁడు తన దేశాచారము చొప్పున మఠము వేచు కొని కూర్చుండెను. వెలుగులేని కారణమున నాతని వదనము బాగుగఁ గానరాకుండెను. నల్లని గడ్డము రొమ్మునవఱకు వ్రేలాడుచుండెను. ఉన్ని తోఁ జేసిన నల్లని టోపియొకటి యతని శిరమున నుండెను. అతఁడు ధరించిన అంగీగూడ నల్లగనే యుండెను. నిరుపమాన కాంతివంతము లగు వాడినయనములు తళతళ మెఱయుచుండెను. దుస్సహాతరమగు వేదనకును స్కాచిరాజుఁ దానంత సహనశీలతఁ భరించియుండుట లోయప్రభువునకుఁ గనువిందుగఁ దోఁచెను. తరుణము దానికి క్లిష్టమై యున్నను, అతఁడు నిరసింపక మునుపటి వలె నుండెను. ఒక్క రిచర్డునృపాలుని సభాగారము దప్ప మఱి యేరాజ నివాసము కంటెను గూడఁ గణతుని వేదటికసిమే లోభుజుసుపును గౌరవనీయముగఁ గాన్పించెను. తన్మందిరాంతర జనులందఱును పరిధాలోచనాధీనులై మౌనము వహించుటచేత, రోగి శ్రమపూర్వక నిశ్వాసములు మాత్రము గట్టిగ వినవచ్చెను. అంత స్కాచిరాజు డిట్లనెను "ప్రభూ! ఈయనుచరుఁ డాఱు రాత్రులనుండి నిద్రయే యెఱుఁగఁడు."

లోయప్రభువుతోడనే యాతని కిరుపు లిడుచు, నిజవ్యాకులతాభి మాన మచ్చుపడునట్లు నొక్కి, యిట్లనెను. "ఉదారచిత్తుఁడా!... ఈ వైఖరి మాఱవలయు; నీ యనుచరుఁ డుపతాపహారివ సమస్యమును లేశమాత్రము నెఱుంగఁడు."

తదవసరావేశమున నాంగ్ల ప్రభుకంఠము లేచిపోయెను. తోడనే రోగికలఁతజెంది యవ్యక్తముగ నిట్టులనెను. "ప్రభూ! కణతమహాశూరా! పాలస్థానమున నందలి క్షారజలములు ద్రావవలసి వచ్చిన మన కీసదీ తోయములు—మనసీమజలము లెంత హాయి గొల్పుచున్నవి!"

"లోయప్రభూ! నాయనుచరుఁడు తన దేశము గాంచుచు హాయిగ నున్నవాఁడు." అట్లు కణతుఁడు మెల్లగఁ బలుకుచుండ నాచెంతనే యున్న హకీము రయమ్మునలేచి తాను నాడిజూచు రోగి హస్తము మెల్లగనిడి, వారివురి భుజముల బట్టి యల్లన ద్వారము కడకుఁ గొంపోయి, హీనస్వరమున నిట్టులనెను.

"అయ్యలారా! నేఁ బ్రయోగించిన యౌషధ మమోఘ మైనది. రోగి నిద్రకు భంగము వొరయరాదు. ఈపట్టున మేను మఱచి యుండక మేల్కాంచునేని, మరణించును. లేదా, మతిభ్రష్టుడైన నగును. కావున, సూర్యాస్తమయము మగుపఱకు నిశ్శబ్దముగ నుండవలయు. అనంతరము, యజమాను తన యనుచరునితో నొక్కింత మాటాడనగును."

'రోగియుండు తావు వైద్యుని రాజ్య' మను సూక్తి సత్యము. కావున, శూరులందుల కెదురాడక ద్వారపు చెంత నిలుచుండిరి. లోయ ప్రభువు సముచితముగ సెలవు వడసి వడలునని కణతుఁడు భావించి చూచుచుండెను. ఎద్దియో కారణ ముండుటచే గాబోలు, నాతఁడటు లొనరింపక, అట్లె నిలచి యుండెను. కొంత ముంతలోఁ దన యజమానుని చెంతకు త్వరగఁ బోవచ్చి, ఆత్రముతోఁ దన శిరం బతని హస్తమునఁ జేర్చెను. కణతుఁడు సకరుణముగ నొక్క పలుకాడి యొక్కసారి దువ్విసంతనే, జాగిలము కడుసంతసించి, వాలము నిగుడించి శరవేగమున నట్టిటు పాఱి, ఆయావరణ యంతయుఁ జుట్టి, పవిత్రవంతమును గణించు దానివలె దనస్వామి పతాకము చెంతకు మాత్రముపోక మగుడ నాతని యుండకరుదెంచి, తన వక్ర వక్ర

పరిభ్రమణమునకుఁ దానే లజ్జించునది వోలె గాంభీర్యము వహించి, నిశ్చలచిత్తయై యచట నిలుచుండెను.

తనజాగిలమును గాంచి కిణాంకుఁడును, తనపూర్వరూపమును చేష్టలును జూచి లోకప్రభువును గూడ ముదమందిరి. అతఁడిట్లు లనెను.

"శూరుఁడా! ఇట్టి శ్వానము రిచర్డు నృపాలు చెంతనుగూడ లేదు. ఇంతటి వరుగునకుఁ దోడు కార్యశూరత్వము గూడ నుండు నేని, తప్పక ప్రశంసనీయుఁడవు. కాని, ఒక్కమాట చెప్పవలయు. వినఁ బ్రార్థించెద. ఉత్తమప్రభు జగద్వాంకీతులు తప్ప సామాన్యశూరు లెవ్వరు వేటకుక్కల నుంచుకొనరాదను ప్రకటన సివెల్లుంగవాఁ రిచర్డు నృపాలుని యనుజ్ఞ వడయకుండ నివిట్టు లాచరింపరాదు. నీవట్టి యనుజ్ఞ గైకొనినట్లు కానరాదు. ఏమందువు!"

"ప్రభూ! స్వతంత్రస్కాచి శూరజనోచితముగ సమాధాన మొసంగెద, గమనింపుము. మదిచ్ఛానుసారముగ నరుదెంచినవాఁడనుగాని, ఆంగ్లరాజపాలితుఁడనుగాను. మీచట్టములకు నేను బద్ధుఁడఁ గాను. మీయడవి చట్టములు మీదేశమున, మీప్రజలకుఁ జెల్లును, నాకుఁ జెల్లవు. రణమునందు భేరి మ్రోఁగునంతనే రయమ్మున నశ్వారూఢుఁడ నగుదును. శూలాయుధుఁడనై రిపుచమూతింత్రిణముల విరామ మరయక యురుమాడుదును. అంతియెగాని, రణరంగమునుండి మఱలి విశ్రమావాసంబులనుండు సమయములందు మాత్ర మాంగ్లరాజశాసనములు మదీయ వినోదాదిచేష్టల నరికట్టఁ జాలవు."

"ఐనను, రాజాజ్ఞనుల్లంఘించుట యవివేకము. నాకధికారము గలదు గావున, నేనే తదాజ్ఞాపత్ర మంపువాఁడను. దాన నామిత్రునకు — జాగిలమునకు, విపత్తు ఘటిల్ల నేరదు." ఆంగ్లప్రభువట్లు సాభిమానముగఁ బలుకఁ, గణతుఁడు నిర్లక్ష్యముగ నిట్లు బదులాడెను.

"కృతజ్ఞుఁడను. కాని, నాయావరణ మెంతగలదో నాజాగిల

మెఱుంగుదు; ఈలోన నెట్టి యాపదయైన రాకుండ నేన రక్షింపఁ గలను. కాని, ప్రభూ! మత్కృతసత్కృతుల కీయది ప్రతిఫలము. నీకు వందనములు. కాని 'నా'రస్వాలు' — జాగిలము — ఒంటిపాటున రాజకింకరులకుఁ జిక్కవచ్చును. ప్రమాదము వాటిల్లవచ్చును. నేను సహించి యూరకుండువాఁడఁ గాను. దాన ననర్థ ముత్పత్తిల్లనగును." కణాతుఁ డంత మందహాస మొనరించి మగుడ నిట్టులనెను. — "ప్రభూ! మాదిరివి గదా, మదీయ సౌభాగ్యమును, సేవక కదంబును! ఈ 'రస్వాలే' వేఁటాడి దొరకునదంతయుఁ దానగబళింపఁజూచు కథలోని సింహామువలె, వర్తింపఁడని భావింతును. ఈప్రాంతమున నితరాహారము దుర్లభము గదా. కావున, తను విశ్వాసముతోడ ననుసరించి పోరాడు శూరుఁడు వినోదమునకో, యవసరమునకో, వేఁటాడునేని, రాజ పాటింపకుండుఁగాక."

"శూరుఁడా! నీపలుకులెంతయు సమంజసములు. కాని, 'నార్మను' వంశజాలు (రిచర్డున్నృపాలుఁడు నార్మనువంశజుఁడు) మృగయావిహార వశ్యమున నన్యమెఱుంగరు గదా!"

"అట్టులయగు. కాని, ఇంగ్లాండు దేశమున నడవిచట్టములు దుర్నివారంబనరోసి, పెక్కండ్రు జనులు ప్రభుత్వాధికారము ధిక్కరించి, తగు నాయకులనుగూడఁ గాంచి, బలసియున్నారని చారులవలన విని యుంటిమి. రిచర్డున్నృపాలుఁ డీమారదేశమునఁ దన యడవిచట్టము లమలుచేయుటకంటెఁ దన దేశమునగూడ మెలఁకువతోఁ దన్నిబంధనలు సడలించుటయే యుక్తమగును."

అట్ట ప్రమాదప్రసంగ మిష్టము లేనట్టులు భుజములెగురవేచి, యెమిసూ యవ్యక్తముగఁ బ్రలాపించి, ఆంగ్ల ప్రభు విట్టులనెను. "సాయంసమయ ప్రార్థనకాలమున నేను మగుడ నరుదెంతును. ఇప్పుడు సెలవిమ్ము. రాజమందిరమునకు శీఘ్రముగఁ బోవలయు. నే

నపుడు మ్లేచ్ఛవైద్యునితోఁ బ్రసంగించి చూతును. మఱియొకటి, నీవు వేఱువిధంబునఁ దలంపవేని, ఉత్సాహజనకమగు పదార్థమొండు బంపఁగలను."

"ప్రభూ! నీకు వందనములు. కాని, అవసరము లేదు. నామిత్రుఁడు రస్తాలు రెండువారములు గ్రాసము సిద్ధపఱచి యుంచెను. ఈదేశపువేడిమి దుస్సహమై రోగప్రదముగూడ నైయున్నను, మాంసమెండుటకుమాత్రము మనకూలముగ నున్నది."

వైరులవలెఁ గలసిన యోధులు మిత్రులవలె నొండొరులు వీడిరి. లోయప్రభువు మ్లేచ్ఛభిషగ్వరవిషయము విపులముగఁ దెలిసికొని, సలాఉద్దీను సుల్తా నంపిన యోగ్యతాపత్రము భద్రముగఁ దాల్చి, రాజావాసాభిముఖుఁ డాయెను.

౮

"లోయశూరా! నీసందేశము విపరీతముగ నున్నది. ఈస్కాటును విశ్వసింపఁదగునా?" అని రోగార్తుఁడగు రిచర్డునృపాలుఁడు ప్రశ్నింప, నాతఁడిట్లు బదులాడెను.

"స్కాటుల విషయము నేఁ జెప్పఁ జాలను. నేను వారిదేశమునకు దగ్గఱగ నివసింతుఁ గదా. స్కాటులు దొరలు దొంగలుగూడ నగుదురు. కాని, శూరుఁడుమాత్రము గణనీయుఁడు."

"ఈస్కాటు శూరగుణగరిష్ఠుఁ డగునా?"

"రాజా! ఆపరిశీలన నీయది. యోధుఁడని నిబ్బరముగఁ జెప్పఁగలను. జనశ్రుతియు నట్టులేయుండు."

"సందేహము లేదు. వీనిశౌర్యము నేఁగాంచియుంటిని. మన యోధుల యుద్ధకౌశలముగాంచు కుతూహలముతోడనే నేను సేనాముఖమునఁ బ్రథమశ్రేణిలో నుండుదును. యశఃకాముఁడనై యట్టులొన

రింతునని మా ధాత్ర్యులు కొందఱు నన్ను నధిక్షేపింతురు. ఛీ, హేయమగు జనస్తుతి గాంచవలయునని సాహస మొనరింతునా? మదాశయము మహోత్తరము!"

రిచర్డునృపాలుఁ డావిధమున నెన్నఁడు భాషింపలేదు. అతని స్వభావ మట్టిదికాదు. యోధాగ్రేసరుఁడగు నామహాశయునకుఁ దత్ప్రశంస యెల్లపుడు ప్రీతికరముగ నుండెను మఱియు నాసన్నాహకుల చేతనే తద్వారర్ధముగ నాతఁడట్లు ప్రసంగించెనేమోయని లోయ ప్రభువు విచారించెను. కాని, క్రైస్తవాచార్యుఁ డప్పుడే రాజును దర్శించి వెడలెను. ఆవిషయము జ్ఞప్తికి వచ్చుటచేత వెఱ పుడిగి, లోయప్రభువు మిన్నకుండెను. రిచర్డు మరల నిట్టులనెను.

"ఈశూరుని యోధకృత్యములు నేనెఱుఁగుదును. తాదృశవిషయము గనుపింపఁ జో, నా నాయకత్వమేల? మా విత్తరణ మాతఁడు చవిచూచి యుండును: కాని, లోయప్రభూ! ఈశూరుఁడు తనయంతరము మఱచి, ధూర్తముగ సంచరించును సుమా."

నృపాలుఁ డాఖువిలోకన మొనరించి, ఆంగ్లప్రభువు సమయోచితముగ నిట్టులనెను. "రాజా! ఈశూరుని నేరము నేనొకింత సైరించి, మీయెడ నేర మొనరించితి"

"ఏమి! నీవా?" రాజవదనము విస్మయాగ్రహసంకులిత మాయెను. "వాని యపరాధము నీవు సైరించుటయా? అసంభవము."

"రాజపుంగవా! చిత్తగింపుము. మాకు శ్యోనాధికారము బురస్కరించుకొని, సర్వాంశములగు శూరులీనూర దేశమునం దొకటి రెండు జాగిలము లుంచుకొని వేఁటాడుట కనుజ్ఞ నొసంగఁ గలదు. రాజా! ఈస్కాటుశ్వానము నెట్లు వర్ణింపఁగలను!"

"వానిజాగిల మంత శ్రేష్ఠమగునా?"

"రాజా! శ్రేష్ఠతమమని చెప్పవలయును." ఆంగ్లప్రభువుగూడ

వేఁటయం దాసక్తి గలవాఁడగుటచేత నుత్సాహవరుఁడై, కణతుని కుక్క సత్యుత్కృష్టముగ వర్ణించెను. నృపాలుఁడాతని యుత్సాహము గాంచి, హసనాననుండై, యిట్లనెను.

"ఓయీ! వాఁడాజాగిల మెంచవచ్చునని సెలవిచ్చితివిగదా. చాలు. కాని, ఈశూరగు లోకనాయకునకు లోఁబడక యథేచ్ఛగ విహరింతురు. వీరిని శాసించుట కష్టము. ఇట్టి యనుజ్ఞ యవిరళముగ నొసంగుదేని, మనము వేఁటాడుట కేమియు లేకపోవును. వానిమాట యటుంచుము. మ్లేచ్ఛవైద్యుని గురించి యేమంటివి? శూరుఁడు వాని నెడారియందుఁ గాంచెనంటివిగదా!"

లోకప్రభువిట్లు బదులాడెను. "లేదు, రాజా! ప్రఖ్యాతపురుషుఁడగు ఎంగాడీస్వామినిఁ గాంచవలయునని శూరుని నియోగించిరట"

లోకప్రభు వంతయుఁ జెప్పకమున్నె రిచర్డు నృపాలుఁడు దిగ్గునఁ గూర్చుండి, క్రోధఘూర్ణమానమానసుండై యిట్లనెను.

"ఎవ్వరు నియోగించిరి? ఎందులకు? అంతటి సాహస మొనరించున దెవ్వరు? మా రాణి మదీయారోగ్య సంప్రాప్తమునకై యటు యాత్రవెడలెనే!"

"రాజా! మతయుద్ధదీక్షాపరులను శాసించు క్రైస్తవ రాజన్యసభ్యు లాతని నియోగించిరి. కారణము మాత్రము నేనెరుగను. చెప్పుట కాతఁడు నిరాకరించెను. రాజా! రాజ్ఞీ యాత్రావార్త మేరికిం దెలియును. ఇతర క్రైస్తవ నృపాలురకుఁ గూడఁ దెలియదనియే భావింతును. ఈ వాతావరణము రోగవిషయుతగుటచేతఁ రాణి చిరకాలమునుండి బాహ్యప్రదేశముల కరుదెంచుట లేదుకదా!"

"సరి. ఈ స్కాటులు ఎంగాడీ నివాసప్రాంతమున నొక సంచారవైద్యునిఁ గాంచెను గదా!—"

"రాజా! అట్లు కాదు. ఈ స్కాటు ఆస్థలమున మహమ్మదీయుని ఒక

అమీరునిఁ గాంచెదనని యనుకొంకును. ఇరువురును పరస్పర బలసాహ సంబులఁ జవిజూచి సంచారశూర జనోచితముగా నిరువురునుఖులై, యిరువురు గలసి ఎంగాడీ స్వామి నిలయమునకుఁ బోయిరట."

ఒక దీర్ఘ విషయము సంగ్రహముగ సూక్ష్మముగఁజెప్పనేర్పు లోయ ప్రభువునకు లేదు. రిచర్డు నృపాలుఁడు విసిగి, "వారీ మహమ్మదీయ వైద్యునచట గాంచిరా?" యని ప్రశ్నించెను. ఆతండిట్లు బదులాడెను.

"లేదు, రాజా! ఆ యమీరు దేవరవారు విషరోగార్తులగుట నెఱిఁగి, తానా విషయము తన సుల్తానునకు నివేదించి, సర్వరోగ నివారణమొనరింపఁగల ఘనవైద్యు నాంగ్లరాజ సమక్షమున కంపు నేర్పాటు చేయింతునని పలికి పోయెనట. స్కాచిశూరుఁ డొక దినము వేచియుండెను. అంత భిషగ్వరుఁ డరుదెంచెను; — ముందర మంగళవాద్యములు సెలఁగ, సామాన్య పరిచారకులేగాక ఆశ్విక పరి చారకులు గూడఁ జుట్టును గుంపు గట్టియుండ, వైభవాస్పదుండై తా నొక రాజువలె నేతెంచెను. సుల్తానొసంగిన రాయబారపత్రములు గూడ నాతఁడు దెచ్చెను."

"మన ద్విభాషి వానిం గాంచెనా?"

"రాజా! కాంచెను. — ఇదిగో యిదె తదనువాదము." అని పలికి యాతండొక పత్రమందీయ, నృపాలుఁడు చదువదొడఁగెను.

లేఖాముఖంబున నిటులుండెను. "జగదీశ్వరులగు అల్లావారియు వారి ప్రవక్తయగు మహమ్మదువారియు నాశీర్వాదములు!" ("ఛీ! ఛీ!" తదవసర విరసనా వేళమున నట్లులని రిచర్డు ఉమిసెను.) "రాజాధిరాజు, ఈజిప్టు సిరియా దేశములను బాలించు సుల్తాను, ప్రపంచమున కాధార భూతుఁడునగు సలాఉద్దీను ఆంగ్లదేశ పరిపాలనా దురంధర రిచర్డు నృపాలున కభివందన మొనరించి వ్రాయునదేమన,

మా రాజసోదరుఁడవు రోగార్తుఁడవై కుందుచుంటివనియు, అల్పజ్ఞ

లగు యూథక్రైస్తవ వైద్యులు చికిత్సచేయుఁబూనిరనియు వినియుంటిమి: కాని, 'అల్లా' కరుణాకటాక్షము మున్నగాని, మహమ్మదువారి దయ మున్నగాని, తెవులు మరల నేరదు. –" (ఛీ! ఛీ!" రిచర్డు మగుడ విసుగుకొనెను.) "ఆకారణమున నస్మదీయ ప్రత్యేక వైద్యశిఖామణియగు 'అదంబేకు' హాకీమును భవదీయ రోగనివారణార్థమంపితిమి. ఈ హాకీమును గాంచునంతనే, మృత్యుదేవత పక్షవిక్షేప మొనరించి రోగనిలయమును వీడి తీవ్రునఁ బారిపోవును. ఈభిషగ్వరుఁడు వివిధ శిలామూలికా గుణంబులను, సూర్య చంద్ర నక్షత్ర గమనంబులను నెఱింగి, మనుజుని నిజలలాట లిఖిత శాసనమునుండి తప్ప నురెట్టి యాపదనుండి మైనను రక్షించు దక్షుఁడు. రాజా! ఇట్టి మహామహిమాన్వితుని సాహాయ్యమున నీ వారోగ్య వంతుఁడవు గావలయునని ప్రార్థించువాఁడ. నీవు సకల ఫరంగీదేశ యశస్సాంద్రుఁడవు. మరియు, మదీయాస్త్రధారకు గౌరవము దేఁగల మేటిశూరుఁడు నీచమానవునివలె వ్యాధిగ్రస్తుండై మరణించుట నే సహింపను. మఱియొకకారణమేమన, మాకును మీకును గల వివాదముల నిరువురకు గౌరవభంగము కాని క్రమమార్గముననో, లేదేని, సక్రమ రణరంగముననో, పరిష్కారము గావలయునని యుఁ గూడ నాసింతును. కావున, పూజ్యుఁడగు మహమ్మ –"

"చాలు, చాలు! ఈ ప్రవక్త నింత సహింపజాలను! ప్రతాపశాలియగు సుల్తాను ఎన్నఁడో చచ్చినవాని మీఁద విశ్వాసబద్ధుఁడై యుంట కరము సంతాపకరము. అతఁడంపు వైద్యునిఁ జూచెదఁగాక. ఈ హాకీము మదీయ శిథిల శరీరమునకుఁ జికిత్స సేయుఁగాక. సలాఉద్దీను నాహ్వానము ప్రశంసనీయము. ఆరోగ్య మలవడు నంతనే కృతజ్ఞతాపూర్వకముగా నాయుధము ధరించి యా ప్రసిద్ధ వీరుని ఖండించెద. లేదేని, యపూర్వ ప్రహారంబుల నొప్పించి యాతని బవిత్ర క్రైస్తవ

మతస్థు నొనరింతును. దారుణ రణరంగముననే, తా నొనరించిన యఘములు దలంచుకొని, మదీయ శస్త్రాంతరములకు పరస్పర రక్తమయ తోయములతోడ జ్ఞానస్నానమాచరించి సలాఉద్దీను క్రైస్తవుం డగుగాక. లోయా! ఇంక నేల తడయువలయు? ఈ కార్యమానంద దాయకము. రయమునఁబోయి, హాకీమును గొనిరమ్ము!

జ్వరబాధాధిక్యమున రిచర్డు నృపాలుం డుచితానుచితములు మరచి యుండు ననియెంచి, లోయప్రభు విట్టులనెను.

"రాజా! సలాఉద్దీను మ్లేచ్ఛుఁడు — మన కసాధ్యుఁడగు ప్రబలవిరోధి: నీవు నసాధ్యుఁడవు—" అతనివారించి రాజిట్టులనెను.

"కావుననే, నేను క్షుద్రవ్యాధిగ్రస్తుండనై మడియకుండ అతఁడు రక్షింపజూచును. నేనాతని ప్రేమించుచందమున నాతఁడు నన్ను ప్రేమించునని యెఱుంగుము. ఉదారమనస్కులగు వైరులస్వభావ మట్టిది. సలాఉద్దీను ననుమానించుట పాపము!"

"ప్రభూ! ఐనను, వేగిరపడరాదు. ఈ హాకీము స్కాచివీరుని యనుచరునకుఁ జికిత్సచేయుచున్నాఁడు. పర్యవసానముగాంచి మఱియిటకు రప్పింతముగాక. రాజా! నా ప్రాణ మొక చీరికిం గొనువాఁడనుగాను: కాని, అఖిల క్రైస్తవాన్వయనాక శిలాభగ్నమగుట మాత్రము సహింపఁజాలను."

"లోయా! నీవీవగిది ప్రాణాపేక్షాపరుఁడవై యున్నఁడు వెనుదీసి యెఱుఁగవే!" నృపాలుండట్లు నిందాగర్భితముగఁ బలుక, ఆంగ్లప్రభు విట్లు బదులాడెను.

"ఇప్పుడైనను వెనుదీయువాఁడఁగాను. నాకై యెన్నఁడు దత్తరపడను. కాని, నీ కపాయము వొరయరాదు."

"అనుమానగ్రస్త మానవా! కానిమ్ము. పొమ్ము. చికిత్సాక్రమ మరసిరమ్ము. అహా! అవ్వల వీరధ్వానము లెగురుచుండ, నికృష్టరోగ

వీశితవృషభము భాతి నిలఁబడియుంట దుస్సహము! - ఈయౌషధ ప్రభావమున నారోగ్యవంతుఁడ నగుదుఁ గాక; లేదేని, రయమ్మున మరణింతుఁ గాక!"

లోయప్రభువు వడలెను. ఆతనిచిత్తము మఱియొక యనుమానమున కగ్గమాయెను. వైరియగు సుల్తానంపు హాకీముచు విశ్వసించుట యపాయకరమగుటయే గాక, మ్లేచ్ఛునిఁ జేరనిచ్చుట పాపావహము గావచ్చును. ఆవిషయము మతాచార్యునిఁ బ్రశ్నించి సంశయనివారణ మొనరించుకొనవలయునని యాతఁడు నిశ్చయించెను.

లోయప్రభువు తదాలోచనాధీనుఁడై నడచుచు, దలయెత్తి పరికించునంతనే యదృష్టవశమున 'టైరు' నగరప్రధానాచార్యుఁడు కాన్పించెను. ఆతఁడాంగ్లరాజ హితాభిలాషియని లోయప్రభువు సంతుష్టాంతరంగుఁడై తనయనుమానము వెల్లడించి, ఆయాచార్యుఁ డేమనునో యని ససంభ్రమముగ నిరీక్షించెను. ఆతఁడు లోలోన నవ్వుకొని, ఇట్టు లనెను.

"ఔషధములు సాధారణముగా నికృష్టపదార్థభవములు; అట్టులే యౌషధజ్ఞులుగూడ నీచకులసంభవులగుదురు గాక: ఐననేమి? ఔషధములును, తద్విషయజ్ఞులును గూడ నక్కఱకు వత్తురు. అవసరసమయమున మ్లేచ్ఛాది కుజనసహాయము వడయఁ దగును: అందులకే వారు జీవించియున్నారని తలంచుట కవకాశము గలదు. కావుననే, క్రైస్తవేతరజనంబులను బానిసలుగా స్వీకరింతుము. ఇందులకాధారము మనమతగ్రంథములందుఁ గూడఁ గాన్పించును. మఱియొకటి గమనింపుము. యూదులుగూడఁ గ్రైస్తవమతేతరులే గదా; కావున, వారును మహామ్మదీయులవలె మ్లేచ్ఛులే యగుదురు: యూదులు మనశిబిరమునందు వైద్యము జేయుచునే యున్నారు. మహామ్మదీయులు మాత్ర మేల చేయరాదు?"

ఆచార్యుడు కొన్ని 'లాటిను' భాషాశ్లోకములుగూడఁ దత్సమయానుకూలముగఁ జదివెను. ఆతని పలుకులు సమయోచితముగ నుండుటచే లోకప్రభువు సంశయముదీఱి సంతసించెను. మన హైందవులకు సంస్కృతశ్లోకములవలె కైస్తవులకు 'లాటిను' భాషాశ్లోకములు పవిత్రభూయిష్ఠములు: ఆకారణమున, నాంగ్లప్రభువు తదర్థమెఱుంగనివాఁడయ్యుఁ, గడు ముగ్ధమందెను.

మతేతరుఁ డగు నంతమాత్రమున మహమ్మదీయ వైద్యుని నిరసింపరాదని యాచార్యుఁడు నిబ్బరముగ నాడినను, ఆతని చిత్తమందొక యనుమానమునకు గుఱియాయెను. మహమ్మదీయ వైద్యుఁడు దురాలోచనాపరుఁడై రాజున కపకార మాచరింపవచ్చును. ఆంగ్లప్రభువంతట సలాడుద్దీను పంపినజాబు నాతని కొసఁగెను. ఆతఁ డనువాదమును మూలమునుగూడఁ గాంచి చింతించి, తుదకిట్టు లనెను.

"ఆంగ్లరాజాభిరుచి గుర్తించినసలాడుద్దీను చక్కని యెర వైచెను. కుమతియగు సారసేనుఁడు విశ్వసనీయుఁడుగాఁడు. విషప్రయోగమునం దీజాతివారలు కడు నిపుణులు. తద్విషప్రభావము వారముల పర్యంతము వ్యక్తముగాక, లోలోనఁ బనిచేయుచుండును. ఆదుష్టాత్ముఁడీలోన సుళువుగాఁ దప్పించుకొనగలఁడు. వస్త్రములను, చర్మమును తుదకుఁ గాగితములనుగూడ విషపూరితములుగ నొనరింపగలరు. ఎంత ప్రమాదము! మూఢుఁడనై సుల్తానుపంపిన లేఖ స్పృశియింపుచుంటిని. ఉత్తమాంగము చెంతకుఁ గూడ జేర్చుకుంటినే! లోకప్రభూ! నీలేఖలు నీవ గైకొనుము!"

తద్విపరీతానుమానబాధితుఁడగు నాచార్యుఁ డట్లు పలుకుచుఁ బాపావహమగు మహమ్మదీయ లేఖవిడి, మగుడ నిట్టులనెను. కాని, చిత్రకళాంధ్రుని సదనమున కేగి వాని యనుచరుఁ డెటులుండెనో చూతము. అనంతరము హకీము రాజాగారమున కరుదెంచు విష

యము వితర్కింతము. మఱచితి! — నాసాగంధమార్గము నిరంతర మాఘ్రాణింపవలయు ఈజ్వరము లుం సులభముగా నంటును. నీవు గూడ భద్రముగ నుండవలయు. చికిత్సావిధానము నాకును గొంత తెలియును.”

“ఆచార్యా! కృతజ్ఞుడను ఈవ్యాధి యంటుకొనునదే యగునేని, నేను జాలాకాలము క్రిందటనే జ్వరపీడితుఁడనై యుండువాఁడను. నేనెల్లప్పుడు రిచర్డు నృపాలుని చెంతనుంగదా.”

ఆచార్యుని మోము చిన్నవోయెను. రోగము తనకంటునను భయముచేతనే నాతఁ డింతవఱకు నాంగ్లరాజేంద్రునిఁ జూడలేదు.

ఆచార్యప్రభువులు స్కాచిశూరుని నికృష్టనివేశనము సమీపించిరి. అంతనాచార్యుఁ డిట్లనెను. “ప్రభూ! ఈప్రదేశమెంత దరిద్రముగ నున్నది! స్కాచి శూరానుచరుల యవస్థకంటె మన కుక్కల స్థితి చాలమేలుగఁ గాన్పించును. ఈశూరుఁడు యశోవంతుఁడని వినియుంటిమి. యుద్ధవిరామ సమయములందుఁ బ్రధానరాయబార భారధురంధరత్వమునకుఁగూడఁ దగినవాఁడగు. అట్టి మేటిశూరుని యనుచరుఁడు శ్వానముకంటెను హేయతరంబుగ నీనికృష్టపు గుడిసెయందుఁ బడియుండెనే! స్కాటులు నీకు సన్నిహితులుగదా ఏమందువు?”

“తానట్టి సదనమున విడిసియుండునో యట్టి యావాసమునే తన యనచరునకుఁగూడ నొసంగు శూరుఁడు తప్పక మంచివాఁడే యగును.”

లోయ ప్రభువట్లు సమంజసముగఁ బలికి ఆగుడిసెయందుఁ బ్రవేశించెను. ఆచార్యుఁ డిష్టము లేనివాఁడయ్యుఁ జేయునదిలేక వెంటఁ జొచ్చెను. అతఁడు సహజముగ నధీరుఁడుగాఁడు, కాని, తీవ్రపడినచో నెట్టి ప్రమాద ముత్పత్తిల్లునో యని మాత్రము శంకించును. కాని, ఈ సమయము సాధారణమైనదికాదు. ప్రసిద్ధఆంగ్ల రాజక్షేమము కొఱకు నరుదెంచిన యరబ్బీవైద్యుని ప్రావీణ్యము దప్పక పరీక్షింపవలయు

చెక్కులవలె మనస్సునను గూడ నుండెనని కాన్పించుచుండెను. నయన తీక్ష్ణము ముందే ప్రశంసించియుంటిమి.

వేరు యౌవనుఁడైయును గూడ గుర్తించి యాచార్యుఁడు ససంభ్రమముగ "నీ ప్రాయ మెంత?" యని ప్రశ్నించెను. వైద్యుఁ డిట్లు బదులాడెను.

"సాధారణ మానవప్రాయమును ముఖరేఖలు గాంచి యరయఁదగు; జ్ఞానుల యొక్క భిన్నవయస్సో, వారి విద్వత్తలన మాత్రము దెలియవలయును. నేను శత సంవత్సరములు మీరినవాఁడనని వక్కాణించుటకు సాహసము చాలదు."

ఆచార్యుఁడు భావగర్భితముగ శిరఃకంప మొనరించెను. వేరు పలుకులను స్థూలముగ గ్రహించిన లోకప్రభువు, కేవల మొక యువకునివలెఁ దోఁచు భిషక్కు నూరేండ్లవృద్ధుఁ డెట్టులగునని వెఱగందెను. ఆచార్యుఁ డంతలో సధికారపూరిత స్వరంబున నిట్లు ప్రశ్నించెను. "వైద్యుఁడా! నీ విద్యా ప్రవీణ్యమునకు నిదర్శన మిద్ది?"

"మేటి సలాఉద్దీను సుల్తాను మాటగలదుగదా." వేరు భక్తిపూర్వకముగాఁ దన యుష్ణీష మంటెను. "మిత్రులమెడనైనను, శత్రులమెడనైనను సరే, మా సుల్తాను మాట యమోఘము. క్రైస్తవుఁడా! ఇంతకంటె నీ కేమి కావలయును?"

"అట్లు కాదు. నీ కౌశలము నేఁ గాంచవలయు; నీ వపుడు రిచర్డు రాజసాన్నిధ్యము జేరఁగలవు!"

"రోగి పునరాయుష్మంతుఁ డగుటవలననే, వైద్యుఁడు యశోవంతుఁడగును. ఈ శూరానుచరునిఁ జూడుము! మా క్రైస్తవ శిబిరమును దెల్లని కంకాళములతో నింపివైచిన విషజ్వరమునకుఁ జిక్కి, యాతఁడు శల్యావశిష్టుఁడై మృతప్రాయుఁడాయెను. క్రైస్తవవైద్యము నిష్ప్రయోజనము: నేటి ప్రభాతముతోఁ గూడ మృత్యుదేవత యిందు

యాతని సంబోధించి నమస్కృతి యొనరించెను. మహమ్మదీయుఁడు నిజదేశ సామాన్యాచార పురస్సరముగ 'సలాం వాలేకుం' అని మాఱు పలికి, మిన్నకుండెను. తాదృశావమానము సహింపనేరక, కనలి, ఆచార్యుఁ డిట్లు ప్రశ్నించెను.

"మ్లేచ్ఛా! నీ వొకవైద్యుఁడవా? ఆ విషయము నీతోడఁ బ్రసంగింపవలయు."

"వైద్యముగురించి సుంతైన నెఱుంగుదేని, రోగు లుండు తావు వైద్యజన ప్రసంగోచితరంగము కాదని యెఱింగి యుందువు.—" అంతలోఁ గణకుని శ్వానము రెండవగదినుండి మందమందముగ మొఱుఁగు చుండెను. మహమ్మదీయుఁడు మఱల నిట్లనెను.

"ఆలించితిరి గదా! కుక్క యొక జంతువయ్యు, నీకు వివేకము గలవాఁ డగియున్నది; కేవలము స్వాభావిక గుణప్రభావముననే, ఎలుగెత్తి కూయఁగరాదని యెఱిఁగి, మెల్ల మెల్లగ నఱచుచున్నది. ఏమైన మాటాడవలతు నేని, రమ్ము. అవ్వలి కేగుదము."

తా నొక మహాప్రాజ్ఞుఁడననియు, సర్వజనవంద్యుఁడననియు విశ్వసించి యరుదెంచిన క్రైస్తవాచార్య నట్టుగాచిన మహమ్మదీయ వైద్యుఁడు సామాన్యవస్త్రములు దాల్చియుండెను. సమున్నతమూర్తి యగు నాచార్యునికంటె నాతఁడు హ్రస్వాంగుఁడు. ఐన నాతని వదన మనూనకాంతివంతమై యపూర్వముగ నుండుటచేత, నాచార్యుఁడు పరిభూత చేతస్కుఁడయ్యు నెదురాడనేరక మిన్నకుండెను. అవ్వలి కరిగి నంతనే, తా నాతనితో నెట్లు ప్రసంగింపవలయునో యని గాఢముగ నాలోచింపుచు, నాచార్యుఁడు నాలుగైదు నిమిషము లాదంబేకు వదనము ననిమిషనయనములఁ బరికించెను. వైద్యుని కురు లాతఁడు ధరించిన యెత్తుగుటోపీయందుఁ బూర్తిగ నడంగెను. ముఖముకూడ గొంత మఱుంగువడియున్నను, సమున్నతముగను, విశాలముగు

చెక్కులవలె నునుపుగను గూడ నుండెనని కాన్పించుచుండెను. నయన తీక్ష్ణము ముందే ప్రశంసించియుంటిమి.

షేకు యౌవనుఁడే యని కూడ గుర్తించి యాచార్యుఁడు ససంభ్రమముగ "నీ ప్రాయ మెంత?" యని ప్రశ్నించెను. వైద్యుఁ డిట్లు బదులాడెను.

"సాధారణ మానవప్రాయము ముఖరేఖలు గాంచి యరయఁదగు; జ్ఞానుల యాభిప్రాయమో, వారి విద్యవలన మాత్రము దెలియవలయును. నేను శత సంవత్సరములు మీఱినవాఁడనని వక్కాణించుటకు సాహసము చాలదు."

ఆచార్యుఁడు భావగర్భితముగ శిరఃకంప మొనరించెను. షేకు పలుకులను స్థూలముగ గ్రహించిన రోగి ప్రభువు, కేవల మొక యువకునివలెఁ దోఁచు భిషక్కు నూరేండ్లవృద్ధుఁ డెట్లగునని వెఱగందెను. ఆచార్యుఁ డంతలో నధికారపూరిత స్వరంబున నిట్లు ప్రశ్నించెను. "వైద్యుఁడా! నీ విద్యా ప్రావీణ్యమునకు నిదర్శన మిద్ది?"

"మేటి సలాఉద్దీను సుల్తాను మాటగలదుగదా." షేకు భక్తిపూర్వకముగాఁ దన యుష్ణీషము ముట్టెను. "మిత్రులమీదనైనను, శత్రులమీదనైనను సరే, మా సుల్తాను మాట యమోఘము. క్రైస్తవుఁడా! ఇంతకంటె నీ కేమి కావలయు?"

"అట్లు కాదు. నీ కౌశలము నేఁ గాంచవలయు; నీ వపుడు రిచర్డు రాజసాన్నిధ్యము జేరఁగలవు!"

"రోగి పునరాయుష్మంతుఁ డగుటవలననే, వైద్యుఁడు యశోవంతుఁడగును. ఈ శూరానుచరునిఁ జూడుము! మీ క్రైస్తవ శిబిరమును దెల్లని కంకాళములతోఁ నింపివైచిన విషజ్వరమునకుఁ జిక్కి, యాతఁడు శల్యావశిష్టుఁడై మృతప్రాయుఁడాయెను. క్రైస్తవవైద్యము నిష్ప్రయోజనము: నేటి ప్రభాతముతోఁ బాటు మృత్యుదేవత యిందు

ప్రవేశించెను: ఇఁక జీవితాశ సున్న. అంతట నేను ప్రవేశించితిని: మృత్యువునకిఁకఁ బలాయనము తప్ప గత్యంతరములేదు. ఇఁక నన్నుఁ బ్రశ్నలతో బాధింపక, యీ యద్భుత పరిణామము గమనింపుము."

అదంబేకల్లు పలికి, కొండొక సాధనంబున వేళగట్టి, సాయంప్రార్థనావసరమాయెనని గ్రహించి, పవిత్రవంతమగు మక్కానగరము వంకఁ దక్షిణ సమ్ముఖుండై దైవప్రార్థన మొనరించెను. అట్టి ప్రవర్తనము క్రైస్తవాచార్యునకును నాంగ్లప్రభువునకును దుస్సహముగ నుండెను. ఐనను, వారు సహించి యూరకుండిరి.

మహమ్మదీయుఁ డంతట లేచి, గదిలోనికిఁ బోయి, రోగిని డాసి, వాని నాసికయం దెద్దియో యొక్కచుక్క భద్రముగ వైచెను. అతఁడు తోడనే తుమ్మి, తత్క్షణానంతరము మేల్కాంచి, భయభ్రాంతుఁడై యుట్టిట్టు గలయఁజూచుచుఁ గూర్చుండ గడంగెను. రక్తమాంస రహితమగు వాని శరీరము చూచుటకు భయావహముగ నుండెను. చర్మమనలే లేని యెముకలు, దేహమునందలి శల్యములును ఉపశల్యములును స్ఫుటముగఁ గాన్పించుచుండెను. మొగము నిదుపుదేరి యుడుతలువడెను. తెలివివచ్చినంతనే చూపు నిలుపఁడలేక పరిభ్రమించినను, క్రమముగా స్థిరపడెను. తన యెదుట నెవ్వారో, గొంపనియు లెవ్వారో యుండిరని కొంచెము గ్రహించి, తొట్రిల్లి, వినయావ్యక్తస్వరంబునఁ దన స్వామి గోలు జాతము ప్రశ్నించెను. లోయప్రభు విట్లులడిగెను.

"అనుచరా! యెట్లుంగుదువా!"

"ప్రభూ! బాగుగఁ దెలియుదు. కలలు గాంచుచు జాలకాలము నిద్రించితిని. ఐనను, ఎట్టి సిలువ గురుతు జూచి, నీవొక మేటి యాంగ్ల ప్రభుఁడవు గావలయు. ఈ మహనీయుఁ డాచార్యుఁడు గావలయు, నేఁ బాపాత్ముఁడ, ఆశీర్వాదము దయచేయుఁడు."

ఆచార్యుఁడు తోడనే ప్రసన్నుఁడై, రోగి కెంతకు మాత్రము బోక, దవ్వాననుండియే సిఁకవ నభినయించి, రోగార్తుఁడు సంతసించు నట్లు దీవించెను. మహమ్మదీయ భిషక్కు యిట్టులనెను.

“జ్వర ముపశమించెనని నీవు గ్రహించియుందువు. రోగి కృత స్మారకుఁడై శాంతముగ మాటాడెఁగదా! నాడియు నిదానముగ నున్నది. నీవుకూడఁ బరిశీలింపుము.”

కాని, రోగియుండు తావున కరుదెంచుటకే ధైర్యము చాలక ఎట్టులెట్టులో వచ్చిన యాచార్యుఁడు భయంకర జ్వరపీడితుని నెట్లు స్పృశియింపఁగలఁడు? లోయప్రభు వట్టు లుపేక్షింపఁజాలక, రోగి చేయిబట్టి, జ్వర ముడిగెనని సంతసించెను. “ఆచార్యా! ఆశ్చర్య కరము! ఈ యనుచరుఁడు నిక్కముగ రోగవర్జితుఁ డాయెను. ఈ వైద్యునికి రిచర్డునృపాలుఁ డెంతకుఁ గొంపోవలయు; ఏమందువు!”

అంత నా మహమ్మదీయ భిషక్కిట్టులనెను.

“తాళియుండుఁడు. ఈ చికిత్స పూర్తి కానిండు; పిమ్మట మఱి యొకదాని కుద్యమింపనగును. ఈదివ్యౌషధ మింకొక మోతాదు ఇచ్చి, నీతో రాగలను.”

అట్లు పలికిన యాతఁడే నిర్మల నీర మొకింత దీసి, తన పట్టు చిక్కము విప్పి, తన్నికటస్థులకుఁ గానరాని పదార్థము దీసి యాజలమున నుంచెను. వారు మాటాడక ఐదునిమిషములు పరీక్షించిరి. నీరము కొంచెము పొంగినట్లులాయెను. వైద్యుఁ డంతట రోగి నుద్దేశించి యిట్టులనెను. “ఈయౌషధము త్రావి, సుఖముగ నిద్రించి, రోగవిముక్తుఁడవై మేల్కాంచుము.”

“ఏమి! ఈయల్పౌషధమే నృపాలునకుఁ గూడఁ బ్రయోగింతువా!” ఆచార్యుఁడట్లు ప్రశ్నింప, మహమ్మదీయుఁ డిట్లు బదులాడెను.

“నేనొక దరిద్రుని బ్రదికించితిఁగదా. క్రైస్తవ నృపాలురు తమ

యటల్ప ప్రజాళివలెఁ గాక వేరొకమట్టితో సృజింపఁబడి రా?"

లోయప్రభు విట్టులనెను. "ఈవైద్యు నీక్షణము నృపాలసన్నిధికిం గొంపోవలయును. ఈతఁడు నిక్కముగ సమర్థుఁడేని తన సామర్థ్యము జూపఁడేని, యాతని పసి బట్టింతును."

అనంతరము వారు లేవఁబోయిరి. రోగి యంతటఁ దనకు సాధ్యమగు విధమున నెలుఁగెత్తి, కడు నాతరంబున నిట్టులనెను. "పూజ్యులారా! మహనీయులారా! దయయుంచి, నా స్వామి సమాచార మెఱిఁగింపుఁడు: అతని క్షేమవార్త వినులంబడునేని, హాయిగ నిద్రింపఁగలను. ఆచార్యుఁడిట్లు పలికెను.

"ఓయీ! నీస్వామి మహాకార్యభారము వహించి దవ్వున నున్నవాఁడు. కొన్నిదినములలోఁ దిరిగి రాఁగలఁడు."

లోయప్రభువంతి రయమ్మున నిట్టులనెను. "ఆచార్యా! వాని నట్లు బాధింపనేల? పరిచారికా! నీయజమానుఁడు సురక్షితముగ మరలివచ్చెను, నీ విప్పుడే చూడఁగలవు."

ప్రభుభక్తిపరాయణుఁడగు నాయనుచరుఁడు చెప్పరాని యానందముబొంది, కృశీభూతములైన కరములు కృతజ్ఞతా పూర్వకముగాఁ బైకెత్తి దైవమును సంస్మరించి, యౌషధప్రభావము వారింపఁ జాలక తల్పమునఁ వ్రాలి నిద్రవోయెను. ఆచార్యుఁ డిట్టులనెను.

"లోయప్రభూ! నీవు నాకంటె నేర్పరివే! ఔను, నత్యము బలికి రోగిని బాధించుటకంటె, నుచితముగ నసత్యమాడుటయే మంచిది."

"ఆచార్యా! ఏమంటివి? ఇట్టివారలు పదిమంది చత్తురుగాక! అనృత మాడుదునా?"

ఆంగ్లప్రభువట్లు వాడిగఁబలుక, నాచార్యుఁడు విహ్వాలించి యిట్టులనెను. "ఇవు డంటెవి కదా చిత్రకలాంఛనుఁ డరుదెంచెననిని వాఁ డింకను రాలేదే."

"రాకేమి? నే నాతనితోఁ బ్రసంగించియుంటిని. ఈ వైద్యుఁ డాతనితోడనే యరుదెంచెను."

"హా! ఆవార్తముందే యేల చెప్పవైతివి?"

ఆచార్యుఁడు ప్రకంపితహృదయుండై యట్లు ప్రశ్నింప, నాంగ్లప్రభు విట్టులనెను.

"చెప్పలేదా? ఐనను, మ్లేచ్ఛాగమనమునకును, రాజరోగనివారణమునకును స్కాటిశూరుని రాకతోడ నేమి సంబంధముగలదు?"

"కలదు, చాల కలదు." ఆచార్యుని చిత్తము సంక్షోభించెను. చేతులుబిగించి, యాతఁడు ఘుడమిం దన్ని, నిజహృదయాందోళన మచ్చుపడ నిట్టులనెను. "ఈశూరుఁడేమాయెనో? ఎందుఁ గాన్పించునో? ఎంతటి ప్రమాదము వాటిల్లెను! దైవము రక్షించుగాక!"

లోయప్రభువు నిశ్చలముగ నిట్టులనెను.

"అవ్వల నొక పరిచారకుఁడు వేచియున్నాఁడు. వాఁడు తన యజమాని యునికిఁ దెలుప వచ్చును."

కణతుని సేవకుఁ డొక బాలుఁడు. వానిని బ్రశ్నింప, దనకుఁ దెలిసియుం దెలియని భావముం దేమియో వాఁడు చెప్పెను. అందలి సారాంశమియ్యది. అగ్రరాజోద్యోగి యొకఁడు వారు రాకమున్నె యచటికరుదెంచి, కణతుని రాజసాన్నిధ్యమునకు గొంపోయెను. తద్వాలాపమారుతాహతి నాయాచార్య హృదయ పారావారము పూర్తిగ సంక్షోభించెను. లోయప్రభువు సహజముగ ననుమాన స్వభావుఁడుగాఁడు; సూక్ష్మగ్రాహియుఁగాఁడు. ఐనను, ఆచార్యుచిత్త విభ్రమ మాతనికిఁ గూడ వ్యక్తమాయెను. దుస్సహమగు నారాటము నాచార్యుఁ డడంపఁ బ్రయత్నించియు గొలఁదియు నధికతరముగాఁ జొచ్చెను, అతఁ డాతావున నుండఁ దడియనేరక, వడివడి సెలవు గైకొని, రయమ్మునఁ బోయెను. లోయప్రభువు విస్మితుఁడై యతుఁ

దిలకించి, యానంతరము మహమ్మదీయ వైద్యునితోడ రిచర్డు శిబిరమునకుఁ బ్రయాణమాయెను.

౬

లోయప్రభువు మందగమనమున రాజమందిరము సమీపించుచుండెను. ఆతని చిత్తము విచారసంక్షుభిత మాయెను. ఆతఁడు కేవల యోధయే గాక, యితరలౌకికవిషయములందును నేర్పరి కాఁడు. ఎద్దియైన నాకస్మికముగ సంభవమగునేని, ఆతఁడు విభ్రాంతపడి చూచును. అంతటి మందబుద్ధికి సహితము టైరునగరాచార్యుని ప్రవర్తనము విపరీతముగ గాన్పించెను. మహమ్మదీయ వైద్యుఁడు తాను జూచుచుండ స్కాచిశూరుని యనుచరుని మృత్యువునుండి తప్పించెను. అట్టి నిపుణుఁ డాంగ్లమహారాజున కారోగ్యము బ్రసాదింపఁగలఁడని భావింపనగు: చిత్తము తాదృశాలోచనానిర్మగ్నమై యుండక, స్కాచిశూరుఁ డరుదెంచెనని వినునంతనే యాచార్యుఁడు విపరీతసంభ్రమాకులుఁడు గానేల? సకల దేశాగత శూరజనంబులలోఁ గణకునివంటి దార్ఢ్యాఢ్యుఁడు మఱియొకఁడు లేఁడని లోయప్రభువు భావించును. అట్టి యుల్బణునిఁ దలంచునంతనే విగతస్మారకుఁడై యాచార్యుఁడు తొట్రిలనేల? ఆంగ్లప్రభువు గూడ సహజమునందజ్ఞతఁ దొలంగి, అనుమానబాధితమానసుఁ డాయెను. చిత్తము వివిధానుమానములచేఁ గలంగెను.

తుద కాంగ్లప్రభు చిత్తమొక తీవ్రానుమానమున కగ్గమాయెను. ఎంత ప్రమాదము! టైరునగరాచార్యుఁడు న్యాయాన్యాయములు గణింపని తంత్రజ్ఞుఁడని కొందఱు జను లందురు. అట్టి కుజను లందఱుం గలసి రిచర్డు నృపాలునిపైఁ గుట్రలు పన్నుచుండిరి కాఁబోలు! శూరశిఖామణియై, సకలక్రైస్తవనాయకశిరోమణియై యఖర్వబలసాహసోపేతుఁడై యొప్పు తన తేఁడు కేవల సాహాదర్శప్రాయుఁడని లోయ

ప్రభువు విశ్వసించెను. కాని గురదృష్టముగోలఁది నామహాపురుషుఁడు దుర్బల దుష్ట రాజన్యులకు మత్సరకారణుఁడై వివిధనాయకుల దూషణ ములకు గుఱియై యుండెనని కూడ నాతఁ డెఱుఁగును. పలుదేశముల నుండి యరుదెంచిన క్రైస్తవదేశాధీశు లేకాభిప్రాయబద్ధులయ్యు, మహమ్మదీయుల నుక్కడఁగింపవలయునను పవిత్రాశయము మఱచి యసాధ్యాంగ్లరాజును భంగపఱచుటకు వెనుదీయరని లోయప్రభు వెఱింగి యుండెను. ఆతఁ డిట్లు చింతించెను.

"హాకీము స్కాటిశూరానుచరుని వ్యాధి మఱలించి, నిజముగ మఱలించెనో, మఱలించినట్లు నటించెనో తెలియదు. మాకు నమ్మ కము గల్గించి, కుటిలాత్ముఁడై రిచర్డునృపాలుని డాయఁ బ్రయత్నింప రాదా? స్కాటిదేశభవుఁడగు చిత్రకలాంఛనుఁ డందులకు దోహద మొనంగియుండును. ఆచార్యునకుఁ గూడ సంబంధ ముండవచ్చును."

కాని, అట్లు భావించుట కొక యంతరాయము గాడసూపెను. కణతుఁడును ఆచార్యుఁడును మంతన మొనరించియుండినచో, దా నరు దెంచునంతనే ఆస్కాటిశూరుఁడు తన మిత్రు నేల దర్శింపఁడు? ఆచార్యుఁ డేల బ్రమాన్పడును? ఇయ్యది కొంత విరుద్ధముగ, ననందర్భ ముగ నున్నను, ఆంగ్లప్రభు ననుమానము తొలంగకుండెను. ఆచా ర్యుఁడు కుటిలుఁడు; స్కాటిశూరుఁడు వేషధారి; వచ్చిన వైద్యుఁడు మ్లేచ్ఛుఁడు: ఇట్టి గ్రహకూటమువలన మంచిఫలము గలుగనేర దనియు, దుష్టఫలమే ప్రాపించుననియు నాతఁడువిశ్వసించి, ఇట్టి విషమ పరిస్థితులందు సర్వము దన నృపాలున కెఱింగించుటయే శ్రేయస్కర మని నిశ్చయించెను.

ఆంగ్లనృపాలుఁ డెటు లుండెనో యరయవలయును. స్కాటిశూరాను చరజ్వరనివారణకార్యపరతంత్రుఁడగు హాకీము నైపుణ్యా మరసి, యాతనిఁ గొనివచ్చుట కేగిన లోయప్రభువు తెక్కలు గట్టుకొని

సత్వర మరుదెంచునని రిచర్డు భావించి నిరీక్షింపుచుండెను. అతఁ డప్పు శీఘ్రముగ రాకుండుటచేత నృపాలుఁడు విసుగుకొం దెను. కాల మతిక్రమించుకొలఁది నాతని చీకాకు అధికతరము కాఁజొచ్చెను. దాన రోగబల మతిశయింపఁ జిరాకు మఱియుఁ బెరిగెను. నిజహృదయారాట మడంచుకొనవలయునని యాతఁడు సర్వవిధముల బ్రయత్నించెను. సేవకులను వినోదములం గల్పింపఁగోరెను; ప్రార్థనగ్రంథము దెప్పించెను; చిత్రకథ లాలింపఁ గడంగెను; గానశ్రవణ మాకాంక్షించెను. కాని, యట్టియుపాయములవలనఁ బ్రయోజనము లేకపోయెను. మహమ్మదీయవైద్యుని ప్రావీణ్యము గుఱించి వినుటకుఁ దత్తరపడు చిత్తమున కితరమార్గములవలన నూఱట గలుగకుండెను. అతని హృదయతాపము క్షణక్షణ ప్రవర్ధమాన మగుచుండెను. నృపాలుఁ డిఁకఁ దాళఁజాలక, స్కాటిశూరునివలన సర్వ మరయఁగోరి, యాతని, గొని రావలయునని యొక పరిచారకు నంపెను.

కణతుఁ డనుజ్ఞాతుఁడై రాజసన్నిధి కరుదెంచెను. అతఁ డొక సామాన్యశూరునివలె నన్నను, రాజాస్థానప్రవేశమున కలవాటుపడిన వానివలె స్థిరచిత్తుఁడై యుండెను. ఆంగ్లనృపాలున కాతఁడు పరిచితుఁడు గాఁడు. ఐనను, శూరశ్రేణికిఁ జెందియుండుటచేత నాగౌరవము బురస్కరించికొనియును, తన హృదయాధిదేవతయగు మేరీకాంతను సంస్మరించియును కణతుఁ డాంగ్లరా జొనరించు శూరోత్సవములకుఁ దప్పక పోవుచుండెను. రిచర్డునృపాలుఁడు తదేకధ్యానమునఁ జూచుచుండ స్కాటిశూరుఁ డాతనిమ్రోల నిమేషమాత్రము మోఁకరించి, రయమ్మున లేచి, సేవకజన సహజముగ వినయవిభ్రముఁడుగాక, యధికారోచిత గౌరవపురస్సరముగాఁ గట్టెదుట నిలుచుండెను. రా జిట్టులనెను. "నీవు చిత్రకలాంఛనుఁడ వగు కణతుఁడవుగదా. నీకు శూరపద మెవ్వ రొసఁగిరి!"

"రాజా! సింహబిరుదధురుద్యుఁడగు స్కాటిష్నృపాలుఁడు నన్ను శూరు నొనరించెను."

"స్కాటిష్నృపాలుఁడగు 'ఏలిమాము' శూరులను జేయుటకు దక్షుఁడు. తద్రాజకర్నితశూరుఁడవగు నీవును దగినవాఁడవు. రణరంగములందు వెనుదీయక నీవు బహుసాహసములతోఁ బోరాడుట మేము గాంచియుంటిమి. కాని, ఇతరకార్యములపట్ల నీయంతర మరయక ధూర్తుఁడవై వర్తించుటచే, నుచితబహుమానము పడయుటకు మాఱుగ శిక్షితవ్యుఁడ వైతివని గ్రహింపుము. హా! ఏమందువు?"

ఆసమయమునఁ దన యుత్కృష్టప్రణయము స్మరణకు వచ్చుట చేతనే స్కాటిశూరుని నోరు కట్టుపడెను. అందులకుఁ దోడు, ఆంగ్ల నృపాలుని సునిశితవీక్షణ మాతని హృదంతరాళము భేదించుచుండి నటులుండెను. ఆతఁడు మాటాడఁ బ్రయత్నించినను మాటయు వ్యర్థ మాయెను. రిచర్డు మగుడ నిట్టులనెను.

"సైనికు లాజ్ఞాబద్ధులు; సేవకులు ప్రభుభక్తిపరాయణులై విధేయులై యుండవలయు: ఐనను, ధీరుఁడగు శూరుఁడు రాజశాసనవిరుద్ధముగ నొకజాలిమముఁ గల్గియున్నను, క్షమింతుము."

ఆంగ్లనృపాలుఁడు తన ప్రణయోదంతము దలపెట్టక తనశ్వానము గుఱించి మాత్రమే మందలించుటచేత స్కాటిశూరుఁడు సేదదేఱెను. తా నొకనేరము నిరూపింపక రాగ్రహించినంతనే యాతఁడు ప్రమాన్పడుటయు ననంతరము శుకప్రశంస దెచ్చినంతనే యాతఁడు నిశ్చలచిత్తుఁడగుటయుఁ గనిపెట్టి రిచర్డురాజు మందహాస మొనరించెను. కనుక నిట్టులనెను.

"రాజోత్తమా! స్కాటుశూరులు పేదలు. వారి చెయ్దములు సహింపవలయు. దూరదేశము, ధనలోపము. ఆంగ్లప్రభువులు ధనవంతులు; వారికి ధనము లేకున్నను పరపతి కలదుగాన వారొక

లోపము లేక హాయిగ నుందురు. మేమీ దేశమునందుఁ గాయ గూరలు, బార్లీధాన్యము సాధారణముగ భుజింతుము. అప్పుడప్పుడు వేటాడి మాంసభక్షణ మొనరింతుము. మేమి తురుష్కులను దీవ్రతరముగఁ బ్రహరింపఁగలము."

"ఓయీ! మా యాజ్ఞకు విరుద్ధముగ నొక జాగిలము నుంచి యపరాధ మొనరించితివి. ఐనను మా లోయప్రభువు నిన్నుంచి తెదనుజ్ఞ నిచ్చెగదా. నీవిఁక నన్నడుగఁ బనిలేదు."

ప్రసంగము సరసముగ నడచిన వెనుక నృపాలుఁ డిట్లు ప్రశ్నించెను.

"కాని శూరుఁడా! నీవు ఎంగాడీస్వామి చెంతకుఁ బోతివని వినియుందుము. నిన్నెవ్వరు నియోగించిరి?"

"మతయుద్ధదీక్షాపరులై యరుదెంచిన క్రైస్తవ రాజన్యసభ నియోగింప నేఁ బోతిని."

"ఎంతసాహసము! నేనల్పుఁడఁగాను! నేనెఱుంగకుండ ఇంతటి యధికారము వహించుటకు వారెట్లు సాహసించిరి?"

"రాజా! చిత్తగింపుము. అట్టి విమర్శన యొనరించుట నాపని కాదు. నేను క్రైస్తవపక్షీయుండనై పోరాడు సైనికుఁడను; ప్రస్తుతము భవదీయపతాకచ్ఛాయఁ బోరాడువాఁడను. ఇది మహాభాగ్యమని తలంతును — కాని సిలువ ధరించి క్రైస్తవ పవిత్రనగరసంపాదనాశయబద్ధుఁడ నగుటచేత తదధికారము వహించు నాయకసభాజనాదల ధరింపవలయును. నాకును క్రైస్తవస్వాములకును గూడ విషాదకారణమగు నీ యనారోగ్య మచిరకాలమున దొలంగుననియు క్రైస్తవరాజ్యమహాసభయం దగ్రస్థానము మఱల నీవాక్రమింతువనియు నాసింతును. ప్రకృతము నాయకత్వము వహించు నధికారుల యాజ్ఞ జవదాటుట యనర్థదాయకముగదా."

"శూరుఁడా! నీ నుడులు సమంజసములు. నేరము నీయది కాదు;

నిన్ను నియోగించినవారలది. ఆరోగ్య మలవడునంతనే వారివని బట్టింతును. కాని నీసందేశ మేమి?"

"రాజోత్తమా! చిత్తగింపుము. నన్ను నియోగించినవారలే తెలుపఁగలరు. సారాంశముమాత్రము నేఁ దెలుపగలను."

"శూరుఁడా! నాతోడ నెక్కసక్కెములాడు టపాయకరముసుమా!"

ఆంగ్లరాజు సహజముగ నాగ్రహపరవశుఁడాయెను. ఐనను స్కాచి శూరుఁడు నిశ్చలస్వరమున నిట్టు లనెను. "ప్రభూ! నాకపాయము వారయునని తలంచువాఁడ గాను; మతియుద్ధ సమయబద్ధుఁడను. స్థిరమగు యశము నాకాక్షింతుగాని అస్థిరభౌతిక క్షేమము దలంపఁ జాలను."

"ఓహో! నీవు ధీరస్వాంతుఁడవు! శూరుఁడా! స్కాచిజనులను బ్రేమింతును. చలము వహించి మూర్ఛఁ జిత్తులైనను కష్టముల కోహటింపని సాహసవంతులు. రాజకీయముల సందర్భమున నొకప్పుడు కపటము వహింతురుగాక. నేను మీవారల కృతజ్ఞతాభిమానములకు బాత్రుఁడనని భావింతును. మా యధీనముననున్న మీ రెండు దుర్గములు మి కిచ్చివైచితిని. మీరు వానిని భుజబలంబున గ్రహించుట యసాధ్యము. మతియొకటి — మీ సరిహద్దులు తొల్లిటి యట్లు లొనరించితి. స్కాచినృపాలుఁడు మాసామంతుఁడువోలె నుండవలయు ననుటమీకు దుస్సహముగ నుండునని యెంచి అట్టిహక్కు విడనాడితి."

కణతుఁ డంత సగౌరవముగ మస్తకము వాల్చి యిట్లు బదులాడెను. "రాజోత్తమా! మానృపాలునితోడి సంధి ననుసరించి యిట్టు లెల్ల నాచరించితివి. ఆకారణముననే నావంటి శూరులము తొల్లిటి వైరములం దలంపక నీవన్యదేశనృపాలుఁడవని శంకింపక నీనాయకత్వమున కొడఁబడి యురుదెంచియుంటిమి. లేదేని ఆంగ్ల నృపాలుఁడు నిజసైన్యముతోఁ బాటు నింత దూరదేశమునఁ దడయు నప్పుడు చిరతరవైరులగు స్కాటులు యథేచ్ఛగా మీదేశముపైఁ

బడియుందురు. ప్రకృతము మాస్కాటు లీరంగమున సత్యాల్ప సంఖ్యాకు లగుదు రేని, అయ్యది మానేరము కానేరదు. రణదేవతకు రోగదేవ తకును ఆహుతియై పెక్కండ్రు మరణించిరి."

"నిక్కము. ఐనను నేనొనరించిన యుపకారములు కాదన జాలవుగదా. మఱియు ఈ క్రైస్తవ నివహంబులకెల్ల నేను ప్రధాన నాయకుఁడ నగుటచేత, నితర నాయకుల రాయబారము నేనెఱుంగ వలయు. ఇతరుల పలుకులకంటె నీయవె సత్యతరంబులని విశ్వ సింతును. కావున ధర్మపరుఁడవై, నీ యుదంతము దెలుపుము."

ఆజ్ఞాపింపవలసిన యాంగ్లనృపాలుఁ డట్లు సరసముగఁ గోరుటచేఁ గణకుఁ డిట్లు బదులాడెను.

"రాజా! అట్టులగు నేని, యథార్థము వక్కాణింతును. ఈ క్రైస్తవ దండయాత్రయెడ నీయాశయము ధర్మబద్ధము, నిశ్చలము, ప్రశంస నీయము. ఇతర నాయకు లిట్టు లేకధర్మాశయబద్ధులుగారు. నా రాయ బారముఁ జిత్తగింపుము. క్రైస్తవులకుఁ బూజనీయుఁడై మహమ్మదీయ సుల్తానునకుఁగూడ గౌరవనీయుఁడై నిర్జనారణ్యమధ్యమున నివసించు 'ఎంగాడీ' స్వామిని గాంచి ఆతని సాహాయ్యమున.—"

"యుద్ధవిరామము నింకను బొడిగింపవలయు ననియే! సందే హము లేదు."

ఆంగ్లనృపాలుఁ డట్లు వడివడి బలుక స్కాచిశూరుఁడు మగుడ నిట్లు వక్కాణించెను.

"రాజా! అట్లుకాదు. శాశ్వతసంధి పొసగవలయుననియు, పాల స్థానమునుండి మన సైన్యముల దరలింపవలయుననియును—"

రిచర్డు విస్మయాక్రాంతుఁ డాయెను. "ఆహా! వారు గౌరవహీనులని యెఱుంగుదుగాని, ఇంతటి యగౌరవమునకుఁ బాల్పడుదురని మాత్రము దలంప నైతి. శూరుఁడా ఇట్టి సందేశము నీవెట్టి చిత్తముతో

గొంపోతివో చెప్పుము."

"రాజా! నిశ్చలచిత్తుఁడనై కొంపోతిని. ఏమహావీరుని నాయకత్వమున విజయము సంపాదింపగలమని యాలోచించియుంటినో, ఆమహావీరుండే తెలంగాణ నాయకుఁడు. తన్నాయకత్వము వహించు దక్షుఁడు వేఱొకఁడు కానరాఁడు. ఇట్టి సంకటసమయమున నపజయము వారించుటయే యుక్తమని యెంచితిని."

నిజప్రాయనిర్భిన్నమానమగు నాగ్రహము నడంచుట ఆంగ్లనృపాలునకు బాధాకరముగ నుండెను.

"శాశ్వత సంధికొఱకు నీవు కోరిన షరతు లెవ్వి?"

"ఆవివరములు నాకుఁ దెలియవు. నాయకులు ముద్రవైచి నాకొసఁగినదానిని ఎంగాడీప్రభువు కిచ్చితిని."

"ఆస్వామి యెట్టివాఁడు. మూర్ఖుఁడా! ఉన్మత్తుఁడా! ద్రోహియా! లేక నిస్సంగుఁడా!"

"రాజా! అతఁడు మూర్ఖునివలె నవివేకివలె వెఱ్ఱివానివలె వర్తించును. ఉన్మాదులు దైవప్రేరితులని మహమ్మదీయులు విశ్వసించి గౌరవింతురు. అంపాస్య మెటియో అతఁడట్లు మెలంగునని తలంతును. అతఁడు నిరంతర మట్లు చరింపఁడు. అసంబద్ధ ప్రవర్తన మప్పుడపుడు కాన్పించును. కావున స్వాభావికము కానేరదు."

"యుక్తియుక్తముగఁ బల్కితివి." శయ్యపై సగము లేచిన భూపాలుఁడు మగుడ వ్రాలి, మగుడ నిట్లు ప్రశ్నించెను. "ఆ సన్యాసి ప్రాయశ్చిత్తముగురించి యేమి?"

"ప్రాయశ్చిత్తము నర్థము కాఁగను. ఎద్దియో భయంకరపాపకార్యమొనరించి, భ్రష్టుఁడనైతినని తలపోసి, పశ్చాత్తాపతప్తుఁడై, యాశారహితుఁడై, కడుకఠినప్రాయశ్చిత్త మొనరించుచునని భావింతును."

"వాని రాజకీయాభిప్రాయము?"

"తనకువలెనే, పాలస్థానమునకుఁ గూడ ముక్తి లేకనియే యాతఁడు వ్యాకులపడును. ప్రసిద్ధాంగ్లరాజ నాయకత్వ విరహితమగు క్రైస్తవ సేన పాలస్థానము నాక్రమించుట కల్లయని తలంచును."

"ఛీ! ఛీ! దౌర్భాగ్య క్రైస్తవనాయకుల భీరుత్వ మీ సన్యాసికిఁ గూడ సంక్రమించెనే! ఈ నాయకులఁ దలంచినంతనే, హృదయము భగ్నమగును. నాయకులయ్యు, భూపాలురయ్యు, క్రైస్తవులయ్యు, జగత్ప్రసిద్ధశూరులయ్యు, యుద్ధసన్నద్ధులై తురుష్కుని, దారకబాలక, వెనుకంజ వేయుటకువచ్చి మంద అలోక్యటియై, రోగార్తుఁడై పడియున్న తనమిత్రుని దృశీకరింతురా! ఆహా! దుస్సహము!—"

"రాజోత్తమా! క్షమింపుము దుస్సహరోగమునను గోపదముగ నీ ప్రసంగము వర్జనీయమని భావింతును మ్లేచ్ఛవైరిజనయోధులకంటె భవదీయజ్వరమే మనక్రైస్తవాన్వయమునకు భయకారణము."

తదవసర క్రోధావేశమున నాంగ్లనృపాలుని వదనము పొంగి యెఱ్ఱవాఱెను. హస్తములు పిసికికొంచి, భుజములు పొంగి, గర్భరాం దోళితమానసుఁడై, మొఱపువలె వీక్షించు నా రాజవరుఁడు చాల బాధ పడుచుండినటు లుండెను. దుర్భరమగు మనోవ్యథ వ్యక్తమగుచుం డెను. కాని, ఆమహాపౌరుషవంతుఁడు తచ్ఛరీరమనోవ్యథల నేవగించు వానివలె మగుడ నిట్టులనెను.

"శూరుఁడా! ముఖస్తుతియొనరించి తప్పించుకొనఁ బోకుము. నేనింకను వినవలయును. ఎంగాడీనిలయమున మూరాణిం గాంచితివా!"

"రాజా! నాకుఁ దెలియునంతవఱకుఁ జెప్పిన — గాంచలేదు."

కణతుఁడట్లు పలుకునపుడు తాను ఎంగాడీ నిగూఢాలయమున, నిశీథమునఁ దాఁగాంచిన కాంతామణుల యుత్సవము స్మరణకు వచ్చెను. అతఁ డాకారణమున మిక్కిలి తత్తరపడెను. నృపాలుఁడు కఠినస్వరమున నిట్లు ప్రశ్నించెను.

"ఆంగ్లరాణి యితరనారీజన సమేతయై ఎంగాడి ప్రార్థనాలయము నకు యాత్రవెడలెను. తదాలయమున నీవు వారినిఁ గాంచలేదా?"

"రాజా! యథార్థమెఱింగింతు, చిత్తగింపుము. ఆసన్యాసి భూగర్భస్థ ప్రార్థనాలయమునకు నన్నుఁగొంపోయెను. అందుఁ గడు పవిత్ర వంతమగు విగ్రహ మొందుగలదు. నారీమణులు కొందఱు పింపుగట్టి యందుఁ బ్రార్థించిరి. వారి వదనములు నాకుఁ గన్పడలేదు. ఆ నారీ మణు లేకకంఠమునఁ బాడిన దైవగీతములు వింటినిగాని, వారివారి స్వరము లెటులుండునోగూడ నెఱుంగను. ఆ కారణమున, నాంగ్లరాణి యునికిగుఱించి తెలుపుట యసాధ్యము."

"నీవెఱుంగుకాంత యెవ్వతెయైన నందుండెనా?"

కణతుఁడు నిరుత్తరుఁడై యుండ, రిచర్డ్డునృపాలుఁడు తల్పమునఁ గొంచెములేచి, మోఁచేయి నానుకొని, యిట్టులనెను.

"ఓయీ! నీవు శూరుఁడవు, సచ్ఛీలుఁడవు; నీప్రవర్తనము తత్క్రమము తప్పరాదు. నిజమాడుము. తత్సమాగత నారీజనంబులలో నొక్కతెనైన నీవెఱుంగుదువా, లేదా?"

కణతుఁడు కలవరపడి యిట్టులనెను. "రాజా! ఊహించి మాత్రము చెప్పఁగల —"

ఆంగ్లనృపాలుఁ డాగ్రహధురీణుఁడై కఠినముగ నిట్టులనెను. "నేఁ గూడ నూహింపఁగలను. చాలు, చిత్రకలాంఛనా! చిఱుతపులి సింహము జోలికిఁ బోవలదని యరసి భద్రముగ మెలంగుము. శూరుఁడా! వియత్తలమున విరాజిల్లు సుధాకరునకై యువ్విళులూరుటయే అవివేకము; కాని తదపేక్షాపరుఁడవై సమున్నత సౌధాగ్ర మధిరోహించి యుఱుకఁ గడంగుట యున్మాదము; ఆత్మహత్య ప్రాపించుసుమా!"

వ్యాయామమందిరమున నంతలో సవ్వడియగుటచేఁ దనయుద్రేక మొకింత చల్లార్చికొని, రిచర్డ్డుమగుడ నిట్టులనెను. "చాలు—పొమ్ము,

లోయప్రభువును మహమ్మదీయ వైద్యునిఁ గొని శీఘ్రముగ రమ్మనుము. ఆహా! గుణవంతుఁడగు నలాఉద్దీను సుల్తాను నిజనికృష్ట మతత్యక్తుఁడై పవిత్ర క్రైస్తవమతావలంబన మొనరించునేని. నేనాతనికిఁ దోడ్పడి ఫ్రెంచి ఆస్ట్రియను మొదలగు క్రైస్తవమానవాధముల దేశమునుండి తఱిమివేయనా? — సుల్తాను పాలించునేని, పాలస్థానము బాగుగనే యుండును.

చిత్రకళాంచనుఁడు వెడలినంతనే, రాజోద్యోగి యరుదెంచి, రాయబారధురంధరులై క్రైస్తవనాయకులే తెంచిరని నివేదించెను. నృపాలుఁడిట్టు లనెను.

"నేనింకను నజీవుఁడనని తెలియును గదా, ఆ మహనీయులు, ఆరాయబారు లెవ్వరు?"

"సన్యాసి శూరనాయకుఁడగు 'అమారీ' యు, 'మాంటుసరాటు' పాలకుఁడును అరుదెంచిరి."

మా సోదరుఁడు ఫ్రెంచిరాజు రాలేదుగదా. ఔను, రోగుల నాతఁడు చూడఁజాలఁడు: కాని, ఆ 'ఫిలిప్పే' యొకవేళ రోగార్తుఁడాయెనేని, సత్వరము నే నాతని చెంత కేగియుండును. "పరిచారకా! తుపాను సమయమునందలి సాగరమువలెఁ గలఁగియున్న ఈ శయ్య సరిచేయుము. ఆ లోహదర్పణ మిటు దెమ్ము. దువ్వెనఁ గొని కేశపాశములను గడ్డమును సంస్కరింపుము. ఇయ్యవి సింహ కేసరములను బోలియుండును. జల మిమ్ము."

పరిచారకుఁడు భయాకులస్వరమున నిట్టు లనెను. "దేవా! శీతలోదక మసాయకరమని వైద్యులందురు కావున —"

"వైద్యులా? దయ్యములు! రోగము మాటలింపనేరని యాచెనఁటులు నన్ను బాధింపఁ గడంగినచో, నేను సహింతునా?" అట్లు సక్రోధముగఁ బలుకు నృపాలుఁ డాశీతలోదకమే యందుకొని, ముఖ

త్యాశీనమొనరించి, మగుడ నిట్టులనెను. “ఇఁక నామహాసీయులు, నా రాయబారులను గొనిరమ్ము.”

సన్యాసిశూరశ్రేణికిఁ జెందిన ‘యమారీ’ నామధేయుని శరీరము యుద్ధములందుఁ జివికి, పలుచనై సమున్నతముగ నుండెను. వాని వీక్షణము మందమైనను, నిశితము. ఆ క్రైస్తవాచార్యుఁ డొనరించిన సహస్రదౌష్ట్యము లాతని వదనమున నొకింత యేర్పడియుండెను. సన్యాసిశ్రేణికిఁ జెందువారలు పవిత్రాశయబద్ధులై స్వార్థరహితులై మనవలయును. ఈ యమారీ సన్యాసిశూరుఁ డట్లుగాక స్వార్థపరుఁడైన మతమును సంఘమునుగూడఁ దలంపక క్రూరకర్ముఁడై యుండెను. క్రైస్తవులు సహింపనేరని పైశాచమంత్రములందుఁ బ్రవీణుఁ డని యాతఁడు పేరు గాంచెను. మ్లేచ్ఛులను బ్రతిఘటించి జెరూసలేము నగర మందలి దేవాలయము నుద్ధరింప బద్ధుఁడయ్యు, నా సన్యాసి శూరుఁడు రహస్యముగ సుల్తానునకుఁ దోడ్పడుచుండెనని జను లనుమానించిరి. అట్టి దురాత్ముఁడు శ్వేతాంబరధారియై కాన్రేడుతోడఁ బ్రవేశించెను.

సరాటు దేశాధిపతి కాన్రేడు కుటిల స్వరూపుఁడగు అమారీవలెఁ గాక చూచుటకు సొంపుగ నుండెను. నడిప్రాయము మీరిన ఆనాయ కుఁడు యుద్ధమునసాహసి; ఆలోచనయందుఁ గుశలుఁడు; యుత్సవాదు లందు భోగపరాయణుఁడై యానందములఁ దేలియాడును. కాని, ఈతనియందు దుస్సహదుర్గుణ మొండు గలదని జను లాడుదురు. ఈతఁడు సర్వజనాపేక్షితమగు పాలస్థాన దేశక్షేమముకంటెఁ దన లాభమే యెక్కుడు లెక్కించువాఁడు. తన బల మధికతర మొనరించు కొని రాజ్యము బొంది వైభవముతో రాజిల్లవలెనని యాశించెను. అట్టి యాశాపరుఁడు క్రైస్తవప్రజాకంటకుఁ డగు సలాఉద్దీనుసుల్తాను తోడనే రహస్య రాయబారములు నలుపుచుండెను. యుద్ధసన్నద్ధులై యరుదెంచిన క్రైస్తవరాజన్యుల కట్టి ప్రవర్తనము నష్టదాయకముగదా,

ఆ మహనీయులు ప్రవేశించి పరస్పరాభివందనము లొనరించిన యనంతరము క్రానేడు తమ రాకకు గతం బెఱింగించుచు నిట్లులనెను. "పరాక్రమశాలి, ఉదాత్తచిత్తుఁడు, తమ యనుంగు మిత్రుఁడు నగు నాంగ్లభూమీధవు నారోగ్యస్థితిం దెలిసికొనఁ దత్తరపడువారలై క్రైస్తవనాయకులు మ మ్మరసి రండని నియోగించిరి."

"క్రైస్తవనృపాలురు మా యారోగ్యమునకై యెంత తత్తరపడుదురో యెఱుంగుదుము. మేము పదునాల్గుదినంబులు శయ్యాగతుల మైనను, క్రైస్తవనాయకులు తమ కుతూహలము పదునాలుగు దినములడంచికొని యుండిరి. తత్తరపడియరుదెంచిన చో మా రోగబలము మఱియు నధికమగు నని వెఱచి యుందురు."

ఆంగ్లనృపాలుఁ డావగిది నిందాగర్భితముగఁ బలికినంతనే, క్రానేడు వాగ్ధోరణి కట్టువడెను. అతఁడు వెఱగంది మాటాడఁజాలకుండుట జూచి, అమారీ యిట్లు చెప్పఁదొడఁగెను. "నృపాలా! మా సందేశము చిత్తగింపుము. నీవు తీవ్రపడి, మన వైరియగు సలాఉద్దీను పంపు మ్లేచ్ఛభిషక్కు సేవ వడయవలదని ప్రార్థించుచున్నారము. ఇట్టి యాగంతుకు విశ్వసింపరాదు. క్రైస్తవనాయకులు ముందు వీనిని బరీక్షింతురు: విశ్వసనీయుఁడును సమర్థుఁడు నగునేని, ప్రసిద్ధాంగ్లభూనాథునకుఁ జికిత్స సేయనగును."

"మహాపురుషులారా! మీ సందేశ మాలించితి. అవ్వలి సందియము నకు దయచేసి వేచియుందు రేని, సకల క్రైస్తవ రాజన్యావదేశ పరిణామము తెల్లమగు."

ఆంగ్లనృపాలుఁ డట్లు పలికినంతనే అమారీ క్రానేడును బాహ్యపటకుటీరమునకుఁ బోయిరి. ఐదాఱు నిమిషము లైనంతనే, లోయు ప్రభువు, కిణతుఁడు, అరబ్బీవైద్యుఁడును కావలివాండ్ర కాజ్ఞ లొసంగుచు నాంగ్లప్రభు చెంత నవ్వలనే యుండెను. స్కాచిశూరుఁ డరబ్బీ

వైద్యసమేతుండై ప్రవేశించెను. తదంతరక్రైస్తవనాయకులను గాంచి, నిజదేశాచారానుగుణముగ హాకీము ప్రణామ మాచరించెను. క్రానేడు సరసముగ నందుకొనెను: అహంభావపూరితుం డగు సన్న్యాసిశూరుం డటుగాక గర్విత నిర్లక్ష్యభావము బ్రదర్శించెను. లోయప్రభువు రాకుండ క్షణతుండు రాజసాన్నిధ్యమునకుం బోవుటకు సంశయించెను. ఒక నిముస మూరకుండి, సన్న్యాసిశూరుం డగు అమారీ హాకీము నుద్దేశించి కఠినముగ నిట్లు ప్రశ్నించెను. "మ్లేచ్ఛుండా! ఆంగ్లరాజ్యాభిషిక్త రాజపుంగవునకుం జికిత్స సలుపం బూనునంతటి సాహసము కలదా!"

"సత్యమతస్థుండగు మహమ్మదీయుండును క్రైస్తవుండును గూడ 'నల్లా' వారిచే నిర్మింపంబడిన మానవులే గదా."

"విశ్వాసశూన్యుండా!" క్రైస్తవ మతేతరులు మతరాహిత్యులనియు, నీతిబాహ్యులనియుం గ్రైస్తవులు నిరసింతురు. అట్లులే మహమ్మదీయు లన్యమతస్థుల నేవగింతురు. కావున, నమారీ యిట్టు లనెను "విశ్వాసశూన్యుండా! నీవు హాకీమువో, దుష్టసైతాను భావప్రభూతుండవో, మఱెవ్వండవో కాని, నీవు క్రిందుమీరం దరయకరిచర్దున్నృపాలు నకుం జికిత్స నల్పుప సమకట్టితివి, ఆంగ్లనృపాలుం డొకవేళ మరణించునేని, నీశరీరము వన్యమృగముల కాహారమగునుసుమా! భద్రము!"

సన్న్యాసిశూరనాయకుం డట్లు భయంకరముగం బలుక, హాకీము నిశ్చయముగ నిట్టు లనెను.

"అట్టు లాడుట దురన్యాయము. నేను మానవుండను; తన్మాత్ర సాధన మొనరింపంజాలుదు; పరిణామము దైవాధీనము."

మహమ్మదీయుండట్లు వలుక, అమారీని ఉద్దేశించి క్రానే డిట్టు లనెను. "మహనీయా! ఈ వైద్యవిశారదుండు మన క్రైస్తవసభ్యత నెఱుంగడు. వైద్యుండా! నీవు మేటి సాధకుండవే యగుదువు. కాని, కార్యక్రమ మరసి చరించుట వివేకము. ప్రఖ్యాత క్రైస్తవ

నాయక సభాసమక్షమున కరుదెంచి, నీప్రావీణ్యము బ్రదర్శింపుము. మాఘనవైద్యులు హార్షింతురేని, నీవపుడీ కార్యమున కుపక్రమింపఁదగు. ఈమార్గము నిరపాయకరము. లేదేని, నీకపాయము సంభవింపవచ్చును."

"ప్రభులారా! మీ నుడులు గ్రహించితిని. మీ సైనికకళయందు వలెనే, మా వైద్యకళయందుఁగూడఁ బ్రవీణులు, శూరులుం గలరు. మీ తావేళజనిత సంఘటనములందు నెందఱు మరణింపరు? అట్టులే యొకొక్కపుడు వైద్యసందర్భమునఁగూడఁ గొందఱు శరీరత్యాగ మొనరింతురు. మాన్నృపాలుఁడగు సలాఉద్దీను సుల్తాను ఆంగ్లనృపాలునకుఁ జికిత్స యొనరింపవలయునని నన్నాజ్ఞాపించెను. దైవబలంబున నేనట్లు లొనరింతును. నా ప్రయత్నమొకవేళ విఫలమగుగాక, — ఐననేమి? మహమ్మదీయ హృదయవిదారణాయత్తములగు ఖడ్గములు మీచేతఁగలవు గదా. కాని, మహమ్మదు కరుణాకటాక్షలబ్ధవైద్య విద్యారహస్యముల గుఱించి తత్పరిచయములేని మీబోంట్లతోడఁ బ్రసంగింపనొల్లను. కావున, కృతనిశ్చయుఁడనగు నాకింక నాలస్యము గల్గింపకుఁడు."

"ఆలస్యమా! ఎవ్వరది?" అట్లు తీవ్రముగఁ బల్కుచు లోఁ దు ప్రభువు ప్రవేశించెను. "ఇప్పటికే చాల యాలస్యమాయెను. కాన్రేడుప్రభూ! అమారీశూరాగ్రణీ! మీకు స్వాగతము. గాని, నేనీ ఘనవైద్యుని నృపాలుని చెంతకు సత్వరము గొంపోవలయు."

కాన్రేడు మెల్లగ నిట్టులనెను. "ప్రభూ! మారాకకుఁ గతం బెఱుఁగుదువా? మేము క్రైస్తవ సభానియుక్తులము, మా సందేశ మాలింపుము. రిచర్డునృపాలుఁ డమూల్యపురుషుఁడు: ఆస్మికముగ నరుదెంచిన మ్లేచ్ఛవైద్యుని విశ్వసింపరాదు: మీ నృపాలునకు వానిచేఁ జికిత్సజేయింపఁబూనుట ప్రమాదకరమనియు, తగదనియు హెచ్చరింప నరుదెంచితిమి. ఏమందువు?"

ఆంగ్లప్రభువు మాటుగనిట్లు బదులాడెను.

"మహాంనీయా! నాకుఁబదులుమాటలు తెలియవు, వినుటకుఁగూడ నోపిక లేదు. మఱియు, నీమ్లేచ్ఛుఁడు సమర్థుఁడని యెఱింగితిని. అనుమానము లేదు. కాల మనుకూల్యము. ఆదౌర్భాగ్యుఁడు మహమ్మదే యొకవేళ నీహాకీమువలెఁ గార్యసాధనాయత్తుఁడై యరుదెంచునేని, రాజసముఖమునకు దప్పక కొంపోదును; ఒక్కనిమిష మాలసించుట పాపమగు. ప్రభులారా! మాకిఁక సెలవు."

"లోయప్రభూ! ఈవైద్యునితోఁబాటు మేముగూడ రావలయునని రిచర్డునృపాలుఁడు పలికెను."

అట్లు శ్రానేదు చెప్పినంతనే, నిజానిజము లరయుటకుఁ గాఁబోలు, లోయప్రభువు రాజోద్యోగిచెవిలో నేమియో మాటాడి, యనంతర మిట్లనెను.

"ప్రభులారా! మీరు శాంతచిత్తులరై యుండు రేని దయచేయుఁడు; కాని, అనవసరముగా నీవైద్యుని బెదరింపఁ గడంగుదు రేని మా జేవిధమునైన వారింపఁ బూనుదు రేని, మీ రెంతటివార లైనను నరే? సహించువాఁడగాను. అవ్వలకు సాగనంపుదు. ఈభిషక్కు ప్రావీణ్యము నిరుపమానము. ఒకవేళ రిచర్డు నృపాలుఁడు వలదన్నను, ఈతనిచేత సాధనము చేయింతుననియే తలంతును. — హాకీమ్! నడువుము."

ఆదంబేకు తోడనే ముందు నడచెను. లోయప్రభు విరసప్రవర్తన గాంచిన అమారీ క్రోధఘూర్ణితవదనుఁడై తన యనుచరునివంకఁ దిలకించి, సత్వరము దెలిపోందెను: వారిరువురు గూడ రాజమందిరము ప్రవేశించిరి. కణాతుని రావలయునని గాని రావలదని గాని చెప్పినవారు లేరు: కావున, నాపరిస్థితులు గమనించి, యాతఁడును లోసకేగెను.

వినువున నిరీక్షించుచున్న రిచర్డునృపాలుఁడు వారిని గాంచి యిట్లనెను. "ఓహో! రిచర్డు మూర్ఛచిత్తుఁడై చోరఁబూనిన ప్రమాద

మును దిలకింప నరుదెంచితిరా! మంచి సాంగత్యము! మిత్రులారా! ఉదారహృదయులారా! అఖిల క్రైస్తవనాయక సభానియోజితులారా! స్వాగతము! ఆంగ్లనృపాలుఁడు సహజారోగ్యభాగ్య సమన్వితుఁడై తొంటియట్లు నాయకత్వము వహించును. లేదేని, జీవరహిత కళేబరమును సమాధిని జేర్పుఁడు. లోయా! నీప్రభువు సజీవుఁడై యున్నను, విగతజీవుఁడైనను, నీకుఁ గృతజ్ఞుఁడు. ఇందు మిత్రయొకనిఁ గాంతునే, అబ్బా! ఈరోగ మెంత దుస్సహము! నయనములు బలహీనములైనవి. నిచ్చెన లేకనే స్వర్గము నారోహింపఁ గడంగు సాహసి, స్కాటుశూరుఁడా! రమ్ము. హాకీమ్! రమ్ము. రయమ్మున రమ్ము! కార్యము గానిమ్ము!”

నృపాలుని రోగలక్షణములు వైద్యుఁడప్పుడే గ్రహించి యుండెను. ఆతఁడంతఁ దదేకధ్యానమున నాంగ్లభూపాలుని నాడి చిరకాలము బరీక్షించెను. ప్రేక్షకులెల్లరు గడు నిశ్శబ్దముగనుండిరి. అనంతర మా భిషక్కు నిర్మలతోయము లొకగిన్నెడు దీసి, వెనుకటి విధమునఁ దన జేబునందలి దివ్యౌషధము నందుంచి, కొంచెముసేపు తాళి నృపాలున కందీయఁబోయెను. రిచర్డు వైద్యుని వారించి యిట్టులనెను. “ఒక్కక్షణమాగుము. నానాఁడు నీవు చూచియుంటివిగదా. నీయది నేఁబరీక్షింపవలయు. శూరుఁడఁగదా, ఇందు నాకును గొంత పరిచయము గలదు.

హాకీము మాటాడక సమ్మతించెను. వాని కోమలకరము తోడనే పట్టి ఆంగ్లనృపాలుఁ డిట్టులనెను. “ఈహాకీము దేహమునందలి రక్తగమనము బాలకునిదివోలె గనునిశ్చలము. లోయా! మేము జీవించినను, సమసినను, ఈతఁడు రక్షణీయుఁడు. సగౌరవముగఁ బోషింపు. మిత్రమా! ఉదారహృదయుఁడవు సలాఉద్దీనుసుల్తానునకు నాకృతజ్ఞత నివేదింపుము. నే నొకవేళ మరణించినను, మీసుల్తాను సంశయింపఁ

దగినవాఁడు గాఁడు. బ్రతికియుండు నేని, ఆశూరశిఖామణినిఁ దదుచిత విధమున సత్కరింతును.

రిచర్డున్నృపాలుఁ డంతఁ దన తల్పమునఁ గూర్చుండి, మహామ్మదీయుఁడొసంగిన యౌషధపాత్రఁబట్టి అమారీ కాన్రేడుల నుద్దేశించి యిట్టులనెను. "రాజసోదరులారా! మధుపాత్రములు బూని యిటుల పానచేయుఁడు — "మహమ్మదీయుహస్తగతమగు జయూనశేము నగర ద్వారమునఁ బ్రప్రథమమున నస్త్రము స్థాపించు శూరాగ్రణికి విన్నిచ్చి పాటు భీరుఁడు నిరంతర దుర్యశోమగ్నుఁడగుఁ గాక!"

అట్లుపలికిన యాంగ్లనృపాలుఁ డౌషధము ద్రావి, యా పాత్ర వైద్యున కొసఁగి, యలసినవానివలె శయ్యపై వ్రాలెను. హాకీము మాటాడక యందఱవ్వలకుఁ బోవలయునని సన్న యొనరించెను. లోయ ప్రభువుతప్ప తక్కుంగల జనులు వెడలిరి.

౧౦

అమారీ కాన్రేడులు రాజపటకుటీరము వీడి, చుట్టును దిలకించిరి. కావలి వాండ్రు ధనుర్బాణములు దాల్చి యొకింతదవ్వునఁ గాపుండిరి. నిద్రా పరుఁడగు తమ జేనికి భంగము వారయకుండ సైనికులు నిశ్శబ్దముగఁ జుట్టును నప్రమత్తులైయుండిరి. కవచధారణ మొనరించిన యాయుధీయులుగూడ నుంతయైనను సవ్వడియొనరింపక, యధోముఖులై ప్రేత సంస్కారపరాయణులో యన విషాదఘూర్ణితమానసులై దిరుగాడు చుండిరి. వార లాక్రైస్తవనాయకులను గాంచినంతనే సముచితగౌరవ పూర్వకముగాఁ దమయస్త్రములు దింపిరి.

ఆంగ్ల రక్షకభటులను గడచిన యనంతరము అమారీ యిట్టు లనెను. "మిత్రమా! ఈయాంగ్లేయు లెట్లు మాఱిపోయిరో చూచి తివా! మల్లయుద్ధ మొనరించుచు, పాడుచు, బాడుచు, ద్రుళ్ళుచు,

గేరుచు, సురాభాండములు బగులఁగొట్టుచు నిరంతరాయమానముగ వీరు వినోదోన్మత్తులై యుందురుగదా."

కాన్రే డిట్లు లనెను. "శ్వానములవలె నాంగ్లేయులు విశ్వాస బద్ధులు. వారి నృపాలుఁడు వారితో సమానముగ నాడుచుఁ గేరుచు నాసైనికుల హృదయ మాకర్షింపఁజాలెను."

అంతట సమారీ యిట్లు పలికెను.

"ఈతని చిత్తవృత్తి యెల్లప్పుడు పరిభ్రమించుచునే యుండును. ఔషధము ద్రావు సమయమున నాడిన మాటలు వింటిగదా."

ఔను. "సలాడుద్దీను కాఁబట్టి యదృష్టము బాగుండెను. గాని మఱి యొకఁ డాయెనేని, ఆ సలాడుద్దీనే సామాన్యమహమ్మదీయుఁ డాయెనేని, ఈ యౌషధము వినా మఱియొక పదార్థ మేదియు నక్కఱలేకుండ పోయెడిని. ఈమ్లేచ్ఛరాజు నిజ కులాచారసమ్మతముగఁ దనహద్దున నుండక, క్రైస్తవశూరునివలె నిష్కారణ గౌరవోదారవిశ్వాసములు వ్యక్తపఱచును. వీని కీదుర్గుణ మేల కలుగవలయు? ఈ సుల్తాను తనకుఁగూడ క్రైస్తవ శూరశ్రేణియందుఁ బ్రవేశ మీయవలయునని రిచర్డును గోరెనఁట!"

"ఎంత విపరీతము! శూరబిరుద మత్యుత్కృష్టము. అట్టి పవిత్ర శ్రేణి మ్లేచ్ఛజన కళంకితమగు సమయ మరుదెంచెనేని అందుండి మనము తొలంగుట శ్రేయోదాయకమగు."

వారట్లు సంభాషింపుచుఁ దమ హయములు నిలిచియున్న తావు సమీపించిరి. వారి పరిజనులచట వేచియుండిరి. కాన్రే డిట్టులనెను. "మనమీ యశ్వములు వీడి, సాయంసమయ శీతలమందానిలసౌఖ్య మనుభవింపుచు మన శిబిరమునకు నడచిపోదము" సన్యాసిశూరుఁడు సమ్మతించెను. వారలు శిబిరసంకీర్ణమగు తన్నగరజన విహారపథంబు లల్లన వీడి, వారు క్రమముగా నిర్జనప్రదేశములవంకఁ బోఁజొచ్చిరి.

రక్షకభటులు మాత్ర మచ్చటచటఁ గాన్పించుచుండిరి.

సైనికవిషయముల గుఱించియు, రక్షకవిధానము గుఱించియుఁ గొంత తడవు వారు ముచ్చటించిరి. కాని, అట్టిప్రసంగ మిరువురకును ననహ్యాముగ నుండెను. తుద కాప్రసంగముకూడ నిలిచిపోవ నిరువురు మౌనముద్ర వహించిరి. కొంతకాల మట్లు లగుడు కాన్రేడు తత్క్షణ నిశ్చితాభిప్రాయప్రేరితునివోలెఁ దన యనుచరుని శిలాసన్నిభ వదనమున నాకస్మికముగ దృష్టి నిలిపి యిట్లు లనెను. "మిత్రవరా! భవదీయ పవిత్రతా శూరత్వములకు భంగము కలుగదేని, ముఖత్రాణము దీసి నిజరూపు జూపుము. మిత్రుండఁగదా! మిత్రునితో భాషించునపుడు వదనము మఱుగుపఱచుట యనుచితము."

అట్లు కాన్రేడు భావగర్భితముగఁ బలుక, సన్యాసి మందహాస మొనరించి సాభిప్రాయముగఁ నిట్లు బదులాడెను. "నాయదివలెఁ గొన్ని ముఖత్రాణములు నల్లగ నుండును. మఱికొన్ని ముసుగులు చూచుటకు బాగుగనే యున్నను తద్విరుద్ధ ముఖలక్షణములను మాత్రము మఱుగుపరచును."

వారి ప్రసంగము జూడ, నిరువురును విపరీతాలోచనాయత్తచిత్తులై యుండి, చూచుటకు మాత్రము గాంభీర్యము వహించినట్లు తెల్లమగును. ముసుగుదీసి పారవేయునటు లభినయించి కాన్రేడిట్లు లనెను. "మిత్రమా! నా వేషము దీసివైచితి. ఇఁకఁ గార్యాలోచన మొనరింపవలయు. ఈ మతయుద్ధమువలన నీ సన్యాసి శూరశ్రేణికిఁ రాఁగల లాభనష్టములు దలంచి యుంటివా?"

"నేర్పరి వౌదువు. నిక్కముగ నీవు ముసుఁగు దీయుటకాదు! మదీయ రహస్యము మాత్ర మరయఁజూతువు. ఐనను, గమనింపుము. తొల్లి యొక కర్షకుఁడు వర్షముకొఱకుఁ బ్రార్థించి, సమయమునకు వర్షింపకుండుటచేఁ గినిసెను; అంతటి వేగిరపాటు వలదని బుద్ధిచెప్ప

వలయునని యెంచి, దైవ మొక నదీప్రవాహము నావంక మఱలించెను. ఆ తెఱంగున నీరము కావలసిన దాఁపు నీరమువలననే సర్వము గోల్పోయెను."

"నిక్కము. కాని, ఈ క్రైస్తవసేనావాహిని తీరంగమున కేల కావలయు? యీసైన్యము లన్నియు సముద్రగర్భమున మునిఁగి పోయిన బాగుండునే. ఈ దేశము గనుపట్టుకొని యున్న మనము మహమ్మదీయులతోఁ బోరాడితిమో, అసాధ్య మగునపుడు శిరము వాల్చియో పోవుచుందుమే. కాని, క్రైస్తవమహాసైన్యము లొక్క సారి ఉప్పెనవలెఁ దిరుగఁబడుటచే సలాహుద్దీను సుల్తాను సహజముగ కృతనిశ్చయుఁడై యున్నవాఁడు. ఈ ప్రాంతమున మన కిఁక దాపుడ దని తలఁతును. మహమ్మదీయ ప్రజాకంటకుల పై పెచ్చుపెరిగియున్న మనల నిందు నిలువ నీయఁడు."

అమారీ యిట్టు లనెను. "కాని, ఈ క్రైస్తవ మహాసైన్యము విజయము గాంచఁగలదు."

"దాన, మనకుఁ గలుగు లాభ మేమి!"

"క్రైస్తవవిజయము నీకు శుభప్రదముగా నగును. 'సరాటు' పాలకుఁడగు కాన్నేడు జెరూసలేము నృపాలుఁడు కాఁగలఁడు."

"జెరూసలేము రాజ్యాధిపత్యమా! చప్పటకు మాత్రము ఘనము; కాని, అనుభవయోగ్యము కాదు. ఆచార్యా! ప్రాచ్యదేశనివాస కారణమున నిచటి ప్రభుత్వవిధానమునందలి సుగుణము నా కనుభవ వేద్యమాయెను. రాజు, ప్రజయును మాత్రము గల దేని రాజ్య మనఁ జెల్లును. వా రిరువురి నడుమ సామంతాది బహుళాధికారవర్గమునకుఁ దావొసఁగు ప్రభుత్వ మొక ప్రభుత్వము కాదనియే చెప్పవలయు. జెరూసలేము రాజ్యాధిపత్యముకంటె మదీయనగర పరిపాలనయే వాంఛనీయము. జెరూసలేము పాలకుఁడు పదిమందికి నొదిగి స్వాతంత్ర్య

రహితుఁడై మనవలయు. అట్టి నికృష్టాధిపత్యము నాకేల? ఒకరి యడ్డులేక నిరంకుశపాలన మొనరించువాఁడు మాత్రమే రాజగును. మఱియొకటి: రిచర్డు నృపాలుఁ డారోగ్యవంతుఁ డగునేని, అట్టి రాజరిక మైనను స్థాపించుట కష్టము. అతఁడు మఱియొకని బ్రతిష్ఠించును.''

"మిత్రమా! చాలును, నీ అభిప్రాయ మెఱింగితి. ఇతర నాయకులు గూడ నిట్టులే భావింతురు, కాని నీవలె మనసు విచ్చి భాషింపరు. ఒక యుపమానము స్ఫురించె, నాలింపుము. సముద్రతరంగ ఘాతముల స్రుక్కు నౌకలను అనాగరకులు గూడఁ దప్పక రక్షింతురు: కారణము, తదంతర పదార్థస్వీకారమే, గాని, నిర్వ్యాజకారుణ్యము కాదు.''

అమారీ యిట్లు పలుక, ననుమాన తీక్ష్ణవీక్షణముల నాతనిఁ దిలకించి, కాన్రే డిట్లు లనెను.

ఆచార్యా! రహస్యభంగ మొనరింపవలదు సుమా. నా జిహ్వ యెన్నఁడు నా యూహలు వెల్లడించునది కాదు. మదీయ భుజబలమున నా గౌరవము రక్షించుకొనఁ జాలుదు. ఒకవేళ దోషారోపణమునకు గుఱియగుదుఁగాక, ఐనను, నా కత్తియెదుట నిలుచు నెంతటి యోధు నైనఁ జెక్కుడి యఖర్వ గౌరవసమన్వితుఁడనై యుందును.''

అంత, నమారీ యిట్టు లనెను. "కాని, అంతటి ధీరస్వాంతున కింతటి వేగిరపాటు, ఇంతటి యులికిపాటును అనుచితము సుమా. అది యటుండ, రహస్యభంగ మొనరింపక, విశ్వాసబద్ధుఁడనై యుందునని బాసచేయుము. జెరూసలేము నందలి పవిత్ర దేవాలయముతోడు.''

దైవచింత యెఱుంగని అమారీ యట్లు సమయ మొనరించి నంతనే, సహజముగ సాహసపరాయణుండగు కాన్రేడు తదవసరోచితమగు వివేకము మఱచి ఆ సన్యాసి శూరవాయకు నధిక్షేపించెను. తోడనే యాతఁడు దందహ్యమానమానసుండై, తన యనుచరుని భస్మీభూత మొనరింపంజాలు భయదమరణ సన్నిభవీక్షణము బఱపి, యంతలో

నిగ్రహించుకొని, తానును సరసముగ నెక్కసక్కెము లాడెను.

అమారీ యాధిపత్యమున నుండిన సన్యాసి శూరశ్రేణి గుఱించి యొకింత యెఱుఁగవలయును. దీనినే 'దేవాలయశ్రేణి' యందురు. ఐహికవిషయములపై రోసియో, లేక, మఱేకారణముననో మఠ ప్రవేశ మొనరించువారివలెనే వీరును శ్రేణిధర్మములకుఁ గట్టువడి, తదధీశుని మాటమీఱరాదని సాధుజీవన మొనరింతుమని సమయ మొనరించుటయేగాక, సకల క్రైస్తవజనపవిత్రధామమగు జెరూస లేము నగరమును మహమ్మదీయుల బాఱినుండి రక్షించుటకుఁ గృత నిశ్చయులై యుండిరి. ఆ కారణమున, నిస్సంగులై మనవలసిన మఠ స్థులు శూరులై సమరపరాయణులైరి. అట్టివారలు సహజముగఁ గఠినులు క్రూరులునగుదురు. హంతకులు, సాహసికులు మొదలగు కుజనులు దశదేశములనుండి వాఱివచ్చి యీ శ్రేణియందుఁ జేరు చుండిరి. దుర్మార్గులయ్యు బలసాహసములు గలవార లగుటచే నా సన్యాసిశూరులు మహమ్మదీయుల నురుమాడుచు, ధనార్జన మొన రింపుచు, భోగపరాయణులై క్రైస్తవనృపాలురనుగూడ లెక్కసేయక హాయిగ మనజొచ్చిరి. అట్టి యొక శ్రేణినాయకుండు అమారీనాముఁడు.

కాన్రేడు సహజముగ నొక మేటి శూరుఁడు. అతఁడే సలాడుద్దీను సుల్తా నును తొలుదొల్త వారింపఁజాలి, యందులకుఁ బ్రతిఫలముగ టైరు నగరమునకుఁ బాలకుఁడాయెను. ఆ సందర్భమునఁ గాన్రేడు జెరూస లేము రాజ్యాధీశునకు సామంతుడాయెను. కాని, ఆ రాజ్యము దుర్బల మగుటచేత, కాన్రేడే ప్రముఖుఁడై యుండెను. ఐనను, అతఁడు సంత సింపక యాశాపరుఁడై యుండ, యెరూసలేము రాజ్యాధికారిణియగు రాణి సంతానవిహీనయై మృతినొందెను. ఆమె భర్త 'గాయి' అనువాఁడు తాత్కాలికముగ నాధిపత్యము వహించెను. కాన్రేడు గత రాజ్ఞిసోదరిని వివాహమాడి, తద్రాజ్యము గ్రహింపవలయునని నిశ్చ

యించెను. మనమిఁక వారి సంభాషణ మాలింపవచ్చును. కాన్రేడిట్లనె.

"మిత్రమా! మీరిపుడు సర్వస్వతంత్రులరై హాయిగ నుండిరి గదా. ఈ క్రైస్తవ రాజన్యులు జయింతురేని, పాలస్థానము వారి యధీనమగునేని, మఱి యిఁక శత్రుభయములేని కారణమున మీ స్వాతంత్ర్యము తప్పక యంతరించును. మీ శ్రేణి యావశ్యకమే నశించును."

అంతట నమూరీ పికృతముగ నవ్వి యిట్లు ప్రశ్నించెను. "నీ పలుకులు నిజము కావచ్చును. కాని, ఒకవేళ క్రైస్తవనృపాలురు వెనుదిరుగఁ బాలస్థానము మహమ్మదీయుల యధీనముననే యుండె ననుకొమ్ము: దాన మనకుఁ గలుగు లాభమేమి?"

"లాభ మపారము, నిశ్చయము. సుల్తాను మన సాహాయ్యము తప్పక యపేక్షించును. తన్ను తానె పరికరరక్షితులగు క్రైస్తవ శూరులు కొలదిమంది తోడ్పడినఁ జాలు, సలాఉద్దీను సుల్తాను ప్రాచ్య దేశవైరులను సులభతరముగ జయింపఁగలఁడు. మనకు నిక్కముగఁ గొన్ని రాష్ట్రములు ప్రత్యేకించును. ఈ మ్లేచ్ఛ రాజు బహు సమర్థుఁడగుటచేత, మనము భద్రముగ నుండవలయు. కాని, ఈతఁ డెంత కాలము జీవించును! అనంతరము మనల నడంచి యుంచుట యెవ్వనికి సాధ్యమగును! మరియొకటి ప్రాచ్యదిగ్భాగమున సామ్రాజ్యములు కుక్కగొడుగులవలెఁ బొడసూపి, యట్లులే మాయమగుచుండును. ఈ లోపున, మనవంటి సైనికులు మఱికొందఱు రావచ్చును; అప్పుడు మనలను వారించువారెవరు? ప్రకృతము రిచర్డు మొదలగు భూపాలుర రాకవలన మన ఘనత మాటుపడిఁగ యున్నది. వీరు వెడలిన యనంతరము మన యదృష్టము సిరి ఘాటముగఁ బర్వెతును."

"మిత్రమా! నీ వాదము సమంజసము. నా మనోగమనము గూడ నట్లులే యుండు. కాని, కడు జాగరూకతతోఁ జరింపవలయు. ఫ్రాన్సు దేశాధిపతియగు 'ఫిలిప్పు' ధైర్యశాలి, వివేకవంతుఁడు గూడ సుమా."

"ఫిలిప్పును సుళువుగా మఱలింపనగును. నిజామాత్యసామంతాది జనప్రేరితుఁడై యాతఁడు సహజవివేకము నొరంగి యుద్ధసన్నద్ధుఁడై యురుదెంచెను. తనదేశమునకుఁ గడు చేరువగనున్న ఇంగ్లాండు నృపాలుఁ డాతని సహజవైరి. మఱియు, ఫిలిప్పు మత్సరపరుఁడై దురాశాపరుఁ డైయుండు. ఈ కడుదూరదేశమునఁ గాలహరణ మొనరించుటకంటెఁ దనదేశమున కరుగుటయే ఆతనికి లాభకరము. తగు వీలొదవునంతనే యాతఁడీ తలంపుడిగి నిజదేశాభిముఖుఁడగును."

"ఆస్ట్రియా దేశాధీశుని గుఱించి యేమందువు?

"ఆతఁడు దుర్గర్వి, మందుఁడు. తన యాస్థానమునందలి గాయకులు కూడ నాంగ్ల నృపాలుని యమానుష బలసాహసముల గుఱించి పాడుచుందురు. ఆతఁ డయ్యది సహింపనేరక లోలోనఁ గడుఁ గటకటంబడు. ఆంగ్లభూపాలుఁ డాతనికి భయకారణుఁడు, నసహ్యాకారణుఁడునై యుండు. భయంకర వృకమును వేఁటాడు జాగిలములలోఁ బిఱికివి ముందేగి ఆవన్యమృగమును దాఁకఁజాలక వెనుక వెనుక తగ్గి, ధైర్యవంతములగు శ్వానము లద్దాని జీల్చునంతనే అయ్యవి కూడ ధైర్యము దాల్చి కవియును: ఆస్ట్రియా నృపాలుఁ డట్టివాఁడు. కాని, మిత్రమా! నేఁ డిట్టివిషయముల గుఱించి యేల వాకొనవలయు? ఈ యఖిల క్రైస్తవరాజన్యసంయోగము విచ్ఛిన్నము కావలయునని, ఈ నూతనాగతు లీప్రాంతమునుండి తరలవలయుననియు గదా. మఱియు, ప్రఖ్యాతరాజులలో నొక్కఁడు తప్ప మిగిలినవారలు సుల్తానుతో సంధి గావించుటకు సంసిద్ధులు.

"నిజము. క్రైస్తవనృపాలుర యభిప్రాయములట్టులే యుండు. మొన్నటి సమావేశమునఁ దెల్లమాయెను. కాని, నీ హృదయ మింకను గొంత తేటపడవలయు. సుల్తానుతోడి సంధికార్య సంధానసందర్భమున నా చిత్రకలాంఛనుని. ఆ స్కాచిశూరుని అంపవలయు

సని సభయందు నీవేల పట్టుపట్టితివి? "

అమారీ యల్లు ప్రశ్నింప, కాన్రేడు మందహాస మొనరించి యిట్లు పలికెను. "అది యొక యుక్తి. కణతి నామధేయుడగు శూరుడు బ్రిటను దేశస్థుడనియు, రిచర్డు సైన్యములోనివాడనియు సలాఉద్దీను ఎఱుంగును. కావున, సుల్తాను వానిని విశ్వసించును. రెండవ మర్మమిద్దియున, స్కాటు జాతివాడు సహజముగ నాంగ్లనృపాలుని ప్రేమింపజాలడు; ఇంకను బరస్పర వైషమ్యము లుండు. అకారణమున నాస్కాటి శూరుడు నిజనందేశ పరిణామ మెఱింగించుటకు సూటిగా రిచర్డు సమక్షమునకు బోడు. మనకయ్యది వాంఛనీయము."

"మిత్రమా! నీయుక్తి యపూర్వము; కాని, కడు సున్నితము; ప్రకృతము నిరర్థకము. నీయుపాయ మెంత విరుద్ధముగ బరిణమించెనో చూచితిగదా. ఈస్కాటి శూరుడు స్వీయకార్యపరతంత్రుడై యరుదేజక, అసింహాటలుడు రిచర్డు పునర్జీవికాగల సాధనముం గొనితెచ్చెను. ఈ వైద్యునుపచారమువలన నామున్కరరాజు జీవింపగలడు. అవు డాతని నేభూపాలుడు వారింపజాలును? ఆంగ్ల రాజు సైతానువలె సపూర్వబలోత్సాహవరుడై కదనరంగమున ముందంజవేయునపుడు, తక్కుంగల రాజులు నాయకులు గూడ లజ్జావనతవదనులై తప్పక యనుగమింతురు.

"మిత్రమా! అట్లు కానేరదు. ఈ మ్లేచ్ఛవైద్యు డరుదెంచిన నేమి? ఆంగ్లరాజును గారించు నసాధ్యరోగమును మటలించునా? కల్ల. ఒకవేళ నమానుషముగ సంకల్ప సిద్ధుడగు గాక; అంతమాత్ర మున జెడి పోవునది లేదు. రిచర్డు పునరారోగ్య మనుభవించు లోపున, ఫ్రెంచి ఆంగ్లేయజాతుల సఖ్యము ధ్వంస మొనరింతును; ఆస్ట్రియా నృపాలుడైనను విముఖుడై తనదేశమునకు బోవునట్లు యొనరింతును. ఆంగ్లరాజు వలయు జవసత్వములు గాంచి నాయ

కత్వము వహించు లోపున నితరప్రసిద్ధభూనేతలుం దమదేశములు చేరి యుందురు. రిచర్డు స్వీయసైన్యములను మాత్రము శాసింపవలయు."

ఈకుతంత్రము సన్యాసిశూరనాయకుండగు అమారీకి నచ్చ దాయెను. ఆ యేకాంతప్రదేశమున నెవ్వరైనం బొంచియుందురేమొ యని యిటునటు వడివడి దీక్షించి, తన యనుచరుని హస్తముబట్టి నిజహృదయ దుష్టాభిప్రాయ మచ్చుపడ నాతం డిట్టులనెను.

"మిత్రమా! ఇట్టి కొఱమాలిన యాలోచనలేల? మృత్యుముఖమున నున్న రిచర్డు లేచు లోపున నేమియో చేయుదువా? ఆతండే లేవవలయు? ఆంగ్లరాజు మృత్యుసంప్రాప్తి నుండి వెలువడరాదు!"

కాన్రేడు అదరిపడెను. "ఏమి! ప్రసిద్ధాంగ్లనృపాలుండు, సింహబలుండు, క్రైస్తవజగదేకవీరుం డామహానీయుని గుఱించియే యిటులందువా?" వాని వదనము వెల్లబాఱెను; స్వరము కంపించెను; కాళ్లు వడంకెను; చూపు మ్రాన్పడెను. అంత నమారీ నిందాగర్భిత మందహాస మొనరించి యిట్టులనెను.

"శూరుండా! నీశూరత్వము, ధీరత్వము నిదియేనా? నానాదేశాగత క్రైస్తవరాజసభను ఘంటివలె నాదించు ధీశాలివి నీవ యగుదువా! ఎంతటి భీరుండవైతివి! మంత్రశాస్త్రాభ్యాస మొనరింపంగోరి, గురువులేని సమయమున నాశాస్త్రము దీసి, భూతాకర్షణ సమర్థమగు మంత్రము పఠించి తత్కారణోద్భూతభూతముగాంచి ధైర్య రహితుండై భయప్రకంపితుండగు మందునివలె నీవుంటివి. ఏమందువు?"

కాన్రేడు కొంచెము తెలివొంది, యిట్టులనెను.

"మిత్రమా! ఉపాయాంతరము లేనపుడు నీవు చెప్పునదే యుక్తమగును. కాని, దైవమా! ఎంత దారుణము! యూరపుఖండమునందలి నానాదేశస్థుల శాపములకు గుఱి యగుదుమే!—సకల క్రైస్తవమతాధిపతియగు పోపు మనకు గతులు లేకుండ చేయునే;

నికృష్ట కుష్ఠరోగ బాధితులగు దౌర్భాగ్యులు సహితము తాము అమారీ క్రానేడులము గామని సంతసింతురే!"

సన్యాసిశూరనాయకుఁడు సహజ నిశ్చలతవీడక, ఇట్లు పలికెను.

"ఓయీ! తాదృశాలోచనల కధీనుఁడవగుదువేని, యీవిషయ మింక విస్మరింపుము. మన మీవిషయమెన్నఁడు దలఁపలేదనుకొందము. ఇది యొక స్వప్న మనుకొందుము. స్వప్నగత వృత్తాంత మింక దలఁపవలదు."

క్రానేడిట్లు బదులాడెను. "ఈస్వప్నము తొలఁగనేరదు. మిత్రమా! మొదట నాస్ట్రియా యింగ్లాండు దేశములకు భేదము గల్పింతును."

అమారీ సంతసించి వెడలెను. చీఁకటియం దాతఁ డంతరించు వఱకు నావంకఁ దిలకింపుచుఁ గ్రానే దచ్చట నేయుండెను ఆతఁ డాశాపరుఁడు, గర్వి. మంచిపెద్ద [illegible] కార్యము సాధింపఁజూచు తంత్రజ్ఞుఁడు కూడనగును. కాని, అమారీవంటి క్రూరాత్ముఁడు గాఁడు. క్రానేను భోగపరాయణుఁడై, స్వేచ్ఛాచారముగ నుండఁగోరును. ఆతఁ డిట్లు చింతించెను. "ఆహా! ఈ కఠినాత్ముని పలుకు నిక్కము. అమారీ చెప్పినటులు భూతము నామంత్రణ మొనరించితి. కాని నావలెనే స్త్రీయలాభపరాయణుఁడగు నీ సన్యాసిశూరుఁడు తదర్థ మింతటిక్రూరకృత్యమైన నొనరింప సమకట్టునని తలంచి యెఱుంగనే. ఈక్రూరనేదు సాగరాదు. ఇఁకనైన నీ మతయుద్ధ [illegible]తరింపవలయు. అమారీ యుపదేశించు మార్గమే సూక్ష్మము; నిశ్చయము. కాని, తలంచునంతమాత్రమున హృదయము కంపించును: ఐనను, అయ్యది తరుణోపాయము గానోపు."

ఆ తెఱంగున క్రానేడు నిజమనోభావాలోచనామగ్నుఁడై, బాహ్యప్రపంచము మఱచియుండిన ఆముహూర్తమున, భటుఁడొకఁడు నిశ్చల విస్పష్ట స్వరమున నిట్లు హెచ్చరించెను. "మనపవిత్రసమాధిసంస్మరింపుడు!"

అపలుకుతే తత్క్షణము వివిధస్థానములనుండి ప్రతిధ్వనించెను; కాన్రేడు భయప్రకంపితహృదయుం డాయెను. నానా దేశములనుండి యరుదెంచిన క్రైస్తవసైనికులు తమపవిత్రసంకల్ప మొక్కక్షణమైన మఱవరాదని రణకథకులప్పుడప్పు డటులు హెచ్చరింపుచుందురు. ఆవిషయము కాన్రేడెఱుంగనిది కాదు. కాని, చిత్తమును దురాలోచనలు కలంచు నాముహూర్తముననే ఆహెచ్చరిక వెలువడుటచేత దైవమే తనునట్లు ప్రబోధించినటుల స్ఫురించెను. తదవసరమున నావేళమున దశదిశలు వడివడిఁ బరికింప, సకలక్రైస్తవసేనాశిబిరమధ్యమున 'జార్జిదిబ్బ' యను సమున్నతస్థలమున సగర్వముగ నెగురు నాంగ్లపతాకమాత్రమునకే దుస్సహముగ గోచరించెను. తక్కిన ప్రతిభాశాలు రగు నితరరాజుల లాంఛనము లామిట్టను సమప్రదేశమున స్థాపితములై యుండ, వానికింకఁ దాన యెక్కుడు దాసవలె నాంగ్లజెండా మొక్కటే యామిట్టపై నెగురుచుండెను. సమున్నతాంగ్లపతాకము గాంచినంతనే, సూక్ష్మముగు కాన్రేడు చిత్తమున కొకయూహ స్ఫురించెను. ఇంతవఱకు నాతనిఁ గలంచు నాందోళనము తత్క్షణము అడంచెను. కాన్రేడు దృఢాభిప్రాయుఁడై, తనపత్తి [illegible] గమునఁ దనశిబిరము జేరి తనకొఱకు వేచియుండు పరిజనులను సెలవొసఁగి, రయమున్నతశయ్యపై వ్రాలి, యిట్లు చింతించెను. "ఆస్ట్రియా నృపాలుని రేపుగాంతును. మాయుద్యమ మెట్లు ఫలించునో చూచెదఁగాక. విఫలమగునేని అపుడు అమారి దారుణోపాయము..."

౧౧

ఆస్ట్రియా దేశము జర్మనుసామ్రాజ్యములోనిది. 'లీపాల్డు' నామధేయుఁడగు నా దేశపాలకుఁడు జర్మనుసామ్రాట్టునకు దగ్గఱచుట్ట మగుటచేతఁ దదాధిపత్యము సంపాదింపఁజాలెను. మతయుద్ధా

నంతరము రిచర్డు ప్రచ్ఛన్నముగ నాస్ట్రియాదేశము జొచ్చెను. లీపాలుఁ డాతని బంధించి శాశ్వతమగు దుర్యశము గడించెను. కాని ఆతని కట్టి బుద్ధి స్వాభావికముగ బుట్టినది కాదు. ఆస్ట్రియాపాలకుఁడు దుర్బలుఁడు, దురభిమాని, యాశాపరుఁడు. ఐనను లీపాలుఁడు క్రూరాత్ముఁడుమాత్రము కాఁడు. సమున్నతమై, దృఢమై, మనోహరమై యొప్పు నాతని మూర్తి యెఱుపు, దెలుపురంగులతోడ నలరారు చుండెను. ఆనృపాలుని కురులు దీర్ఘముగఁ జక్కగ నుండెను. తన కాయము తనకే బరువుగ దుర్భరముగ నుండినటుల లీపాలుఁడు వికృతముగ నడచును. ఆస్ట్రియాభూపాలుఁడు సామాన్య వస్త్రములు ధరింపఁడు. ఆతఁడు సదా యమూల్యాంబరములే సగర్వముగఁ దాల్చును. కాని యట్టి వస్త్రధారణ మాతని యాకృతికి సరిపడ కుండెను. దురభిమానియగు లీపాలుఁడు తన యాధిక్యము నిలుపుకొను విధ మెఱుంగక యసంబద్ధముగఁ బ్రవర్తించుచుండెను. చిత్తము నొకింత స్థిరముగ నుంచి యాత్మగౌరవము సులువుగా నిలుపుకొన జాలుసమయములం దాతఁడు మూర్ఖుఁడై, ధూర్తుఁడై వాక్పారుష్యము జూపుటయేగాక పరుషకృత్యములుగూడ నొనరించువాఁడు.

అవివేకియగు లీపాలుఁడు తా నవివేకముగ మెలఁగుచుంటినని యప్పుడప్పుడు గ్రహింపఁ జాలియుండెను. అట్టి జ్ఞానము సహజముగ బాధకరముగ నుండెను. తనయంతటి రాజ్యాధికారసంపన్నుఁడు మెలఁగవలసినట్లు తానుఘనముగ మెలఁగుటలేదని యాతఁడు సంకటపడుచుండెను. తానాకారణమున బ్రజాసిరసనమునకుఁ బాత్రుఁడ నగుదునని యనుమానించి యాతఁడు మఱియు ఖేదపడును.

ఈ లీపాలనృపాలుఁడు మతయుద్ధసన్నద్ధుడై మహాసైన్యసమేతుఁడై బయలుదేఱినపుడుప్రసిద్ధాంగ్ల నృపాలునితోడి స్నేహ మనుభవింపవలయునని వాంఛించెను. అవకాశ మొదవినపుడెట్టిప్రయత్నము

లాతఁ డొనరించియే యుండెను. ఆస్ట్రియారాజు కేవలము ధైర్యహీనుఁడు కాఁడు. కాని, అపాయమును రమ్యకాంతాలలామనుబోలెఁ గాంక్షించు రిచర్డు నృపాలాగ్రణి యాతఁడు ధీరుఁడు కాడని, యెంచి నిరసించెను. మఱియు నీపాలుఁడు నిజ దేశాచారానుగుణముగ భోజనప్రియుఁడును, అమిత మధురసాస్వాదనాయత్తచిత్తుఁడు నై యుండెను. ఆంగ్లనృపాలున కట్టి యభ్యాసములు దుస్సహములు. తన యభిప్రాయము నాతఁడు మఱుఁగు పఱుపలేదు. నీపాలుఁ డాకారణమున సహజముగఁ గుపితుఁ డాయెను. కుటిలుఁడును, వివేకవంతుఁడును, నేర్పరియు, నాంగ్లరాజునకు సహజవిరోధియునగు ఫ్రెంచి నృపాలుఁ డాంగ్లాస్ట్రియా రాజన్యుల పరస్పర విభేదానలమును మఱియుఁ బ్రజ్వలింపఁజేయుచుండెను. ఫ్రాన్సుదేశమున రిచర్డు కొంత రాజ్యము గలిగి యుండెను; అతఁ డాసందర్భమున ఫ్రెంచిరాజునకు సామంతుఁడు గావలయు. కాని, స్వతంత్ర దేశపరిపాలనా ధురంధరుఁడై, భూరిబల ధైర్య గుణాలంకృతుఁడై యొప్పు నా రాజేంద్రుఁడు ఫ్రెంచిరాజు నేల లెక్కసేయును? ఫిలిప్పు ప్రతిక్రియ యొనరింపజాలక, సహించియు నుండజాలక, మతయుద్ధార్థ మరుదెంచిన యితరనాయకులను జాతుర్యము మెఱయ జేరఁదీసి, యసాధ్యుఁడగు నాంగ్లనృపాలుని భంగపుచ్చవలయునని యోచించెను. స్వార్థపరుఁ డగు కాన్రేడు రిచర్డు నృపాలునిపైఁ గుట్రలు పన్నుచుండిన యాసమయమునఁ బరిస్థితు లిటులుండెను.

కాన్రేడు ఆస్ట్రియా పాలకునిఁ గాంచుట కొక నెపముండవలయుఁ గదా. "సైప్రసు" ద్వీపమునుండి యరుదెంచిన యమూల్యమధురసము తనమిత్రున కొసంగి, దాని ప్రభావ ముగ్గడించి, సందు జూచి కథ నడిపింపవలయునని కాన్రేడు నిశ్చయించెను.

మధ్యాహ్నసమయమున నాస్ట్రియా భూపాలుఁడు భోజన మారగించుచుండెను. తన్నిమిత్తమాయత్తమైన బల్ల నానావిధ రుచిరాహార

పదార్థములతోడను, ప్రశస్తమధుపాత్రములతోడను ఘూర్ణిల్లు చుండెను. దీర్ఘములగు గడ్డములు గల ప్రభువులు చిత్రవస్త్రధారణ మొనరించి సముచితాసనముల జుట్టును గూర్చుండిరి. వివిధప్రాయము లగు పరిజనులు తమతమ యజమానుల చాటుననుండి తమలోఁ దాము మాటాడుచు, ప్రభుహస్తముక్తకబళములు గబళించుచు, నప్పుడపుడు వారితో మాటాడుచు హాయిగనుండిరి. గాయకులు, హాస్యగాండ్రు, ప్రహసనాంగులు గూడ నసంఖ్యాకముగ నుండిరి. వారందఱు గూడ విచ్చలవిడిగ సురాపాన మొనరించి కేరుచు నుండిరి.

బహుజనసంకీర్ణము, నానావిధకంఠరవముఖరితమై యొప్పు నా రాజభవనము కాన్నెడునకొక మద్యశాలవలెఁ దోఁచెను. అస్సిరియా భూపాలుని నాగరికత యెంతి నికృష్టముగ నున్నను, అతని లాంఛనములు మాత్ర మావంతయు లోపములేకుండ యథావిధముగ జరుగ వలసియుండెను. సర్వాంశమున జతుంటు పరిచారికలు మాత్ర మాతని చెంతఁ జేర నర్హులు. ఎవ్వరైనను, బహు జాగరూకతతో సమీపించి, అపార భయభక్తులతో మోకరించి, భోజనపదార్థముల నందీయ వలయు. అతని వైభవమున కంతము లేదు. సువర్ణకలశములందే యాతఁడు మేలిరకపు మధురసము ద్రావును. లీపాలుని వస్త్రము సముజ్జ్వలము; కిరీటము స్వతంత్ర భూపాలునిదివోలె సమున్నతముగ రాజిల్లుచుండెను. రెండడుగుల పొడవుగల మొనలు పాదరక్షలు ఘనరజితపీఠమునంటియుండెను.

లీపాలుని దక్షిణభుజము వెనుక నొక వింతపురుషుఁ డాసీనుఁడై యుండెను. అతఁడు సామాన్యుఁడు కాఁడు. వాని నల్లని అంగీపై నున్న నల్లని మొగములకు బట్టుపడ లెక్కలేని వెండిబంగారు నాణెములు దీపించుచుండెను. అయ్యవి వివిధ రాజన్యు లొసంగిన బహుమానములు. వెండి నాణెములు గుత్తిగఁగట్టిన యొక పొట్టి చేఁగఱ్ఱ

బట్టి, జనుల నాకర్షింపవలయు నపు డతఁడు గర్భునఁ గొట్టును. వాని యుద్యోగమిట్టిదని నిర్వచించుట కష్టము. గాయకుఁడు, మంత్రి, వంది, కవి, ప్రాసంగికుఁడుకూడనై యాతఁడు నిజరాజాభిమానగౌరవములు జూరగొనుచుండెను. ఆకారణమున రాజ కృపాపేక్షాపరులావహాళీయుని ముంగురఁ బ్రవసు నొనరించుచుండఁ బ్రయత్నించుచుండిరి. ఈతనికి 'వాచాల' నామధేయము సంక్రమించెను. వింత వస్త్రములు వింత టోపీయును వింతకడియాలు, గజ్జెలు, మువ్వలును గల్లుమనిపించు నాస్థాన విదూషకుఁడు రెండవపార్శ్వమున నుండెను.

తాదృశ నానాజన పరివృతుఁడై భోజన మారగించు నాస్ట్రియా నృపాలుఁడు కాన్రేడును గాంచినంతనే, ససంభ్రముఁడై, సగౌరవముగ స్వాగతమొసంగి, తన కుడిప్రక్కఁ గూర్చుండఁజేసెను. తనమంత్రునాంతర్యమెఱుఁగఁజాలని లీపాలుఁడు నిజవాచాలవిదూషకుల ప్రసంగ మాతని కానంద మొదవగల్గునని విశ్వసించి, తానానందింపఁదొడఁగెను. వాచాలుని ప్రసంగానంతరము విదూషకుఁ డొక చిన్న హాస్యవాక్యము బలికి శ్రోతలను రంజింపఁగడంగును. అట్టులే వాచాలుఁడు తనమిత్రుని ప్రవచనము విమర్శింప నారంభించును. ఒకపుడు, ప్రేక్షకులు తన మాటలాలింపవలయునని విదూషకుఁడు ఘల్లుఘల్లున రొద సేయుచుండెను. వాచాలుఁడు కూడ నట్టులే తన దండము ప్రయోగించుచుండెను. రాజు మొదలు సేవకుల వఱకును గూడఁ దత్సభాంతర్గతజనానీకమంతయు నావిచిత్ర ప్రసంగలహరీతరంగముల నోలలాడుచుండెను.

అట్టి యసంబద్ధప్రవర్తనము కాన్రేడున కేమాత్రము రుచింపకుండెను. ఐనను, నేర్పరియగు నాకౌటిల్యుఁడు తీవ్రపడి స్వీయవ్యాపారయ ప్రచురణ మొనరింపక ఆ మూర్ఖసంగము తనకనువగు తెరవునకు దిరుగువరకు వేచియుండెను. అట్టి సమయము గనుపట్టి, ఆతఁ డిట్లు

లనెను. "గౌరవనీయులను గౌరవింపవలసినదె. రిచర్డు తప్పక ప్రశంసనీయుఁడు. ఆతని నిరుపమాన బలసాహసములు స్తవనీయములు. కాని, ఇతర రాజన్యులు గూడ సముచిత ధైర్యసాహసములు ప్రదర్శించి ఖ్యాతిగాంచిరి. ఈ ప్రసిద్ధసభాభవనమున జగద్విఖ్యాతాస్ట్రియా నృపాలకీర్తికలాప మాలాపించు గాయకుఁడు లేఁడా?"

తోడనే యిరువురు తమ వాద్యములు సారించి పాడఁబోయిరి. కాని, తదుత్సవాధిపత్యము వహించువానివలె వాచాలుఁడు వారిని వారించి, మఱియొకని నియోగించెను. వాఁడంత నర్థరహితమగు, నొకచిన్నగీత మాలాపించినంతనే, వాచాలుఁడు తనదండము ఘల్లునఁ గొట్టి, తననామము సార్థకమగునట్లు దీర్ఘముగ నర్థముజెప్పెను. గాయకుఁడు మఱియొకగీతము బాడెను. తోడనే, వాచాలు డిట్లు వ్యాఖ్యానమొనరించెను.

"అయ్యలారా! ఖగరాజనగ రాజోత్తముఁడగు మన లీపాల భూపాలుఁడేయని గ్రహింపవలయు. పక్షములుగల పక్షిజాతిలో నెల్ల సాళువమే. అనగా, డేగ సూర్యుని కత్యంతసమీపముగ నెగురఁగలదు.

అదియే సమయమని, కాన్రేడు యథాలాపముగ నిట్టులనెను. "సింహము శ్యేనముకంటెను ఎత్తుగ నెగిరెను."

ఆస్ట్రియారాజు క్రోధారుణరంజితవదనుఁడై యనిమిష నయనుఁడై యిట్టులనెను. కాన్రేడు నృపాలుఁడు మన్నించుగాక! "పక్షిరాజు కంటె పంచాననము పైకెగయుట యసంభవము. సింహమునకుఁ బక్షములు లేవుగదా."

సహజనిశ్చల స్వరమునఁ గాన్రే డిట్లు బదులాడెను. "పక్షములు లేకున్ననేమి? ఆంగ్లరాజ్య లాంఛనమగు సింహము విజృంభించి, పశుపక్షిమత్స్యాది జీవగణంబుల నెల్లఁ దృణీకరించు."

మధురస మాస్ట్రియా నృపాలునకు, బాగుగఁదలకెక్కెను; వదన

మధికముగ నొత్తినాఁడెను. "మిత్రమా! నిజమాడుచుంటివా? ఏకాశతాబ్దులై యరుదెంచు స్వతంత్రులైన రాజ్యాధీశులకంటెఁ దాను మేటియని రిచర్డు సగర్వముగ గర్వించియుండునా!"

చతురుఁడగు కాన్రేడు అల్లన నిట్లు వాక్రుచ్చెను. "మిత్రమా! నాకేమి తెలియు? పరిస్థితులు మాత్ర మట్లుగోచరించెను. చూఁడుమల్లదె సకలక్రైస్తవ శిబిరవలయాంతరప్రదేశమున నాంగ్లేయ పతాక మొక్కటే వాయులోద్ధూతమై నిబ్బరముగ నెగురుచున్నది! అఖిల పాశ్చాత్యసైనిక నికాయంబులకుఁ దానే సర్వాధికారినని, అంతే తల్లోకైకపాలకుఁడనవియు నా మహాపురుషుఁడు భావించుఁగాఁబోలు!"

"ఏమి! ఆంగ్లేయుఁ డిట్టి యాగడ మొనరింప నీవు సహించి యుండుటయేగాక, ఇంత నిర్వ్యాపారముగ నిశ్చలముగ నుంటివా?"

మనుకనకారణ ప్రవర్ధమానాగ్రహానురీణుఁడగు నాస్ట్రియా భూపాలుఁ డట్లు ప్రశ్నింప, టైరునగరాధిపతి యగు కాన్రేడు యనా నిశ్చలస్వరమున నిట్లు బదులాడెను. "రాజపుంగవా! దుర్వార బలాధికారసంపన్నులగు నృపాలురు ఫ్రాన్సు, ఆస్ట్రియా ప్రముఖులే సహించి యుండునపుడు, నాలెక్కయేమి? నీకిట్టి యవమానము సహ్యమగు నేని, నాకవమానమే లేదు."

దుస్సహక్రోధాతిరేకమున లియపలుఁడు నిజముష్టిఘాతంబున బల్ల గొట్టి, యిట్లనెను.

"ఈ నికృష్టాంగ్లద్వీపస్థు నాగడము గురించి ఫిలిప్పునకుఁ జెప్పుచునే యుంటిని. ఎప్పటి కపుడు ఫ్రెంచి రాజేమియో సమాధానము చల్లగఁ బలుకును. తనకు రిచర్డు సామంతుఁడట, తానాకారణమున బహిరంగముగ నీసమయమున కలహించుట బాగుండదట"

"ఫ్రెంచి నృపాలుఁడగు ఫిలిప్పు వివేకవంతుఁడని పేరు గాంచె. ఇట్టి సహనము తత్స్వభావము కానోపు. కాని, నీకట్టి యడ్డంకి లేదు

గదా! ఆంగ్లాధికారము నీవేల సహించి యుండవలయునో తెలియకున్నది." కాన్రేడట్లు తెల్ప, లీపాలుఁడు సక్రోధముగ నిట్టులనెను.

"ఏమి! నేనా సహించి యుండుట! అఖండయశోమండితమగు రోమను సామ్రాజ్యమునకు జీవకర్త్రియగు ప్రసిద్ధాస్ట్రియా నృపాలుఁడొక చిన్నలంకను పాలించు నరాధముని లెక్కసేయునే? మిత్రులారా! సామంతులారా! చమూపతులారా! లెండు, లెండు! గర్వాంధుఁడై, మాపోట్లను తృణీకరించి నాంగ్లధ్వజము తన యంతర మెఱుఁగుఁగాక. రండు! ఆస్ట్రియాశ్వేన విరాజమానలాంఛన మంబరము చుంబించునట్లు పాఁతవలయు—లెండు!"

లీపాలుఁడు తదవసరావేశమున నట్లు జలధరధ్వానమునఁ బల్కుచు, దిగ్గునలేచి, తను వెన్నంటి యరుదెంచు జనావళియు సంభ్రమోత్సాహమునఁ గోలాహల మొనరింపఁ దచ్ఛిబిర బాహ్యప్రాంగణమున నల్లలాడు కేతనముం దన కేలునఁ బూనినంతనే, కాన్రేడు నిజముగ వారించు వానివోలె నిట్టులనెను.

"రాజోత్తమా! తీవ్రపడవలదు. నేఁడిట్టి సమయమునఁ గ్రైస్తవ శిబిరమును గలహరంగ మొనరించుట యవివేకము కానోపు. మఱి కొంతకాల మీయాంగ్లనృపాలు నాగడము సహించి—"

"ఒక్కగడియ, ఒక్క క్షణమైనను సహింపఁజాల!" లీపాలుఁడట్లు గర్జించి దురంతక్రోధఘూర్ణితమనస్కుఁడై నిజపతాకబద్ధహస్తుఁడై, సామంతాద్యనేక జనపరివృతుఁడై వడివడిఁబోయి, ఆంగ్ల పతాకము సమీపించి, విపరీతావేశమున నద్దానిం బెకలింపఁబోయెను. అంత విమాషకుఁడు ధైర్యము వహించి, నిజభుజద్వయంబునఁ దన యధిపుని బంధించి యిట్టులనెను. "అధిపా! ప్రియాధిపా! వలదు! భద్రము సుమా! సింహమునకుఁ గోరలు కలవు"

"ఔఁగాక, సాళువమునకుఁ దీక్ష్ణనఖంబులు కలవు గదా!"

అట్లు ధైర్యముగఁ బ్రత్యుత్తరమొసఁగిన ఆస్ట్రియా నృపాలుని హస్తము లింకను ఆంగ్లజెండాకంబమునంటియే యుండెనుగాని, తీసి వైచుటకు మాత్రము స్థైర్యము చాలకుండెను.

వాచాలుఁడు కేవలము వివేకరహితుఁడు కాఁడు. వాఁడా సమయము గనుపట్టి దండము బ్రోఁగించెను. లీపాలుఁ డభ్యాసవశంబుననో యన రయమున వెనుదిరిగెను. అంత నాపరిహాసమంత్రి యుక్తియుక్తముగ నిట్టులనెను. "సింహము మృగరాజు. అట్లులే వియత్తలమున విహరించు విహంగముల కెల్ల గృధ్రము రాజగు. కావున ఒకరి యాధిక్య మొకరికి మత్సరకారణము కారాదు. రాజోత్తమా! ఆంగ్లరాజలాంఛనపరాజమాన కేతనము జోలికిఁ బోక, భవదీయ లాంఛన మాదంతినే ప్రతిష్ఠింపుము."

లీపాలుఁ డామాట లాలించినంతనే, ఆంగ్లేయపతాకస్తంభము వీడి తనమిత్రుఁడగు కాన్రేడు కౌంటు సరసఁ జూచెను. కాని, ఆంగ్లాస్ట్రియా నృపాలురకు భేదము గల్పింప సంకల్పించిన కుటిలుఁడు తన కార్యము సఫలమగుచుండుటఁ గాంచి, ఎవ్వరు గాంచకుండ మాయమాయెను. తనమిత్రుఁడు కానరాని కారణమున లీపాలుఁ డెలుఁగెత్తి యిట్టులనెను. "ఆంగ్లరాజు ఫ్రెంచి నృపాలుని సామంతుఁడు. నేనో! విశాల ధరణీ సామ్రాజ్యభారధురంధరుండనగువాఁడ. మదీయ పతాక మీపతాకముం దలదన్ను యున్నతంబునఁ దగియుండును. ఐనను సకల క్రైస్తవసమ్మేళనమునకు భంగ మాపాదింపనొల్లక, అస్మదీయ గౌరవమునకు భంగము వొందకుండ ఈయాంగ్లకేతనముతో సమానముగఁ నాలాంఛనము గూడ నట నెలకొల్పెదను."

ఆనృపాలుఁ డాసందర్భమున సకల జనహృదయరంజన మొనరింపఁజాలు మధురసము గల పీపా తెప్పించి తన్నికటస్థల జనసమూహమునకు విందొనరించెను. ఆస్ట్రియా కేతనము స్థాపితమాయెను. ఆప్రదేశము

బహుళజనధ్యానఘూర్ణిత మాయెను.

ఆముహూర్తముననే రిచర్డు నృపాలుఁడు మేలుకొనఁజాలు సమయ మగుదెంచెను. హాకీము చక్కఁగఁ బరీక్షించి, చేయవలసిన యుపచారము లొనరించి, జ్వరమంతరించెనని లోయ ప్రభువకుఁ దెల్పెను. ఆంగ్లనృపాలుఁడు నిరుపమాన దృఢగాత్రుఁ డగుటచేత మఱియొకసారి యౌషధమీయ నవసరము లేకుండనే రోగవిముక్తుఁ డాయెను. ఆవిషయము మాత్సంతానుభవముగల మహమ్మదీయ వైద్యులకుఁ గూడ నాశ్చర్యము గలిగించెను. నృపాలుఁడు నయనములు నులుముకొనుచు మేల్కాంచి, సుఖాసీనుఁడై, పునరారోగ్య ప్రాప్తకారణానందాతిరేకమున లోయప్రభు నుద్దేశించి తనకోశమున నెంత ధనమున్నదని ప్రశ్నించెను. అతఁడు సరిగా సమాధానమీయలేక పోవుటచే, నృపాలుఁ డిట్లులనెను.

"కోశాగారమునందలి ధన మెంతయైనను సరె. తక్కువెక్కువలు సరకుసేయక, పవిత్రమతయుద్ధమునకు నన్ను మగుడ నాయత్తపఱచిన ఈవైద్యవిద్యావిశారదునకు బహుమానపురస్సరముగా నొసంగుము. వేయినాణ్యములకుఁ దక్కువగ నుండునే, వలయు నాభరణము లొసఁగి యుపలోటు పూరింపుము."

ఆంగ్ల రాజిట్లు పలుక, ఉదంబేకు నామధేయుఁడగు హాకీ మిట్లు లనెను. "అల్లాగారు ప్రసాదించిన విజ్ఞానము విక్రయింపఁజాలను. మహారాజా! అట్టి క్షుద్రకార్య మొనరింతునేని, ఈదివ్యౌషధప్రభావ మంతరించునని యెఱుంగుము."

లోయప్రభువు విస్మయాక్రాంతచిత్తుఁడై యిట్టు లనుకొనెను. "ఈవైద్యుఁడు ధనము నిరాకరించెను! విపరీతము! తాను శతవర్షప్రాయుఁడనని తొలి చెప్పెను, ధనోపేక్ష మఱియు వింతగనున్నది."

ఆపలుకులు తన పీఠలం బడ, రిచర్డునృపాలుఁ డిట్టు లనెను.

“లోకేశా! ఖడ్గముధరించి ధైర్యముజూపుటతప్ప వేఱొకటి నీకుఁ దెలియదు. క్రైస్తవకుమారజనోచితగుణ మిదే కాని సౌజన్యము నీకు దుర్గ్రాహ్యము. నిశ్చలస్వాతంత్ర్యప్రియుఁడగు నీమహమ్మదీయుఁడుత్తమోత్తము పాశ్చాత్యకుమారులకుఁ గూడ నాదర్శప్రాయుఁడగుసుమా.”

వినయగౌరవపురస్సరముగాఁ దన కరములు ముకుళించి, స్వీయ గౌరవమునకు భంగము వొరయని తెఱంగునఁ దోఁచి, తాదృశస్వరంబున నామహమ్మదీయుఁ డిట్లనెను “ప్రసిద్ధ *రిక్కారాయాగ్రణుఁడీసేవకు నిట్లు ప్రశంసించుట గొప్ప బహుమానము. కాని, నీవిఁకను బరుండి విశ్రాంతి గాంచవలయు. ఈదివ్యౌషధ మింకొక సారి సేవింపవలసిన యవసరము లేదని భావింతును. ఐనను, బలమల వడనుండ అలసట పనుదువేని, అపాయము కలుగవచ్చును. నాప్రార్థన మన్నించి విశ్రమింపుము.”

రిచర్డునృపాలుఁ డిట్లు బదులాడెను.

“హాకీమ్! నీమాట జవదాటరాదు. కాని, బహుదినములనుండి దహించు రోగమునుండి విముక్తుఁడనైతిని. ఇపుడు నాబాధ యేమియు లేదు. యుద్ధారంభమున నెట్టి యోధుననైన మాఱొడ్డఁజాలుదు. ఏమి! ఏమి! యీ యూరకసిక్క కోలాహలము? కరతాళధ్వనులు, గానాలాపము దవ్వున వినవచ్చుచున్నవే! లోర్డు! నీవు శీఘ్రముగ నేగి యరసిరమ్ము.”

లోర్డుప్రభువు శిబిరద్వారముకేగి, యొక్కక్షణమాత్రమున మగిడి, యిట్లు నివేదించెను. “ఆస్ట్రియా దేశాధిపతియగు లియోపాలుఁడు మధుపానమత్తుఁడై తాదృశపరిజనపరివృతుఁడై, శిబిరాంతరమునఁ బరిభ్రమించుచు.”

“త్రాగుబోతు! ఈ మ్లేచ్ఛప్రాయుఁడు నిజమందిరాభ్యంతరమున నడఁగియుండక, క్రైస్తవాన్వయము ‘ఛీ’ యనునట్లు వాడవాడల నేల తిరుగాడవలయు?” ఆంగ్లభూపాలుఁ డటు లాడునంతలో వైద్య

* రిక్కారాయుఁడు = రిచర్డు రాజు.

నగరపాలకుఁడగు కాన్రేసు ప్రవేశించుటగాంచి, యాతఁడు వెండి యు నిట్టు లనెను. "బ్రైగునగరాధిపా! నీ వేమందువు?"

"మహారాజా! భోగపరిత్యక్తుఁడ వగుట కడు మోదావహము. కాని, క్షమింపవలయు. ఆస్ట్రియా నృపాలాతిథ్యము చవిజూచిన వాఁడింతకంటె మాటలాడుట యసంభవము."

"ఆస్ట్రియా మహాసామంతాగ్రేసరుని విందు నీవును గుడిచియుంటివా? బాగు. కాని, అచ్చటి వింతయేమి? ఈకోలాహలకారణ మెద్ది? కాన్రేడు మహాశయా! నీవంటి భోగపరాఙ్ముఖుఁడు ఇంతలో విరమించి యిటు లరుదెంచుట వింతగఁ దోఁచెడిని."

ఆంగ్లరాజ వాగ్ధోరణి యరసిన లోయప్రభు వా వెనుకకుఁబోయి ఆస్ట్రియానృపాలుని చేష్టలు తెలుపవలదని కాన్రేసునకు సన్న యొనరించెను. కాని తా నావిషయము గాంచనట్టులు, కాంచినను తదర్థ మెఱుంగనియట్లు నటించి, ఆమోసకాఁ డిట్టులనెను.

"రాజపుంగవా! లిపాలుని చర్యలు మన కెల్లరకుఁ దెల్లముగదా. నే నివు డాతని పిడివచ్చుట సక్రమము. ఏమందువా? ఆ మూర్ఖచిత్తుఁడు తా నేమొనరించుచుండెనో యెఱుంగఁడు. అఖిల క్రైస్తవశిబిరశ్రేణి మధ్యస్థోన్నతప్రదేశమున మిన్నంటు నాంగ్లపతాకము నిర్మూలించి, తన కేతన మాతఁడు నిలుపఁగడంగుటఁగాంచి, యట నిలువఁ జాలక—"

"ఏమంటివి?" వచ్చినవారిని మేలుకొలుపఁజాలు భయదభూరిధ్వానమున రిచర్డు గర్జింప, కాన్రేడిట్టులనెను. "రాజపుంగవా! ఆగ్రహింపకుము. అజ్ఞుఁ డజ్ఞానమునఁ జరించుగాక!"

"వలదు! అటు లాడవలదు!" సింహాలాంఛనుఁడు సింహమువలె గర్జింపుచు, విద్యుద్వేగమున శయ్యనుండి లంఘించి వస్త్రధారణ మొనరించెను. "బ్రైగుప్రభూ! మాటాడకుము! లోయా! ఒక్కపలు కాడవలదని యాజ్ఞాపించువాఁడ. అధరస్పంద మొనరించువాఁడు

మా మిత్రుఁడు కాఁడు. హాకిన్! నీవు మాటాడవలదు!"

రాజహితాభిలాషులయ్యుఁ దచ్ఛాసన మతిక్రమింపనేరక, లోయ వైద్యులు భయసంభ్రమాకులురై, యనిమేషనయనులై, చూచుచుండ, నృపాలుఁడు వస్త్రాచ్ఛాదనమైనంతనే, కంబమున వ్రేలాడు ఖడ్గము దీసి, ఇతరాయుధంబులు జూడక, ఏ పరిజనునైనఁ జీరక, శరవేగమున నవ్వలకుఁ బోయెను. తాను విస్మయపరవశుఁడైనటులు కాన్రేను నటించి, లోయప్రభువుతో మాటాడఁబోయెను. కాని, ఆంగ్లేయుఁ డాతని నవ్వలకు ద్రోసికొనిపోయి, యొక రాజసేవకునితో వడిగా నిట్లనెను. "నీవు పరుగునఁ బోయి, 'శాలిసబరీ' ప్రభువు తన సైన్యముతో నాంగ్లపతాకము చెంతకు రయమ్మున రావలయునని తెలుపుము. నృపాలుఁడు జ్వర ముడిగి స్వస్థత గాంచెనని కూడ నెఱిఁగింపుము."

పరిచారకుఁ డా పలుకులు బాగుగ నాలింపలేదు; ఆలించినను సరిగా నర్థము జేసికొనఁజాలక పోయెను కాని, తమ నృపాలుఁ డున్మాదునివలెఁ బోవుటయు, ఆ వెనుక లోయప్రభువు నిర్భరాందోళితచిత్తుఁడై పరుగిడుటయుం గాంచిన పరిచారకులు మిక్కిలి కలవరపడి నలుదెసలఁ బోయి, తగు సమాధాన మీయకుండ వివిధాంగ్లసైనిక నికాయంబుల దాసి, యుద్ధసన్నద్ధులు కావలయునని వారిని హెచ్చరించిరి. దుస్సహమార్తాండాతపంబునకు భయపడి, మధ్యాహ్న భోజనానంతరము వారు విశ్రాంతి గాంచుచుండిరి. అంతలో నెట్టి ప్రమాదము సంభవమాయెనో వా రెఱుంగరు. ఎఱిఁగింపఁగలవా రెవ్వరును గానరారు. గావున, దామె యొక సమాధానము గల్పించుకొని సమర సన్నాహులు కాఁ జొచ్చిరి. మహమ్మదీయు లాకస్మికముగఁ దమ శిబిరము బ్రవేశించిరనియు, రిచర్డునృపాల ప్రాణాపహరణాయత్తులై రనియుఁ గొందఱు భావించిరి. విషరోగకారణమున నాతఁడు గడచిన

రేయియే స్వర్గస్థుఁ డాయెనని మఱికొందఱూహించిరి. అట్లుగాక, దుష్టాస్ట్రియా కృపాణమున కెరయై మహారాజు మరణించెనని యిం కొకరు నిశ్చయించిరి. ప్రభువులు నధికారులును గూడ నాకస్మికాందోళనాకారణ మరయఁజాలనివారయ్యు, దమ యుద్యోగానుగుణముగఁ దమతమ సైనికులను జేరదీసి యెట్టి యుపాయము నైనను మార్కొనుటకు సంసిద్ధులైరి. ఆంగ్లతూర్యములు తత్క్షణము మ్రోగెను. “ఆయుధములు దాల్పుఁడు! ఆయుధములు దాల్పుఁడు!” అను హెచ్చరికలతో నా ప్రదేశము తము మాఱుమ్రోగెను.

ఆ సమీపమున నొక శిబిరమున వివిధదేశ క్రైస్తవులు విడిసి యుండిరి. వారును నా కోలాహల మాలించి భయభ్రాంతులై యాయుధ ధారణార్థము తమతమ నెలవులకుఁ బోఁజొచ్చిరి. అట్టి గంద్రగోళ మెట్లు పరిణమించి యుండెడిదో యెఱుంగరాదు. అదృష్టవశమున 'శాలిసబరీ' ప్రభువచటనే యుండెను. లోయప్రభుసందేశము తెలిసినంతనే యాతఁడు సిద్ధముగనుండిన జోగలకోడ నాంగ్లపతాకము వంకఁ బారుచు తక్కుంగల సైనికులెల్లరు యుద్ధసన్నద్ధులు గావలయునని యాజ్ఞాపించెను.

నిరంతర ప్రవర్ధమానమగు కోలాహలము లేశమైనను బాటింపక తన వస్త్రధారణ మసంబద్ధముగ నుండెనని యెఱుంగక కోశబద్ధమగు ఖడ్గమును దన కక్షయందుఁ గట్టి యాంగ్లభూపాలుఁ డమందగమనమునఁ బతాకస్థానమునకుఁ బోవుచుండెను. లోయప్రభువును మఱి యొక రిద్దరుమాత్ర మాతని వెంట నుండిరి.

రోగార్తుఁడగు రిచర్డునృపాలుఁ డాకస్మికముగ లేచి నిరాడంబరముగ నిరుపమాన తీవ్రగమనమున నఱుదెంచుటచేత ముందటి శ్రేణులవా రా సమాచారము తెలియకమున్నే యాతఁడు వారి నతిక్రమించుచుండెను. కాని ఆస్ట్రియానృపాల మధుభిక్షాజనిత సంరంభ

మోహరించి, తోడనే శిబిరాభ్యంతరగమన కేగి వీక్షించు నా యూరా సైని కులు స్వపాలకస్వచ్ఛందమునఁ గాంచి భయసంభ్రమపరవశులై తామును సంసిద్ధులు కాఁ జొచ్చిరి. ఆ తావుననే స్పానిశ్ శిబిరముకూడ నుండెను. స్పానిషుల సైన్యాధ్యక్షులు. ఆస్ట్రియా నృపాల మహోత్సవము వారిని గలఁచేసెను. కాని రోగార్తుఁడగు నాంగ్ల మహారాజమూర్తి యొక్క స్నేకాగ నట్లు తోఁచుటచే నేదియేని అపాయము సంభవించి యుండునని యెంచి చిత్రకారాంచనుఁడగు కీర్తిమంతుఁ డన్యాలోచనారహితుఁడై డాలు కత్తులు మాత్రము ధరియించుకొని తక్షణ మాతని వెంటఁ బోయి లోయప్రభునిఁ జూచి సాష్టాంగపూర్వకముగఁ బ్రశ్నించెను. ఆంగ్లేయుఁడు ప్రత్యుత్తరగ నీయక భుజము లెగురవైచెను. అంగరక్షకులు వోలె వారిరువురు రాజు వెంటఁ బోతిరి.

ఆంగ్లనృపాలుఁడు జార్జిగిబ్బ సమీపించెను. ఆ కర్మ్యములు నేఁటి కగుటను ఆస్ట్రియా రాజునకే కీర్తిముకై యుండెను. ఇతర దేశస్థులుగూడ నుండిరి. స్వీయదేశ పతాకస్థాపనము స్వీయజాతీయ గౌరవస్థాపనమని యెంచిన లీపాలుని పరాక్రమము తనను సహోత్సాహమునఁ గేరుచు, నాడునాఁ బ్రపంచమును గాంచియుండిరి. ఆంగ్లరాజ్యాంగ విజృంభణము సహింపని యన్యదేశస్థు లాస్ట్రియా రాజకృత్యము సానందముగఁ దిలకింపుచుండిరి. తక్కుంగల జనులు కేవలము వినోదార్థ మాట మూఁగియుండిరి. వాయుపూరితమైన మేలురకపు నౌక లుపిరతరంగ ఘూర్ణిత పారావారము నుత్తరించి శీఘ్రముగఁ గాలువధమున నాంగ్ల రాజా యూరా జనసందోహములను ద్రోసికొని వచ్చెను.

జార్జిగిబ్బపై సముద్రదేశము కొంత కాదు. పతాకము లచటనే నిలిచియుండెను. ఆస్ట్రియా నృపాలుఁ డింకను నిజమిత్ర పరివారసమేతుండై యా తావుననే యుండెను. స్వీయజనమధ్యస్థుఁడగు నా ఱేఁడు తానొనరించిన ఘనకార్యము సంతోషముగఁ దిలకింపుచు, నిరంతర

ప్రజాఘోష నాలింపుచు నుండగ అపహరించిన సమయమున దుర్వార ధైర్యశాలి లోకైకవీరుఁడగు రిచర్డుభూపాలుని యుద్ధభూమి మాత్రము మిగులుండ నరుదేర నాంగ్లభూపాలుఁడు నా యవమానకరమగు దానిం జూచి ఆస్ట్రియాపతాకముం బట్టి భూకంపనమువోలె గుముక్కున భీషణ రవంబున నిట్లు ప్రశ్నించెను.

"ప్రసిద్ధాంగ్లపతాకము చెంత నీ హేయపతాకను నిలుపుట కెవ్వఁడు సాహసించెను? ఎవ్వఁడు?"

అధీనులగు రాజులలో నెవ్వరును మాటలాడకుండుట కడు కష్టముగ నుండెను. ఆ జర్మనీదేశ నాయకుని ప్రజానీకమును ప్రమోదపడఁ జేయు నీతివిరుద్ధము దాని స్వీకారముగఁ బ్రత్యక్షమైన కారణమున నాస్ట్రియాభూపాలుని గౌరవము ... డాగెను. రిచర్డుభూపాలుఁ డంత దుర్దాంత క్రోధఘూర్ణితమానసుఁడై భూమ్యాకాశంబులు కంపించునట్లు మరల ప్రశ్నింప ఆస్ట్రియాభూపాలుఁడు సాధ్యమగు ధీరస్వరంబునఁ దానే యని పలికెను.

రిచర్డును గూడ నిట్లనెను.

"ఆస్ట్రియా భూపాలుని పతాకము నాంగ్లదేశాధీశుఁ డెట్లు గౌరవించునో యీతఁడు గాంచుఁగాక."

రిచర్డుగారు జబ్బలు పలుకుచు నాస్ట్రియా జెండాకొయ్య నులువుగా నూడఁదీసి తన్నియు లొంగించి పతాకముపైఁ దన పాదములాని వెండియు నిట్లనెను.

"ఆస్ట్రియా పతాకము నీవిధమున బట్టువాఁడ! నాచేష్ట నధిక్షేపించు శూరుండెవ్వండైనఁ గలఁడా!"

ఒక్క క్షణకాల మెవ్వరు మాటాడలేదు.

ఆస్ట్రియాజాతివారు సాటిలేని ధైర్యశాలురు. ఆ కారణమున నా దేశవీరులు పెక్కుఱు 'నేను, నేను' అని పలికిరి. వారినృపాలుఁడుగూడ నట్లే యనెను.

'వల్లాడు' అను నాసిరియూనా రుకుండు ప్రవిష్టుండయెను; అమానుషదీర్ఘకాయుండు. ఆంగ్ల రాజునతోఘూషమునకు [illegible] యూతఁడు గంభీరముగ నిట్టులనెను. మిత్రులారా! ఈబూలు ఏల? ఆస్ట్రియా ప్రజాగౌరవమంతాఘనంగు పతాక [illegible] మున్నుండై తన పాదమున బట్టి నేలకుడుచెను. [illegible] గ్రేగుని పాదమడంచి మన పతాకగౌరవము నిల్పెట్టవలెను!"

అమానుషాకారుండగు వల్లాడు ఇట్లు [illegible] బిగించు ఖడ్గము నూడదీసి భుజమెత్తి [illegible]చక్కని ప్రజా [illegible]. నిర్లక్ష్యముగ నుండిన యాంగ్ల[illegible] డా ప్రేమ [illegible] వలసినదే కాని, సా[illegible]చితూరునకు [illegible]యమ్మున దన [illegible]లాగ్ని [illegible] ప్రమాదము దొలఁగించెను. అంత వారంతయు నాశ్చర్యాలు భీకరస్వరంబున నాంగ్లరా జిట్టు లనెను.

"మకే యుద్ధనిత్యాపరుండై సింహనామ [illegible] స్వరూపిని గొట్టుచని ప్రతిన బట్టితి. వల్లాడ్! నీకారణమున [illegible] యుండి రిచర్డునృపాలుఁ డెల్లపుడు సంస్మరింపఁబడును." [illegible] మేటి యోధుఁడు తత్క్షణ [illegible] దీర్ఘకాయుని [illegible] యుప్య జరా సాధ్య జవసత్వకౌశలము [illegible] విడిచెను. [illegible]మంత్ర నిర్ముక్తగోళమాయెన, [illegible] ప్రజాపాలకు మునేగాక, నిమ్నతర ప్రజావలయముగూడ [illegible], భూపతి తనుఁడై, శిథిలభుజుఁడై విగతస్మారకుఁడై, [illegible] డాయెను. ప్రేక్షకు లమిత భయసంభ్రమమున [illegible]. కడుమూర స్థులగు జనులు[illegible] గొందఱు [illegible] కణకణ లాడించి "కొట్టుఁడు! ఆంగ్లేయపశ్చా[illegible]!" అని యఱచిరి. కాని దగ్గఱ నున్నవారు [illegible] మేటి [illegible] శాంతిస్థాపన మొనరింపఁ జూచుచు [illegible] వారిని హెచ్చరించిరి.

ఆస్ట్రియా యోధజనులు పరస్పరవిరుద్ధాభిప్రాయబద్ధులై చూచుచు నుండ నా దేశపతాకము నింకను పట్టియున్న రిచర్డునృపాలుఁడు భయదవిస్ఫారితనయనుఁడై తగు ప్రత్యర్థిని గాంచువానివలె జుట్టును గలయఁజూచెను. తద్దుర్నిరీక్ష్య వీక్షణపాతము భరింపఁజాలని ఆస్ట్రియా శూరులు పంచాననము గాంచు మృగములవలెఁ బ్రకంపిత హృదయులైరి. అతికాయులు, అతి బలశాలులు, అతి ధైర్యవంతులు నగు కణతలోయుశూరులు, సంఖ్య కిరువురుమాత్రమయ్యు, నెందఱి నైన హరించుటకు సంసిద్ధులై యుండిరి.

ఈలోపున శాలిసబరీ ప్రభువు సైన్యసమేతుఁడై యరుదెంచెను. ఆవిలుకాండ్రు తమ చాపము నెక్కువెట్టి, యాజ్ఞయగునంతనే శత్రు సంహార మొనరించుటకు నిరీక్షించుచుండిరి.

ఈయాకస్మిక పరిణామము దెలిసినంతనే ఫ్రెంచిరాజగు ఫిలిప్పు, ఇరువురు ప్రభువులను మాత్రము వెంటఁబెట్టుకొని రయమ్మున రంగమున కరుదెంచి, రోగశయ్య విడి యంట నిలుచు నాంగ్లనృపాలుని గాంచి వెఱగందెను. తమ మిత్రుఁడగు నాస్ట్రియా నాయకునిఁ గూడ నాతఁడు తిలకించెను. ఆంగ్లదేశాధీశుఁడు తమోచితవస్త్రాలంకృతుఁడై యుండకుండుటయేగాక, మతయుద్ధసమయ విరుద్ధముగఁ దోడిక్రైస్తవ నాయకుఁడగు నాస్ట్రియా నృపాలునితోఁ గలహించి యుండెను. తానట్టి సమయమునఁ ధనసంజవిరోధియగు ఫిలిప్పు కంటబడుట యామానవంతునకుఁ గడు దుర్భరముగనుండెను. అప్రయత్నమున నోయన, నాంగ్లరాజు తన చరణము నాస్ట్రియా లాంఛనమునుండి యల్లనఁదీసి క్రోధావేశ ముడిగి యథాశాంతత వహింపఁ గడఁగెను. ఫ్రెంచి నృపాలుని గాంచిన లీపాలుఁడు గూడఁ జిన్నబోయెను. ఏమన, ఆంగ్లభూపాలుఁడు ధూర్తుఁడై తన పతాకముం దనకట్టెదుట మట్టుటయు, లీపాలుఁడు ప్రతిక్రియ యాచరింపక సహించి

యుంటాయున్. ఫ్రెంచి నృపాలుఁడు గాంచె గదా. ఆంగ్లరాజు తను నవమానించుటకంటె ఫ్రెంచిరాజు ఆయవమానము గాంచుట యాతనికి మిక్కిలి బాధాకరముగనుండెను. ఐనను లీపాలుఁడు గూడఁ దన యారాటము దాఁచికొనఁ బ్రయత్నించెను.

బహుళసద్గుణవిరాజితుఁడగు ఫ్రెంచిరాజు రాజ్యభారము వహించుటకు సర్వవిధములఁ దగియుండెను. ఫిలిప్పునకుఁగల విజ్ఞానము వివేకము నపారములు. ఆలోచనయందు దొడ్డవాఁడు దేశోద్ధరణకార్యతత్పరుఁడగు నాతని రాజ్యతంత్రపరిజ్ఞానము నిరుపమానము. కార్యసాధనమునకువలయు ధైర్యస్థైర్యాదిగుణములు గూడ నలవడియుండుటచే నాతఁడు నాఁటి నృపాలురందఱిలో నక్కముగ మేటియై యుండెను. కాని, శూరగుణప్రధానమగు నా కాలమున వివేకముకంటె వీరత్వమెక్కుడు గణనీయమై యుండెను. వెనుకముందాలోచింపక బలధైర్యస్థైర్యగుణంబుల వైరులఁ జెండాడు వీరవరుఁడే ప్రజాభిమానగౌరవములకుఁ బాత్రుఁడగుచుండెను. మఱియొక కాలమున ఫ్రెంచిరాజు శ్రేష్ఠుఁడై విరాజిల్లియుండెడివాఁడు. కాని, ఆధూర్తయుగమున మాత్రమట్లు గాకపోయెను. అసంబద్ధమతియుద్ధావసరమునఁ గేవలము శూరత్వము మాత్రము శ్లాఘనీయమాయెను. వివేకము దౌర్బల్యచిహ్నమనియు వివేకసంకలితమగు శౌర్యము శౌర్యమే కాదనియు నాఁటిజనులు భావించియుండిరి. దివ్వెటికంటె దీప మత్యంతప్రయోజనకారియైనను, దివ్వెటియే యధికముగఁ బ్రజాదృష్టి నాకర్షించును. అట్లే రిచర్డు ఫిలిప్పుకంటె కడు నధికతరముగఁ బ్రజాహృదయము నాకర్షించెను. ఆకారణమున గుణవంతుఁడును అభిమానధనుఁడు నగు ఫ్రెంచిరాజు లోలోనఁ గనలుచుండెను. అట్టివాని కిట్టి యవకాశము కడు ననుకూలముగ నుండెను. అతఁ డిట్టులనెను.

"ఈకలహమేల! ఆ స్ట్రియా దేశపరిపాలనా ధురంధరులారా! మతయుద్ధబద్ధభ్రాతృవర్గము మీమధ్యం దామీపగిద గలహింపనేల!—"

తను నాస్ట్రియా రాజ్యపాలకునితో సమానునిగ జూచు ఫ్రెంచినృపాలుని వాక్యములు సహింపజాలక, తదభిప్రాయము దెలుపు విధమెఱుగక, ఆంగ్లరాజు క్రోధఘూర్ణితుండై యిట్లనెను. "ఫ్రెంచిరాజా! చాలు! ఇట్టిపమర్శ యనవసరము. ఈతఁడు పాలకుఁడో, రాజన్యుఁడో ధురంధరుఁడో మఱియేమైన నగుగాక! ఘూర్తముగ వర్తించె. నేను బుద్ధిచెప్పితి — అంతే."

అంత నాస్ట్రియా దేశాధిపతియగు లీపాలుఁ డిట్లులనెను.

"ఫ్రాన్సు దేశాధిపా, నీకును ఇతరస్వతంత్ర క్రైస్తవరాజన్యులకుఁ గూడఁ దెలుపవలయును. ఈ యాంగ్లరాజు మునియపతాకమూడఁ బెఱికి పాదమునమట్టి నన్నెంతయేని అవమానించెను."

"నా కేతనముతో సరసమానముగఁ దనలాంఛన మీతఁడు నిలుప సాహసించెను." ఆంగ్లనృపాలుఁడు తత్కారణముల్ల కారణము దెలుప, లీపాలుఁడు మగుడ నిట్లులనెను. "నివలె నేఁగూడ స్వతంత్ర రాజునేగదా."

ఫ్రెంచిరాజట నంతటచేత నాతనికి ధైర్యముఁలవడెను. రిచర్డు రోషారుణనయనుండై యిట్లు పల్కెను. "తాదృశాధిక్యము పురస్కరించుకొని మాటాడెదేని, నీపతాకము గతియే నీకును బట్టఁగలదు! భద్రము!"

ఫ్రెంచినృపాలుఁ డిట్లులనెను. "ఆంగ్లసోదరా! శాంతింపుము. మనసోదరుఁ డీసందర్భమునఁ బొరపడెనని వ్యక్తపఱచెద. ఆస్ట్రియా సోదరా! ఆంగ్లపతాక మొక్కటే ఈయగ్రస్థానము నాక్రమించి యుండుటకుఁ గతం బెఱుఁగుము. మనకంటె నీ భూపాలుఁ డధికుఁడని కాదు. అస్మదీయదేశాంతర భూస్వామియగు మనసోదరుఁ డాకారణమున నాకు సామంతుఁడగు. ఐనను, ఇతరపతాకములవలె నాయది

కూడఁ గ్రిందిభాగముననే నిలిచియున్నది. కారణమేమున, ఏకాశయ బద్ధులమై స్వతంత్రతకై వైరిజన కాంతారము దెగనఱికి క్రైస్తవలోకైక పవిత్రధామమగు యెరూసలేము నగరము గైవశము గావించుకొనఁ గోరు మనము రిచర్డు నృపాలుని సర్వసేనానాయకునిగా నెన్నుకొంటిమి. ఆకారణమున నాంగ్లపతాక మొక్కటె యుండుఁగాక. కావున నీవాచరించిన తప్పు నొప్పుకొందువని విశ్వసింతును. అనంతరము మనసోదరుఁ డాంగ్లభూపాలుఁడు తానొనరించిన యకృత్యమునకు సమాధాన మీయఁగలఁడు."

ఆంగ్లేయనృపాలుఁ డరుదెంచినంతనే పాంచాలనిదూషకులు భయవిహ్వలులై సురక్షితస్థానప్రదేశములకుఁ బోయిరి. ఫ్రెంచినృపాలాగమనముచే వారు ధైర్యము దాల్చి మఱల సమీపించిరి. ఫిలిప్పటులు పలుక, ఆస్ట్రియారాజగు లియపాల్డుఁ డాగ్రహఘూర్ణితుఁడై యావివాదము క్రైస్తవరాజసభకు నివేదింతునని తెల్పెను. ఫ్రెంచిరా జామోదించెను.

ఫిలిప్పుయొక్క యుపన్యాసము ముగియువఱకు నిర్లక్ష్యముగనే యుండి, యనంతరము రిచర్డిట్లు పలికెను.

"ఫ్రాన్సు సోదరా! ఈజ్యాగమింకను వీడకున్నది. మాంద్యముగ నున్నది. నాస్వభావము నీకుఁ దెలియుఁగదా. అధికప్రసంగ మేలుఁగ. దాన నాయభిమతమరయుము. మదీయదేశగౌరవ సంబంధవిషయమొక రాజునకుఁ గాని, రాజసభకుఁ గాని, పోపునకు నివేదించువాఁడనుగాను. ఇదె నాపతాకము. ఈసమీపమున మఱియొందు పోడసూపు నేసి ఫ్రెంచి లాంఛనమైనను సరే. అదియు నీనికృష్టావస్థకే పాల్పడును. అట్టి సాహసమునరించువానిని గలహారంగమునఁదాఁకుటయే నేనీయఁగల సమాధానము. ఒక ఘోరుఁడు గాఁడు, ఐదుగురైనను సరే."

విదూషకుఁ డంతఁ డనయనుచరుని శ్రవణమున మెల్లగ నిట్టులనెను. "ఇది పరిపూర్ణమూర్ఖతయగును ఈరిచర్డు నన్నుఁబోలినవాఁడను కాని, ఈతని మెప్పించు మూర్ఖుఁడు మఱియొకఁ డుండవచ్చును."

'ఎవ్వఁ' డని వాచాలుఁడు ప్రశ్నింప, విదూషకుఁ డిట్లు బదులాడెను. "ఫిలిప్పు కావచ్చును కాదేని, మన మహారాజే సిద్ధపడును. కాని. వాచాలా! కిరీటములు ధరించు ఈరాజులు తామే వాచాల విదూషకులై మనస్థాన మాక్రమించిరి! మనమే రాజ్యార్థులము గావలయు సుమా!"

వాచాల విదూషకుల ప్రసంగ మటుండ, నాంగ్లరాజ ధూర్తాలాపములు సరకు సేయక ఫ్రెంచిక్ష్మాపాలుఁడు నిశ్చల స్వరంబున నిట్లు బదులాడెను. "పవిత్ర కార్యసాధనోద్యుక్తులమై మన మొనరించిన సమయమునకు విరుద్ధముగ నవీనకలహకల్పనార్థము నేఁ డిటు రాలేదు. భ్రాతృసమానులము మనము తదుచితముగనే ఈసమయమున వీడి మనము తావులకుఁ బోవలయు. మన యాగ్రహపరాక్రమములు మ్లేచ్ఛజనఖండనమున వ్యక్తము గావలయు."

రిచర్డు ధూర్తుఁడయ్యు, నుదారహృదయుఁడు. ఫ్రెంచిరాజిట్లు నముచితముగఁ బలికినంతనే, యాతఁడు ధారాళముగ సమ్మతించి, తన కరమందిచ్చెను. ఫిలిప్పు ఆస్ట్రియానృపాలునిఁ గూడ నాహ్వానించెను. అతని యుద్దేశముగూడ నట్టిదే యుండెను. ఐనను, ఆగ్రహావమానము లతనిని దొలంగకుండుటచే, నతఁ డర్ధాంగీకృతచిత్తుఁడై సమీపింప, నాంగ్లరాజు యథాతీక్ష్ణముగ నిట్లు నిరసించెను. "జడులంతోడను, వారి జడత్వముతోడను నాకుఁ బనిలేదు."

ఆస్ట్రియాదేశాధిపతి సహజముగఁ దప్తహృదయుఁడై, అంతనే వెనుదిరిగి, తిరోహితుఁ డాయెను. ఆంగ్లరాజావంకఁ దిలకించుచునిట్టులనెను.

"దినమెచ్చటఁ గానరాని మిణుఁగురుఁ బురుగు నిశీథమున దీపిం

చును. ఇట్టి ఖడ్గశౌర్యము పరాక్రమును భంగపువ్వనగును. పతాకసింహము [illegible] యరక్షణ మొన రింపుకొనజాలు. ఓయీ! లోకులా! నీవీ రీతి యాంగ్లదేశగౌరవ లాంఛనము [illegible].

అంతట నాంగ్లప్రభు విట్లనెను. "రాజా! ఆంగ్లదేశగౌరవ రక్షణము నాకెంతయు ప్రీతికరము. కాని, ఆంగ్లస్త్రీల ప్రాణమే యాంగ్లదేశ గౌరవము. కావున నొక్కతెగానైన [illegible] దయను మాటేని [illegible] జేర్పవలదు."

రిచర్డు మిక్కిలి సహాస మొనరించి యిట్లనెను.

"లోకులా! నీవు ధూర్తస్వామివిసుమా! ఓ యాంగ్ల స్వామిశూరుడా ఒక పనము నీకు [illegible] వినయ మనుదేం తెను. ఆంగ్లపతాక [illegible]! త్రికాలములందు దూరము దాటకుండ చేసినట్లు నీవీ కావున [illegible] ముచ్చులు [illegible] శూరుడా! వినుండవు"

"మహారాజా! [illegible] ప్రార్థింతును. సర్వ [illegible] యందే చుండెదను."

అనంతరము రిచర్డు ఫిలిప్పులు పరస్పరము సముచితముగ సెలవు పడసి తమతమ విడిదలకుఁ బోయిరి. తమ బాహ్యవర్తనము ఒప్పుడు బాగుగనున్నను, ఆ రాజహృదయములు [illegible] యుండెను. ఆస్ట్రియా భూనేతతోఁ గలహించుటకు ఫ్రెంచిప్రభువు లుంకించుట యసంగతమని రిచర్డు తలంచెను. అనవసరముగాఁ దనతోఁ దాము కలహించు నాయకులకుఁ దాను సఖ్యమొదవఁజేయ ప్రయత్నింప, నాంగ్లప్రభుడు దస్పృహ [illegible] దస్నవమానిం చెనని ఫ్రెంచి రాజు కనవలెను. ఆయాంగ్లసిక్త కోలాహలమునందు మునిగిన జనులు

విచ్చిపోయెను, జాజ్జిదిబ్బ యెప్పటియట్లు నిర్మానుష్యమాయెను. ప్రజలు తమతమ నైజము చొప్పున నావిషయము విమర్శింపఁ దొడగిరి. ఆస్త్రియనులే మహాకారకులని ఆంగ్లేయులు నిందించిరి. ఇతర జాతుల వారందఱు గలసి యాంగ్లేయుల మాంగ్లతే దురహంకార ఫలమని ఏకముగ నిరసించిరి.

అంత నొక చక్కని నక్కయున్న కాన్రేడు తనమిత్రుఁడగు నమారీతో నిట్లనెను. "చూచితివా! మా యుపాయము సుళువుగ నెంత యొనరించెనో! తీవ్రావరణముకంటె నిష్క్రియ వాంఛనీయము. విదేశ్యస్త్రీస్వరాజస్యపు నొక్కటిగ బంధించిన పాశము సడలించితి. ఇఁక నీ సంఘవిచ్ఛిత్తి గాంతువుగాక."

సన్న్యాసి శూరనాయకుఁడగు అమారీ యిట్లు బదులాడెను. "నీవు చెప్పిన పాశము ఛేదింపఁజాలు నస్త్రియాయోధుఁ డొక్కఁ డుండెనేని, అట్టి సాహసికుఁ డొక్కఁడుండెనేని, నీయుపాయము నిక్కముగ శ్లాఘాపాత్రమై యుండెడిది. మిత్రమా! వీడినముడిని మగుడబిగియ వచ్చును. పాశము ఛిన్నమగునేని, అట్టి యవకాశము లేకుండుఁగదా!"

౧౨

శౌర్యగుణప్రధానముగు నాకాలమున నపాయకరకార్య మొనరించుట శ్రేష్ఠతమమై యుండెను. యుద్ధాదియోధరంగములఁ బేరు గాంచు శూరులని స్త్రీపురుషులు రహస్యకరకార్యము లొనరించుటకు నియోగించుచుండిరి. శూరు లట్టికార్యము మహాభాగ్యముగఁ బరిగణింపుచుండిరి. దుర్గమారణ్యాంతరము నారోహించు పాంథుఁ డంతకంతకు గష్టతరమగు కంటకమయ పరుషశిలాగ్రములు గడచి గడచి గమ్యస్థానము జేరు తెఱఁగున శూరుఁడును నిరంతర ప్రవర్థమాన కష్టతర కార్యము లొనరించి లోకప్రసిద్ధి గాంచఁ గోరుచుండెను. సాంది

శూరుఁడగు కణశుఁ డట్టివాఁడు.

అన్యగాత్రుఁ డాయెను. రిచర్డు నృపాలునకు తన పూర్వప్రవర్తనము వలన సహస్ర వైరులను గల్పించుకొనెను. వానివలన నాంగ్ల లాంఛనము భంగపడకుండ రక్షించుటకు స్కాటు శూరుఁడే రాకయె యప్రమత్తుఁడై యూదిబ్బకొండ గాపుండెను. సింహాసనాధిపత్యమున జంకుఁడు రాజిల్లుచుండెను. శూరుఁడు నిజమనోధర్మానుసరణుఁడాయెను. అగణిత శౌర్యోదార విరాజమానుఁడై బహువీరజన పరివృతుఁడై యొప్పు నాంగ్లభూపాలుఁ డాంగ్లదేశ గౌరవసంరక్షణార్థము దను నియోగించుట కణశునకుఁ జాల ప్రీతికరముగ నుండెను. తత్కార్యమునుపాయభూయిష్ఠము. ఆర్య శూరుఁడగు కణశున కట్టి యుపాయమైనను స్ఫురింపకుండెను. ప్రశూరవేశ మాహాత్మ్యము ధీరతర కార్యములకుఁ బురికొల్పుచుండెను. సామాన్యశూరునివలెఁ దోఁచు నాస్కాటి జనునకుఁ బ్రణయసిద్ధి కలుగుట యసంబద్ధముగఁ గేవల మసంభవముగఁ గాన్పించెను. ఐనను నూతన సంఘటనలు మాత్ర మనుకూలముగ నగపడుచుండెను. రిచర్డురాజ సోదరియగు మేరీకిని తనకును గల యంతర మొకింత యంతరించునటు లుండెను. తానొక సామాన్య శూరునివలె స్కాట్లండు దేశమునుండి యరుదెంచి సాహసకృత్యము లొనరించి ఆంగ్ల రాజహృదయమును తత్సోదరీహృదయమును బాద నాకర్షింపఁజాలెను. అట్టి ప్రాముఖ్యము గాంచిన తాను నికృష్టమరణమునకుఁ బాల్పడుట యసంబద్ధము. ఆంగ్లరాజపతాకమును నిశాసమయమున తా నసహాయుఁడై రక్షింపఁబూనుట కనుంగడు నపాయకరము. ఆస్ట్రియా నృపాలుఁడు ఆంగ్లరాజవిరోధి యగుట తథ్యము గదా. ఇంకను ఎందఱో వైరులుందురు. ఆంగ్లదేశ గౌరవలాంఛన రక్షణ మొనరింపుచుఁ దాను మరణింపవచ్చును. మరణించిన నేమి! రిచర్డు నృపాలుఁడు సంతసించి వైరిజనహృదయవిదళన మొనరింపఁ బ్రతినఁదాల్చు

నట్లు తద్రాణివాసము విలాపించునట్లు పసుగురనుబరిమార్చవలయును.

స్కాటిశూరుని హృదయమున నట్టి భావములు పరుగిడుచుండెను. పేరుప్రతిష్ఠలు లేని యనాథునివలె నిష్కృష్టగణమునకుఁ బాల్పడను గదా యను సంతస మూతని నవాజ ధైర్యోత్సాహములను దశాధిక మొనరించెను. ప్రకృతి ప్రశాంతచంద్రకాంతిమయమై గాఢచ్ఛాయా కలితమై నిద్రాధీన మైనటు లుండెను. బాలుని తీర్చిన సైనిక నిలయము లన్నియు నిర్మానుష్యపీఠములవలె నిశ్శబ్దముగ నుండెను. కణతుని ప్రసిద్ధస్థానము పతాక స్తంభసామీప్యముననుండి, తన స్వామికార్య మెట్లింగినదానివలె నపుడపు డట్టుజూపి జెండాముడు తలు గాంచుచు, రక్షకజనస్థానములకుఁ బోటు తానును మొఱుఁ గుచుఁ దన ప్రభునకుఁ దోడ్పడుచుండెను. అపాయము దప్పిన నుండ గనే పసిపట్టి హెచ్చరికజాలునని యెంచి ఆశూరుఁడు తన జాగిల మును గూడఁ గొనివచ్చెను. రక్షక జనోపయోగముగ నాకిఁ డటునిటు దిరుగునపు డానహాచరము తననునుయముగ దం భూరిశిరమునట్టిట్టు ద్రిప్పుచుండెను. కణతుఁ డొకపుడు నిలిచిన శూలమునానిఆకసము గాంచుచు తదవసరభావాలోచనముచేఁ డె మునిఁగియుండునేని కుక్క తటాలున లేచి ఆతని దాసి హస్తమునఁ దన మూర బెట్టిముద్దుగుడిచి యా వెరవున నాతనికి కృతజ్ఞతను నొనరించుచుండెను.

జార్జిదిబ్బపైఁ గాపున్న స్కాటిశూరునకిట్లు రెండు గంటలు గడ చెను. అంతయు బాగుగనే యుండెను. అప్పుడప్పుడు హెచ్చరించు కావలివారల సంపదులు పినా, ప్రదేశ మంతయు బ్రశాంతముగ నుండెను. జాగిలమంత నాకస్మికముగ లేఁగి తీవ్రముగ మొఱిఁగి విరోధిదర్శనావసర క్రోధావేశమున హుంకరించి ముందుకుఁబోయి ప్రభు న్నాజ్ఞకై తత్తరపడజొచ్చెను. నీడయుఁ దేమి యా ప్రాకటఁ గాంచి యెవ్వరని కణతుఁడు కఠినముగఁ బ్రశ్నించెను. అంత నొక

స్వరము కడు నసహ్యాకరముగ నిట్లు వెలువడెను.

*"ఆర్థరు రాజశేఖర శూరులపై నాన! నీనాలుగు పాదముల రక్కసిని గట్టివేయుదును. కానిచో రాను."

"నాస్థానము నవిరాపింప సాహసించువాఁడవు నీ వెవ్వఁడవు!" చిత్రకలాంఛనుఁ డట్లు ప్రశ్నించి కండ్లు చిక్కించి ఆ యపోచనవ్యక్తిని గాంచఁ గడఁగెను. "మరణము లెక్కసేయక పోరాడువీరుఁడనుమా! భద్రము!"

శూరుఁ డట్లు గర్జింప నావ్యక్తి యిట్లు బదులాడెను. "ముందు నీ దీర్ఘదంష్ట్రిమృగమును బట్టియుంచుము. లేదేని నా బాణమున నొక్క వ్రేటున బుద్ధి చెప్పెదను."

ఆసమయమున ధనస్సు వంచిన సవ్వడి ఆయెను. శూరుఁ డిట్టు లనెను. "నీ వెవ్వఁడవో యసంబద్ధముగ జరింపక వెన్నెల లోనికి రమ్ము. ఆలసింతువేని మదీయ శూలఘాతమునఁ జత్తువు."

కిరాతుఁడు బల్లెము దాల్చి యంధకారమున నొకింత కానుపించు నావ్యక్తిని గుఱిగాఁది విసరఁబోయెను. అంతే నావ్యక్తి రయమ్మునఁ జీఁకటినుండి వెలువడెను. శూరుఁడు చిన్నవోయెను. ఏమన, ఏతెంచిన వాఁడు యోధుఁడు కాఁడు, బలవంతుఁడు కాఁడు, సామాన్యమానవుఁడైనను గాఁడు. చిత్రకలాంఛనుఁడు తొల్లి ఎంగాడీ మాలమునసకీధమున నేకాకియై వేచియుండిన సమయమున భూగర్భమునుండి వెలువడిన వక్రహ్రస్వాంగుఁడే ఈసమయమునఁ గూడఁ దోఁచెను! వాఁడు 'నకటబను' నామధేయుఁడని వారలు లెఱింగియుందురు. వానినిఁ గాంచినంతనే, తత్సమయ విషయము లెన్నియో తలంపునకువచ్చెను.

తన స్వామి యొనరించిన సన్మానించిన శ్యానమున కుత్సాహభంగమాయెను. ఆ కారణమున నా భయంకరవైరి మూల్గుచు వెను

* "ఆర్థరు"—దైవసమానుఁడగు నాంగ్లరాజు.

దిరుగ, ప్రాస్యాంకుడు భవనములోని దివ్య సౌగంధికా నొట్టకేలకు శూరుని సమీపించి, తానా కాముకునివలె గాంభీర్యము ధరించి, సగౌరవముగఁ దన యాస్త్రమునందే లంగ్రోసెను. కాని, కణాతుఁడు తత్కరస్పర్శన ముత్రిజతోల్ల సుప్పుకొనుచుండేక, నా వికృతాకారుఁడు కనవి, తీక్ష్ణముగ నిట్లనెను "నైనా! నాటకము మహానీయు నకు నమ్మికతస్యాగము మీ నావేగ! లేక, యుమ్ము మాఱితివా!"

కణాతుఁ డిట్లు సరసముగ బదులాడెను.

"మహానీయా! నిన్ను గాంచి నుఱుకుట యసాధ్యము. కాని, నేనీస్థానమున గాచియుండు సైనికుఁడఁ గాను. నీవంటి పరాక్రమవంతులను జేరవచ్చుట యుపాయకము; కావున, గవ్యానసించి యుగ్రమత్తుడవై మాటాడవలయు. నీవు నావ్వా గానసి యుండవు. ఏమికోరెదవు?"

"నన్ను నికడకు పిలువా కనను నీవు రావలయు."

"మహాపురుషా! నీకోరిక చెల్లదు. సూర్యోదయపర్యంతము నేనీపటకము గనుట్టి యిచ్చే నే యుండవలయును. ఇది రాజాజ్ఞ. క్షమింపుము."

శూరుఁ డిట్లు పలికి వెనుదిరిగి, జెండాచేతికుంచుకొని పోవుచుండెను. కాని, నకటబయుఁ డాతని పేర్పాటి, ప్రక్కనిలిచి, యుఱడ నిట్టులనెను.

"శూరుఁడా! నామాట నవరాకుపగవా విని నమ్ము. ఏ కాంతామణి నిజసౌందర్యాతిశయముచే గంధర్వలోకపిశాచములఁ బిల్వఁజాలునో, ఏనారీరత్నంబు నిజవైభవాతిశయమున నాయకులనైన శాసింపఁజాలునో, యామె పేరు జలంధి సిగ్గుజ్ఞాపించువాఁడ! వచ్చెదవా"

శూరుని చిత్తమున నొక యపూర్వాలోచన ఉదయించెను. అది యసంభవము యమితః డాకలంపు నొందించెను. తన ప్రియకాంత యట్టి వికృతాకారునిచే సందేశ మంపునా? అసంభవము. ఐనను, కంపితస్వరమున నాతఁ డిట్లులనెను. "ఓయీ! నిక్కముపచింపుము,

నాఁటిరేయి యెంగాఁడీ యాలయమున నీవు గాంచినదాని నీవలెఁ జేఁపుగు దాల్చి భూసంస్కార మొనరింపఁబోవు రాణియే యగునా ఈకాంత?

శకటుఁడును సక్రోధముగ నిట్లనెను.

"ధూర్తశూరుఁడా! ఏమి నీ యనుమానము! మహారాణి హీనమతియై నిన్నుఁ బోలువానికి సందేశమంపునా? నీ వంచకబుద్ధిఖ్యాతిఁ గాంచినను, అంతటి గౌరవమున కర్హుఁడవు నీవే కాదు. త్రివాజ్ఞీభర్తయగు రాజపుంగవుఁడు నొక్క తనకు స్వామినిని దృష్టిప్రాయులు సుమా. శూరుఁడా! ఈ దివ్యమగు గాంధర్వ లాంఛన మెఱింగి తదాజ్ఞను వర్తించెదవో, లేక, ఏఱుంగఁజాలక రాని రాక రింతువో నీయిష్టము."

ఆ పిమ్మట మాత నిల్లపడఁ గను, వెన్నెలను ముంగూడ మెఱయు మాణిక్యపుటుంగరము నొసఁగెను. ఆ యుంగరమ్మే మహారాణి రత్నము తాల్చునదే యని శూరుఁడు దర్శనము గుర్తించి సంభ్రాంతచిత్తుఁ డాయెను. అనుమానము నివారింపఁబడెను. అట్టి పరమపవిత్ర లాంఛన మట్టి చేతుల బలుటచేత విస్మయము నొంది, కంపితుఁడై యిట్లు ప్రశ్నించెను. "ఓయీ! నీకీయుంగర మిచ్చినవారి పరిభ్రమించు చిత్తము నొక్కింత చేరదీసి, సిద్ధపరంపరలో తెల్పుము. కారణమేమి? కాన్కమున కిది సమయమేమో యనుమానము, నక్కు ఆలకింపుము."

"శూరుఁడా! నీవు సంశయగ్రస్తుఁడవు, ఆజ్ఞ నేయునది రాచకన్నెయా, ఆయాజ్ఞ దేనికొఱకు లేదా రాజా, చాలదా! కొంటెమాటలాడుచుఁ గాలహరణము సేయకుము వెళ్ళుము. ఆజ్ఞాబద్ధుఁడవై ఈ యుంగర మునఁ గల నారీమణి చెంతకుఁ బోదువా? ఒక్కనిమిషము కాలమును వృథచేయుట ద్రోహము సుమీ."

"ఓయి మహానీయా! నీవు చాల మంచివాఁడవు. తీర్పుపడకుము. ఈ రేయి నే నెట్టి కార్యభారము వహించియుంటినో . నా హృదయము

కాంత యెఱుగునా? నా ప్రాణము — ఛీ! నా ప్రాణ మొక లెక్క-కాదు — నా గౌరవ మంతయు నీకార్యగ్రహణముపై నాధారపడి యున్నది. దిన ముదయించువఱకు నేనీ తావు వీడరాదు. ఇట్టిమహత్తరకార్యము గూడ విడిచి తనచెంతకు రావలయునని ఆ కాంతామణి కోరునా? అసంభవము. రాజపుత్రి ఉత్సాహశీలయామునఁ దన పాద సేవాపరాయణుని కట్టి సందేశ మంపియుండదు. కావుననే, నీవంటి దూతను నియోగించెను."

తా నటు లవమానాంక వెడలువానివలె నిట్టూర్చి మరలి, నకటబనుఁ డిట్లు లనెను.

"నీ వట్టులే భావించుచుంటివి గాక. నీ నాగాంచకన్నియయెడ విశ్వాస బద్ధుఁడవై చరింతువో, ద్రోహాచరితుఁడవో, నాకేమి నే బోయెద!"

"మహానీయా! నిలువుము. నిన్నుఁ బ్రార్థించుచు — పరుగెత్తక, ఒక్కప్రశ్న కుత్తరమిమ్ము. నిన్నంపిన కాంతామణి యీసమీపముననే యుండునా?"

"ఇట్టిప్రశ్న యేల? ఎంతదూర మరిగిన నంత రుసుము కైకొనుకూలి వానివలె దూరము గణించి ప్రశ్నించుట విశ్వాసి కనుచితము. సంశయాత్మా! ఏను జెప్పిన విధము చేయుమి, దైన్యసహ్యగహితుఁడగు శూరు నాహ్వానించు రాచకన్నె మరియొకపరి మాత్ర దూరమున నుండు."

కణాశుఁ డంత నారమణి గూఢగుళికలను మజిలి పరిశీలించి మగుడ నిట్లు ప్రశ్నించెను. "అటనే నెంతకాల ముండవలయు?"

"కాలమా! కాలమన నేమి? — ఛాయాపూర్వకనామవాచకము! కాలము నాకుఁ గానరాదు. అనుభవవేద్యమును గాదు. సూర్యుని ఛాయాగమనముఁ బట్టి కాలము లెక్కింతురు. అయ్యది శూరునకుఁ జెల్లదు. దైవసేవాపరాయణుఁడై నిజహృదయకాంతా సేవాపరాయణుఁడై కడపునదే నిజమగు శూరునకుఁ గాలము."

"నీవు అల్పుఁడవయ్యా, లెస్సగ నాడెను. ఓయీ! నాహృదయ రాజ్ఞి నన్నే దేని కార్యమునకు నియోగించునా? కొలఁదికాలమున నారోగ్యవయునగును. అంతవఱకుఁ దాళరాదా?"

కణతుఁ డట్లు ప్రశ్నింప, నా వికటనూతి యిట్లులనెను. "నీవు తత్క్షణము రావలయును. నీ వుత్సాహరహితుఁడవు. అనుమానగ్రస్తుఁడవు. ఆమె యిట్లులని నన్నంపెను. 'గులాబులురాల్చిన హస్తము పుష్పమాలిక వేయుజాలునని చెప్పుము.' ఇఁక నీయిష్టము."

రోజాపుష్పసమాచార మాలించినంతనే సహస్రాలోచనలు రేకెత్తెను. నాఁ డా దేవాలయమున నిజహృదయకాంతాహస్తముక్తములైన పుష్పములు వాడి యెండిపోయినను, నిరంతర మాతనిహృదయ సామీప్యముననే అడఁగి యుండెను. ఆహా! ఎంతటి భాగ్యము! స్త్రీయహృదయసింహాసనాసీనయైన కాంతామణి రమ్మని కబురంపెను! ఇట్టి యదృష్టము మఱియొకసారి లభించుట దుర్లభము. శూరుఁడట్టి యాలోచనలో మునిగియుండ, నకటబనుఁ డిట్లులనెను. "శూరుఁడా ఏమందువు? వచ్చెదవా? నా యుంగరము నాకిచ్చెదవా?" కణతుఁడు మఱియు గలవరమంది, ఆగు మాగుము. ఒక్కనిమిషము!" అనిపలికి, నుగుడ నీపగది చింతింపఁ దొడఁగెను. "నే నీపతాకము గాచి యుండ వలయునని ఆంగ్లరా జాజ్ఞాపించెను. కాని, నేనాతని దేశస్థుఁడనా? సేవకుఁడనా? కాను. నేను స్వతంత్రశూరుఁడను. మతయుద్ధదీక్షాపరుఁడనై మాత్రి మరుదెంచినవాఁడను. ఈ పవిత్రోద్యమమును నాప్రణయదేవతయు మాత్రము నాకు గణనీయములు"

అంతలో నకటబనుఁడు మగుడఁ గలవరపఱచెను. "ఉంగరము — ఉంగరమిమ్ము! నీవు మిథ్యాశూరుఁడవు — జడుఁడవు — అపవిత్రలాంఛనము తాఁకుటకును, చూచుటకుఁ గూడ నర్హుఁడవు కావు — ఇచ్చి వేయుము."

"ఒక్క క్షణమాగుము. మంచివాఁడవు. నాయూహల కడ్డురాకుము. మహాద్భుతమీ యుయాకవేళ నాకస్మికముగా మార్గ శ్రేణులపైఁ బడినచో నేనేమి చేయవలెను? ఇంకను ఈపతాకము కట్టిపట్టియుండునా? అసంబద్ధము. నే నాంగ్లేయుఁడను గాను. తత్రాజసేవకుఁడఁగాను. కావున, మతియుద్ధదీక్షానుగుణముగఁ దక్షణముపాటి వైరుల నురుమాడుదును. దైవము తరువాత నాహృదయరాజ్ఞి నాకు గణనీయము. ఆమెయాజ్ఞ శిరసా వహింపవలయు. కాని రిచర్డునృపాల నియోగమో! ఈతావువీడక ఈపతాకము రక్షింతునని యొడఁబడితినే! ఓయీ, నకటబను! నన్ను కారమునకుఁ గొంపోవుగదా? నిజమాడుము."

"అల్లదె తళతళలాడు పటకుటీరము. దూరము లేదు" దూత యట్లు బదులాడ శూరుఁడు మగుడ నిట్లు చింతించెను.

"ఒక్క క్షణమును కిరిగి రాఁగలను. ఒకవేళ నీలోపున నెవ్వఁడేని పతాకము చెంతకు రా సాహసించునేని నా జాగిలము మొఱుఁగును. అరవ మాలించి నేను తక్షణము రాఁగలను. నాహృదయరాజ్ఞిని సందర్శించి తత్కోమలచరణసాన్నిధ్యమున వ్రాలి, శీఘ్రముగ సెల వీయవలయునని బతిమాలి రయమున్న నరుదెంచి యీ పతాకరక్షణోద్యోగము ముగింతును." అంత నాతఁడు తన జాగిలమును సంబోధించి జెండాకంబముచెంగటఁ దనవస్త్రము వైచి యిట్టులనెను. "మిత్రమా? ఈస్థలము వీడక అప్రమత్తతతోఁ గాపుండవలయు."

ఆ మహాశ్వానము స్వామిభావము గ్రహించిన దానివలె మోమెత్తి పరికించి చెవులు నిగిడించి శిరము గంభీరముగ నెత్తి రక్షకభటోచితముగ నటఁ గూర్చుండెను.

పతాకము వీడి యరుగుట పాడికాదని చిత్త మొకవంక యనుచున్నను, కాంతాకర్షణమునఁ దదనుగుణముగ వితర్కించుకొని

ఆంగ్లదేశ గౌరవలాంఛనరక్షణభారము తన కుక్కపై నిడి యాతఁడు గమనాతురుఁడై వక్రాంగునితో డ నిట్టు లనెను. "సన్మిత్రమా! వడివడి పోదము రమ్ము!"

"వడివడి నీవే పొమ్ము; ఇంతకాలము నీకొఱకు వేచియుండ నిపుడు వడివడి రావలయునే! మఱియు, నేను హ్రస్వశరీరుఁడ; నీవంటి దీర్ఘపాదునితో సరిగా నడుచుట యసాధ్యము. అసలు నీవు మానవునివలె నడుతువా! ఉష్ట్రపక్షివలె దాటులు వేయుదువు."

అపూర్వకాంతాదర్శన మొకవంకను, పతాకసంరక్షణ మొకవంకను శూరునిఁ దీవ్రముగఁ ద్వరపెట్టుచుండెను. సహజముగ మందగామియగు నకటబనుఁడు మఱింత మెల్లగి నడువఁదొడఁగెను. వానికి లంచ మొసంగి శీఘ్రతరముగ నడపించుటకుఁ గణతునొద్ద ధనములేదు. బ్రతిమాలుటకు వ్యవధిలేదు. కావున శూరుఁడొక సూక్ష్మోపాయము యోచించెను. చిన్నబాలకునివలె వానిని భుజమున నిడుకొని, భయాగ్రహావిహ్వలుఁడై వాఁడు వలదు వలదని యఱచుచున్నను, లెక్క సేయక కణతుఁడు ద్విగుణీకృతగమనమునఁ బోయెను. రాణివాసము సమీపించినటు లుండెను. గుడారము లనేకము లుండెను. అక్కడక్కడ రక్షకభటులుగూడ నుండిరి. తన కవచము చప్పుడు కావలివారం ద్రా లింపకుండుట గాంచి విస్మయ మంది అట్టి కావునఁ దన యనుచరుఁడు త్రోవనూపుటయే క్షేమకరమని యెంచి వాని నాతఁడు నేలకు దింపెను. త్రోవ ధావమానములచె నా వికటరాజహృదయము మండెను. ఐనను ఆమహాబలశాలి నేమియు ననఁజాలక వాఁడు సహించి యూరకుండెను.

అల్లిబిల్లిగ నుండు గుడారము పెక్కులు దాటి వారొక పటమందిరము డాసిరి. భటు లేమరియుండుట మేలాయెను. ఐనను వారామందిరపరోక్షమునకుఁ బోయిరి. నకటబనుఁ డంత గుడారము

క్రిందితెర కొంచెము మెత్తి, కణతుఁడు ప్రాకి యందుఁ బ్రవేశింపవలయు నని యాతనికిఁ దెల్పెను. ఆహా! ఉదాత్తచిత్తుఁడగు శూరుఁ డట్టి యకార్య మెటు లాచరించును? అయ్యది యత్యున్నత వనితాజనావాస మగుట తెల్లము. కాని తనహృదయాధిదేవత యాజ్ఞాపించునపుడు తా నేలసంశయింపవలయునని తర్కించుకొని చిత్రకలాంఛనుఁడల్లన భూమిపై ప్రాలి లోనికి బోయెను. వక్రాంగుఁ డిట్లు గుసగులాడెను.

"నేఁజేరువఱకు నచటనే యుండుము."

౧౩

కణతుఁడు నిలిచిన తా వంధకారమయము. తత్క్షణము తన హృదయరాజ్ఞినిఁ గాంచి ఆ యుత్తరక్షణము పతాకము చెంతకుఁ బోవలయునని తత్తరపడుచు నాతఁ డరుదెంచెను. ఆహా! ఆతఁ డాయంధకారమున నెంతకాల ముండవలయు! క్షణ మొక యుగమువలె నుండెను. వీడరాని పతాకము తానంత సులువుగా విడిచితినని యాతఁ డొకింత ఖేదపడెను. కాని ఆ కాంతారత్నమును సందర్శింపకుండ మఱలుట యసంభవము. సైనికుఁడు తన స్థానము వీడుట దోషమే. కాని తాను నట్టి దోషమునకుఁ బాల్పడఁజేసిన యబలామణిని గాంచియే పోవలయు. కణతుఁ డట్టు లూహావిహార మొనరించుటకు వీలులేదు. మేరీ కాంత ఆంగ్లరాణీసామీప్యమున నుండెను. తా నేతెంచినది ఆంగ్లరాజ్ఞీనిలయము కావలయు. రాజాంతఃపుర మావిధమున ప్రుచ్చువలెఁ జొరపడుట ఎంత దోషావహము! ఎంత ప్రమాదకరము! వెల్లడి యగునేని ఎట్టి యనుమానమునకు వీ లొదవును! ఎంత యపాయకరముగఁ బరిణమించును! కణతుఁ డట్టి యాలోచనలచేఁ గ్రాఁగుచుండ కాంతాజనుల హాసధ్వనులు గుసగుసలును వినఁబడెను. ఆనారతెర కవ్వలనే వారుండవలయు. దీపపుఁగాంతియును ఛాయ

లునుగూడఁ గాన్పించుచుండెను. అంత చేరువగ నుండిన శూరుఁడు పటాభ్యంతర వనితాజనసంభాషణకూడ నాలింపవలసినవాఁ డాయెను. ఒక కాంత నవ్వుచు నిట్టు లనెను.

"ఆమెను సత్వరము రమ్మనుము. నకటబను! దూతకృత్యము చక్కగ సాగించితివి."

సహజకఠోరస్వరమున నా వక్రదేహుఁ డేమియో పల్కెను కాని కణతుఁడు వినఁజాలకపోయెను. ఐనను అచటి కావలివాండ్రనుసవ్వించి వాఁ డవ్వలకు బోయినటు లాయెను. తొల్లిటి కాంతామణి మగుడ నిట్టు లనెను.

"చెలులారా! ఈ నకటబనుఁ డొక దయ్యము నావహించె. వదలుట యెట్లు?"

అంత నొకపరిచారిక యిట్లు బదులాడెను. "దేవీ! చిత్తగింపుము. రాజాంశభవుఁ డగు నకటబను మహానీయుఁడే తోడ్పడవలయు. ఆ మహానీయుఁ డుదారమనస్కుఁడై మాత్సర్యరహితుఁడై తన రాణి నంపినచో, నాయుజ్జ్వలాంగి ఆ ధూర్తశూరుని బుజ్జగించి తరలింపఁ గలదు. తన యంతర మరయక రాజాంతఃపుర కామినీజనులను డాయ సాహసించు మూర్ఖు నిట్టులే సేయువలయు."

"ఔను. నకటబను తెచ్చినవాని నాతని రాణియే సాగనంపవలయు" నని మఱియొకతె యనెను.

అట్టిమాట లాలింపవలసిన కణతుఁడు దుర్భరావమానభారమునఁ గ్రుంగిపోయెను. ఆగ్రహానలముచే నాతని హృదయము భగ్గున మండిపోయెను. ఏమైననుసరె తత్క్షణ మాతావు వీడవలయునని కణతుఁడు నిశ్చయింప నీపలుకులు వీనులఁ బడెను.

"చెలులారా! ఈ మనుజుని ప్రవర్తనము మీరీకాంత యెఱుంగవలయు. ఈతఁడు తన విధ్యుక్తధర్మము మఱచి యరుదెంచెనని రాజ్ఞ

సోదరి ప్రత్యక్షముగ నెఱుంగుఁగాక. ఓసీ, కలశా! మా నెచ్చెలి వివేకరహితయై యీతని నధికతరాదరభావమునఁ జూచునని యనుమానింతు సుమా. ఇఁక నామె వివేకముతోఁ జరింపఁగలదు"

అంత నొక కాంతి మెల్లగ నేమియో పలుక వారిని శాసించు నారీరత్నము వాడిగ నిట్లు లనెను.

"వివేకమా! గర్వమని చెప్పము. మా యందఱకంటెఁ దానే నిశ్చలమతియై చరించునటు లామె మెలంగును. ఇపు డామెకు శృంగభంగము కాఁగలదు. నే నీయవకాశము బోనీయను. మా యందఱు మాత్రలోప ముండునేని మేరీ తత్క్షణము గనిపట్టి కడునిపుణముగ నెదురాడుటకు వీలులేకుండ వెల్లడిచేయును. ఇదిగో మాటలోనరుదెంచెను."

ఆసమయమున నెవ్వరో యరుదెంచి యుల్లన వారిలోఁ గలసినట్లు స్కాటుశూరునకు ఛాయామాత్రమున పరిశీలనమునఁ దెలిసెను. తన్మందిరాంతర ప్రధానవ్యక్తి ఆంగ్లరాణియే యని పాఠకులు గ్రహించియుందురు. దుర్భరావమానబాధితుఁడయ్యు, ఆంగ్లరాజ్ఞీ వాగ్బరపీడితుఁడయ్యు శూరుఁ డాతావు విడఁజాలక పోయెను. అన హృదయాధిదేవత యగు మేరీకన్య ఈ మోస మెఱుంగదని పై సంభాషణవలన స్పష్టమాయెను. దాన నాతని చిత్తము నేద దేఱెను. అంతలోఁ దన యిష్టదేవతయే ప్రశ్నించెను. ఆమె వాక్సుధారసము చవిగాంచకుండ, అతఁడెట్లు పోఁగలడు? ఆగ్రహావేశమున నాతఁడు వెడలిపోయిన భాగుండెడిది. కాని. రాజ్ఞీమేరీల సంభాషణ యెటు లుండునో యాలింపవలయునని కెనతుఁడు మిక్కిలి కుతూహలపడెను. ఆలించుటయేగాదు, తెర కొక చిన్నరంధ్ర ముండెనేని, వారినిఁ గాంచవలయునని కూడ నాతఁడు తత్తరపడెను.

రాజ్ఞీయాజ్ఞకొఱకు మేరీ నిరీక్షించుచుండినటు లుండెను. తానును తన పరిచారకులును అనుచితముగ నవ్విద మేమి యని ఆంగ్లరాణి

మిన్నకుండినటు లుండెను. అడంగినను అడంగని హాసధ్వని మంద ముగఁ గణతుని వీనులఁ బడెను. మేరీ యిట్లనెను.

“దేవీ! ఈ నిశీథసమయమునఁ గూడ నింత యుల్లాసముగ నుంటివి. నీయాజ్ఞ యగుటచే నగుదెంచితి; లేదేని, నిద్రించియుందును.”

“సోదరీ! హాయిగ నిద్రింతువుగాక! విశేషకాల మంచనులే. కాని నీవోడిపోతివని తెలిసికొని యిఁక నిద్రాసౌఖ్య మనుభవింపఁజాల వేమో యని భయపడుచున్నను సుమా.”

దేవీ! ఇట్టి పరిహాసము చాల నీరసమాయెను. కాని, పందెము వేసినది నేఁ గాదు. ఐనను ఆదూఱు నాపై వేయుదువు. ఇది నీ విలాసము.”

“సోదరీ! మనము చేసినది పవిత్ర గాత్రయే యైనను, అనృతాలాపము వీడకుంటివి ఆచిత్రలాంఛనుఁడో, మఱియెవ్వఁడో గాని తన స్థానము వీడువాఁడు కాఁడని, విడినచో నీకు మాణిక్యాంగుళీయము గోల్పోదునని పందెము వేయలేదా? వాఁడు స్థిరముగ నుండునేని, నా సువర్ణకంకణ మోడుదునంటివి.”

“రాజపత్నీ! నీమాట కెదురాడరాదు. ఐనను, ఈ చెలికత్తెలు గూడ నుండిరిగదా. నీవే పందెమునకుఁ బురికొల్పి, కన్యాత్వగౌరవ భంగకరమగు పనిసేయరాదని నేను వారింపఁ గడఁగినను లెక్కసేయక, నా వ్రేలియుంగరము దీసికొంటివి”

అంత నొక కాంత యిట్టులనెను.

“రాజసోదరీ! చిత్తగింపుము. చిత్రకలాంఛనుఁ డతిధీరుఁడని నీ వంటివిగదా.”

మేరీ సక్రోధముగ నిట్లుబదులాడెను.

“అన్న నేమి? ఆమాట పురస్కరించుకొని దేవితో నిచ్చకములాడుదువా? ఆకుమారుని గాంచిన జనులెల్ల రేమందురో నేఁ గూడ

నట్టులే యుంటిసి. అంతకంటె నెక్కుఁడు నేనేల నుతింపవలయు? నీవేల యధిక్షేపింపవలయు? సైనికజనమధ్యస్థులగు కాంతలు శూరులను శూరకార్యములను దలంపక మఱి యేమి తలంతురు?"

మేరీ రాచకన్నియ యట్లు నిష్ఠురముగఁ బలుక, మఱియొకతె యిట్టులనెను "దేవీ! నాఁడా ఎంగాడీయాలయమున సీకన్యారత్న మా శూరుని చెంగట గులాబిపుష్పముకుళములు వైచెనని నీతోఁ జెప్పితి మని మాపైఁ గడుఁ గినిసియున్నది."

అంత మేరీకన్య యాగ్రహాకంపితస్వరమున నిట్టులనెను. "దేవీ! త్వదీయపరిచారికా పరిహాసముల పాలుసేయుటకే నన్ను రప్పించితివేని నాకిఁక సెలవిమ్ము."

"పరసా! చనువుగలదుగదా యని, నీయంతరము మఱచి, రాజసోదరి నెక్కసక్కెము లాడకుము—" రాజపత్ని యాతెఱంగున దన దాసిని మందలించి, మేరీని గాంచి యథానిందాగర్భితస్వరమున నిట్టులనెను—"చెలీ! చాలదినములు కఠినప్రాయశ్చిత్త మొనరించి విసిగి యుంటివిగదా. మాబోఁటి హతభాగ్యల కీపాటి యానందమువలదా?"

రాజకాంతా! నీవమితానందమున నోలలాడెదవుగాక. నేను మాత్ర మిఁక నాజన్మాంతము మందహాసమునకు వెలినై యుండ"

అట్లు పలుకు రాజసోదరి చిత్తము దుర్భరాందోళనాధీన మాయె నని కణతుఁడు గ్రహింపజాలెను. రాణియిట్టులనెను.

"మఱఁదలా! ఆగ్రహింపకుము. ఇంతకును ఇపుడు చేసిన దొస గెద్ది? తన స్థానమునఁ గాపుండిన తరుణశూరుఁడు తావువీడి యరుదెంచెను. అరుదెంచుట కాదు, చోరునివలె నేతెంచెను. తరలింపఁబడెను. ఒక సొగసులాడి నామ మాలించి యాతఁడు తన తావువీడెను. ఇంతలో నా స్థానమునకు వచ్చు ప్రమాదము లేదునుమా. కాని, నిజ మూఢవలయు, నకటబనుఁ డెంత ప్రయత్నించినను, నీదు నామాక్షర

శ్రవణమునఁ గాని యాశూరుఁడు తరలఁ జాలెను."

"దైవమా—" మేరీ భయభ్రాంత యాయెను. "హా! దైవమా! రాజపత్నీ! ఏమంటివి? నీకును నాకునుఁ గూడఁ గళంకము వాడము కార్యము సంభవమై యుండఁగాదా? ఆహా! వినోదమున కిట్టు లాడితిననుము. ఎంతబేలను! నీవకార్య మొనరించి యుందువని నేను దలంచుటయే యసంబద్ధము! క్షమింపుము."

రాజసోదరి యట్లు పలికినంతనే ఆంగ్ల రాణి యానంద మంతరించెను. తదుచితస్వరమున నామె యిట్టు లనెను. "పందె మొడ్డిన యుంగరము పోయెనుగదా యని మేరీకాంత ఖిన్నురాలై యుండును. చెలీ! నీ యుంగు ళీయము నీకొసంగెదనులే. కాని, మా కీపాటి విజయముతగదా?"

"విజయమా!" క్రోధకంపితస్వరమ్మున మేరీ యిట్టు లనెను. "విజయమా! క్రైస్తవజనకంటకుఁ డగు మ్లేచ్ఛునకు విజయమనుము. ప్రచండాంగ్లరాజ సన్నిహితబాంధవి యపయశోమగ్న యగుట నీ కేటి విజయము?"

"సోదరీ! ఉంగరము పోవునని కుపిత వైతివి. పందె మొడ్డి, ఓటు పడి, యిపు డుడుకుచుంటివి గాన, నీవు మగుడఁ బరిగ్రహింతువుగాక. కాని, నీవొక విషయ మెఱుంగవలయు. త్వదీయనామచిహ్నములచే నాశూరుఁ డిట్లు దరలింపఁబడెను. మత్స్యము జిక్కెఁగదా ఎరతో మాకిఁక బనిలేదు."

అంత నమితమగు వినువున మేరీ యిట్టు లనెను. "దేవీ! ఒక్క యుంగరమే గాదు, మదధీనవస్తువు లన్నియు నీయవిగదా. వృష్టిమ మాణిక్యకప్రటుంగరములు పోయిన నేమి? నాకతంబున నొక ధీరుఁడు తప్పిద మొనరింపవలసెనే! ఆహా! ఆధీరస్వాంతుఁడవమానమునకుఁ బాలగును. అవమానమే గాదు, శిక్షకుఁ గూడఁ బాల్పడును!"

"ఇదియా నీ ఖేదకారణము! ఆశూరునకు శిపాయము వారయుఁ

జాలదు. మఱియు వినోదకారణమున నొకని మరణింపనిచ్చుటకు నేనంత ప్రజ్ఞాహీనురాలనా! రిపుజనభయంకరులగు మహాశూరుల కఠిన హృదయము నీవొక్కతెవె శాసింపఁజాలుదువని భ్రమింపకుము నృపాలుఁడు సింహబలుఁడగుఁ గాక. సింహహృదయము గూడ మాంస మయము గాని శిలామయము కాదుగదా. సోదరీ! నీయభిమానము నకుఁ బాత్రుఁడై రాజాజ్ఞ నుల్లంఘించిన యీశూరున కపాయమువాటిల్ల కుండునట్లు నృపాలు నొప్పింతునులే!”

“ఆహా! రాజపత్ని!—అట్టులాడు కన్నియ రాజ్ఞీ చరణారవింద ములప్రక్కల వ్రాలెనని కణతుఁడు గ్రహింపఁజాలెను. ఆతని చిత్త మానమయమున నెట్లు విపరీతముగఁ గలంగెనో చిత్రించు టసాధ్యము.

“రాజపత్నీ! ఆంగ్లనృపాలుని స్వభావ మెఱుంగక యిట్టు లాడు చుంటివి. ఆచిరకాలముక్రింద నీ వామహాపురుషుని భార్యవైతివి. నీ కాతని చిత్తము దుర్గ్రాహ్యము. ప్రబలఝంఝామరుత్తునైనను వారింపనగును గాని; ఆగ్రహావేశుఁడగు రిచర్డునృపాలుని వారించుట యసాధ్యము. తప్పొనరించు సైనికు నెన్నఁడు క్షమింపఁడు. దేవి! నీకుఁ బుణ్యముండదు. ఆ శూరాగ్రణిని మఱలించితివేని తత్క్షణము సాగనంపుము. తన స్థానమున కాతఁడు వెడలునేని, ఈయవమానము భరించుటకు సంసిద్ధురాలను.”

“లెమ్ము సోదరీ! లెమ్ము. అనుచితాందోళనము వీడి నిశ్చల మగ నుండుము. లెమ్ము! నీకింతటి యభిమానముగల శూరుఁడని యెఱుంగక వినోదార్థ మిటు లాచరించితి. వలదు దుఃఖవివశవై కరపీడన మొనరింపకుము. నీకాతనియెడఁ గూర్మి లేదందువేని విశ్వసింతునులే. నీ వేమన్నను విశ్వసింతు. నీ నికృష్టదైన్యము మాత్రము వీడుము. ఈబాధ్యత నేనే వహింతును. రాజసన్నిధి కేగి నీ మనోహరమిత్రున కపాయము రాకుండ — మిత్రుఁ డనుట

నీవు సహింపవేని, పరిచితుఁడని యందును. నీపరిచితున కట్టికీడును వాటిల్లకుండచేతును. ఇంక జాగుచేయకుము. వ్యాచిశూరుఁ డెద్ది మో యొక్క గుడారమునందుండు. మన నకటబనుఁ డీక్షణము పోయి యాతని నంపివేయును. వృథా శ్రమపడిన ఈశూరుని మతియొక తేటి సముచితముగ బహూకరింతును."

రాణి యట్లుపలుక, నకటబనుఁడు సంభ్రమంబున నిట్లనెను. "మహారాణీ! ఆశూరుఁ డెక్కడనో గాదు, ఈపట మందిరమున నే ఈ తెరయవ్వలనే యున్నవాఁడు."

"ఏమి! మా మాటలెల్ల వినుచుండెగా! ఓరీ! —" రాజ్ఞీమానసము తదవనరాత్యంత విస్మయాందోళనాధీనమాయెను. "ఓరీ, దుష్ట కుటిలాత్మా! తత్క్షణ మవ్వలకుఁ బొమ్ము."

తోడనే హ్రస్వాంగుఁడు కివ్వన నటిచి ! హాఉటఁ జూడ రాణి నిజనిష్ఠురాలాపమున నేగాక మతియొక విషయమునఁగూడ వానిసి నుందలించియుండునని స్ఫురించును. అనంతరము రిచర్డు రాజుపత్ని సంభ్రమాకులచిత్తయై నిజసనందాశ్రవణమున "నీవు డేమిసేయవలయు" నని ప్రశ్నించెను. మేరీ నిశ్చలముగ నిట్లనెను. "అవశ్యాచరణీయ మెద్దియో యదిచేయవలయు. ఈశూరుఁ డుదారహృదయుఁడని విశ్వసించి, యాతనిఁ గాంచవలయు."

అట్లువలుకు రాజసోదరి ఆరెండుగదులనడుమఁ దలుపువలె నమరియున్న తెర యాక్షణము తీయబోడఁగెను. "మేరీ, చెలీ! వలదు వలదు. ద్వారము తీయకుము. తీవ్రపడకుము. నా యభ్యంతర మందిరము! మన వస్త్రములు — నాగౌరవము వలంపుము! వలదు!

రాణి యాతీరున వారించుచున్నను, మేరీ యానిరోధ వాక్యములు ముగియుపఱకైన వేచియుండకపోయెను. మందిర మధ్యస్థ ద్వారము వివృతమాయెను. ఆపాదమస్తకము గవచము ధరించియున్న శూరుఁ

డట గోచరమాయెను. రేయియగుటచేతను, ప్రదేశ ముష్ణతర మగుట చేతను, ఆంగ్లరాణి మొదలగుకాంతలు అత్యల్పవస్త్రాచ్ఛాదన మొనరించియుండిరి. గౌరవనీయుండగు శూరుని కంటబడుట కడు నసంబద్ధముగ నుండెను. తద్విషయస్ఫురణమున నాంగ్లరాణి యాద్వారము విరియునంతనే కెవ్వున నఱచి యావలకుఁబోయెను. కృతనిశ్చయయగు మేరీకన్య నిర్భర విచారారాటఘూర్ణితహృదయ యగుటచేతను, శూరునకు సమాధాన మీయఁదలచియుండుటచేతను గాఁబోలు, తన సుందర కేశపాశము లల్లిబిల్లిగ జీరాడుచుండెననిగాని, దేహము సముచితాచ్ఛాదనరహితమై యుండెననిగాని అరయకుండెను. కోమల చరణములు సుందరములుగ గోచరించు పాదరక్షలుదాల్చిన మేల్బంతి రక్తవర్ణరంజితమగు నంగీ యొండు కడు వదులుగ ధరించి యుండెను. భుజములు మఱుఁగుపఱుపఁగోరి యొకచెఱఁ గామె వడివడిఁ బైపైచుకొనెను. మేలిముసుఁగువలెఁ జీరాడు కుటిలచికురనికరముల నగ మడఁగియున్న ఆకన్నియవదన మాగ్రహవ్రీడాది రసకలంకితమై యరుణమై యుండెను.

నారీజనసహజమగు సిగ్గొకవంక లాగుచున్నను, తన కారణమునఁ బ్రమాదాపాయములకుఁ బాల్పడిన శూరుని గాంచుట తన విధియని యెంచి మేరీ యటు లాచరించెను. నిజభుజవక్షోజములపైఁ బయ్యెద సవరించి, తనరూపము నధికతరముగ వెల్లడిచేయుదీపము నేలఁబెట్టి, శిలావిగ్రహసన్నిభముగ నట్టులే నిలిచియున్న శూరు నుద్దేశించి వడివడి మేరీ యిట్టులనెను "శూరవరా! నీవు మోసపోయి ఈతావునకరుదెంచితివి. ఏమియుఁ బ్రశ్నింపవలదు. నీస్థానమును రయమ్మునఁ జేరుము."

కణతుఁ డంత దైవసాన్నిధ్యమున ప్రాలుభక్తునివలె మోఁకరించి, రాజసోదరి తొట్రుపా టధికతరమగునను భయమున నామెను గన్నెత్తిచూడక, "ఒక్కవిషయ మడిగెద"నని పలికెను.

మేరీ తత్తరపాటున నిట్టు లనెను. "సర్వ మాలించియుంటివి గదా? దైవమా! ఇంకను దడయనేల! క్షణక్షణ ప్రవర్ధమానమగు నగౌరవభారమున గ్రుంగుచు నింక నిటఁ దడయుదువా?"

"కాంతా! అపయశోభాజనుఁడ నైతినని వింటి. ఇపుడు నీ ముఖమునఁగూడ వింటిని. నాకింక భయమేడ? ఆంగ్లనృపాలుఁడుశిక్షించుఁగాక. ఒక్కమనవి చిత్తగింపుము; అనంతర మీ యపయశోమాలిన్యము మ్లేచ్ఛనిశిత కరవాల ధారారుధిరమునఁ బోఁజేతును."

"శూరుఁ డటులుపలుక, రాజసోదరి యిట్టులనెను.

"అటు లాచరించుటయుఁ దగదు. వివేక మూనుము. ఇట నాలసింపకుము. నీ స్థానము సత్వరము జేరుదేని, యేప్రమాదము లేకుండును."

కణతుఁ డింకను మోకరించియే యిట్టులనెను. "ఏదియో యొక కార్యమునకు నన్ను నియోగింపఁగోరి రావించితివని విశ్వసించి యరుదెంచితి. ఇట్టిసాహస మొనరించినందులకు క్షమింతువేని, నేఁ బోయెదను."

"తప్పక క్షమింతును. హా! క్షమించుటకేమియు లేదు! నీవు సంకట పడుటకు నేఁ గారణమైతిని. ఆహా! ఇఁకఁ దడయక పొమ్ము. క్షమింతును, నిన్నుఁ బరిగణింతును. అనఁగా, మతయుద్ధదీక్షాపరులగు శూరులందఱివలె నిన్నును బరిగణింతును కాని, నీవిఁక వెడలవలయు!"

అట్లు పలుకుచు నమితమగు విసువునఁ గరసంచాలన మొనరించు మేరీతో నాతఁడు మగుడ నిట్టు లనెను. "అమూల్యమగు నీ యుంగరము ముందు బరిగ్రహింపుము."

"వలదు, వలదు. మదభిమానచిహ్నముగ నీవద్దనే యుండనిమ్ము. అభిమానముగాదు. సంతాప మనవలయు. ఆహా! నన్నుఁదలంచినైనను నిఁక బొమ్ము!"

మిథ్యాసందేశము విశ్వసించి యరుదెంచిన స్కాటిశూరుఁ డమితమగు నగౌరవమునకుఁ బాల్పడుటయే గాక అపాయమునకుఁ గూడ బాల్పడనుండెను. ఐనను మేరీకన్నియకు ఆ తెఱఁగునఁ దనపై మక్కువ జూపినంతనే కణతుఁడు తనకు ఘటిల్లిన తలవంపును రాఁగల అపాయముంగూడ మఱచి మోఁకరించుట మాని కట్టెదుటనున్న దివ్యసుందరవిగ్రహముపై నొక్క వీక్షణము బఱపి ఇఁక వెడలఁదలఁచి వినమ్రభావమున శిరము వాల్చెను. అంతదనుక స్థిరచిత్తయై దిట్టతనమున నట్లు మాటాడిన రాజసోదరి ఆక్షణము కన్యాజనోచితలజ్జాకలంకితయై యట నిఁక నిలువఁజాలక, దీపమార్పి అవ్వలకు తివ్వునఁ బోయెను, కణతుఁ డంధకారమున మునిఁగెను; అతని చిత్తముకూడ నంధకారబంధురమాయెను.

కాని తత్క్షణము నవ్వడి యొండు వశివడి వీనులఁబడెను. చెదరిన చిత్తము తోడనే పూర్తిగ స్థిరపడెను. రాజాజ్ఞాబద్ధుఁడై యాతఁడు కావలియుండవలసిన జార్జిదిబ్బదెసనుండియే ఆధ్వనులు వెలువడెను! మొదట నాగ్రహాఘూర్ణితమగు భయంకరశ్వానభషణము; అనంతరము దుర్భరబాధాసూచితమగు నాదము. ఆహా! కణతుని శ్వానమే! అంతలో నాజంతువున కేమి మూఁడెను! ప్రాణసమానమగు తన జాగిలము మరణవేదన కానోపు ననుభయమున నాశూరుఁడు హరిణమువలె నదరిపడి చంగున లేచెను. ఆజాగిలము ఆపాటి యీపాటి బాధ వెలిపుచ్చునది కాదు. కావుననే, కణతుని హృదయము వర్ణనాతీతముగ సంక్షోభించెను. తన కవచము భారతరముగ నున్నను అతఁడు నరకుసేయక, తదాచ్ఛాదన మొనరింపని సాధారణునివలె శీఘ్రముగఁ దాఁటి, దిబ్బడాసి, తదుపరిభాగము రయమున నారోహించెను.

మబ్బుమఱుఁగున నుండిన చంద్రుఁ డాముహూర్తముననే యథావిధమునఁ బ్రకాశించెను. కాని ఆంగ్లదేశ పతాకము కానరాదు!

ఆకంబము తునియలై నేలఁబడియుండెను. శూరుని ప్రియశ్వాన మా తావుననే మరణవేదనబడుచుండెను.

౧౪

శూరుని మనోవ్యథ వర్ణనాతీతము

తదావేశమున నాతఁడు విభ్రమచేతస్కుఁడై యచేతనుఁడాయెను. అవిరళతరంగఘూర్ణిత పారావారముచందమున క్షోభపడిన చిత్తము కొంత నెద దీఱినంతనే ఆంగ్లరాజపత్నీశావహరణము నొనరించిన ముచ్చునుఁ బట్టవలయునని యాతఁడు తలంచెను. కాని ఏవంక బరికించినను ఎవ్వరు గానరాకుండిరి. ఆసమయమునఁ గ్రమముగ నతనిచిత్తమున బరువెత్తిన రెండవ యాలోచన యెద్దియన — స్వీయశ్వాన దురవస్థా పరిశీలనము. అట్టి మహాసంకటసమయమున నొక కుక్కను దలంచి కాలహరణ మొనరించుట విపరీతముగఁ గాన్పించును. కాని యట్టి జంతువులను సాఁకువారు సహజముగ నటు లాచరింతురు. ఆతఁడు వెంగలియై స్థానము వీడినను జాగిల మచటనే నిలిచి శ్లాఘనీయముగ బోరాడి మృత్యుఘాతను దిని నేలఁబడియుండెను. విషాదాభిమాన పూరితచిత్తమున శూరుఁ డద్దానిని ముద్దాడెను. బాధ క్షణక్షణవర్ధ మానమై దుస్సహమై యుండెను. ఐనను, నిజస్వామి సందర్శనానం దాతిరేకమున జాగిలము తన బాధ మఱువఁగడఁగి తోఁక యాడిం పుచు నాతని చేయి నాకఁదొడఁగెను. దాని శరీరమున విఱిగిన బల్లెము దీయవలయునని శూరుఁడు ప్రయత్నించెను. దాన బాధ మఱియు నధికమాయెను. ఐనను దన స్వామి కిష్టయునని వెఱచి శునకము నిగ్రహించుకొనఁ బ్రయత్నించి వాలవిక్షేపాది బలహీనకృత్యముల నినుమడింపఁజేసెను. ఆహా! ఆ జాగిలమునకుఁగల స్వామిభక్తియు నను రాగమును నిరుపమానములు గదా. కాని శూరున కట్టి ప్రవర్తన

మొకటీరున శాధాకరముగఁగూడ నొందెను. ఏమన దాన దన వర్తనము కణతునకు మఱియు ననహ్యాకరముగఁ దోఁచెను. తన దేశమునకును బంధుజనంబులకును వెలియై అసహాయుఁడై దిక్కుమాలిన దూరదేశమునఁ బడరాని పాటులు పడుచుండిన కణతున కాశ్వానమే యనుచరుఁడు, మిత్రుఁడు, బాంధవుఁడు గూడనై యుండెను. అట్టి సహకారి ఇట్టి సంకటసమయమునఁ దనుఁ బాయనుండుటచేఁ గణతుని చిత్తము పూర్తిగ వికలమాయెను. తదుద్రేకమున నాధీరవరుఁడు డీలువడి వెక్కివెక్కి తుదకు బోరున నేడ్చెను.

కణతుఁడా తెఱంగున దుఃఖసాగరమున మునిగియుండ మహమ్మదీయప్రార్థనావసరమున వెలువడునట్టి గంభీర దీనస్వరమున నీపలుకులు విస్పష్టముగ వీనులఁ బడెను.

“మానవుని దుర్దశ పూర్వాపర వర్షకాలసన్నిభము. తత్కాలము శీతలమై సుఖరహితమై ప్రతికూలమైయున్నను ఆనమయముననే గులాబీమొదలగు పుష్పములును, దాడిమ ఖర్జూరాదిఫలములును ఉద్భవించును.”

చిత్రకలాంఛనుఁడగు కణతుఁడు వెనుదిరిగి చూచినంతనే పరిచితుఁడగు నరబ్బీవైద్యుని వదనము గోచరించెను. ఆతఁ డెవ్వ డరుదెంచెనో ఎటు లరుదెంచెనో శూరుఁ డెఱుంగఁడు. మహమ్మదీయుఁ డాతని వెనుకనే మఠము వైచుకొని యుండెను.

అబలవలె విలపించుచుండిన శూరుఁడు మహమ్మదీయుని గాంచినంతనే సిగ్గుపడి, బాష్పబిందువులు సక్రోధముగఁ బోఁద్రోసి స్వీయ ప్రియశ్వాన పరామర్శకార్యమున నిమగ్నుఁడాయెను. ఐనను ఆతని తూష్ణీంభావము దా నరయనట్టులే అరబ్బీవైద్యుఁడు మగుడ నిట్టులనెను.

“పొలమునకు వృషభము, ఎడారికి నొంటెయునని కవి వాక్రుచ్చెను. అట్టులే గాయములు మాన్పుటకు వైద్యుఁడు గావలయుఁగదా.”

అంత గణతుఁ డిట్లు బదులాడెను.

"హాకీము! ఈరోగి నీకసాధ్యుఁడు. మఱియొకటి. ఈ జీవి యపవిత్ర మైనదని నీమతము శాసించుఁగదా."

"అల్లావారు జీవము గల్పించి కష్టసుఖములనుగూడ నేర్పఱిచిరి. వారి దయచేఁ బ్రాపించు విద్యాప్రభావమున బాధానివారణ మొన రింపనివాఁడును, జీవితము బెంపుజేయనివాఁడును పాపియగును. నికృష్ట సేవకుని, దౌర్భాగ్యశునకమును, జయశాలియగు నృపాలునిగూడ జ్ఞాని యొక్కతీరుననేచూచి, వారలకుఁ జికిత్స యొనరించును. క్షతగాత్ర మగు నీ జాగిలము నిఁకఁ బరిశీలింపనిమ్ము."

హాకీము అట్లు పలుక శూరుఁడు మాటాడక ఇయ్యకొనెను. జాగిల మల్పజీవితుని నిరసింపక మానవునివలెనే మహమ్మదీయుఁ డిద్దాని గాయము లెస్సగఁ బరిశీలించెను. బల్లెము భుజమున విఱిగి యుండుటఁ గాంచి శస్త్రసాధనోచితపరికరసమృద్ధమగు చిన్ని పెట్టె యొకటి తెఱచి సముచితమగు సంకంశముబట్టి అరబ్బీసాధకుఁ డా వాఁడి యినుపతునక సులువుగఁ దీసివైచి స్రవించు నెత్తురుగూడ నేర్పునఁ గట్టివైచెను. ఆతఁడు సదయుఁడై తన క్షేమముకొఱకే పాటు పడుచుండెనని గ్రహించినదానివలె శునకమునహించి యూరకుండెను.

అంత నాశస్త్రవైద్యుఁడు కణతునిఁ గాంచి యిట్టులనెను. "ఈ జంతువు బ్రదుకఁగలదు. కాని దీనిని నాగుడారమునకుఁ గొంపోయి చికిత్స సలుపుటకు నీవు సమ్మతింపవలయు. నీసేవకుఁడగు ఆదంబేకువైద్యవిద్య యందువలె శ్వేనాశ్వజంతు గుణరణమునందుఁగూడ బ్రవీణుఁడు. కావున అత్యుత్తమమగు నీజాగిలమును సముచితముగఁ జూడఁగలను."

కణతుఁ డంత నవిషాదముగ నిట్టులనెను.

"అయ్యా! అట్టులేకానిమ్ము. ఇయ్యది అపాయమునుండి తొలంగి సురక్షితముగ నుండునేని, నీయధీనమున నుండుగాక. నీవు నాపరి

జనుని బ్రతికించితివి కదా. ఇంతకంటె వేఱు బహుమాన మీయఁ జాలను. నాకిఁక మృగయా వినోద సంసంభవము!"

ఆదంబేగు ఏమియు మాటాడక చప్పటులు చఱచెను. తోడనే నల్లని సేవకు లిర్వురు గోచరించిరి. శూరుని జాగిలమును గణతుఁడు వారి కిచ్చెను. కడు బడలి బలహీనముగ నుండిన ఆ జంతువు పెనగులాడక తన స్వామిని గాంచుచు బానిసలకుఁ జిక్కెను.

"మిత్రమా! సుఖివై యుండుము. మన బాంధవ్యము నేటితో సరి. నీవంటి మహనీయునిఁ బొందియుండుటకు నావంటి నిర్భాగ్యుఁడు తగఁడు—" అంతలో వైద్యుని బానిసలు వెడల, శూరుఁడు మగుడ నిట్లు పలవించెను. "ఆహా! ఈజీవి మరణించిన నేమి? తన విధ్యుక్త ధర్మము శ్లాఘనీయముగ నిర్వర్తించెఁగదా. నేనీశ్వానమునైన బాగుందును, నిశ్చలముగ మరణింపఁగలను!"

శూరుఁడు వైద్యుని సంబోధింపలేదు. ఐనను, ఆతఁ డిట్లులనెను. "సమస్తజంతువులును మానవసేవకై సృష్టింపబడెనని మాస్మృతి ఘోషింపుచున్నది. గాన నవుఁడు విసువుజెంగ యొక యల్పజంతువు కాఁగోరుట యవివేకమని యెఱుంగుము."

కణతుఁ డంత కఠినముగ నిట్లు బదులాడెను. "తన ధర్మము మఱచి పాఱు మనుజునికంటెఁ తన విధి నిర్వర్తించి మరణించు కుక్కయే నిక్కముగ మిన్నకదా! హకీమ్! నన్ను వీడుము! భవదపూర్వవిజ్ఞానప్రభావమున నాశలేని తెవుళ్లను కూడ మాన్పఁజాలుదువు. కాని చిత్తమును శోధించుగాయములు మాన్పుట యసాధ్యము."

"రోగి తన రోగము వెలిబుచ్చి వైద్యుని మాట జవదాటకుండునేని అసాధ్యము కానేరదు."

అరబ్బీవైద్యుఁ డట్లు నిబ్బరముగఁ బలుక, శూరుఁ డిట్లులనెను. "ఇంతపట్టు వహించితివి గానఁ జెప్పెద నాలింపుము. ఆంగ్లవతార

మీాదబ్బపై నెగురుచుండెను. రాజాజ్ఞాబద్ధుఁడనై నేఁ గావుంటిని. ఉదయము కానున్నది. కేతనము పోయెను. కంబము విఱిగియున్నది. నేనింకను సజీవుఁడనై యుంటి!'

అంత వైద్యుఁ డాతని బరికీలించి యిట్లనెను. "ఏమి! నీకవచమున గాయము కానరాదు. శస్త్రగుల్లపై రుధిరము గానరాదు. పోటున వెనుదిరుగనేరని శూరుఁడవని విని యుంటిని. తెలిసె! సుందర రోజారుణరంజితకపోలయై విపులనయనయై యొప్పు నొక కాంత నిన్ను స్థానమునుండి యెఱల్చి యుండును. పరమాత్మునెడఁ జూపవలసిన దృఢతమసేవాపరాయణత సుందరనారీమణులయెడ జూపుట మీాకు సహజముగదా. మానవుని పతనమున కిద్యే కారణము. ఆదిపురుషుఁడగు 'నాదాము' గూడ నిట్టులే కాంతానురాగబద్ధుఁడై, అంధుఁడై, దైవమును విస్మరించి జగత్కంటకుఁడగు సైతానునకు లోఁబడెను."

"భిషగ్వరా! అట్టులే యగుగాక కాని ప్రతిక్రియ యెద్ది?"

"బలము శౌర్యగుణసంభవము. అట్టులే విజ్ఞానభవము. లెస్సగ నాలింపుము. వృక్షమొకే స్థానమున కంటి సదా స్థావరముగ నుండును: గుల్లలు గూడ నట్టులే జీవములేని తెఱఁగున నొక చోటి కంటియుండును. మానవుఁడు మాత్ర మట్టివాఁడు గాఁడు. పూజ్యుడగు మా మహమ్మదు పవిత్రవంతమగు మక్కానగరమునుండి వెడలింపఁబడుటచే, మదీనా నగర మరుదెంచి యందు నివాస మేర్పఱచుకొనెను. ఒకతావుననిలుచుట యసాధ్య మగునపుడు, వేఱొకతా వాశ్రయింపవలయునని మీా మతగ్రంథములు గూడ శాసింపుచున్నవి."

మహమ్మదీయుఁ డట్లు పలుక, "ఈగోడవ నాకేల!" అని శూరుఁడు ప్రశ్నించెను. ఆదం బే కిట్లు బదులాడెను. "ఏలనో యాలింపుము. పరిస్థితు లసాధ్యముగఁ బరిణమించునేని, జ్ఞానియైనను వెనుదిరుగును. కావున, వివేకము దాల్చి, ఆంగ్ల రాజాగ్రహమునకు గుఱియై

క్రూరశిక్షకుఁ బాల్పడకుండ రయమ్మునఁ బాటి సలాఉద్దీను సార్వభౌముని విజయపతాకచ్ఛాయ నాశ్రయింపుము."

కణతుఁడు నిందాగర్భితముగ నిట్లు బదులాడెను. "ఔను, నీతిబాహ్యులగు మ్లేచ్ఛులశిబిరమున నా యగౌరవము దాచికొనవలయు. అగౌరవమన నేమియో వారికిఁ దెలిసినగదా. కాని, అంతటితోఁ దీరునా? మహమ్మదీయమతము స్వీకరింపవలయునని గూడ హెచ్చరింపవా? మతభ్రష్టుఁడఁ గూడ నగుదునేని, అపయశము పరిపూర్ణమగు."

"నిష్కారణముగ దూషింపకుము. సలాఉద్దీను అట్టివాఁడు గాఁడు మహమ్మదీయమతేతరులు తన్మతప్రాశస్త్య మెఱిఁగి ఇచ్ఛగొనినఁ గాని, వారిని సత్యమతస్థుల నొనరింపఁడు. అంధకారము వీడి, వెలుతురులోనికి రమ్ము. ఆసుల్తాను మహారాజ్యమువలెనే ఆతని దాతృత్వము గూడ ననంతము. నీకొక రాజ్యము గూడ నీయగలఁడు. ఉత్తరలోకావాసము దుర్భరమని విశ్వసింతువుగదా. ఈలోకమున నైనను సుల్తాను నాశ్రయించి భోగభాగ్యము లనుభవింపుము. నీమతమునకు భయములేదు."

"అంతకంటె మరణము వాంఛనీయము—" అని శూరుఁడు పలుక, ఆదంబేకు వెండియు నిట్టులనెను.

"అట్టి యవివేకము తగదు. తురుష్కసమ్రాట్టుతో నాకొకింత చనవు గలదు. నామాట యాతఁడు తప్పక పాటించును. మతయుద్ధమని నీవు బీరములాడు మీమూర్ఖప్రయత్నము, తరంగఘాతముల భగ్నమగు నావను బోలియున్నది. సకలకైస్తవ నాయకులనుగలసి ఆమహానృపాలునికడ కంపిన సందేశము నీవేకదా వహించియుంటివి. తద్రాయబారస్వభావము నీవు పూర్తిగ నెఱుంగవు కాఁబోలు."

శూరుఁ డంత విసువున నిట్లు బదులాడెను.

"ఎఱుంగను—ఎఱుంగవలసిన యవసరము లేదు. అచిరకాలమున

వధ్యుఁడై నికృష్టప్రేతము గానున్నవాఁడు తొల్లి క్రైస్తవరాజన్య సభానియుక్తుఁడై యుండినను ఇపుడు ప్రయోజన మేమి?"

"నివట్టి యవస్థకుఁ బాల్పడఁజాలదనియే చెప్పవాఁడను. శూరుఁడా! గమనింపుము. సలాహద్దీనుఁ దయకుఁ బాత్రులు గావలయునని క్రైస్తవనాయకు లంపఱుఁ దత్తరపడువారు. ఎట్లయిన సంధి యైన రించుకొనవలయునని యూవార లువ్విళులూరుచున్నవారలు. వేఱొక సమయమున సుల్తాను ఆమోదించియే యుండును. క్రైస్తవనాయకు లలోఁ గొంద ఱిట్టి హైన్యము దలంతురో యెఱుంగవు. క్రైస్తవమహా శిబిరము వీడుటయేగాక ఆస్వార్థపరులు మహమ్మదీయ సమ్రాట్టు నకుఁ దోడ్పడుటకుఁ గూడ సంసిద్ధులైరి. కాని, పాదుషా యట్టి విద్రోహులనుఁ జేరనీయఁడు. రారాజు సింహరాజముతో మాత్రము సంధి నెఱపఁగలఁడు. నా సుల్తాను ఆంగ్లేయ నృపాలునితోడి సంధికిమాత్ర మిచ్చగించును: లేదేని, ఆమహాశూరునితోఁ దదుచితముగఁ బోరాడ గలఁడు. ఇతరుల నాతఁడు గణింపఁడు. విశాలైరోపాఖండాంతర క్రైస్తవరాజన్యుల బలసాహసంబుల నిరసించు సుల్తాను రిచర్డు నృపాలునితో ధారాళముగ నుదారముగ సంధి సలుపును. పాలస్థానము నందలి యీ పవిత్రస్థలములకు యూవారలు నిరాఘాటముగ నరుదేరవచ్చును. అంతేగాక, తన సామ్రాజ్యమునందు రిచర్డు రాయ.కి. బాలిచ్చుటకునైన సుల్తాను సమ్మతించును. ఈ పాలస్థాన దేశమందలి ఆఱు ప్రధాననగరములందు నాంగ్లరాజు క్రైస్తవసైన్యములు నిలిపి యుద్యోగులనేర్పరచి తదధికారము వహించుటకు గూడ మా సామ్రాట్టు యియ్యకొనును. 'యెరూసలేము నగర రాజరక్షకుఁ'డను బిరుదము రిచర్డు వహింపవచ్చును. శూరుఁడా! ఒక గొప్పరహస్యమాలింపుము. నీవు గౌరవనీయుఁడవని చెప్పెద. ఆసియాయైరోపాఖండమునందెల్ల మేటి మగలగు సలాఉద్దీను రిచర్డులకుఁ గాఁగల సంధికార్య

మపూర్వవివాహముతోఁ బూర్తియగును. జగత్పాలకుఁడగు సుల్తాను మేరీ నామధేయయగు నాంగ్లరాజసోదరిని వివాహమాడును.''

నిజమనోభవాలోచనాతప్తుఁడగు కణతుఁడాతని ప్రసంగము శ్రద్ధమెయి నాలింపలేదు. వక్షువాతరోగపీడితుఁడొకపుడు నరముల వికల వర్తనముచే నాకస్మికముగ నధిక బాధజెందును. అట్టులే, అంతవరకు స్మృతియెఱుంగని శూరుఁడు వివాహవచనశ్రవణమున నదరిపడి, వర్ణనాతీతమగు తీవ్రావేశమున 'హా! ఏమంటివి!' అని యఱచెను. హృదయమునబొంగు రోషావేశము నెట్టులెట్టులో యడఁచి, స్వరము నవరించి, ఆతఁడావిషయమంతయు వినఁగోరెను. శూరుఁడా కన్యారత్నము ప్రేమించియుండెఁగదా. ఈ సమయమున నవస్థనూరిననూ, పతాకాపహరణహేతువుచే భాగ్యమానములు, ప్రాణముగూడఁ బోయినను, మేరీకన్నియ మ్లేచ్ఛాధీనమగు దౌర్భాగ్యము దప్పించుట తనకు విధ్యుక్తమని యెంచి నిరసనసందేహములు వెల్లడియగు స్వరమున నిశ్చలముగ నాతఁడిట్లు ప్రశ్నించెను. ''నీతి బాహ్యుఁడగు మహమ్మదీయునకుఁ గన్నియ నొసంగుట కేక్రైస్తవుఁడు సమ్మతించును? అట్టి యసంబద్ధ వివాహమున కెవ్వఁడియ్యకొనును?''

వైద్యుఁడిట్లు బదులాడెను. ''నీవేమియు నెఱుంగని దురభిమానివి. ఇంగ్లాండు దేశమునకుఁ జేరువనుండు 'స్పైయిను' దేశమున నిట్టి వివాహము లనుదినము జరుగుటలేదా? తద్దేశపాలకులగు మహమ్మదీయులు క్రైస్తవకాంతలను భార్యలుగాఁ బడయుటలేదా? అట్టులే, మా సుల్తాను రిచర్డురాజసోదరినిఁ బరిగ్రహింపఁగలఁడు. ఆ కన్నెమిన్నను దురుష్కభామినులవలె నడఁచియుంచక, క్రైస్తవనారీ జనోచిత స్వాతంత్ర్య మొసంగి యామెను సుల్తాను గారవించును. అబల లేమతస్థలైనను, పాటింపనవసరము లేదు. కావున మేరీరాజపుత్రి తన మతనియమములనుసరించియే చరింపవచ్చును. ఆమె యితరావరోధ

జనంబులకంటె మిన్నయై, పట్టమహిషియై, నిరవధికాధికార ధురంధరయై శాసింపఁగలదు.”

శూరుఁడంతఁ గ్రోధవిస్మయకంపితుఁడై యిట్టులనెను. “ఏమి! ఎంతసాహసము! తురుష్కుడా! సత్కులప్రసూతయై, సద్గుణవిరాజమానయైన యొప్పు తన సోదరిని మ్లేచ్ఛున కొసంగి యంతఃపుర దాసినొనరించుటకు రిచర్డు నృపాలుఁ డియ్యకొనునా? మహమ్మదీయ రాజపట్టమహిషియన్నఁ బ్రధానోపపత్నియే గదా? హాకీం! ఎంతటి నికృష్టక్రైస్తవుఁడైనను దనపట్టి కట్టి దౌర్భాగ్యపుభాగ్యము గాంక్షింపఁడు, తప్పక తిరస్కరించునని యెఱుంగుము.”

అంత మహమ్మదీయుఁ డిట్లు బదులాడెను.

“పొరపడితివి. ఫ్రెంచినృపాలుఁడు, మొదలగు నాయకప్రముఖులు నీవలె నదరి తూలనాడకుండుటయేగాక, తమయామోదము విస్పష్టముగ వెలిబుచ్చిరి. తమమిత్రుఁడును సకలక్రైస్తవ చమూనివహశాసకుఁడును నగు తన నృపాలుఁడు తన సోదరిని సుల్తానున కొసఁగి సగౌరవముగ సంధియొనరించుట సమంజసమని వారు నుడివిరి. వివేకవంతుఁడగు టైరునగరపుఁ బ్రధానాచార్యుఁ డీ సందేశము రిచర్డున కెఱిఁగించి కార్యము సఫలమొనరించుటకు సమ్మతించెను. సరాటు దేశాధిపతి యగు కాన్రేడు మొదలగువారలు రిచర్డు భంగపడవలయుననియు, దానఁ దాము లాభము వడయవలయుననియు, జూచు దుష్టులగుటచేత మా సుల్తాను వారలకీసమాచార మింకను ఎఱింగింపలేదు. శూరుఁడా! నీవిఁకఁ గాలయాపన మొనరింపక వెంటనే యుక్తార్థుఁడవు గమ్ము. నేనొసఁగు కమ్మ పాదుషావారి కొసంగుదేని, ఒక యున్నతస్థానము సముచితముగ వడయఁగలవు. దేశమత భ్రష్టుఁడవగుదువని భయపడ నవసరము లేదు. ఈ వెరవున నుభయరాజసమ్మతమగు కార్యమొనరించిన వాఁడవగుదువు. క్రైస్తవవివాహవిధానము, తద్భార్యా సమా

దరణము, తదాచారవ్యవహారాదులు గురించియు సుల్తానునకు నీవుప దేశింపవచ్చును. ఇట్టి నీ సాహాయ్య మత్యవసరము, తురుష్కచక్రవర్తి ఎంతయేని సంతసించును. అఖండప్రాచ్యఖండభాగ్యధుర్యుఁడగు సలా ఉద్దీను నౌదార్య మవిచ్ఛిన్నమునుగూ. వివాహానంతర మా కరుణా సముద్రుఁడాంగ్లరాజేంద్రునితో నినుఁగూర్చి సంప్రతించును. రిచర్డు తప్పక నీ నేరము సైరించి తొంటితెఱంగున సాదరముగ గారవించును. నీ వీసీమనుండు క్రైస్తవసేనలకు దళవాయివి కాఁగలవు. లేదేని నీ దేశమున కరుగఁగలవు. కావున నా మాట బాటించి లెమ్ము."

అంత శూరుఁడిట్లు బదులాడెను.

"హకీం! నీవు ప్రజోపకారపరాయణుఁడవు, సజ్జనుఁడవగుటయే గాక, ఆంగ్లరాజప్రాణదాతవుగూడ నగుటచేత, గుంచి మదీయసేవక ప్రాణదాతవు గూడ నగుటచేత నీ నుడు లింతవఱకు శాంతముగ నాలించితి. కొండొక మహమ్మదీయుఁ డాయెనేని, ఒక్కపోటున గతాసు నొనరించి యుండును. మఱియొక మాట గమనింపుము. పూతక్రైస్తవ వంశోద్భవయగు నాంగ్లరాజకన్నియను దుష్టమహమ్మదీయ వంశభవున కీయవలయునని ఎవ్వఁడేని పలుకసాహసించినచో నా ఖడ్గము ప్రచండాంగ్లరాజ కుఠారనిర్భిన్న శిరస్కుఁడగును."

"అట్లులైన, సురక్షితమగు సార సేన శిబిరమునకుఁ బోక, ఇందే నిలుచుటకు నిశ్చయించితివా? ఇచట మరణము రూఢముసుమా. శూరుఁడా! ఆత్మహత్యాకరమగు పనులు వర్జింపవలయునని మా శాస్త్రములే గాక, మీయవికూడ శాసించును." మహమ్మదీయుఁ డట్టులాడఁ, గ్రైస్తవుఁడిట్లు బదులాడెను.

"దైవమువారించుఁగాక! కాని, నేరస్థుఁడు తదుచిత ఫలానుభవము దప్పింపఁజూచుట కూడఁ గూడదని శాస్త్రము తెల్పుచున్నది. అహా! విశ్వాస పదమున కర్థమెఱుంగని నీకు నా శ్వానరాజము నొసంగితి

గదా యని విచార మొదవుచున్నది. ఈగండ మొకవేళ గడచి జాగిలము బ్రతుకునేని, తన ఋణ మరయజాలని ప్రభువు సేవింపవలయును.

"శూరుడా! నీవిట్లు కటకటంబడు బహుమానము నాకేల? ఐనను, రోగనివారణము కాకుండ రోగ నంపివేయుట వైద్యజనసమ్మతము గాదు. నీ జాగిలము పునరారోగ్యము వడయునంతనే నీయధీనము కాగలదు."

హకీమట్లు సముచితముగ బలుక, కణతుడు నిట్టూర్పు పుచ్చి యిట్లనెను. "భిషగ్వరా! స్వామ్యా! నాకును మరణమునకును నడుమ నొక గంటకాలము మాత్రమున్నది. అట్టి భాగ్యహీనుడు శ్వానాదిహీనవిషయములు దలప గాదు. మత్కృతపాపస్మరణ మొనరించి, దైవచింతానిమగ్నుడ గావలయు. నన్ను వీడుము."

"కానిమ్ము. మార్జ్యనిమగ్నుండవగు నిను వీడిపోయెద. అగాధకూపపతనులై మరణింపవలయునని విధి నిర్ణయించు మనుజులు, కనులు గలవారలయ్యు, నా కూపము గాంచ నేరరు."

ఆసంజేకు అట్లు పలికి వెనుదిరిగి వెడలుచు శూరునిచిత్తము మరలునేమోయని యల్లనల్లనాగి చూడదొడగెను. కాని కృతనిశ్చయుడగు కణతుడు చేకు నీక దలపకుండుటచే నాతడు గుడారము గడచి కడచి పోవుచుపోయెను. చరమచంద్రకిరణములు బోద్రోయు నుషఃకాలపు గాంతులలో, నిబిడ వటుమందిరశ్రేణులు తెలతెల్లగ దోపనారంభించెను.

శూరుడు మహమ్మదీయుని హితమాలింపలేదు. ఐనను, జీవితాశ ఆతనిచిత్తమున నుదయించెను. ప్రాణమును వర్జనీయ మలిన వస్త్రసన్నిభముగ దృణీకరించు శూరునకు ప్రాణధారణావసరము బోధ నూపెను. తోడనే గతవృత్తాంతము స్మరణకు వచ్చెను. తాను ఎంగాడీ సన్యాసితో ముచ్చటించిన తెలుంగును, 'షేగుకూపు' అనియో

'ఇల్దరీము' అని యీ పిలువఁబడిన ఆ మహమ్మదీయశూరుఁడును ఆవింత సన్యాసియును గలసి చరించిన వర్తనమునుగూడఁ దలంచి విచారింప, రిచర్డురాజవరోత్తమునఁ దక్కుంగల క్రైస్తవనాయకులు గూఢసంకల్ప ధురీణులై స్వార్థపరాయణులై యేకైకరూపవైభవవిరాజమాన యగు నాంగ్లరాజసోదరిని మ్లేచ్ఛరాజున కొసఁగఁగడఁగిరని హాకీము చెప్పిన నుడులు తథ్యములగు నని కణతునకుఁ దెల్లమాయెను.

"ఆహా! మిథ్యాతపస్వి! వృద్ధజంబుకము! ఎంగాడీ యెంతటి మాయావి! 'ధర్మరహితుఁడగు భర్త, ధర్మవిహితయగు భార్య కారణమునఁ గత కల్మషుఁడగు'నని వాఁడు జోస్యము చెప్పెఁగదా. ఈ కుటిలాత్ముఁ డెంతటి ద్రోహ మొనరించెను! వాని పలుకుల గూఢార్థ మిపుడు తెల్లమాయెను. ధర్మరహితుఁడగు భర్త మ్లేచ్ఛరాజు కావలయు. ఎడారియందు నాతోడఁ బోరుసలిపి, నావలె నెంగాడీ నిలయమున విడిసి, సన్యాసితోఁ జనవుగ మాటాడిన ఆ 'యిల్దరీము' తన రాజు పంపున నరుదెంచి, తన్నిలయాంతరపవిత్ర ప్రార్థనాగారమున నుండిన ఆంగ్లరాజసోదరిఁ గాంచియుండును. అనుగుణరాశి తన రాజాధము నంతఃపురమున నడంగి యుండుటకుఁ దగునా యని వీక్షింప నరుదెంచిన ఆమహమ్మదీయుఁడు మగుడ మద్భుజ పంజరమునఁజిక్కువడునేని క్రైస్తవనృపాలునకును యభిజాతకన్యారత్నమునకును మగుడ నిట్టియవమానము ఘటిల్లకుండ వానిని జూర్ణీకృతశరీరు నొనరింతును. కాని, నాకాలము చెల్లెను. గంటలు పోయి నిమిషములకు వచ్చెను. ఐనను, జీవ మీతనువు వీడకమున్నె, చేయవలసిన పని చేయవలయు, సత్వరము సేయవలయు."

కణతుఁ డట్లు తలపోసి, రెండునిమిషములట నిలిచి, తనుత్రాణము దీసి పాఱవైచి, ఒబ్బరిగి, ఆంగ్లరాజావాసాభిముఖుఁడాయెను.

కొనకుఁ దాంగ్లపతాక రక్షణోద్యోగభారము వహించిన సాయంకాలమే యాముని నాంగ్లనృపాలుఁ డెట్లు ప్రవర్తించి యుండెనో గమనించి యుంటిమి. నానా దేశాగత క్రైస్తవనివహంబులు గాంచుచుండ, నారాజ శేఖరుఁడు క్రూరరోగార్తుఁడయ్యు, ననహాయుఁడయ్యు, నుద్దండ సాహసంబున నాస్ట్రియా నృపాలునిఁ బూర్తిగఁ బరాభవించెను. అవమాన మొక్క ఆస్ట్రియా దేశాధిపతికే గాక తమకుఁ దలఁకుఁ గూడఁ బ్రాపించె నని ఇతర క్రైస్తవ నాయకులు లోలోనఁ గినిసిరి. ఆస్ట్రియా నృపాలుని దుర్గర్వమడఁచు నెపమునఁ దన వైరులందఱకుఁగూడ బుద్ధి సెప్పితి నని సంతసించి, రిచర్డు హాయిగఁ దల్పమున మేను జేర్చెను.

కాని అట్టు లతిసాహస మొనరించిన యనంతరము రిచర్డునృపాలుఁ డప్రమత్తుఁడై యుండుట సహజము. మఱియొక భూపాలుఁ డెవ్వఁడైనను తన శిబిరరక్షకుల సంఖ్య నధికతర మొనరించియుండును. ఒక సైనికవిభాగమైనను ఆయుధములు దాల్చి సిద్ధముగనుండ నియోగించి యుండును. కాని ఆంగ్ల రాజుమాత్ర మట్టి సముచితసన్నాహములు సలుపకుండుటయేగాక తన సాధారణ రక్షకజనమునకుఁగూడ సెల వొసఁగి, వారు తన రోగవిముక్తియు నవీనవిజయమును సానందముగ నలుపవలయునని మధురస మిప్పించెను. లోయప్రభువు మొదలగు నాయకులు వారించి యడఁచియుంచక పోయినచో సైనికులు పూర్తిగఁ గ్రమము తప్పి ప్రమత్తులై యుండెడివారు.

వైద్యవిద్యావిశారదుఁడగు ఆదంబేకు ఆ సమయమున నాంగ్ల రాజసముఖమున నుండెను. అర్ధరాత్రి మీఱినను గూడ కొంతకాల మచటనే నిలిచి నిండుచందురుని గమనము పరిశీలించి సముచితముగా రెండుసారు లౌషధ మొసఁగి మూఁడవజాముగూడ ముగియునపుడు హాకీ మాతావు వీడెను. తాను తన శిబిరము జేరకము నొకసారి

కణతుని యనుచరుఁ డెటులుండెనో యరయవలయునని యాతఁ డా కుటీరముచెంతకుఁ బోయెను. స్కాచిశూరుఁ డాగ్లపతాకరక్షణభారము వహించి జార్జిదిబ్బపైఁ గాపుండెనని తెలిసికొని వైద్యుఁడటు బోయెను. ఆసమయమున శూరుఁ డెంతటి దైన్యావస్థకుఁ బాల్పడి యుండెనో చూచియే యుంటిమి.

సూర్యోదయసమయమున రిచర్డురాజశయ్యాగారముచెంత నాయుధీయుఁ డొకఁడల్లన నరుదెంచు సవ్వడి మెల్లగ నాయెను. చిరంతరము దన నృపాలుని చెంగటఁ గావలికుక్కవలెఁ గను మొల్కువగ నిద్రించు లోయప్రభువు మేల్కాంచి 'ఎవ్వ' రని ప్రశ్నించు నంతలో సుస్థిరహర్షాదభరితవదనుఁడగు స్కాచిశూరుఁడు ప్రవేశించెను. తన నృపాలునకు నిద్రాభంగముగాని మంద్రస్వరమున "శూరుఁడా! ఇంత సాహసమా! అనుజ్ఞ వడయకుండ నిందుఁ జొరఁబడుదువా!" అని కఠినస్వరముగ నా ప్రభువు ప్రశ్నించెను.

కాని ఆంగ్లరాజు నాక్షణమే మేల్కాంచి యాతని వారించెను. "ఓయీ! ఏమాడకుము! ఈశూరుఁ డాంగ్లేయపతాక రక్షణోద్యోగము యథావిధంబున నిర్వర్తించి యావార్త మనకు నివేదింప నరుదెంచువాఁడు. అట్టి సైనికునకు సైన్యాధీశుని శిబిర మెల్లపుడు ప్రవేశనార్హము" నృపాలుఁ డంత శిరమెత్తి మోచేయిపై వాని విస్ఫారితవిశాలనయన మాయోధునిపై నిలిపి మగుడ నిట్టులనెను. "ఓయీ! శూరుఁడా! మాటాడుము. అప్రమత్తుఁడవై సగౌరవముగ సురక్షితముగ మా కేతనము రేయి యెల్ల గాచిన సువార్త మాకుఁ దెలుప నరుదెంచితివిగదా! వాతోద్ధూతాంగ్లపతాక మర్మరధ్వనియె యద్దానిని రక్షించుచున్న నీవంటి ప్రసిద్ధశూరుని దసవనగము."

"నా ప్రసిద్ధి సరి. ప్రమత్తుఁడనైతి, గౌరవము పోయె, పతాక మపహృతమాయెను."

కణతుఁ డట్లు పలుక రిచర్డు కుపితుఁడై నిందాగర్భితముగ నిట్టు లనెను. "ఈ వార్త దెలుప నీవు బ్రతికియుంటివి? అసంబద్ధము! మోమున నత్యల్పక్షతియైనను గానరాదు. మూఁగవానివలె మాటాడ వేమి! కుజమాడుము. రాజద్రోహి పరిహాసించక సహాయకరము నుచూ. ఐనను క్షమియింతు; అన్యథా చూడవలెను.

"అన్యథనా! రాజా!" కఠినశిలానిర్గత స్ఫులింగసన్నిభముగ నయనమును డి యగ్రహాణము వెలువడ భయకంపనిశ్చలస్వరమ్మున నట్లు పలికి సుభటుఁడ నాతఁ డిట్టులనెను. "నేనిదియును సహింపవలయు. నేఁ జెప్పునది సత్యము."

రిచర్డున్నృపాలుఁ డత్యుగ్రుఁడై జలధరము భాతి నొక్కపెట్టున కాడి, అంతలో నిగ్రహించుకొని, లోయగ్రభు నుద్దేశించి యిట్టు లనెను.

"ఓయీ! నీవు తావునకుఁ బోయి చూచి రమ్ము. వీని మతి పరిభ్రమించుచున్నది. వీని దైన్యసాహసము లమోఘములు. అసంభవము! శీఘ్రముగఁ బొమ్ము నీవు కాకున్న, ఇంకొకని నియోగింపుము"

ఆంగ్లనృపాలుఁ డట్లు పలుకునంతలో, హెన్రీనామధేయుఁడగు నాంగ్లశూరుఁడు రోఁజుచు బ్రవేశించి వడివడి నిట్టు లనెను. "పతాకము పోయెను. కాపుండిన శూరుఁడు బహుళవైరిజనఖండితుఁడై యుండవలయు. కంబము విఱిగియున్న తావు రుధిరసిక్తమై యున్నది." అంతలో స్కాట్‌శూరుఁడు గోచరించెను "అరె! ఈతఁ డెవ్వఁడు?"

"ద్రోహి!" ఆంగ్లనృపాలుఁడు క్రోధోన్మత్తుఁడై గ్గున లేచి భారతరకుఠారముం దటాలునఁ దీసి యిట్లు గర్జించెను. "ద్రోహి తదుచితఫల మనుభవించును, జూడుము."

కణతునిశిర మొక్కవ్రేటునఁ ద్రుంచువానివలె నృపాలుఁ డాయుధము సారించెను. శిరస్త్రాణరహితుఁడగు నా శూరుఁడు జీవరహిత చంద్రకాంతశిలావిగ్రహమువలె వివర్ణుఁడై నిశ్చలుఁడై యధోనయ

నుండై మిన్నకుండెను. దైవప్రార్థన నలువుటచేఁ గాంబోలు నాతని పెదవులుమాత్రము దృశ్యాదృశ్యముగఁ గదలుచునటులుండెను. క్రోధి శిరఃఖండమునకుఁ గడంగి భూరితరకరారధారియగు నాంగ్లరాజేంద్రుని దక్షిణభుజమును, వెడదయుర మొకింతయును వస్త్రమునుండి వెలువడి తద్బలోన్నతి దెలుపుచుండెను. ఘోరసంకల్పధురీణుండైన ఆంగ్లరాజు క్షణమాత్రకాల మట్టు లుండెను. అనంతర మాహస్తమల్లనదిగిపోయెను.

“హెన్రీ! ఏమంటివి? అస్థలమున రక్త ముండెనుగదా. ప్రాచి శూరుఁడా! నీవు ధైర్యవంతుఁడవు ఆహవమునఁ గాంచియుంటివి. ఆంగ్ల పతాకమునమీరాపించిన నరాధములనిరువురనైనబరిమార్చితినని చెప్పుము. ఒక్కని నైనఁ జాలు; శక్తివంచన లేకుండ మాకొఱకుఁ బోరితినని వచింపుము. సజీవముగ సగౌరవముగ నీవి ప్రదేశము వీడిపోవచ్చును!”

నృపాలుఁ డట్లు పలుక కణతుఁ డిట్లు నిశ్చలస్వరమున బదులాడెను.

“రాజాగ్రణీ! నే నసత్యమాడఁజాలను. వీడరాని పతాకము వీడియురుగ నాకంటె విశ్వాసపాత్రముగు నాజగిల మాంగ్లపతాకరక్షణము శ్లాఘనీయముగ నిర్వర్తించి శూరఘాతమునకుఁ బాల్పడెను. నేఁజేసిన దేమియులేదు.”

రిచర్డు తోడనే క్రోధప్రకంపితుఁడై యట్టులాడు కణతుని దెగ నఱుకఁ గృతనిశ్చయుఁడై తన ప్రచండపరశువు మగుడఁ బైకెత్తెను. అంత లోయప్రభు వడ్డువడి యిట్టు లనెను. “నృపాలా! వలదు. ఇట్టి కృత్యమునకు నిహాస్తము తగదు, ఈతావున దగదు. పవిత్రాంగ్ల పతాకరక్షణభారము నికృష్ట స్కాట్లాండు దేశస్థున కొసఁగుటయే చాలు చాలు. చూచుటకు సుందరముగఁ దోఁచు స్కాటులు సత్యదూరులని చెప్పుచుంటిఁగదా.”

“లోయరూ! నీవు చెప్పుచునేయుంటివి. కాని నే నెంతటిబేలను. స్కాట్లాండు దేశపు ‘ఒలియము’ అ నృగాలము ఈ మతయుద్ధ

మునకు నసైన్యముగ నరుదెంతునని నమ్మకము జెప్పి తుదకు మోస పుచ్చెఁగదా. ఇంకను ఆ దేశస్థుని విశ్వసించితి."

కణతుఁడు తత్క్షణ మిట్లు లనెను. "రాజా! విలియము మోసము సేయలేమసురూ! పరిస్థితులు ప్రతికూలించుటచే నాభూపాలుడు సైన్యము గొని రాజాలకపోయెను."

"లజ్జాహీనుఁడా! మాటాడకుము. నీ వుచ్చరించునంతనే రాజ నామము కళంకిత మగు." నృపాలుఁ డట్లు కణతునిఁ దూలనాడి లోయప్రభునిఁ గాంచి యిట్లు లనెను. "కాని లోయా! నీ సంగతి విపరీతముగ నున్నది. నీఁడు భీరుఁడో ద్రోహియో కావలయు. ఐనను సింహబలుఁడగు రిచర్డు వధించుటకు భయంకరముగ నాయుధ మెత్తినను సుస్థిరగాంభీర్యము వహించియున్న వాఁడే! అణుమాత్రము భయకంపితుఁ డాయెనేని ఒక్కకీలు కదలెనేని నయనమైనను జలించె నేని వాని శిరము గాజుపూసవలెఁ దుత్తునియ లాయెడిది. భయ మొక్కింతయుఁగక ఆత్మరక్షణమునకుఁ గడంగక ఇంత గంభీరముగ నిలుచు వానని వధింపఁజాలను."

ఒక్కనిమిష మెల్లరు నూరకుండిరి అంత స్కాచిశూరుఁడు నృపా లుని సంబోధింప నాతఁడు వారించి యిట్లులనెను. "ఏమి! మాటాడ జాలుదువే! దైవమును క్షమాభిక్ష వేఁడుకొనుము. నీవు నాకు క్షంత వ్యుఁడవు గావు. ఆంగ్లదేశము నీకతమున నపకీర్తిమగ్న మాయెను. నీవు గాదు. ఇట్టినేర మొనరించువాఁడు మదీయసోదరుఁడేయైనను రక్షణీయుఁడు గాఁడు."

అంతఁ గణతుఁ డించుకేనియుఁ జలింపక ఇట్లు బనులాడెను. "భూపాలా! నేను మానవకృపాభిక్ష గోరను. మృత్యుముఖమునసున్న నేను నముచితమగు నంత్యప్రార్థన మొనరింపఁజాలు నవకాశ మొసం గదో, లేదో నీ యిష్టము. పరమాత్ముఁడు నన్ను మన్నించుగాక!

కాని నాదొక విన్నపము నిర్మలయశోమండితుఁడవగు నీ వవశ్య మాలింపవలసిన రహస్య మొంకు గలదు."

ఆంగ్లపరాకమునకు సంబంధించిన విషయ మిద్ది కాదా, వెల్లడించుమనని యెంచి వెంటనే తెలుపవలయునని రిచర్డు పలికెను. కణతుం డిట్టులనెను. "రాజా! ఇయ్యది కేవలము నీ యశోగౌరవమునకు జెందిన విషయము. అన్య లాలింపరాదు."

ఆంగ్లనృపాలుఁ డంత హెన్రీ లోయప్రభుల నుద్దేశించి యువ్వాల కేగవలయునని ఆజ్ఞాపించెను. హెన్రీ తత్క్షణ మామందిరము వీడెను. లోయప్రభువుమాత్ర మట్లు లాచరింపక, ఇట్టులనెను.

"రాజా! నా పలుకు నిక్కముంటివిగదా. కావున నామాట నీవు పాటింపవలయును. కుటిలుఁడగు స్కాటు ఇందుండునపుడు నిను వీడి పోఁజాలను."

రిచర్డు క్రుద్ధుండై పాదన భూతాడన మొనరించి యిట్టులనెను. "ఏమి! ఒక్క దేశద్రోహిని గాంచి నాకై తల్లడిల్లెదవా!"

"నృపాలా! ఆగ్రహము నిరర్థకము నీవు రోగివి. ఈతఁడు సాయుధుఁడు. కావున నిను వీడరాదు."

లోయప్రభు వటుల పలుక, స్కాచిశూరుఁ డిట్టులనెను. "అభ్యంతరము లేదు. ఈ నెపమునఁ గాలహరణ మొనరించువాఁడఁగాను. లోయప్రభువుండగనే చెప్పెదను. అతఁడు సత్యప్రియుడు, నచ్ఛీలుఁడు."

"ఒక గడియక్రిందట నిను గుఱించి నేనును అట్టులే తలంచితి." అట్లు పలుకు నాంగ్లప్రభుస్వరము విషాద నిర్వేదసంకలితమై యుండెను. కణతుఁ డిట్టు లనెను.

"ఆంగ్లనృపాలా! నీవు ద్రోహపరివృతుఁడవు."

"కాఁగాక. అందులకు నీవే ప్రబలనిదర్శనము."

"నృపాలా. సమరమున నూరుపరాకములు గోల్పోవుటకంటెను

ఈద్రోహము విశేషకళంకదాయకము." కణతుని స్వరము కంపించెను. కడుంగడు దొట్రిలి హీనస్వరమున నాతఁ డిట్లు చెప్పఁబోయెను.

"మేరీ రాచకన్నియ"

"హా!" రిచర్డు అహంకారపూరితచిత్తుఁడై కణతుఁ దీక్షముగ వీక్షించి కఠినముగ నిట్లు ప్రశ్నించెను. "ఆమెగుఱించి యేమందువు? ఏమి ఆమె కీవిషయముతో సంబంధ మేమి?"

"నృపాలా! మీ రాజవంశమునకుఁ గళంక మాపాదింపవలయు నని కుజనులు కుట్రలాచరించుచున్నారు. మేరీ రాజకన్యను మ్లేచ్ఛ రాజున కొసఁగి క్రైస్తవాన్వయ యశోభంగకరమగు సంధి పొసఁగ వలయునని మన నాయకులు మంతనము లొనరించిరి."

అట్టి దుర్వార్త శ్రవణముసేయుటునంతనే ఆంగ్లరాజు నితాంతకుపిత స్వాంతుఁ డగునని స్కాచిసూరుఁడు సహజముగ విశ్వసించెను. కాని రిచర్డు చిత్తప్రవృత్తి సాధారణమైనది కాదు. ఒక డొసఁగు హితము నందలి గుణదోషములు విచారించి తదుచితముగ మెలఁగుట గాని, వానిపైఁ దనకుఁ గల యభిప్రాయము ననుసరించి చరించుట ఆంగ్ల నృపాలుని స్వభావము. స్కాచిసూరుఁడు మహాద్రోహ మొనరించి శిక్షార్హుఁడై యుండుటయేగాక, అతని పూర్వప్రవర్తనము గూడఁ దలఁపునకు వచ్చెను. భాగ్యహీనమగు స్కాట్లాండు దేశమునుండి యరుదెంచిన కణతుఁడు నిరుపమానధైర్యస్థైర్యములు గల శూరుఁడే యైనను తన యంతర మెఱుఁగక తనసోదరి నాసింప సాహసించెనని యనుమానించి, ఆంగ్లరాజు కుపితుఁడై యుండెను. అట్టి కణతుఁడిట్టి సమయమున నాంగ్లరాజవంశోద్భవురాలి నామోచ్చారణ మొనరించి నంతనే, యుగ్రస్వభావుఁడగు రిచర్డు పరిభవానలతప్తుఁడై, క్రోధో న్మత్తుఁడై యిట్లు బలికెను.

"అధమాత్మా! సాహసీ! వదరుబోతా! పూతికైవసవకాంతా

నామోచ్చారణ మొనరించు నీజిహ్వం దప్తసందంశముతోడఁ బెకలింతును! ద్రోహీ! అధమాత్మా! నీ వొక కులీనునివలె నటించి యెంతదవ్వుజాఱితివో గ్రహించియు సహించియు యూరకుంటిని. మద్దేశపతాకము గోల్పోతినని తెలిపిన తుచ్ఛపునోటితో మత్సోదరీప్రశంస యొనరింతువా? ఆయది నీకేడ? సారసేనుని బరిణయమాడినను క్రైస్తవుని బరిణయమాడినను నీకేమి? క్రైస్తవనృపాలురు పందలగుటయేగాక నిశాసమయమున ముచ్చులై చరింతురు. నీవంటి శూరులు ద్రోహులగుదురు. ఏమైనను, సత్యస్వరూపుఁడగు సలాఉద్దీను సుల్తానుతోడ నేను బాంధవ్యము నెఱపుదుఁగాక నీకేమి? మీజాతిని కైన నేమి?"

"ఇంకను బ్రపంచముతోడి సంబంధమే లేని నాకేమియు లేదు" స్కాచిశూరుఁడు ధైర్యముగ బదులాడెను. "కాని, నన్నుఁ జిత్రవధ గావించినను నేఁ జెప్పున దొక్కటె; నేఁ దెలిపిన సమాచారము త్వదీయ మనోగౌరవమునకు దృఢముగ సంబంధించి యున్నదని చెప్పెద. రాజాగ్రణీ! మ్లేచ్ఛసంబంధము తలంపనైన దలంపు దేని, మేరీకాంతను—"

"ఛీ! ఆనామ మెత్తకుము! తలంపనైనఁ దలంపకుము!" అట్లు గర్జించు రిచర్డునృపాలుఁడు మగుడఁ దన ప్రచండపరశువు సారించెను. త దురుపీడనమున నరము లుబ్బొంగ, నవిరళవల్లరీనిబద్ధమగు తరుశాఖవోలె నాతఁడు తోఁచెను.

"నామ ముచ్చరింపవలదా! ఆమెను దలంపనైన వలదా!" ప్రియసోదరీ క్షేమమును ఆత్మగౌరవముం గూడ బాటింపక ఆంగ్లనృపాలుఁ డట్టు లాడునని భావింపఁజాలక గ్రమాన్పడిన కెణతుఁడు మగుడ సంభాషణోత్సాహియై, కృతనిశ్చయుఁడై యిట్టు లనెను. "నేఁ దాల్చుసిలువనాన — తన్నామధేయమే మదంత్యవాక్యమగు,

తద్రూపమే మదీయహృదయాంత్యచింతనమగు! నాడు రక్తారహిత శిరముపై నీదు భూరిబలము ప్రయోగించి, అపూర్వమైన నా సంకల్పము నివారింపజాలుదువేమొ చూడుము!"

"వీఁడు నన్ను న్మత్తునొనరించును!" సుస్థిరమగు కణతుని మనో నిశ్చయము దున్సహం బగుటచే నాంగ్లనృపాలుఁడు విహ్వలించెను. సన్నిహితుఁడగు లోయప్రభువు ప్రత్యుత్తర మొసంగఁబోయెను. కాని, ఆంగ్లరాణి యరుదెంచెనని ద్వారపాలకుఁ డంతలో విన్నవించెను. తేఁడు వడివడి నిట్లు లనెను.

"ఆమె నా బాహ్యమందిరముననే నిలిపి యుంచుఁడు. ఈదృశ్య మబలలు చూడఁదగినది కాదు — ఛీ! ఒక్క హీనద్రోహి కతంబున నింత కలంగితిఁ!" అంత లోయప్రభు నుద్దేశించి మందస్వరంబున నిట్లు లనెను. "లోయా! వీనిని వెనుకగుమ్మమునఁ గొంపొమ్ము. భద్రముగ బంధించి యుంచవలయు సుమా! నీప్రాణము తొలఁగు నని యెంచి వాని నరయువలయు. ఈ ద్రోహి యచిరకాలమునఁ జావ వలయు, వాని శరీరమునే ఖండింతుము గాని, ఆత్మను గూడ శాసించు వారము కాము. ఆచార్యు నొకని రావించి, వీఁడు పశ్చాత్తాప మొందు నవకాశ మీయవలయు. మఱియొకటి, వీఁడు శూరుఁడు గావునఁ దదుచితముగనే మరణించుఁగాక. వీని ద్రోహ్యము నరకమంత నికృష్టముగ నున్నను, ధైర్యస్థైర్యములు మాత్రము ప్రశంసనీయములు. చరణాంకుశాది శూరలాంఛనములతోడనే వీఁడు మరణించుఁగాక!"

లోయప్రభువు సంతసించెను. ప్రాఁచిశూరుఁడు నిరాయుధుఁడై యాత్మసంరక్షణ మొనర్చుకొనఁ గడంగని దైన్యస్థితియుండుంటెఁ గదా. అట్టివానినిఁ దన నృపాలుఁడు వధించు దురవకాశము తొలంగె నని సంతసించి, యాశూరునితోడ లోయప్రభువు వడిగా వెడలెను. ఇంకొక గుడారము జొచ్చినంతనే, కణతుఁడు శృంఖలాబద్ధుఁ డాయెను.

అట్టి శూరుఁ డట్టి హైన్యమునకుఁ బాల్పడుట గాంచినంతనే, లోయ ప్రభువు విషాదఘూర్ణితమనస్కుఁడై యిట్టు లనెను.

"నీవు శూరబిరుదములతోడనే మరణింపవలయునని నృపాలుఁడు సెలవిచ్చెను. తలారి శిరశ్ఛేదన మొనరించును."

అగ్రవాదధురీణుఁడగు నాంగ్లరాజట్టి యౌదార్యము జూపునని కణతుఁడు తలఁపలేదు. అతఁడు సవినయముగ మెల్లగ నిట్టు లనెను.

"రాజు దయాళుఁడు. నేను మరణించినను, అధమాధమమరణమునకుఁ బాల్పడలేదని నాకుటుంబ మెఱుఁగగలదు. హా! తండ్రీ! తండ్రీ!"

దూరదేశమున నుండిన తన జనకుఁ డపుడు కణతుని తలంపునకు వచ్చెను. అతఁడు హీనస్వరమున విలపించెను. ధూర్తుఁడైనను గరుణార్ద్రచిత్తుఁడగు నాంగ్లప్రభువు తద్విలాప మాలించి, తన విశాల ఫాలము దడుముకొని, మగుడ నిట్టు లనెను.

"శూరుఁడా! నీ కాచార్యోపదేశలాభము కూడఁ గలుగవలయునని నృపాలుఁడు కరుణించెను. ఆచార్యుఁ డవ్వలవేచియున్నాఁడు. నీచిత్తము తదుచితముగ స్థిరపడునంతనే, యాతఁడు ప్రవేశింపఁగలఁడు."

"తత్క్షణము రానిమ్ము. చిత్తము స్థిరముగనే యున్నది. ఈ ముహూర్తమే శ్రేష్ఠము. ఏకమార్గమున బ్రయాణము సలిపి సలిపి తుద కొండొరుల నెడఁబాసి, వేర్వేరు మార్గములు బట్టి పాంథులవలె, నేనును నాప్రాణమును పరస్పరము సెలవుగొని సిద్ధముగ నుంటిమి." శూరుఁ డట్లు పలుక, నాంగ్లప్రభువల్లన గంభీరముగ నిట్టు లనెను. "బాగు. నా సందేశము పూర్తిగ నెఱింగించుట బాధాకరముగ నున్నది. నీ వీక్షణము మరణించుటకు సంసిద్ధుఁడవై యుండుము."

కణతుఁడు నిశ్చలస్వరమున వల్లె యనెను. లోయప్రభువు వెనుదిరిగి ముందగమనమున ద్వారము సమీపించి, శూరు నొక్కసారి చూడఁ గోరి మోము ద్రిప్పెను. ఇహలోకము వీడవలసిన ఆమందభాగ్యుఁడు

త దుచితముగ ధ్యానపరుఁడైనటు లుండెను. ఆంగ్లేయుని హృదయము నీరాయెను. గడ్డిపైఁ బడియున్న ఆశూరుని డాసి, తచ్ఛృంఖలాబద్ధ హస్త మొందుబట్టి, చేతనగు కరుణార్ద్రస్వరమున నాతఁ డిట్టు లనెను. “శూరకణతా! నీవింకను దరుణవయస్కుఁడవు; తండ్రిఁగలవాఁడవు. నా కుమారుఁడు మా దేశమున నాటలాడుచుండును. వాఁ డొకనాఁడు నీయంతటి శూరుఁడు కాఁగలఁడు. రేయి నీవొనరించిన యకార్యము దలంపనేని, నాపుత్రుఁడు నిను బోలవలయుననియే ఆశింతును! ఇందు నీ కేమియు సాయపడఁజాలనా?”

“చాలవు. నాస్థానము వీడితి, పతాకము గోల్పోతి. నాకిఁక సాయమేడ; తలారి యరుదెంచునంతనే శిరశ్శరీరములు వేఱైపోవును.”

కణతుఁ డట్లు బదులాడ, నాంగ్లప్రభు విట్టు లనెను. “కానిమ్ము, పరాత్పరుఁడు నిన్ను రక్షించుగాక! ఆహా! పతాకరక్షణభారము నేన వహింపనైతిని. అరయఁజాలను గాని, ఇందెద్దియో రహస్యమున్నది. విస్పష్టము. నీవంటివాఁడు వందయగుట యసంభవము. భీరుఁ డెవ్వఁడు నీవలెఁ బోరాడుట గాంచి యెఱుఁగను. ద్రోహమందునా! అదియు నసంభవము. ద్రోహి నిశ్చలచిత్తుఁడై మరణింపఁజాలఁడు. నీ వొక ఘోరమైన మోసమునకుఁ బాల్పడియుందువు. చక్కని మాయోపాయమున నేదుష్టాత్ముఁడో స్థలాంతరమునకుఁ గొంపోయియుండును. కాదేని, భయార్తవనితావిలాప మాలించి వెడలియుందువు. విలాసినీహాసితాననము గాంచి యటు బోయియుందువు. సిగ్గుపడకుము. అందఱ మటులు వంచింపఁబడినవారలమే. శూరుఁడా! రమ్ము, నా మాట వినుము. ఆచార్యునకుఁ గాదు, నాకే నీయుదంత మంతయు దెలుపుము. నిను బ్రతిమాలెద. రిచర్డు దయామయుఁడు. ఈ యుద్రేకము చల్లారునంతనే రాజు ప్రసన్నుఁడగును. ఏమందువు?”

లోయప్రభువు కరుణార్ద్రహృదయుఁడై స్కాచిశూరుని రక్షింపఁ

దత్తరపడినను, ఆతఁడు విముఖుఁడాయెను. తనకుఁ గల యుపలాలన సామర్థ్య మంతయు నాంగ్లేయుఁడు వినియోగించెను. అంతయు నిరర్థక మాయెను. తా నాయవసరమునకుఁ దగని యారాటము పడితినని నొచ్చుకొని, నిర్భాగ్యుఁడగు నొకస్కాచివానికై యంతగఁ గలత జెందినందుకుఁ దనపై గినిసికొని "మొఱకులగు నీ ప్రముచ్చులు మా దేశమున వైరులైనను, ఈపాలస్థానమున మాత్రము సోదరప్రాయ ముగ గోచరింతురు." అని చింతింపుచు లోయప్రభువు వెడలెను.

౧౬

బెరంజేరియా' నామధేయయగు నాంగ్లరాజ్ఞి కడుసౌందర్యవతియని పేరుగాంచెను. ఆమె మూర్తి పలుచనయ్యు నిర్దుష్టముగ, దర్శనీయ ముగ నుండెను. ప్రాయ మిరువదియొక సంవత్సరము లుండును. ఐనను, సుందర కేశపాశసంకీర్ణమై పూర్ణయువలక్షణలక్షితమగు వదనముగాంతు మేని ఆమె యంతకంటెఁ గడు తరుణవయస్కవలెఁ దోఁచుచుండెను. తన తరుణరూపము పురస్కరించుకొనియే కావలయు నానారీమణి బాలికాసహజమగు చలముమౌర్ఖ్యము మొదలగు గుణము లలవడఁజేసి కొనెను. పరిజనులు వినమ్రులై వందులవలె గీర్తించునపుడామె ప్రసన్న చిత్తయై చనవుగ సరళముగ నుండును. కాని, తానుప్రసిద్ధాంగ్లనృపాలు నర్ధాంగిని గదాయను గర్వమున వారల ననేకవిధము లామె వేధించు చుండెను. 'లేనివ్యాధి యెద్దియో' యూహించి ఆమె వైద్యుల కెంత యేని ఆరాటము గల్గించుచుండెను. లేనిరోగమునకు నామకరణము చేయలేక వైద్యులు పడుబాధ వర్ణనాతీతముగ నుండెను. అట్టి మిథ్యా రోగార్తయగు తమ దేవికిఁ గ్రొత్తక్రొత్తకథలు చెప్పఁజాలక ఆమె వినోదముకొఱకుఁ గ్రొత్త యాటలు గల్పింపనేరక శిరమునకు నవీ నాలంకార మరయఁజాలక క్రొత్త యపవాదములు సృష్టింపఁజాలకను

పరిచారికలు పడరాని బాధ పడుచుండిరి. వారలొక యాటనో యల్లరినో కల్పించుకొని యందు నిమగ్నులగుచుండిరి. కాని ఆయా వినోదాదికృత్యములు తాఁ జూచుటకు నుచితములో యనుచితములో యనిమాత్ర మామె తలంపకుండెను. తమ రాణిచిత్తము రంజింపఁజేయుటకొఱకుఁ బరిచారిక లాటలయం దొకప్పుడు తమ శరీరములు నొవ్వఁజేసికొనుచుండిరి. తన వినోదమే చూచుకొను నాంగ్ల రాణి వారి బాధ నరయకుండెను. తనయెడ నృపాలునకుఁగలమక్కువ విశ్వసించి తన యున్నతి పురస్కరించుకొని ఒరుల కష్టములు లెక్కింపక యానందించు నా రాజపత్ని యల్పజీవులతోఁ జెరలాడు సింగమును బోలియుండెను.

బెరంజేరియా త[illegible]ుని దృఢత్వముగ, సావేశముగఁ బ్రేమించెను. కాని ఆంగ్ల[illegible]పాలుని గాంభీర్యమును ధైర్యమును ఆమెకు భయము గొల్పుచుండెను. రిచర్డుతనకంటెఁ గడు మేధావంతుఁడని రాజపత్ని యెఱింగియుండెను. మేరీకన్నియ సూక్ష్మగ్రాహిణియు, నుదారహృదయయు, ధీశాలినియు నగుటచే రాజామెతోడఁ బ్రాయికముగ సంభాషింపుచుండెను. రాణి కయ్యది దుస్సహముగ[illegible]ుండెను. అయినను అంతమాత్రమున నామె మేరీయెడ నాగ్రహము వహింపలేదు. ఆమెస్వభావ మట్టిదికాదు. ఒకింత స్వార్థపరత్వ మున్నను, ఆమె హృదయము సహజముగ నిర్మలముగ ఉదారవంతము. కాని నిరంతర సేవాపరాయణులై యుండు పరిచారికలామె చిత్తము చక్కగ గనుపట్టి వాడియగు పరిహాసకములచేత మేరీకన్నియను గారించినచో దమ దేవి యానందించుననియు, దాన నామె మిథ్యావ్యాధులు తొలంగుననియు నరసి యటు లొనరింపఁదొడఁగిరి.

కాని అట్టి వర్తన మొకింత నీచముగ నుండెను. ఏమన మేరీకన్య జననీజనకులను గోల్పోయి తన వంశజుఁడును సోదరప్రాయుఁడును నగు

రిచర్డునృపాలు నాశ్రయించి ఆ యుదారపురుషుని యనుగ్రహముచే రాజసన్మానములు గాంచుచుండెను. ఆంగ్లనృపాలుఁ డామెను సగౌరవముగ సాఁకుచుండెను. రాణియైనను ఒకపుడు సంకుచితమనస్కయై కారించునదయ్యు, నామెను సముచితముగనే చూచుచుండెను. కాని రాజునకును మేరీకన్నియకును గల యథార్థ బాంధవ్య మెద్దియో మాత్ర మచటి పరిజను లెవ్వ రెఱుంగరు.

కొంతకాలము పరిచారికలు మేరీతోడ నెక్కసక్కెము లాడుట కుచితావకాశము చిక్కదాయెను. ఆమె వస్త్రధారణము బాగులేదని యధిక్షేపించుట సామాన్య మగుటచేత నయ్యది రసహీనమాయెను. కాని స్కాచిశూరుని కారణమున నావంత యంతరించెను. ఆమె యెంత వివేకముగఁ జరించినను, ఎంతటి [illegible]ము వహించినను కణతునిచిత్తము మేరీకన్నియపైఁ బాఱెనని [illegible]చారికలు కనిపెట్ట గలిగిరి. వార లాతని వేషభాషణములను అద్భుత ధైర్యస్థైర్యములను లెస్సగ బరికించి యుల్లస మాడఁదొడఁగిరి.

అంతలో నాంగ్లరాణి సఖీపరివృతయై ఎంగాడీస్వామి నిలయమునకు యా[illegible] వెడలుట సంభవమాయెను. ఆసమయముననే స్కాచిశూరుఁ డెడారియందు బాధలు పడి పడి, యెంగాడీ యాశ్రమము జేరెను. అందలి గుప్తప్రార్థనాలయమున నాతఁ డేకాకియై నిశానము యమున వేచియుండుటయు, నాంగ్లరాణి మొదలగువార లాతఁ డెఱుంగకుండ నందుఁ బ్రవేశించి యుంచు భక్తిపురస్సరముగాఁ బ్రీదక్షిణ మొనరించుటయు శూరుని డాసినంతనే మేరీకన్నియ సుందరపుష్పముకొళములు రాల్చుటయు మన మెఱిఁగిన విషయములె. సహాస్రనయనములు గల పరిచారిక లాసహాస్య మరసి తమ దేవికి నివేదించియుండిరి. ఈ దివ్యౌషధలాభముచే రాణిచిత్త మెంత యేని సంతసించెను.

అపూర్వవక్రప్రహస్త్యాంగులు నకటబను ఘనవీరలు కూడ నచ టనే యామెకు దొరకిరి. ఇక నామె యానందమునకు మేరలేదు. ఆఘోరవికారాకారుల నాకస్మికముగ నందుc బ్రవేశపెట్టి ధ్యాన పరుcడై యేకాకియై యున్న స్కాచిశూరునిc గలంచి సంతోషింపవల యునని రాణి యపుడే ప్రయత్నించెను. కాని కణతుcడు స్థిరచిత్తుcడై యుండుటచే నామె విఫలమనోరథయాయెను అనంతర మామె శూరు నెట్లు వంచించెనో ఆవినోద మెంత అపాయకరముగc బరిణ మించెనో తెల్లముగదా.

కణతుc డాతీరున రాజ్ఞీశిబిరమునుండి వెడలిన యనంతర మా కాంత లందఱు మగుడ సమావేశమైరి. మేరీకన్య భయాగ్రహావ మానబాధితయై యెంత చెప్పినను సరకుసేయక రాణి యామెతోడ నెక్కసక్కెము లాడెను. కణతుని జాతిగుఱించియు వేషముగుఱించియు ముఖ్యముగ వాని దారిద్ర్యము గుఱించియు నామె గేలిసేయcదొడ గెను. ఇక నాతావున నిలువనేరక మేరీకన్య తనగదిలోనికిc బోయెను. పాప మామెచిత్తము శూరునిమీcదనే యుండెను. ఆ శూరాగ్రణికి దన కారణమున నెట్టి యపాయము సంభవించునోయని ఆమె కడుం గడు దత్తరపడి తెల్లవారునంతనే తత్సమాచారము తేవలయునని యొక పరిచారికను నియోగించెను. అరుణోదయావసరమున నా దాసి యరుదెంచి ఆంగ్లపతాకము పోయెననియు, కణతుcడు కానరాc డనియు నివేదించెను. తోడనే యామె దిగ్గున లేచి, విద్యుద్వేగమున రాజ్ఞీసాన్నిధ్యమునకుc బాఱి, "దేవీ! నీవు సత్వరము నృపాలుని సంద ర్శించి నీకుc గల చనవుజూపి నీవినోదమువలన బ్రాపింపcగల యాపద నుండి శూరుని రక్షింపవలయు"నని వేడికొనెను.

రాణి భీతచిత్తయై తన తప్పిద మొరులపై వైచి ఎన్నియోవిధ ముల ససంబద్ధముగ నామె నూఱడింప నారంభించెను. "శూరుని

కషాయము వాటిల్లగని నత్యము. రేయియెల్లఁ గావలియుండుటచే నలసి మైమఱచి కూర్కుచు నిద్రించియుండు. దరిద్రుఁడుగదా! పట్టు జెండా చేతఁబట్టుకొని కృపాణునకుఁ గాఁ రాకుండ పాటి యుండును. ఒకవేళ పట్టువడు నేని రాజు క్షమించును. ఈ యుద్రేకము చల్లారు నంతనే రిచర్డు తప్పక క్షమించును. విచారింపకుము——”

అటు లసంబద్ధముగ నేమేమియో చెప్పుచు రాజసోదరిని నేద దేఱిచి అపాయము లేదని తాసుమోటమాట గాంచవలయునని బెరం జేరియా ప్రయత్నించెను. అట్టి వ్యర్థాలాపశ్రవణమునఁ గాలహరణ మొనరింప నొల్లక ఆమెను వారింపవలయునని మేరీ కడు ప్రయత్నించెను. కాని తచ్ఛ్రమనోనిర్ఝర మనివార్యమై నిరాఘాటముగఁ బ్రవహించుచుండెను. అంతలో నొకపరిచారక యందు బ్రవేశించెను. ఆకాంత నయనములు విపరీతభయాకాంతములై మృత్యునిలయములై యుండెను ఆవదన మొకసారి వీక్షించినంతనే మేరీపైఁ బిడుగుపడినటు లాయెను. ఆమె సహజముగ ధీరహృదయ, సమయముగూడ నమేయముగ స్థైర్యము వహింపవలసినదై యుండెను; కావుననే, ఆమె నేల గూలకుండ బాహ్యాగాంభీర్యము దాల్చి నిలువఁ గలిగి, తత్క్షణ మిట్లు లనెను.

“దేవి! నీమాట లటులు వ్యర్థ పఱుపక, ఆప్రాణిని రక్షింపుము.” దుర్బలవిషాదాతిరేకమున కంఠము రుద్ధమాయెను. “ఇంకను ప్రాణ రక్షణ మొనరింప నవకాశ ముండు నేని రక్షింపుము.”

“అవకాశ ముండును, ఉండవచ్చును. అతఁడు రాజసమక్షమునకుఁగొం పోబడెనని వింటిని ఇంకను ఐపోలేదు కాని,” పరిచారికబోరున నేడ్చుచు నిట్లు లనెను. “కాని, తగు ప్రయత్న మొనరింపనిచో మించిపోవును.” [illegible]స్థాన దేవళమునకు సువర్ణదీపిక నమర్పింతును. ఎంగాడీ యా[illegible]నకు వెండివేదిక నమర్పింతును — నూరుసువర్ణముల విలువగల

కార్యమునకుఁ గడఁగవలసిన మహాపురుషార్థమున [illegible] యావగిది ముక్కలు వెట్టుటచే నామెను వారించి, వెంటనే నృపాలుని చెంతకుఁ బోవలయునని రాజసోదరి తత్తరంబునఁ బలికెను. స్కాటిశూరు ప్రాణసంరక్షణార్థము నృపాలునిఁ బ్రార్థింపవలయునని పరిచారిక భయాతుర స్వరమునఁ బలికెను.

రాణి పల్లెఁపుని లేచెను. కాని, ఆమె శరీరము కడు గంపించెను. పరిచారికలును భయవిభ్రమవర్తులై, తమ దేవికి సముచితవస్త్రధారణాది పరిచర్య లొనరింపఁజాలకపోయిరి. స్థిరచిత్తయై గాంభీర్యవతియై, మత్యుసన్నిభముగఁ గళ దొఱఁగిన మేరీకాంతయే రాజదర్శనమునకు రాణి నాయత్తపఱచెను. తాము చేయవలసిన పని నెఱుగనందుల కా పరిచారికలను గట్టిగ దూషించి, రాణి యిటు లనెను. "మేరీ! వస్త్రధారణము ముగియకున్నది. కాల మతిక్రమించుచున్నది. కావున, పెరుననగరపు బ్రధానాచార్యుని రావించి, ఈకార్యభార మాతనిపై వైచి, రాజుచెంత కంపుదము."

"వలదు, వలదు! దేవీ! నీవు పోవలయు. నీకతంబునఁ బ్రాపించిన యాపద నీవలననే తొలఁగవలయు."

మేరీ యట్లు పలుక, రాణి యిట్టు లనెను.

"రాజసమక్షమునకుఁ బోయెదను. కాని, రిచర్డు ఇంకను ఆగ్రహావేశుఁడై యుండునేని, నే మాటాడఁజాలను. నన్నతఁడు చంపివేయును!"

అంతఁ దనదేవి చిత్తము చక్కఁగ నెఱింగిన పరిచారిక యిట్టు లనెను. "దేవి! నీ వేగవలయు. దుర్దాంతక్రోధఘూర్ణితుఁడగు [illegible] నైనను, ఇటువంటి వదనమును, ఇట్టి మనోహరాకృతి గాంచినంతనే కృపామత్తుఁడగును. ఇఁక, ప్రేమబద్ధుఁడు, శూరాగ్రగణ్యుఁడు నగు [illegible] గురించి వేఁడుగఁ జెప్పవలయునా? [illegible] చిన్నమాట [illegible] వాలు, నది [illegible] యాజ్ఞ నాతఁడు శిరసావహించును."

"కలశా! ఏమందువు? నీవెఱుఁగవు. ఐనను, వెళ్ళి [illegible] ఇదియేమి? ఈహరితాంబరము నృపాలుఁ డేవగించును. నీలచేలము, ఆరక్తహారమును గొనిరండు. ఇరువప్పైన్లోనో [illegible]"

రాణియట్లు పలుక, రాజసోదరి సక్రోధముగ నిట్లు అనెను. "ఒక మానవుఁడు మరణముఖమున నున్నపుడా, ఇట్టి జాలము! దుస్పృహము—దుస్సహము! —ఇందు నాసంబంధమేగూడఁ గొంత కలదుగదా. నీవిచట నేయుండుము-నేఁబోయి, రాజాగ్రణిం గాంచి, 'మహారాజా! ఈశూరుఁడు నిరపరాధి, నాకతంబున వంచితుఁడై, స్థానమునుండి తరలింపఁబడి యీదురవస్థకుఁ గొల్పడెను. ఈతని వధింపించినచో నీకును మన దేశమునకుఁగూడ దుర్యశ మాపాదింపకు' మని ప్రార్థించెను."

మేరీ క్రోధావేశము గాంచి, యాంగ్లరాజ్ఞి భయవిస్మయములఁ [illegible] చిత్తయాయెను. అట్లు పలికిన యాకన్నియ వెంటనే [illegible] పోయెను. రాణి వెఱగంది, యామెను వారింపవలయునని హస్తసంజ్ఞమునఁ బలుక, నొక పరిచారిక మేరీ కరం బల్లనఁ బట్టి [illegible] "కాంతామణీ! నీనాగవలయును. దేవీ! ఇఁకఁ గాలహరణ మొనరింపక, రాజసన్నిధికిఁ బోదువని విశ్వసింతును. మేరీ! [illegible] వెడలుట ప్రమాదకరము సుమా! నృపాలుఁడు భయంకరముగఁ గ్రోధోన్మత్తుఁడగును. అంతటి దురాగ్రహ మొక్క ప్రాణము [illegible] నాఁటిట గాంచక పోవచ్చును. దేవీ! లెమ్ము!"

ఇష్టములేకున్నను చేయునదిలేక, రాణి సన్నాహ మొనర్చెను. [illegible] కొంత తత్తరపడుచున్న ఆమెచేష్టలు గాంచుచు మేరీ నిలిచెను. [illegible] వస్త్రధారణమింకను బూర్తికాలేదు. తనముస్తాబు [illegible] లోపముల [illegible] వ్రేలగు నంగీ యామె ధరించెను. ఆంగ్లరాణి యెట్టకేలకు సఖీజనపరివృతయై, యంగరక్షకపరిరక్షితయై రాజసోదరిని వెంటబెట్టుకొని సింహాసనాసీనుఁడగు తననాధునిగుదారమునకు వెడలెను.